कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार समृद्ध र सुखी बागमती गाउँपालिकाको मूलआधार

प्रथम आवधिक विकास योजना

(आ.व.२०७८/२०७९–२०८२/२०८३)

बागमती गाउँपालिका

भट्टेडाँडा, ललितपुर

कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार समृद्ध र सुखी बागमती गाउँपालिकाको मूलआधार

प्रथम आवधिक विकास योजना

(आ.व.२०७८/२०७९–२०८२/२०८३)

बागमती गाउँपालिका

भट्टेडाँडा, ललितपुर

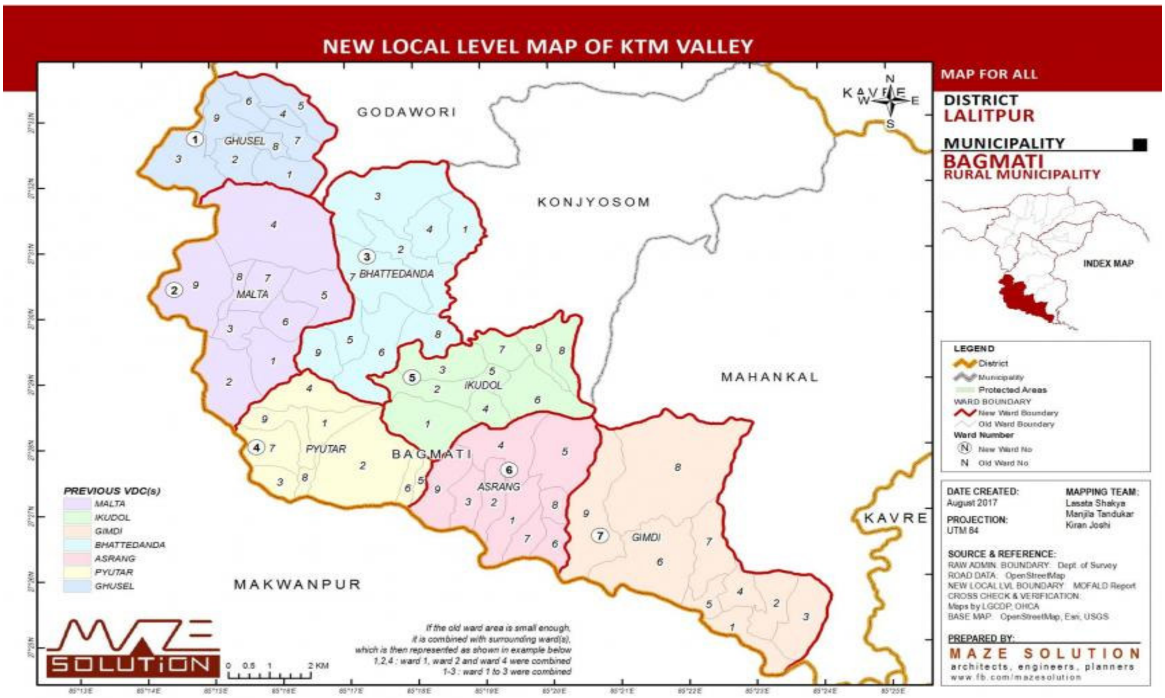

शब्द संक्षेप

का.सं.नं. : कार्यक्रम संकेत नम्बर
गापा : गाउँपालिका
दीप्रल : दीर्घकालीन प्रदेश लक्ष्य
दीराल : दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्य
दिविल : दिगो विकास लक्ष्य
रा.ज.ग. : राष्ट्रिय जनगणना

विषय सूची

परिच्छेद १: परिचय ८

१.१. पृष्ठभुमि ८

१.२. वागमती गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति ८

१.३. बागमती गाउँपालिकाको विकासको समीक्षा १२

१.४. आवधिक योजनाको उद्देश्य १३

१.५. योजना तर्जुमाका नीतिगत तथा कानूनी आधार १३

१.६. योजना तर्जुमा विधि १४

परिच्छेद २: समष्टिगत योजना र स्रोत व्यवस्था १६

२.१. पृष्ठभूमि १६

२.२. बागमती गाउँपालिकाको सम्भावना, अवसर तथा चुनौतीहरु १७

२.२.१. बागमती गाउँ विकासका संभावनाहरु १७

२.२.२. बागमती गाउँ विकासका अवसरहरु १८

२.२.१. बागमती गाउँ विकासका चुनौतीहरु १९

२.३. आवधिक विकास योजना खाका २०

२.३.१ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच २०

२.३.२. गाउँपालिकाले लिएको समृद्धि र सुखका प्रमुख आधारहरु २१

२.३.३. **निर्देशक सिद्धान्तहरु** २१

२.३.४. आवधिक विकास योजनको लक्ष्य २२

२.३.५ आवधिक विकास योजनको उद्देश्य २३

२.३.६. परिमाणात्मक लक्ष्य तथा नतिजा खाका २३

२.३.७.प्रमुख रणनीति २३

२.३.८. अपेक्षित उपलब्धि २३

२.४. आय तथा स्रोतको प्रवृति र प्रक्षेपण २४

२.५. लगानी र स्रोत व्यवस्था २५

२.५.१. स्रोत परिचालन रणनीति २५

२.६. सार्वजनिक खर्च र राजस्व परिचालन नीति २६

२.६.१. सार्वजनिक खर्च नीति २६

२.६.२. राजस्व नीति २७

२.७. स्रोत परिचालन नीति २७

२.८ गाउँ विकासका प्राथमिकता.. २८

परिच्छेद ३ : आर्थिक विकास योजना.. २९

३.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण.. २९

३.१.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा.. २९

३.१.२ सिंचाई विकास तथा विस्तार.. ३०

३.१.३ पशु विकास.. ३१

३.१.४ उद्योग तथा वाणिज्य विकास.. ३१

३.१.५ पर्यटन विकास.. ३२

३.१.६ बैक तथा वित्तीय संस्था.. ३३

३.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति.. ३३

३.४ आर्थिक क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट.. ३६

३.५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य (दिप्रल , दिराल) र दिगो विकास लक्ष्य (दिविल) हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम.. ३७

परिच्छेद ४ : सामाजिक विकास योजना.. ३७

४.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण.. ३७

४.१.१ शिक्षा विकास.. ३८

४.१.२ स्वास्थ तथा पोषण.. ३९

४.१.३ खानेपानी तथा सरसफाई.. ३९

४.१.४ लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण.. ४०

४.१.५ युवा, खेलकुद, श्रम तथा रोजगार.. ४१

४.१.६ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार.. ४१

४.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य.. ४२

४.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति.. ४२

४.४ सामाजिक क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट.. ४५

४. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम........ ४६

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार विकास योजना.. ४६

५.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण.. ४६

५.१.१ सडक पुलपुलेसा तथा यातायात.. ४७

५.१.२ आवास, भवन तथा वस्ती विकास.. ४७

५.१.३ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकास तथा विस्तार.. ४८

५.१.४ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन तथा विस्तार.. ४८

५.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य.. ४८

५.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति ४९

५.४ पूर्वाधार क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट........ ५०

५. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम ५१

परिच्छेद ६ : वनवातारण संरक्षण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन योजना........ ५१

६.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण........ ५१

६.१.१ वन वातावरण संरक्षण तथा विकास ५२

६.१.२ भूसंरक्षण ५३

६.१.३ जलवायु अनुकुलन तथा वातावरणीय स्वच्छता........ ५३

६.१.४ विपद व्यवस्थापन तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण........ ५४

६.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य........ ५५

६.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति ५५

६.४ वनवातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन. क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट........ ५७

६. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम ५८

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन ५८

७.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण........ ५८

७.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य........ ६०

७.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति........ ६१

७.४ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट........ ६२

७. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम ६२

परिच्छेद ८ : योजना कार्यान्वियन, अनुगमन तथा मूल्यांकन........ ६४

८.१ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संशाधन योजना ६४

८.२. विषय क्षेत्र अनुसार प्रस्तावित बजेट ६५

८.३. आवधिक विकास योजना कार्यान्वयन तथा मध्यकालीन खर्च संरचना........ ६७

८.४. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना........ ६७

अनुसूचीहरु ७१

अनुसूची १ : आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धि पालिकास्तरीय पहिलो भेला उपस्थिति ७१

अनुसूची २ : आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक तथा विषय क्षेत्रगत समिति........ ७२

अनुसूची ३ : विषयक्षेत्रगत नतिजा खाका ७३

अनुसूची ४ : आयको स्रोत तथा प्रवृति प्रक्षेपण ९५

अनुसूची ५ : आर्थिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट.................................. ९६

अनुसूची ६ : सामाजिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट............................ १०४

अनुसूची ७ : पूर्वाधार क्षेत्र विकास कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट................................ ११५

अनुसूची ८ : वनवातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट..... ११८

अनुसूची ९ : संस्था विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट १२२

अनुसूची १० : दीर्घकालीन प्रादेशिक तथा राष्ट्रिय लक्ष्य, दिगो विकास लक्ष्य १२६

अनुसूची ११ : वडाबाट प्रस्तावित विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम १२७

तालिका १ : मानव विकास सूचकांक.. ९
तालिका २ : वडागत घरधुरी तथा जनसांख्यिक विवरण १०
तालिका ३ : जातिगत विवरण.. १०
तालिका ४ : आयको स्रोत तथा प्रवृति प्रक्षेपण.. २४
तालिका ५ : आर्थिक क्षेत्र रणनीति कार्यनीति ३३
तालिका ६ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने आर्थिक कार्यक्रम.............................. ३७
तालिका ७ : सामाकिज क्षेत्र विकासका रणनीति कार्यनीति.. ४२
तालिका ८ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने सामाजिक क्षेत्र कार्यक्रम...................... ४६
तालिका ९ : पूर्वाधकार क्षेत्र विकास रणनीति कार्यनीति... ४९
तालिका १० : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने पूर्वाधार क्षेत्र कार्यक्रम ५१
तालिका ११ : वन वातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र विकास रणनीति कार्यनीति.............. ५५
तालिका १२ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने वनवातावरण क्षेत्र कार्यक्रम ५८
तालिका १३ : संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह रणनीति कार्यनीति.. ६१
तालिका १४ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने संस्थागत विकास कार्यक्रम.................... ६२
तालिका १५ : आवश्यक मानव संशाधन.. ६५
तालिका १६ : विषय क्षेत्र अनुसार कूल प्रस्तावित बजेट रु हजारमा ६५
तालिका १७ : आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन ढाँचा ६९

चित्र १ : भाषिक समुदाय विवरण १२
चित्र २ : धार्मिक समुदाय विवरण १२

बागमती गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना

परिच्छेद १ः परिचय

१.१. पृष्ठभुमि

नेपालमा योजनाबद्ध विकास शुरु भएको पनि छ दशक नाघिसकेको छ । अहिले राष्ट्रियस्तरमा पन्ध्रौं तथा प्रदेशस्तरमा प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा भई कार्यान्वियनमा रहेको अवस्था छ । योजनाबद्ध विकास प्रक्रियाको अवलम्वन गर्नाले मात्र व्यवस्थित, जनकेन्द्रित, दिगो, प्रभावकारी र सन्तुलित विकासले मूर्त रुप पाउने विषयमा द्धिविधा छैन । विकासले समेट्नुपर्ने विभिन्न क्षेत्रहरु आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक विकासमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न समयवद्ध र नतिजा लक्षित योजनाको आवश्यकता पर्दछ । नेपालको संविधानले मूल रुपमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको राजनीतिक तथा प्रशासनिक संरचनाको परिकल्पना गरेको छ । जसअनुसार आफ्नो अधिकार क्षेत्रको विषयमा योजना तर्जुमा, कार्यान्वियन र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी तिनै तहमा रहेको छ । नागरिकको सबैभन्दा नजिकको सरकारका रुपमा गाउँपालिका र नगरपालिकाले संवैधानिक, कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था बमोजिम स्थानीयस्तरको विकासका लागि विकास योजनातर्जुमा गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । विशेष गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय सरकारहरुले आफ्नो आवधिक, बार्षिक तथा रणनीतिक योजनाहरु बनाई लागू गर्दै जानुपर्ने प्रावधानको व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहको यस्ता योजनाहरुको दीगो विकास लक्ष्य र संघीय तथा प्रादेशिक योजनासँग तादम्यता जरुरी हुन्छ ।

यसै पृष्ठभूमिमा ललितपुर जिल्लाको बागमती गाउँपालिकाले आफ्नो भौगोलिक तथा प्रशासनिक क्षेत्र भित्रको आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वातावरणीय तथा संस्थागत विकास गर्ने ध्येयले यो आवधिक विकास योजना (२०७८।७९ देखि २०८२।८३) तर्जुमा गरेको हो। नेपाल संघीय गणतान्त्रिक संरचनामा प्रवेश भइसकेको अवस्थामा माथि उल्लेख गरेजस्तै संघ तथा प्रदेशको नीति योजना तथा कार्यक्रमसँग समेत सम्वन्ध राख्दै त्यस तहका सरकारबाट लिइएका विकासका नवीनतम् अवधारणा तथा अन्तरसम्बन्धित विषयहरु जस्तै लैङ्गिक एवं समाजिक समावेशीकरण, मानव अधिकार तथा लोकतन्त्र, वातावरणमैत्री स्थानीय शासन, जलवायु परवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन आदिलाई समेत मूर्तरुप दिन पनि यस्ता योजनाको आवश्यकता रहेको छ । गाउँपालिकाको यस अभ्यासले एकीकृत विकास प्रयासको प्रबर्द्धन भई विकासप्रति गाउँवासीको बढ्दो जनआकांक्षा पुरा गर्न योगदान पुग्ने विश्वास लिइएको छ । यस योजनाबाट राज्यका समसामयिक नीतिहरुलाई समेत समायोजना गर्दै स्थानीय सरकारको नीतिलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न, संस्थागत विकास गर्न, भौगोलिक समानताको प्रबर्द्धन गर्न तथा गाउँको समग्र विकासका लागि वित्तीय स्रोत साधनको परिचालन गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास यस गाउँपालिकाले लिएको छ ।

१.२. वागमती गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति

१.२.१. बागमती गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

मिति २०७३ फाल्गुन २२ गते ललितपुर जिल्लाको क्षेत्र नं. १ अन्तर्गतका साविक सातवटा गा.वि.स.हरु क्रमसः घुसेल, माल्टा भट्टेडाँडा,प्युटार, ईकुडोल,आस्राङ, गिम्दी - हाल क्रमस बागमती गाउँपालिका वडा नं. १,२,३,४,५,६,७) मिलाएर बागमती गाउँपालिका घोषणा भएको छ । ११९.४९ वर्ग कि.मि.कुल क्षेत्रफल रहेको यस गाउँपालिकाको पूर्वमा माहांकाल गापा, पश्चिममा काठमाडौं जिल्ला, उत्तरमा गोदावरी नगरपालिका र कोन्ज्योसोम गाउँपालिका, दक्षिणमा मकवानपुर जिल्ला रहेकोछ । वि.सं. २०६८ को जनगणना अनुसार १३,०४९ जनसंख्या रहेको यो गाउँपालिकाको जनघनत्व ११७.०४ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मि. रहेको छ । हिन्दु र बौद्ध धर्मको बाहुल्यता

रहेको यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजातिहरुको बसोबास रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ के तथ्यांक अनुसार सबैभन्दा बढी तामाङ जाती, दोस्रोमा ब्राम्हण र तेस्रोमा क्षेत्रीहरुको बसोबास रहेको छ भने यसका अलवा मगर दमाई, कामी, घले, ब्राह्मु लगायत जातिहरु पनि छन्। यहाँ नेपाली भाषा पछाडी बोलिने अन्य भाषाहरुमा तामाङ र मगर नै हुन्। दशैं तिहार, कृष्णजन्माष्टमी तीज, बुद्ध पुर्णीमा तथा बुद्ध जयन्ती, लोसार यहाँका प्रमुख चाडपर्व हुन्। कृषि, पशुपालन तथा पर्यटन यहाँको सम्भाव्य व्यवसाय मानिन्छ। औसत पारिवारिक आम्दानीको लगभग ९० प्रतिशत कृषि र पशुपालन व्यवसायले ओगटेको छ। कुल आम्दनीलाई हेर्दा यसलाई सबैभन्दा ठुलो हिस्सा मानिन्छ। यहाँको प्रमुख कृषिजन्य उत्पादनहरुमा धान, गहुँ, मकै, भटमास, तोरी, फापर, कोदो, दाल, केराउ, सिमी, बोडि, फर्सि ,काका, आदि पर्दछन् भने पशुजन्य उत्पानमा दुग्ध र मासु पर्दछ। माल्टा फाँट, भट्टेडाँडाको राडर क्षेत्र,सिद्धेश्वर महादेव, माहांकालस्थान मन्दिर, ईकुडोलको माझखण्ड बुद्ध विहार, आश्राङको घ्याम्पे दह, गिम्दीको चमेरो गुफा, आदि पर्यटकीय सम्भावना बोकेका स्थलहरु हुन र यी स्थलहरुको प्रचार प्रसार तथा स्तरोन्नति गर्न सकेमा बागमती गाउँपालिका हुँदै काठमाडौं र हेटौंडा जोड्ने छोटो दुरीको कान्ति लोकपथमा यात्रा गर्ने मानिसहरुको प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य स्थलमा विकास हुने सम्भावना प्रवल रहेको छ र पर्यटक व्यवसाय पनि आयआर्जनको प्रमुख स्रोत हुनसक्नेछ। जसले गर्दा स्थानीय उत्पादनहरुको उचित मुल्य सहितको बजारीकरण स्थानीय तहमानै हुने देखिन्छ।

यस गाउँपालिका भरी आधारभुत एवं माध्यामिक गरी कुल ४६ वटा विद्यालयहरु संचालन भईरहेका छन् भने प्रत्येक वडामा प्रथमिक स्वास्थ्य चौकी रहेको छ। भट्टेडाँडा प्राथमिक स्वास्थ्य चौकीमा चाहिं गाउँपालिका आफैले स्वास्थ्य प्रयोगशाला संचालनमा ल्याईसकेको छ। २०७२ सालको भुकम्पले थलिएको यहाँको जनमानसलाई पुनर्निर्माणमा सहजता पुर्‍याउन सडक अन्तरआवद्धता विकास तथा प्रवर्द्धनको लागि आ.व. ०७४/०७५ लाई सडक वर्ष घोषणा गरी सडक निर्माण कार्यलाई निरन्तर रुपमा जोड दिंदै आएको छ।

कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न उन्नत जातका बिउबिजन, पावर ट्रेलर, डिजिटल काटाँ, क्रेट सामाग्री वितरण जस्ता प्रोत्साहनका कार्यक्रम संचालन गरिँदै आएको छ। बागमती गाउँपालिकालाई पर्यटकीय गन्तव्यस्थलको रुपमा विकास गर्न पर्यटकीय गुरुयोजना संचालनमा रहेको छ। महिला, जनजाति, दलित तथा उत्पिडित वर्गहरुको सशक्तिकरण एवं उत्थानका लागि आवश्यक चेतनामुलक, सीपमुलक तथा आयआर्जनमुलक तालिमहरुको व्यवस्था गरिँदै आएको छ। गाउँपालिकाको गतिबिधिहरुमा जनताको सहज पहुँच होस् भन्ने ध्येयका साथ सुचना प्रविधिको प्रयोगलाई जोडदारका साथ अगाडि बडाईएको छ। हरेक विकास निर्माण कार्यमा जनताहरुको अर्थपूर्ण सहभागिता र अपनत्व रहोस् भन्ने हेतुले विकास निर्माणका कार्यहरु उपभोक्ता समिति गठन गरी संचालन गर्ने गरिएको छ।

१.२.२. बागमती गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण

बागमती गाउँपालिको पार्श्वचित्र नभएकोले विशेष गरी वडा भेलाबाट आएको सूचना, पालिकाको विषयगत शाखाहरुबाट प्राप्त सुचना, बागमती प्रदेशले प्रकशन गरेको स्थानीय तहसम्बन्धिका दस्तवेजहरुबाट प्राप्त सूचनाहरु, आदिको आधारमा वस्तुस्थिति विवरण तथा आधाररेखा सुचना तयार गर्ने प्रयत्न गरिएको छ।

मानव विकास सूचकांक

बागमती गाउँपालिकाको मानव विकास सुचकांक ०.५३२ मान रहेको छ। बागमती प्रदेश वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ अनुसार यो प्रदेशभित्रका गाउँपालिकाहरुमध्येको उत्कृष्ट विकास सूचकांक हो। क्रमश: आय सूचकांक ०.५०२, आयु सूचकांक ०.७६० र शैक्षिक सूचकांक ०.३९४ मान रहेको छ भने औषत आयु ७०.६० वर्ष र वयस्क साक्षरता दर ६१.३६ प्रतिशत रहेको छ। यस सम्बन्धि तल तालिकामा संक्षिप्त प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १ : मानव विकास सूचकांक

मानव विकास सुचकांक	आय सुचकांक	औषत आयु	आयु सुचकांक	विद्यालय रहने औषत अवधि	वयस्क साक्षरता दर	शैक्षिक सुचकांक
०.५३२	०.५०२	७०.६०	०.७६०	३.८०	६१.३६	०.३९४

श्रोत : स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६

वडागत घरधुरी तथा जनसांख्यिक विवरण

राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकामा जम्मा २६१४ घरधुरी रहेका छन् भने पुरुष ६४५४ र महिला ६५९५ गरी कुल जनसंख्या १३०४९ रहेको छ भने स्वास्थ सेवा विभाग, २०१८ को प्रक्षेपया अनुसार ३२४७ घरधुरी ७९६६ पुरुष र ८१४२ महिला गरी कुल जनसंख्या १६२०७ रहेको छ। वडागत विस्तृत विवरण तपशील वमोजिम तालिकामा दिईएको छ।

तालिका २: वडागत घरधुरी तथा जनसांख्यिक विवरण

वडा	राष्ट्रिय जनगणना, २०६८				स्वास्थ सेवा विभाग, २०१८ को प्रक्षेपण				वडा भेला (२०७८।१।५ देखि १३) बाट आएको
	घरधुरी	जनसंख्या			घरधुरी	जनसंख्या			
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला	घरधुरी
१	३०८	१,५१०	७४३	७६७	३८१	१८७८	९१९	९५९	५२०
२	३७०	१,८३८	९१९	९१९	४६०	२२७२	११३६	११३६	५००
३	४२९	२,०५७	१,०२०	१,०३७	५३५	२५५४	१२५५	१२९९	५८०
४	३८२	२,०५६	९९२	१,०६४	४७५	२५५५	१२२०	१३३५	४९६
५	३८७	१,८७८	९३५	९४३	४८१	२३३४	११५७	११७७	५०६
६	२७७	१,४११	६८९	७२२	३४१	१७५४	८३९	९१५	३८१
७	४६१	२,२९९	१,१५६	१,१४३	५७४	२८६०	१४४०	१४२०	६२३
जम्मा	२६१४	१३,०४९	६,४५४	६,५९५	३२४७	१६२०७	७९६६	८२४१	३६०६

स्रोत : स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ (रा.ज.ग., २०६८) र स्वास्थ सेवा विभाग, २०१८

जातिगत विवरण

जातिय आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई अध्ययन गर्दा यस गाउँपालिकामा १० प्रमुख जातिहरुको बसोबास रहेको पाईन्छ। सबै भन्दा बढी वा ५८ प्रतिशत जनसंख्या तामाङ जातिको रहको छ भने बाहुन क्षेत्री हुँदै सबै भन्दा कम वा ०.१८ प्रतिशत दलित रहेको पाईन्छ ।भने मगर दोश्रो स्थान र विश्वकर्मा तेश्रो स्थानमा रहेको देखिन्छ। विस्तृत विवरण तपशील वमोजिम तालिकामा दिईएको छ :

तालिका ३ : जातिगत विवरण

क.सं	प्रमुख जातजाति	जातजातिको प्रतिशत	जातजातिको संख्या (रा.ज.ग., २०६८)	स्वास्थ सेवा विभाग, २०१८ प्रक्षेपण
१	तामाङ	५८.६	७६४७	९४९४
२	बाहुन	२३.२१	३०२९	३७६२
३	क्षेत्री	७.३२	९५५	११८७
४	मगर	५.९२	७७३	९६०
५	कामी	१.८९	२४७	३०७

६	घले	१.४२	१८५	२३१
७	दमाई/ढोले	०.४८	६३	७८
८	ब्रम्हु/बरामो	०.२६	३४	४३
९	नेवार	०.१८	२४	३०
१०	दलित	०.१८	२४	३०
११	अन्य	०.५२	६८	८५
जम्मा		१००	१३०४९	१६२०७

स्रोत : स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ (रा.ज.ग., २०६८) र स्वास्थ सेवा विभाग, २०१८

भषा, धर्म, सँस्कृति सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा तामाङ र नेपाली भाषा प्रमुख मातृ भाषाको रुपमा रहेको छ भने अन्य मातृ भाषाहरुमा मगर र मैथिली रहेको छ । जनसांख्यिक भाषिक अनुपातमा ***स्थानीय तहको विस्तुस्थिति विवरण, २०७६*** अनुसार ५८.३० प्रतिशतले तामाङ भाषा, ४०.२१ प्रतिशतले नेपाली भाषा, ०.९१ प्रतिशतले मगर भाषा, ०.२२ प्रतिशतले मैथिली भाषा र ०.२६ प्रतिशतले अन्य भाषालाई मातृ भाषाको रुपमा प्रयोग गरेको देखिन्छ। जसलाई तल चित्रमा पनि प्रस्तुत गरिएको छ।

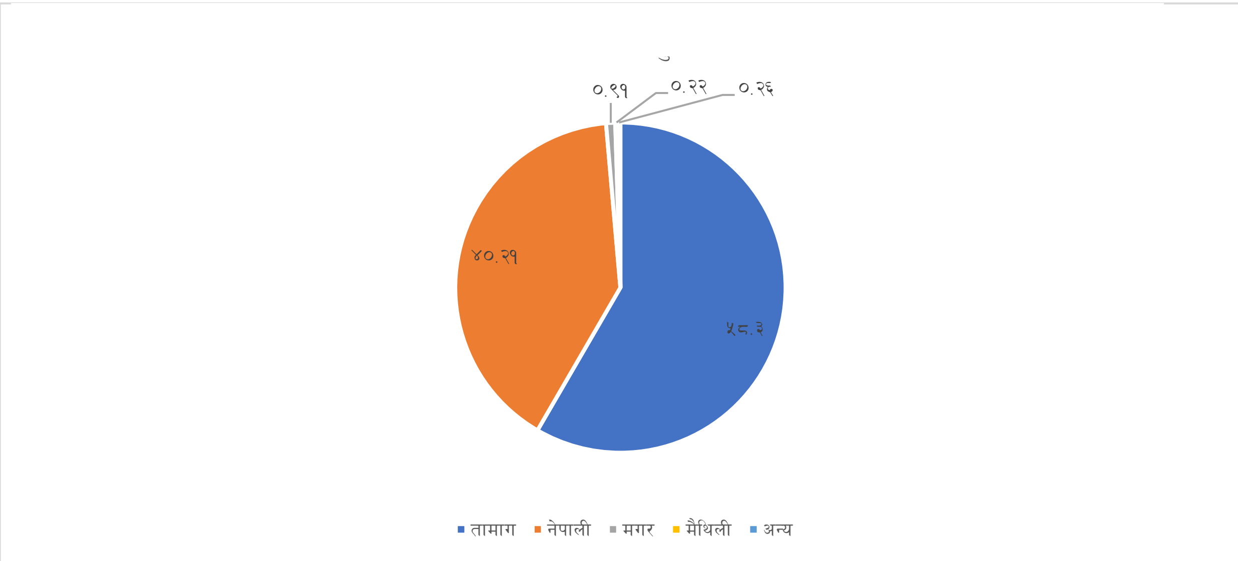

जनसांख्यिक धार्मिक अनुपात विश्लेषण गर्दा पालिकाको बन्दै गरेका पार्श्वचित्रको प्रारम्भिक तथ्यांकअनुसार ५८ प्रतिशतले बौद्ध धर्म, ४१ प्रतिशतले हिन्दु धर्म, ०.८९ प्रतिशतले क्रिश्चियन धर्म र ०.१० प्रतिशतले अन्य धर्मको अभ्यास गर्ने गरेको पाइएको छ जसलाई तल चित्रमा पनि प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र २ धार्मिक समुदाय विवरण

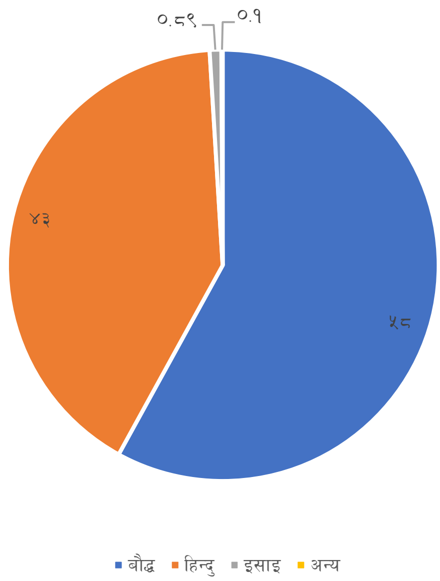

यस गाउपालिकामा प्रमुख धार्मिक स्थलहरु चण्डेश्वर मन्दिर, कालिदेवि मन्दिर, बुद्धविहार, कालेश्वर, सिद्धदेवी, माहांकाल देवी,गुम्बा , स्थानीय चर्चहरु हुन भने ल्होसार, दशै, तिहार, तीज, क्रिसमस, आदि महत्वपूर्ण चाडको रुपमा रहेको छ । यी धार्मिक स्थल तथा चाडपर्वहरुले वागमती वासीलाई वर्षौ देखि भावनात्मक रुपले एकतावद्व बनाएको छ ।

१.२.३.पालिकाको अन्य विषय क्षेत्रगत विवरण

वडास्तरीय भेला तथा छलफल, पालिकाको विषय क्षेत्रगत शाखाहरु, प्रदेशस्तरबाट प्रकाशित दस्तावेजहरु, आदिबाट प्राप्त सुचनाको आधारमा परिच्छेद तीनदेखि सातमा सम्बन्धित विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरुको समग्र स्थिति विश्लेषण गरिएको छ ।

१.३. बागमती गाउँपालिकाको विकासको समीक्षा

नेपाल संघीय गणतान्त्रिक प्रणालीमा परिणत भए पश्चात् बनेको स्थानीय तहबाट (जसलाई स्थानीय सरकार पनि भनिन्छ) हालसम्म उल्लेखनीय रुपमा कार्यक्रम तथा योजना तर्जुमा गर्न नसकेतापनि विगतकै संरचनाबाट भएका विविध विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिदै स्थानीय सरकारको सेवालाई अझ सहज, विस्तृत र नतिजामूखी बनाउने कार्यमा क्रियासिल रहेको छ । नयाँ संरचना अनुसार निर्वाचन भएर कार्यकालको तीन वर्ष समाप्त भइसकेता पनि कतिपय कार्यहरु संघीय सरकारबाट पुरा हुनुपर्ने सो नभएबाट आशातित उपलब्धीहरु अझै हाँसिल गर्न सकिराखेको अवस्था देखिदैन । तथापि स्थानीय सरकारको भावना र लक्ष्य अनुसार यस बागमती गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यलाई निरन्तरता दिइरहेको र लक्ष्य पुरा गर्न क्रियाशिल रहेको छ। सुगम जिल्लाको विकट भौगोलिक क्षेत्रमा अवस्थित यस गाउँपालिकामा तुलनात्मक रुपमा प्रयाप्त कर्मचारी र आवश्यक पूर्वाधारहरु पुगेको छैन् । गाउँपालिकाको स्थायी केन्द्र

वडा नं. ३ को भट्टे डाँडालाई तोकी त्यहीबाट पालिकास्तरीय सेवाहरुको प्रवाह हुँदै आएता पनि आवश्यक भौतिक संरचना (जस्तै भवन, पालिका कार्यालयसम्म पुग्ने निर्माण, आदि) निर्माण हुन नसक्दा प्रभावकारी सेवा प्रवाहमा चुनौती देखिएकोछ । गाउँपालिकालाई व्यवस्थित गरी स्थानीय सरकारबाट आकर्षण गर्नुपर्ने नीजिक्षेत्रको लगानी तथा गैसस क्षेत्रको विकास कार्यक्रमबाट अपेक्षित फाइदा लिन भौतिक पुर्वाधार निर्माण तथा संरचनागत सुदृढीकारण गर्न जरुरी देखिन्छ ।

यस गाउँपालिका पदाधिकारीहरुको अनुभवअनुसार योजना तर्जुमाका साथै कार्यान्वयनका क्रममा उपभोक्ता समितिको प्रभावकारितामा अभिबृद्धि गर्न अझै थप क्षमता विकासका कार्य गर्नु आवश्यक छ । गाउँको विकासको लागि जिल्ला, प्रदेश र संघसँग आवद्ध सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुसँगको आपसी समन्वयमा अझै व्यवस्थित गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता रहेको छ । क्षेत्रगत विकासका कार्यक्रम तथा सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन नीतिहरु बनाइएको भएतापनि गाउँपालिकाको कार्यप्रणाली, संगठन, संरचना तथा कार्यकुशलतामा सुधार गरी योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यलाई नतिजामा आधारित बनाई अगाडि बढ्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

नयाँ संरचनामाअनुसार तीन वर्ष अवधि पूरा भएको हालको पहिलो निर्वाचित स्थानीय सरकारको केही कार्यहरु उल्लेखनीय छन् । जस्तै सुशासनलाई प्रवर्द्धन गर्न बीसवटा भन्दा बढी ऐन, नियमावली, कार्यविधि तथा मार्गदशर्नहरु बनेको, सडक ट्रयाकहरु सबै वडा तथा गाउँ पुगेको, ९० प्रतिशत भन्दा बढी घरधरीलाई खानेपानी पुर्‍याएको, भुकम्प प्रतिरोधी शैक्षिक भवनहरु निर्माण भएको, राडर क्षेत्र पर्यटन शुरु गरिएको, आफ्नै वेवसाईट मार्फत सुचनाहरुको प्रवाह गर्ने गरको, आदि । यद्यपि पालिकावासीको आय र जीवनस्तरलाई निरन्तर उकास्नको लागि दीर्घकालीन सोच सहितको वास्तविक सूचनामा आधारित दीर्घकालीन तथा मध्यकालीन विकास योजनाहरुको आवश्यकता पर्दछ । उक्त उद्देश्य प्राप्त गर्न एक महत्वपूर्ण रणनीतिक उपायको रुपमा मध्यकालीन योजना अन्तर्गत पालिकाले यो पहिलो आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरेको छ ।

१.४. आवधिक योजनाको उद्देश्य

वागमती गाउँपालिकाको समग्र विकास कार्यलाई सन्तुलित, सहभागितामुलक, समावेशी एवं नतिजामुखी बनाउन मार्गदर्शन प्रदान गर्नु यस आवधिक विकास योजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ भने विशिष्ट उद्देश्यहरु निम्नानूसार रहेको छ :

- तथ्याङ्क तथा सूचनामा आधारित भई गाउँपालिका क्षेत्रका समस्या, सम्भावना एवं अवसरहरु पहिचान गर्नु,
- सरोकारवालाहरुको सहभागितामा गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंच, निर्देशक सिद्धान्तहरु, लक्ष्य, उद्देश्य तथा समृद्धि र सुखका आधार निर्धारण गर्नु,
- योजना कार्यान्वयनका लागि विषयगत रणनीति एवं कार्यनीतिहरु निर्धारण गर्नु,
- समग्र विकासका लागि नतिजामा आधारित विषयगत योजना (उद्देश्य, प्रतिफल, आयोजना/कार्यक्रम) र त्यसका लागि चाहिने वित्तीय स्रोतहरुको प्रक्षेपण गर्नु,
- आवधिक रणनीतिक विकास योजना कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवारी तथा अनुगमनको खाका निर्धारण गर्नु,

रहेका छन् ।

१.५. योजना तर्जुमाका नीतिगत तथा कानूनी आधार

संघीय नेपालको संविधान अन्तर्गत मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीति, स्थानीय तहको अधिकार, संघीय एवं प्रदेश नीति र कानून तथा स्थानीय नीति र कानून बमोजम स्थानीय तहको विकासको मार्गचित्र निर्माण गरिनुपर्ने हुन्छ । वागमती गाउँपालिकाको यस प्रथम आवधिक विकास योजना देहायअनुसारका नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई आधार लिई तर्जुमा गरिएको छ :

- ✓ नेपालको संविधान, २०७२
- ✓ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरूको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन

- ✓ स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- ✓ अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- ✓ संघ र प्रदेश सरकारले जारी गरेका विषयगत नीति, कानून तथा मापदण्ड जस्तै : भू-उपयोग नीति, कृषि विकास रणनीति,पर्यटन नीति, वन तथा वातावरण ऐन, विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना तथा १५ बर्षे स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीति, वहुक्षेत्रीय पोषण योजना, बस्ती विकास, शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत निर्माण मापदण्ड आदि
- ✓ नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, पन्धौ राष्ट्रिय योजना, बागमती प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजनाको आधार पत्र
- ✓ नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारको मध्यमकालीन खर्च संरचना
- ✓ नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण, सशर्त अनुदान, समपुरक तथा विशेष अनुदान, स्थानीय आय (कर शुल्क, सेवा शुल्क तथा दस्तुर), जनसहभागिता आदि
- ✓ विकासका अन्तरसम्बन्धित विषयहरू जस्तै : लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण, सुशासन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, आदि
- ✓ नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले अवलम्बन गरेका आर्थिक नीतिहरू
- ✓ दीगो विकास लक्ष्य (सन् २०१६-२०३०)

नेपाल पक्ष भएका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी सम्झौताहरू तथा नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा जनाएका प्रतिवद्धताहरू नेपालको संविधान ५९ को उपधारा १ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा कानून बनाउने, बार्षिक बजेट बनाउने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। संविधानको अधिकार सूची अनुसार नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरूको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनमा स्थानीय स्तरका आवधिक योजना र बार्षिक योजना तथा बजेट स्वीकृती सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय तहको कार्यसूचीमा सूचीकृत गरिएको छ। स्थानीय शासन सञ्चालन सम्बन्धी संघीय कानून, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ को उपदफा १ अनुसार गाउँ/नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको भित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, बार्षिक र विषय क्षेत्रगत मध्यकालिन तथा दीर्घकालिन विकास योजना बनाई लागू गर्नंपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस प्रकार योजना बनाउँदा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समय सीमा र प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ।

यसका अतिरिक्त स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा गर्दा मध्यम तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरूको सूची तयार, योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धीजिवि, विषयविज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाको अधिकतम सहभागिता गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। यसैगरी योजना तर्जुमा गर्दा कार्यक्रम र प्रमुख आयोजनाको संभाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोत साधनको पूर्वानूमान, प्राथमिकता निर्धारण, योजना कार्यान्वयन तालिका, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तयार गर्नु पर्ने लगायत गाउँपालिकामा गैर सरकारी संस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था र सामुदायिक संस्थाले संचालन गर्ने तथा साझेदारीमा संचालन हुने आयोजना, कार्यक्रम तथा लगानी समेतलाई योजनामा संलग्न गराउनु पर्ने व्यवस्था ऐनले गरेको छ। संवैधानिक व्यवस्था तथा स्थानीय सरकार संचालन सम्बन्धी संघ र प्रदेश कानूनका अतिरिक्त स्थानीय तहको आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा गाउँपालिकाको सन्दर्भमा उपयुक्त हुने विभिन्न्न नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई समेत स्थानीयकरण गरी आधारको रुपमा अपनाउनु पर्नेछ।

१.६. योजना तर्जुमा विधि

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७५ लाई आधार मानी यस गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना निम्नानूसारको विधि तथा प्रक्रिया अनुसार तर्जुमा गरिएको छ :

१.६.१. योजना सम्बन्धि पहिलो कार्याशाला गोष्ठी

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयको आयोजनामा कार्यपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी र स्थानीय सरोकारवाला बीच आवधिक विकास योजना बारेमा साझा धारणा, बुझाई, योजना तर्जुमा प्रक्रिया, कार्ययोजना तयार, स्वीकृत तथा पालिकाको उपलब्धि तथा समस्याहरुको विश्लेषण र अवसर, सम्भावना तथा चुनौतीहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले २०७७ साल चैत्र १८ र १९ गते दुई दिवसीय पालिकास्तरीय आवधिक योजना तर्जुमा कार्याशाला गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । गाउँपालिका अध्यक्ष श्री वीर वहादुर लोप्चनको अध्यक्षतामा संचालन भएको उक्त कार्यशालामा उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्ष, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, कार्यपालिकाका सदस्य, गाउँपालिका कार्यालयका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शाखा प्रमुख, वडा सचिव तथा स्थानीय संघ/संस्थाका प्रतिनिधिहरुको उपस्थिति रहेको थियो । कार्याशालामा आवधिक विकास योजनाको अवधारणा, तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया, वस्तुस्थिति विवरण तथा आधाररेखा सूचना, योजना तर्जुमाको कार्ययोजना बारे प्रस्तुती जानकारी, छलफल र योजना तर्जुमा कार्ययोजना स्वीकृत गरिएको थियो । साथै उक्त गोष्ठीमा भएको समूहगत छलफलबाट पालिकाको दीर्घकालीन सोच तथा लक्ष्य निर्धारण र विषय क्षेत्रगत उपलब्धि तथा समस्याहरुको विश्लेषण तथा अवसर, सम्भावना तथा चुनौतीहरुको पहिचान गरिएको थियो । सोही गोष्ठीबाट यस आवधिक योजना निर्माणार्थ निर्देशन, सहयोग तथा समन्वयको लागि गाउँपालिका प्रमुखको संयोजकत्वमा आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समिति र सम्बन्धित विषयको शाखा प्रमुख सदस्य सचिव रहने गरी विषय क्षेत्रगत समितिहरु पनि गठन गरिएको थियो । ***(उपस्थिति अनुसूची १ र निर्देशक समिति तथा विषय क्षेत्रगत समिति अनुसूची २)***

१.६.२. वस्तुस्थिति विश्लेषण तथा आधार सूचना तयारी

विषयगत र खण्डीकृत आधाररेखा सूचना सहित वस्तुस्थिति विवरण तयार गर्न राष्टिय, प्रादेशिक तथा पालिकास्तरीय दस्तावेज लगायत द्धितीय स्रोतहरुबाट वागमती गाउँपालिकासँग सम्बन्धि सूचनाहरुको संकलन, विश्लेषण र खण्डीकरण गरी आधार सूचना तयार गरियो । साथै आधार सूचना संकलनलाई वडास्तरीय परामर्श तथा छलफललाई पनि आधार बनाई उक्त भेलाहरुबाट प्राप्त ताजा तथ्यांकलाई आधाररेखा सूचनामा समावेश गरियो । वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरणमा गाउँपालिकाको भौगोलिक तथा भौतिक अवस्थिति, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र संस्थागत विकास तथा सुशासनको अवस्थासँग सम्बन्धित सूचना समावेश गरिएको छ ।

१.६.३. वडास्तरीय परामर्श गोष्ठी तथा विषय क्षेत्रगत समितिसँगको समन्वय

२०७८ वैशाख ५ देखि १३ गते सम्म आवधिक विकास योजनासम्बन्धि वडास्तरीय परामर्श गोष्ठी संचालन गरिएको थियो । वडास्तरीय परामर्श गोष्ठीको प्रमुख उद्देश्य सहभागीहरुलाई आवधिक योजनाको वारेमा जानकारी गराउनु, वडावासीहरुको अवसर तथा समस्या पहिचान गर्नु, उक्त अवसरको उपयोग तथा समस्याहरुको सम्वोधनको लागि उपयुक्त विकासका कार्यक्रमहरुको पहिचान लगायत आधाररेखा तथ्यांक संकलन गर्नु रहेको थियो । उक्त गोष्ठीमा वडा अध्यक्ष, वडा सदस्यहरु, विषयगत शाखाका कर्मचारीहरु, राजनीतिक दलको प्रतिनिधिहरु कार्यपालिकाका सदस्यहरुको सहभागिता रहेको थियो । उपस्थित सबै सहभागीहरुको विषय क्षेत्रगतआधारमा समूहिकरण गरी छलफलविधिद्धारा विकास आवश्यकता, अवसर तथा सम्भावनहरुको छलफल गरी कार्यक्रमहरु प्रस्तुत गरिएको थियो । साथै विषय क्षेत्रगत आधारमा आधाररेखा सूचना संकलनको लागि तयार गरिएको सूचकको आधारमा सहभागीहरुबाट उपलब्ध हुन सक्ने ताजा सूचना पनि संकलन गरिएको थियो । वडास्तरीय परामर्शबाट सूचना तथा कार्यक्रमहरुको संकलन भए पश्चात् उक्त कार्यक्रमहरुको सूचि विषयक्षेत्रगत समितिलाई प्राथमिकरण तथा प्रमुख कार्यक्रमहरु छुटेको भए थप गर्नको लागि पठाइएको थियो ।

१.६.४. दुरदृष्टि निर्धारण, योजना प्राथमिकरण र मध्यावधि खर्च संरचना सम्बन्धि भर्चुअल बैठक

आवधिक योजना निर्धारित समयमा नै सम्पन्न गर्नु पर्ने तर कोभिडको कारण सरोकारवालाहरुसँगको प्रत्यक्ष भेटघाट असम्भव भएकोले भर्चुअल विधिबाट भेटघाट गर्नु पर्ने स्थिति सृजना भयो । त्यसैले बगमती गाउँपालिकाको आयोजनामा २०७८ साल जेठ २२ गते सरोकारवालाहरुबीच आवधिक योजनाको सम्बन्धमा भर्चुअल बैठक भएको थियो । गाउँपालिका अध्यक्ष श्री वीर वहादुर लोप्चनको अध्यक्षतामा संचालन भएको उक्त बैठकमा उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्य, गाउँपालिका कार्यालयका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शाखा प्रमुख, वडा सचिव (विशेष गरी निर्देशक तथा विषयगत समितिका सदस्यहरु) उपस्थिति रहेको थियो । उक्त गोष्ठिको उद्देश्य मुख्यतः आवधिक योजना निर्माण सम्बन्धमा प्रगति विवरण प्रस्तुत गर्ने, प्रथम गोष्ठिले निर्धारण गरेको दुरदृष्टि पुनरावलोकन तथा अन्तिम रुप दिने, वडाबाट प्रस्ताव भएका कार्यक्रम तथा संघ, प्रदेश र पालिकाले लिएको दुरदृष्टि र लक्ष्यको आधारमा कार्यक्रमहरुको प्राथमिकरण र मध्यावधि खर्च संरचना सम्बन्धि छलफल तथा उपलब्ध ढाँचामा कार्यविभाजनमार्फत काम गर्ने र नतिजा खाकाका सूचकहरुको पुनरावलोकन गर्नु रहेको थियो । उक्त बैठकले सम्बन्धित विज्ञबाट सहयोग लिई आगामी पाँच वर्षको लागि कार्यक्रम छनौट तथ प्राथमिकरण गर्ने जिम्मा सम्बन्धित विषय क्षेत्रका समिति संयोजक र शाखा प्रमुख कर्मचारीलाई चार दिनको समयसीमा तोकि जिम्मेवारी दिईएको थियो ।

१.६.४. योजना दस्तावेज तयारी

वस्तुस्थिति विवरण तथा आधार सूचना, दीर्घकालिन सोच निर्धारण तथा वस्तुस्थिति विश्लेषण र योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठीको नतिजा, विषयक्षेत्र योजना तर्जुमा समितिको छलफल तथा परामर्शबाट प्राप्त विवरण, सूचना तथा निष्कर्षलाई नतिजामूलक योजना तर्जुमाको ढाँचामा लिपिवद्ध गरी गर्ने कार्य सूचना उपलब्धताको आधारमा पालिकास्तरमा भएको पहिलो कार्यशालाबाट नै थालिएको थियो । लेखन कार्यलाई निरन्तरत दिने क्रममा प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको सल्लाह सुझाव लगायत प्राप्त दस्तावेजहरु, राष्ट्रिय तथा प्रदेश आवधिक योजना, साविक जिल्ला तथा स्थानीय निकायका आवधिक, विषय क्षेत्रगत गुरुयोजनाको प्रारुप, आदलाईसन्दर्भ सामग्रीको रुपमा उपयोग गरिएको थियो । साथै योजनाविद्, विषयविज्ञ तथा सरोकारवालाको समेत सुझाब लिई योजना तर्जुमा प्राविधिक टोलीद्वारा नतिजामूलक योजनाको ढाँचामा स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्रका विषय एवं प्राविधिक पक्षहरूलाई तर्कपूर्ण एवं वस्तुनिस्ठ ढंगबाट प्रस्तुत गरी आवधिक विकास योजनाको मस्यौदा दस्तावेज तयार गरिएको थियो ।

१.६.५. मस्यौदा प्रस्तुती तथा सुझाव संकलन कार्यशाला तथा अन्तिम दस्तावेज तयार (अन्तिममा पुनरावलोकन गरिने)

आवधिक योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरी सुझाव तथा पृष्ठपोषणको लागि २०७८ आषाढको पहिलो हप्ता पालिकाको कार्यालय र बागमती प्रदेश नीति तथा योजना आयोगमा पठाईएको थियो । बागमती प्रदेश नीति तथा योजना आयोगबाट प्राप्त सुझावहरुलाई समावेश गरी २०७८ आषाढ तेस्रो हप्तामा पालिका तहमा समग्र मस्यौदा प्रस्तुत गरी पृष्ठपोषण लिने कार्य भएको थियो र उक्त पालिकास्तरीय छलफलबाट प्राप्त सुझावहरुलाई समावेश गरी सोही हप्ता आवधिक योजनाको अन्तिम दस्तावेज तयार गरिएको थियो ।

परिच्छेद २: समष्टिगत योजना र स्रोत व्यवस्था

२.१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ ले स्थानीय तहलाई अनुसूचि ८ अन्तर्गत २२ एकल अधिकार (स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ दफा ११ र १२) र अनुसूचि ९ अन्तर्गत प्रदेश सँगका साझा अधिकार प्रदान गरेको छ। अन्य ऐन र नीति नियमावलीहरुको अलवा, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा २४ अनुसार गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक विकास योजना बनाई लागु गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ । राष्ट्रियस्तरमा पन्धौ योजना कार्यान्वयनमा रहेको छ भने प्रदेश तहमा प्रथम आवधिक योजना कार्यान्वयनमा रहेको अवस्था छ। यसरी संविधान र ऐनले दिएको जिम्मेवारी वहन तथा स्थानीय तहका राजनैतिक प्रतिवद्धता र घोषित कार्यक्रमको कार्यान्वयनको लागि स्थानीय तहले उपलब्ध स्रोत साधन, स्थानीय आवश्यकता तथा यथार्थतामा आधारित भई आवधिक विकास योजना बनाउन जरुरी छ।

माथि उल्लेखित पक्षहरुलाई दृष्टिगत गरी सम्भावना, अवसर तथा चुनौतीहरुको विश्लेषण गर्दै दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा स्रोत आँकलनसहित बागमती गाउँपालिकाले पाँच वर्षीय (२०७८/०७९ देखि २०८२/२०८३) आवधिक विकास योजना निर्माण गरेको छ । गाउँपालिकाले कृषि, पर्यटन तथा पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि गरी गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार तयार पार्ने दीर्घकालीन सोच राखेको छ भने गाउँपालिकाबासीको आय र जीवनस्तरमा गुणात्मक र दीगो सुधार ल्याउने यस आवधिक योजनाको प्रमुख लक्ष्य रहेको छ।

२.२. बागमती गाउँपालिकाको सम्भावना, अवसर तथा चुनौतीहरु

२.२.१. बागमती गाउँ विकासका संभावनाहरु

काठमाडौं उपत्यका बाट करिब ३० कि.मि. को दुरीमा रहेको बागमती गाउँपालिकाको भौगोलिक बनावट मध्यमस्तरका पहाड, टार र बेंसीले ढाकेको छ। यस गाउँपालिकामा उत्पादन योग्य भुमी प्रसस्त मात्रामा भएकोले कृषि उत्पादन वृद्धिको प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ। त्यसको अलवा पशुपालन मार्फत पशुजन्य उत्पादनको वृद्धि, साँस्कृतिक विविधताको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन र ऐतिहासिक क्षेत्रको पहिचान एंव प्रवर्द्धन गरी पर्यटन विकास र स्थानीयस्तरमा उपलब्ध कच्चा पदार्थहरुको प्रयोग गरी साना तथा मझौला उद्योगको संचालन आदि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ। निर्माणाधिन सडकहरुको स्तरोन्नति गर्न सकेमा कृषि, औद्योगिक र पर्यटन विकासमा टेवा पुगी समग्र गाउँपालिकाको विकासमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ । कृषि, पशु, पर्यटन विकाससगै रोजगारको प्रशस्त सम्भावनाहरु देखिएका छन् । परम्परागत रुपमा यस गाउँपालिकाको प्रमुख खेती धान, मकै, गहुँ र कोदो भएता पनि यसका अलवा तरकारी तथा फलफूल खेतीबाट पालिकाले प्रशस्त आम्दानी लिन सक्ने प्रचुर सम्भावना देखिन्छ। भौगोलिक तथा हावापानीको हिसाबले यो गाउँपालिका मिश्रित हावापानीमा पर्दछ। फलफुलमा किवी, सुन्तला, कागती, एभोकाडो, नासपाती, केरा,आँप, लिच्ची, कटहर, आरु, आरुवखडा जस्ता फलफुलको व्यावसायिक खेतीको सम्भावना देखिन्छ। साथै विविध किसिमका सब्जी तथा तरकारीहरु जस्तै बन्दा, टमाटर, काउली, लौका, घिरौला, फर्सी, रायो साग, पालुंगो, आलु, करेला, स्कुस आदिको पनि व्यावसायिक प्रवर्द्धन गरी खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर बनाउन सकिने सम्भावना रहकोछ। यसैगरी अन्य नगदे बालीहरु जस्तै तोरी, अदुवा, वेसार, अम्रीसो, तेजपत्ता, दलहन (दाल, सिमि, भटमास), तेलहन (तोरी, सर्स्यूँ, आलस, तिल,)आदि खेतीलाई प्रवर्द्धन गरी खाद्य सुरक्षाको व्यवस्थापन तथा आम्दानी बढाउन सकिने सम्भावना रहेको छ।

यस पालिकाको झाडी बुट्यान क्षेत्र, खुल्ला जमीन, मैत्री हावपानीका कारण पशुपंक्षी पालनको प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ। परम्परागत रुपमा पालिंदै आएका पशु चौपायाहरु जस्तै भैंसी, गाई, बाखा तथा वंगूर मध्ये भैंसी र बाखा पालनबाट पशुजन्य उत्पादनलाई व्यावसायीकरण गरी रोजगारी तथा आम्दानी बढाउन सकिने सम्भावना रहेकोछ। यसको अलवा कुखुरा, हाँस, मौरी तथा माछा पालनको व्यावसायीकरणबाट समेत रोजगार तथा आम्दानी बढ्न सकिने देखिन्छ। यी सम्भावनाहरुलाई वास्तविक उपलब्धिमा परिणत गर्नको लागि सडकको स्तरोन्नति, तालिम प्राप्त जनशक्तिको निर्माण, लगानीको उपलब्धता आदि हुनु पर्ने देखिन्छ। यस पालिकामा उल्लेख्य मात्रमा सहकारी संस्थाहरु भएकाले ती सहकारी क्षेत्रको सवलीकरण तथा वैकिङ्ग क्षेत्रको विकास र विस्तार गरी गाउँपालिकाको छरिएर

रहेको पूँजीलाई सहकारी र वैकिङ्ग प्रणालीको माध्यमबाट एकीकृत गरी, लघु तथा घरेलु, उद्योगहरुमा परिचालन गर्न सकिने प्रशस्त संभावना रहेको छ ।

जलश्रोतको दृष्टिकोणबाट यस पालिकामा पालिकाबासीको आवस्यकतालाई सहज आपुर्ती दिन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । यस पालिकाका प्रमुख जलस्रोतहरु खानी खोला, बागमती खोला, भालू खोलाहरु हुन् । ती खोलाहरुको खानेपानी तथा सिंचाईको लागि केही मात्रामा प्रयोग भएता पनि प्रविधि तथा दक्ष जनशक्तिको प्रयोगबाट ती श्रोतहरुको उच्चतम प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तै पालिकाको सबै वडामा स्वच्छ खानेपानी पुऱ्याउने, सहज सिंचाइ नभएको ठाउँमा थोपा सिंचाई वा लिफ्टीङ प्रविधिमार्फत कृषि तथा फलफूल खेतीको गुणात्मक वृद्धि गर्ने, मत्स्य पालन, साना जलविद्युत आयोजना आदि गर्न सकिने सम्भावना रहको छ ।

यस पालिकाको लगभग ६० प्रतिशत भुभाग झाडी, बुट्यान तथा नाङ्गा पाखा र करीब २० प्रतिशत भुभाग वन क्षेत्रले मात्र ढाकेको पाईन्छ । तसर्थ यस पालिका तहमा आवश्यक नीति निर्माण तथा समुहहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी ती क्षेत्रको वैज्ञानिक र दिगो व्यवस्थापनबाट वहुआयामिक फाइदा लिन सक्ने देखिन्छ । जस्तै जलवायू परिवर्तन न्यूनीकरण र वातावरणीय संरक्षणमा सहयोग पुऱ्याउन सकिने, वनपरिधिभित्र चरिचरण क्षेत्रको व्यवस्थापन गरी पशुपालनमा टेवा पुऱ्याउने, जडिबुटीमा चिराइतो, मजिटो, कुरीलो, पिप्ला, चुत्रो, बोझो, गुर्जो जस्ता स्थानीय जडिबुटिहरुको संरक्षण, प्रवर्द्धन, संकलन तथा प्रशोधनबाट मनग्य आम्दानी हुने सम्भावना देखिन्छ । जसको लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था, तालिम प्राप्त जनशक्ति, सामुदायिक चेतना आदि भएमा जडिवुटी संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा सहयोग पुग्नु देखिन्छ ।

यस गाउँपालिका ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक दृष्टिकोणले विविधतायुक्त छ । ऐतिहासिक गढी तथा धार्मिक स्थलहरु जस्तै : चण्डेश्वर मन्दिर, कालिदेवि मन्दिर, बुद्धविहार, कालेश्वर, सिद्धदेवी, माहांकाल देवी,गुम्बा , चर्च संस्कृतिको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धन गरी ल्होसार,हुर्रे नाच,बालुन, तीज जस्ता मौलिक पहिचान बढाउने कला संस्कृतिको जगेर्णा गर्दै आन्तरिक र बाहृय पर्यटक भित्रयाई आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रको प्रवर्द्धन गर्न सक्ने प्रचुर सम्भावना रहेको छ । यी उल्लेखित स्थानहरुको अलवा सातकन्या राडार क्षेत्र, चमेरे गुफा, माझखण्ड वैदवियर (केबलकार)मा पर्यटकीय दृष्टिकोणबाट व्यवस्थित पूर्वाधारको विकास गर्न सकिएमा यस क्षेत्रमा बसोवास गर्ने नागरिकले उल्लेखनीय रुपमा रोजगारी पाउने सम्भावना देखिन्छ । गाउँपालिकाको विभिन्न वस्ती टोलहरुमा होमस्टे तथा डाँडाहरुमा छोटो पदयात्रा गराउन सकिने प्रचुर सम्भावना रहेको छ । जसबाट गाउँबासीको जीवनस्तर उकास्न महत्वपूर्ण टेवा पुग्ने देखिन्छ ।

२.२.२. बागमती गाउँ विकासका अवसरहरु

सहभागितामूलक विधिबाट गाउँका सम्पूर्ण सरोकार वर्ग, निकाय तथा संघ सस्थाको सहभागितामा भएको छलफल, विगतका प्रयास र उपलब्धीहरुको समीक्षा तथा वस्तुस्थिति विवरणबाट पहिचान भएका गाउँ विकासका अवसरहरुलाई संक्षिप्त रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ । यी अवसरहरु गाउँको सामान्यरुपमा प्रस्तुत गरिएको अवधारणा मात्र हुन यसको अलावा थप नयाँ अवसर पनि हुन सक्दछन त्यसलाई पनि यस आवधिक रणनीतिक विकास योजनाले अवसरको रुपमा लिन कुनै वाधा पार्ने छैन ।

देशकै राजधानी काठमाडौंसँग यस पालिकाको भुगोल जोडिनु अवसरको रुपमा लिन सकिन्छ । अझै काठमाडौंको सातदोबाटो देखि वागमती गापाको वडा नं. ३,४ हुदै मकवानपुर जोडिएको कान्तिपथ लोकमार्गलाई एक महत्वपूर्ण अवसरको रुपमा लिन सकिन्छ जसले यो पालिकाको बजारीकरण र पर्यटन विकास सम्भावनोका ढोका खोलेको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरुलाई एक अवसरको रुप लिन सकिन्छ । ती स्थलहरुको स्तरोन्नति तथा प्रचार प्रसार गरी पर्यटन विकास गर्न सकिन्छ ।

यस पालिकाका प्रमुख जलस्रोतहरु खानी खोला, बागमती खोला, ठोस्ने, भालू खोलाहरु हुन् । यस्ता जलस्रोतहरुरु उपलब्धतालाई एक अवसर रुपमा लिन सकिन्छ । जसको समुचित एंव उच्चतम उपयोगबाट खानेपानीको सुविधा बढाउने, जलविद्युत उत्पादनमा वृद्धि गर्ने, सिंचाई क्षेत्रको विस्तार, आदि जस्ता विकासात्मक कार्यहरु गर्न सकिने छ । यस गाउँपालिकाका भएको प्रशस्त वन जंगल हुनु पनि एक महत्वपूर्ण अवसर हो । जसको उचित व्यवस्थापन तथा सदुपयोगबाट पशपालनमा वृद्धि, वनपैदावर जन्य उद्योगहरुमा वृद्धि, वातावरणीय स्वच्छता बढाउने, जलवायू परिवर्तन अनुकूलन आदि कार्यमा गुणात्मक सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

यस क्षेत्रको हावापानी तथा माटो कृषिमैत्री भएको पाइन्छ जुन एउटा अवसर हो । वस्तुगत विवरण अन्तर्गत दिएको विविध अन्न वाली, तरकारी तथा फलफुल खेतीको तथ्यांकहरुलाई यस क्षेत्रको कृषिमैत्री माटो तथा हावापानीको सूचकको रुपमा लिन सकिन्छ । तसर्थ यसलाई अवसरको रुपमा प्रयोग गरी तालिम प्राप्त जनशक्ति तथा नविनतम कृषि प्रविधिको प्रयोगमार्फत कृषिजन्य उत्पादन बढाउन सकेको खण्डमा खाद्य सुरक्षाको दृष्टिकोणले पालिका आत्मनिर्भर हुनुको अलवा खाद्य निर्यात गरी मनग्य आम्दानी गर्न सकिने देखिन्छ ।

सडकलाई विकासको महत्वपुर्ण पूर्वाधारको रुपमा लिइन्छ । यस पालिकाको सबै वडामा सडक पुग्नु पालिका र यस क्षेत्रका जनसमुदायले एक अवसरको रुपमा लिनु पर्दछ । सडकले स्थानीयतहको उत्पादनको शिघ्र सहज निर्यात तथा आवश्यक सामाग्रीहरुको ढुवानीमा सहजता ल्याउँदछ । फलतः स्थानीय उद्यमीहरुमा उत्साह जागरण भई स्थानीयस्तरको उत्पादनमा वृद्धि हुँनेछ । साथै यस क्षेत्रको पर्यटन विकास तथा प्रवर्द्धनमा पनि सडकहरुले अहंम भुमिका खेल्न सक्दछ ।

यस गाउँपालिकामा कार्यरत गैरसरकारी संघसंस्थाहरुको सहयोगबाट गाउँको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा सहयोग लिन सक्ने प्रयाप्त अवसरहरु छन । यस पालिकामा विभिन्न   गैरसरकारी संस्थाहरु सक्रिय रहेका छन् । यस्ता संस्थाहरुको सहयोगबाट गाउँलाई आर्थिक विकासको एक नमुनाको गाउँ बनाउन सक्ने सुवर्ण अवसरको रुपमा लिन सकिन्छ । साथै संघ संस्थाहरुसँगको सहयोग र समन्वयमा गाउँको सम्भावनालाई समृद्धिमा रुपान्तरण गर्न सकिने हुँदा गाउँमा कार्यरत यस्ता संघ संस्थाहरुलाई एक अवसरको रुपमा लिइएको छ ।

२.२.१. बागमती गाउँ विकासका चुनौतीहरु

गाउँ विकासका विगतका प्रयास र उपलब्धीहरु एवं वस्तुस्थिति विवरण तथा सहभागितात्मक छलफलबाट पहिचान गरिएका चूनौतिहरुलाई संक्षिप्त रुपमा तल प्रस्तुत तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

वगमती गापाको भौगालीक अवस्था डाँडाकाडाले घेरिएको मध्यम खालको पहाडहरु हुनु पर्यटकीय हिसाबले अवसर भएता पनि, विकास निर्माणका दृष्किोणले आफैमा चुनौती हो । गाउँको भौतिक, भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक विशेषता अनुकुल नीति, नियम र योजनाको अभाव रहेको छ । भएका नीति, नियम, व्यवस्था र योजनाहरु पनि व्यवहारिक र समय सापेक्ष देखिदैनन् । त्यसमा पनि पहाडी क्षेत्र, यस गाउँपालिका जस्ता क्षेत्रको लागि आवश्यक पर्ने उपयुक्त नीति नियमको खाँचो रहेको छ । कार्वन लगायत ग्रिनहाउस ग्यासहरुको बढ्दो उत्सर्जनको कारण विश्व तापमानमा बृद्धि भएको छ र यसबाट विशेष गरी विकासोन्मुख तथा अल्पविकसिक देश त्यसमा पनि ग्रामीण जनताको जनजीविका, श्रोत र साधनमा नकारात्मक प्रभाव परिरहेको छ । समयमा वर्षा नहुनु, लामो समय खडेरी हुनु, अतिबृष्टि, खण्डाबृष्टि तथा अनावृष्टि हुनु, गर्मी तथा जाडोमा बृद्धि हुनु, तापक्रम बढ्नु, वनस्पतिको जीवनचक्रमा बदलाव देखिनु, कृषि तथा वनबालीमा रोगकिराको प्रकोपमा वृद्धि हुनु जस्ता जलवायु परिवर्तनका लक्षणहरु सामना तथा अनुकूलन गर्नु यस गाउँपालिकाको चुनौतीको रुपमा रहेको छ । समय र विकासको सोचमा तुलानात्मक रुपमा परिवर्तन आएको भएता पनि गाउँ विकासका प्रमुख साझेदारहरु यस प्रति सचेत रहेको नागरिकले महशुस गर्न पाएका छैनन् । अधिकांश सरोकारवाला संस्था र व्यक्तिमा

पुरातनवादी सोच र संस्कार कायम रहेको देखिन्छ । यसबाट विकास कार्य नतिजामुखी र प्रभावकारी हुन सकेको छैन । विकासलाई अझैपनि भागवन्डामा सिमित राखिएको छ । प्राथमिकताको नीतिलाई अझैपनि अवलम्बन गर्न सकेको अवस्था छैन । आन्तरिक रोजगारी सृजना गर्न नसक्नु तथा युवा शक्ति पलायन हुनु यहाँको अर्को जटिल समस्या हो, गाउँको सम्भावनालाई रोजगारी सृजना गर्ने कुनै पनि नीति नियम वन्न सकेको छैन । फलस्वरुप उत्पादनशिल श्रमशक्ति विशेष गरी युवाशक्ति विदेश तथा शहर पलायन भइरहेका छन् । स्थानीय स्तरमा रोजगारीको सम्भावना विकास गरी मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्नु पर्ने चुनौती रहेकोछ । यस गापामा संस्थागत क्षमता तथा सुशासन अभिवृद्धि गर्दै जानु पर्ने अर्को आवश्यकता रहेको छ । विकास प्रक्रियामा संस्थागत विकास, श्रोत परिचालन तथा सुशासन प्रमुख माध्यमको रुपमा रहेको हुन्छ । नेपालको समग्र विकास प्रक्रियामा जस्तै यस गाउँपालिकाको विकास प्रक्रियामा संस्थागत विकास श्रोत परिचालन र सुशासन सम्बन्धी समस्याहरु विद्यमान रहेका छन् । फलस्वरुप विकास कार्यहरु परिमाणमुखी र प्रभावकारी हुन सकेका छैनन । कार्यक्रम योजनाहरुलाई एकिकृत गर्दै वितरणमूखीबाट नतिजामूखी बनाउने तर्फ गाउँपालिकाको स्रोत र साधनको समुचित प्रयोग गर्न गाउँपालिकाले ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

२.३. आवधिक विकास योजना खाका

२.३.१ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच

प्रस्तुत आवधिक विकास योजनालाई गाउँपालिकाको अपेक्षित विकासले कता डोऱ्याउने हो सोहीअनुसारको दीर्घकालीन सोंच निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै राष्ट्रिय आकांक्षा *"**समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली**"* र वागमती प्रदेशको दीर्घकालीन सोच *"**सुसंस्कृत, सुखी जनता समाजवाद उन्मुख समृद्ध प्रदेश**"* हाँसिल गर्न सघाउ पुर्‍याउने हुनुपर्दछ । दीर्घकालीन सोंच सामान्यतः आवधिक योजना अवधिभित्र प्राप्त हुने अवस्था मात्र नभई दुई तीन दशक अवधिसम्मको आदर्श कल्पनाका रुपमा निर्धारण गर्ने मान्यता अनुसार यस गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंच तय भएको छ । गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंच निर्धारण गर्दा गाउँपालिकामा क्रियाशिल राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखाका कर्मचारीहरु, गैसस तथा निजीक्षेत्र, नागरिक समाज/संस्थाका प्रतिनिधिहरु लगायत सरोकारवालाहरुको सहभागिता र आम समहतिका आधारमा सकेसम्म गाउँपालिकाको समष्टिगत पक्षलाई झल्काउने गरी तय गरिएको छ । सहभागितामूलक विधिद्वारा निर्धारण गरिएको यस गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोचलाई निम्न अनुसार निर्धारण गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिहरु र कार्यक्रमहरु उक्त सोच हाँसिल गर्ने तर्फ निर्देशित रहेकोछ ।

"कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार समृद्ध र सुखी वागमती गाउँपालिकाको मूल आधार"

बागमती गाउँपालिकाको अधिकांश लगानी कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारमा केन्द्रित गरिनेछ । उक्त क्षेत्रहरुको विकास मार्फत पालिकावासीलाई समृद्ध र सुखी बनाउने सोच गाउँपालिकाले लिएको छ । धेरैजसो भूभाग वनजंगल तथा झाडी बुट्यानले ढाकेको भएपनि खेतीयोग्य रहेको भूमि उब्जनीमूलक पाइएको छ । लगभग २० प्रतिशत भूमिमा आधारित कृषि कार्यमा ९० प्रतिशत जति जनसंख्या निर्भर रहेका छन् । कृषि उत्पादनमा खास गरी खाद्यान्न बाली, नगदे बाली, तरकारी र फलफुल उत्पादनमा अत्यन्तै सम्भावना बोकेको छ । यहाँको हावापानीमा कृषिमा उद्यमशिलता र व्यवसायीकरणको प्रमुख सम्भावना रहेको हुँदा कृषि क्षेत्रको विकासबाट गाउँपालिकाको पहिचान र समृद्धिको आधार बन्ने विश्वास लिइएको छ । त्यसैगरी यस गाउँपालिका भित्र पर्यटकीय महत्वका ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक थुप्रै स्थानहरु रहेकोले ती स्थानहरुको संरक्षण तथा विकास गर्न सकिएमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुको आगमनमा वृद्धि हुने देखिन्छ । फलतः रोजगार तथा पर्यटन व्यवसायमा वृद्धि हुनगई पालिकाको आम्दानीमा टेवा पुग्ने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ । समृद्धिलाई डोरचाउने महत्वपूर्ण संवाहक भनेको संस्थागत तथा भौतिक पूर्वाधार पनि हो । त्यसैले संस्थागत पूर्वाधारहरुको सुदृढीकरणसँगै सञ्चार,

ऊर्जा लगायत गाउँगाउँ सम्म बाह्रै महिना आवागमन हुन सक्ने सडकको निर्माण तथा स्तरोन्नतिमा लगानी गर्नु गाउँपालिकाले जरुरी ठानेको छ ।

२.३.२. गाउँपालिकाले लिएको समृद्धि र सुखका प्रमुख आधारहरु

समृद्धि	सुख
१.सहज र सर्वसुलभ आधुनिक पुर्वाधार	सुरक्षित, सभ्य, समतामुलक, सहिष्ण समाज
२.दिगो उत्पादन र उच्च रोजगारी	सुशासन
३.मानव संसाधनको व्यवस्थापन र समुचित उपयोग	सुन्दर,स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण

२.३.३. निर्देशक सिद्धान्तहरु

गाउँपालिकाको उपरोक्त दीर्घकालीन सोचलाई साकार पार्न कृषि, पर्यटन, पूर्वाधार विकासमा उच्च प्राथमिकता सहित देहाय अनुसार विकासका निर्देशक सिद्धान्त तय गरिएको छ :

स्थानीय अर्थतन्त्रको विकास र विस्तार

संघ र प्रदेश सरकारको विकास सम्बन्धी सोच, लक्ष्य, उद्देश्यसँग तादाम्यता कायम गरी अन्तर सरकार, सहकारी, निजी क्षेत्र र नागरिक समाजसँग समन्वय, सहयोग र सहकार्यको माध्यमद्वारा स्थानीय अर्थतन्त्रको विकास र विस्तार गरी समृद्धिको आधार तयार गरिनेछ ।

प्राकृतिक स्रोतको दिगो उपयोग र जलवायु तथा विपद् उत्थानशिल पूर्वाधार

गाउँपालिकाले विकास योजना सञ्चालन गर्दा स्थानीय स्रोत, साधन, सम्पदाको वुद्धिमत्तापूर्ण एवं दिगो रुपमा उपयोग गर्ने र वातावरणलाई क्षति नपुग्ने गरी योजना तथा कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । भू-उपयोग नीतिको आधारमा बस्ती तथा भौतिक पूर्वाधार विकास योजना तर्जुमा गरी सो अनुसार पूर्वाधार विकास र सुविधा अभिवृद्धी गरिनेछ । पूर्वाधार तथा संरचना निर्माण गर्दा उत्पादन तथा आयमूलक क्षेत्रमा जोड दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ । साथै पूर्वाधार निर्माण गर्दा रिचार्ज पोखरी, बाँध निर्माण जस्ता जलवायु अनुकुलन आयोजनालाई विशेष प्राथमिकता दिने तथा संरचना निर्माण गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियम अनुसार आई.ई.ई., ई.आई.ए., वायोइञ्जिनियरिङ्ग जस्ता संरक्षण सम्बन्धी प्रक्रिया तथा प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिइनेछ ।

प्रभावकारी सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापन

गाउँपालिकालाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनको आधार केन्द्रको विकास गर्दै जनताको शिक्षा, स्वास्थ्य, विद्युत, खानेपानी, सरसरफाई लगायतका सेवा सुविधाको प्रत्याभूति गरिनेछ । यसका लागि सूचना, प्रमाण, ज्ञान र अनुभवमा आधारित ठोस योजना तर्जुमा, प्रभावकारी कार्यान्वयन र प्रतिफल तथा उपलब्धीको अनुगमन र प्रभावको लेखाजोखाको व्यवस्था गरिनेछ ।

निजी, गैर सरकारी तथा समुदायिक क्षेत्रको साझेदारिता र सहकार्य

पूर्वाधार निर्माण, संचालन तथा सेवा प्रवाहमा निजी, गैर सरकारी, सहकारी र समुदायसँग साझेदारी र सहकार्य गरी विकास उपलब्धीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । कृषि, पशुपालन, व्यवसाय सेवा, उत्पादन तथा बजारीकरण, खानेपानी तथा सरसफाइ, इञ्जिनियरिङ्ग, आदि जस्ता विकासका क्षेत्रमा निजी, गैर सरकारी र सहकारी संस्थासँग करार गरी वैकल्पिक प्रणालीमा आधारित सेवा प्रवाहको व्यवस्था

गरी स्थानीय सेवा प्रवाहलाई शुलभ, सहज र प्रभावकारी बनाईनेछ । साथै विकास निर्माण कार्यमा निजी, गैर सरकारी, सहकारी र समुदायको लगानी र साझेदारीअभिबृद्धी गरिनेछ ।

समावेशीकरण तथा न्याय र सुशासन तथा सदाचार प्रवर्द्धन

सुशासन विकास र समृद्धिको पूर्वसर्त हो । सुशासनको लागि विद्यमान सबै खालका विभेद तथा वहिष्करणको अन्त्य, सामाजिक न्यायको प्रवर्द्धन, कानून तथा विधिको शासन, सरकारी, निजी, सहकारी र सामुदायिक साझेदारी, पारदर्शिता र जवाफदेहिताको उच्चतम अभ्यास गरिनेछ । राजनीति तथा समाजमा बढ्दै गईरहेको अराजकता र भ्रष्टचार विरुद्ध सदाचार पद्धति अबलम्बन र सामाजिक जवाफदेहिता सम्बन्धी संयन्त्रहरूको एकीकृत र उपयुक्त अभ्यास गरिने छ । यस प्रक्रियामा नागरिक समाजसँग साझेदारी र सहकार्य गरिनेछ ।

भाषा, सँस्कृति र संस्कारको जगेर्ना

कला र संस्कृतिमा वागमती गाउँपालिकाका सम्पन्नता र विविधता वोकेको गाउँपालिका हो । खास गरी तामाङ, मगर लगायतका जनजातिको संस्कृतिको महत्वपूर्ण सम्पत्तिका रुपमा रहेको स्थानीय कला र सँस्कृतिको जगेर्नाबाट गाउँपालिकाको विकासमा योगदान पुऱ्याउन सकिन्छ । जसको माध्यमबाट पर्यटन आगमनमा उल्लेखनीय सुधार गर्न सकिन्छ । यस्ता संस्कृतिहरुको समुचित प्रयोगबाट पर्यटन विकास, स्थानीय समाजिक सद्भाव र मनोरञ्जन प्रदान गर्ने माध्यमका रुपमा विकास गरिनेछ ।

अभियानमूलक विकास

गाउँपालिकामा विकासका गतिविधिहरुलाई जनताको आवश्यकता अनुसार विश्वासिलो वनाउन, आम नागरिकको उच्च सहभागिता सुनिश्चित गर्न अभियानात्मक विकास प्रक्रिया अवलम्वन गरिनेछ । सवै विषय क्षेत्रमा जनताको आवश्यकता अनुसार अभियानात्मक विकास कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँपालिका, पूर्ण खोपयुक्त गाउँपालिका, पूर्ण साक्षरता गाउँपालिका, जातिय भेदभाव तथा छुवाछुतरहित गाउँपालिका, धुँवामुक्त घर भएको गाउँपालिका, हरियाली गाउँपालिका, पूर्ण उज्यालो गाउँपालिका, महिलामाथि हुने घरेलु हिँसाका घटना शून्य गाउँपालिका, सुधारिएको गोठ, एक गाउँ एक उत्पादन, एक वस्ति एक सार्वजनिक चर्पी, एक गाउँ एक उद्यम, एक विद्यालय एक इन्टरनेट, आदि केही महत्वपूर्ण अभियानका रुपमा विकास गरिनेछ ।

विकासमा राजनीतिक एकता

प्रस्तुत आवधिक गाउँ विकास योजनाले वागमती गाउँपालिकाको विकासका लागि विकासमा राजनीतिक एकता कायम गरी उपलब्ध स्रोत, साधन र अवसरको अधिकतम उपयोगमार्फत गाउँवासीलाई सेवा, सुविधा प्रवाह गर्दै थप स्रोत र साधनका लागि आ-आफ्नो क्षेत्रबाट एकताबद्ध भई प्रयासरत रहने सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्ने सहमति भएको छ ।

२.३.४. आवधिक विकास योजनको लक्ष्य

बागमती गाउँपालिकाको यस प्रथम आवधिक योजना समृद्ध र सुखी गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच प्राप्त गर्ने आधार योजनाको रुपमा तय गरिएको छ । ***"बागमती गाउँपालिकाबासीको आय र जीवनस्तरमा गुणात्मक र दिगो सुधार ल्याउने "*** गाउँपालिकाको समष्टिगत विकासको मुल लक्ष्य रहेको छ ।

२.३.५ आवधिक विकास योजनको उद्देश्य

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच अनुरुप माथि उल्लेखित लक्ष्य हाँसिल गर्न यस आवधिक विकास योजनाको उद्देश्य देहायअनुसार रहेको छ :

- उत्पादन र आयमा गुणात्मक तथा दीगो वृद्धि गर्नु ।
- स्वस्थ, सिर्जनशिल, सीपयुक्त, समावेशी र आत्मनिर्भर समाजको निर्माण गर्नु ।
- अन्तरआवद्धता, बजार तथा आधारभूत सुविधाको स्तर वृद्धि गर्नु ।
- वन वातारण, जैविक विविधत, जलस्रोत र जमीनको दीगो उपयोग गर्नु ।
- सेवा सुविधा, कार्यसम्पादन तथा जवाफदेहिताको स्तर अभिवृद्धि गर्नु ।

२.३.६. परिमाणात्मक लक्ष्य तथा नतिजा खाका

गाउँपालिकाको विकास प्रयासलाई योजनाबद्ध रुपमा दीर्घकालीन सोँच तर्फ उन्मुख गराउन र लक्ष्य, उद्देश्य तथा अपेक्षित उपलब्धि हाँसिल गर्न परिवर्तनको सिद्धान्तमा आधारित भई नतिजामूलक योजनाको ढाँचामा आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । योजनामा स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रलाई आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार विकास, वन तथा वातावरण, संस्थागत विकास र सुशासन क्षेत्रहरूमा एकीकृत गरिएको छ । परिवर्तनको सिद्धान्त अनुसार तयार गरिएको गाउँपालिकाको समष्टिगत विकासको एकीकृत नतिजा तालिका यस दस्तावेजको ***(अनुसूची-३)*** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.३.७.प्रमुख रणनीति

बागमती गाउँपालिकाको यस प्रथम आवधिक विकास योजनाले लिएको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वनवातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र संस्थागत सुशासनको क्षेत्र विकासलाई समेटिने गरी क्रमशः देहायअनुसारका प्रमुख रणनीति अवलम्बन गरिनेछ :

- कृषि र पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगिकरण गर्ने ।
- पर्यटन, वनपैदावर एवं स्थानीय स्रोतमा आधारित उद्योग तथा व्यवसायको सिर्जना र विकास गर्ने ।
- गुणस्तरीय तथा व्यवसायिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइ सुविधा, सशक्तिकरण तथा समावेशीकरण प्रवर्द्धन तथा सुनिश्चित गर्ने ।
- यातायात, बजार र सुरक्षित आवास, स्वच्छ उर्जा तथा संचारका पुर्वाधारको विस्तार र स्तरोन्नति गर्ने ।
- स्थानीय शासन, विकास प्रक्रिया तथा नतिजालाई वातावरणमैत्री, जलवायु तथा विपद् उत्थानशिल र दीगो बनाउने ।

२.३.८. अपेक्षित उपलब्धि

बागमती गाउँपालिकाले यस आवधिक योजनाको कार्यान्वयनबाट समग्रतामा पालिकाबासीको आय र जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार ल्याउने अपेक्षा लिएको छ । कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण र विविधिकरण, सिंचाई क्षेत्र, उद्योग व्यवसाय, पर्यटन पूर्वाधार तथा वित्तिय क्षेत्रको विकास र विस्तार भई पालिकाको आर्थिक वृद्धिमा टेवा पुगेको हुनेछ । गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ तथा खानेपानी सुविधाको पहुँच वृद्धि, सामाजिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण, युवा तथा उत्पादनशील जनशक्तिको उत्पानशीलता अभिवृद्धि तथा उपयोग र भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको हुनेछ । यातायात, बजार, सार्वजनिक सुविधा, संचार, र विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा सुविधाको विस्तार र प्रयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ । वनवातावरण, जल जमीन संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धि, पर्यावरणीय स्वच्छता र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनमा अभिवृद्धि तथा विपद क्षती न्यूनीकरण भएको हुनेछ । कार्य सम्पादन प्रक्रियाको

स्पष्टता र पारदर्शीतामा अभिवृद्धि, कार्यपालिका तथा सेवा प्रदायक संस्थाको क्षमता र आन्तरिक आय तथा वाह्य स्रोत परिचालनमा अभिवृद्धि भई पालिकाबासीले सहज र सुलभ रुपमा सेवा प्राप्त गरेको हुनछ।

२.४. आय तथा स्रोतको प्रवृति र प्रक्षेपण

बागमती गाउँपालिकाको यस प्रथम आवधिक योजना गाउँ पालिकाको नेतृत्वमा स्थानीयस्तरका सबै सरोकारवालाहरुको सामुहिक सहभागिता तथा समन्वयात्मक प्रयत्नबाट कार्यान्वियन गरिनेछ। यस योजनाले लिएको समग्र लक्ष्य, उद्देश्य तथा नतिजा तालिकामा उल्लेखित परिमाणात्मक लक्ष्य प्राप्त गर्न तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा परियोजनाहरुको कार्यान्वयन तथा लगानीको लागि विगत दुई आर्थिक वर्ष (२०७६।०७७ र २०७७।०७८) र आगामी आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ समेतको गरी तीन आर्थिक वर्षको प्राप्त अनुमानित आय तथा स्रोत प्रवृतिको आधारमा आगामी चार वर्ष (२०७९/२०८३) को लागि आय तथा स्रोत प्रक्षेपण गरिएको छ। विगतको प्रवृति विश्लेषणबाट प्रति वर्ष सरदर १० प्रतिशतको दर आय वृद्धि हुने आँकलन गरिएको छ। यसरी विश्लेषण र प्रक्षेषण गर्दा योजना कार्यान्वनको पहिलो वर्ष (२०७८/०७९) ४९ करोड ६३ लाख ८४ हजार कुल आय प्रक्षेषण गरिएको छ भने ११ प्रतिशत अनुमानित प्रशासनिक व्यय छुट्याउँदा विकास क्षेत्रमा खर्च गर्न सकिने जम्मा ४४ करोड ३३ लाख ८४ हजार प्रक्षेपण गरिएको छ। यसै गरी दास्रो वर्ष (२०७९/२०८०) को लागि ५५ करोड ९७ लाख ३४ हजार कुल आय प्रक्षेषण गरिएको छ भने ११ प्रतिशत अनुमानित प्रशासनिक व्यय छुट्याउँदा विकास क्षेत्रमा खर्च गर्न सकिने जम्मा ४९ करोड ८१ लाख ६४ हजार प्रक्षेपण गरिएको छ। योजना कार्यान्वनको पाँचौ वर्षको लागि ७६ करोड ८८ लाख ९२ हजार कुल आय प्रक्षेपण गरिएको छ भने विकास क्षेत्रमा खर्च गर्न सकिने जम्मा ६८ करोड ४३ लाख १४ हजार प्रक्षेपण गरिएको छ। यसरी समग्रमा योजना अवधिको कुल आम्दानी ३ अरब १३ करोड ६७ लाख ३० हजार अनुमान गरिएको छ भने जसमध्ये विकास क्षेत्रमा लगानी गर्न सकिने जम्मा २ अरब ७९ करोड ३२ लाख ९४ हजार प्रक्षेपण गरिएको छ। ***(विगत दुई वर्ष सहितको प्रवृति प्रक्षेपण अनुसूची ४)***

योजनाको समग्र आयको स्रोतको प्रक्षेपण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४ : आयको स्रोत तथा प्रवृति प्रक्षेपण

आयको स्रोतहरु	आगामी ५ वर्षको लागि प्रक्षेपित वार्षिक अनुमानित आय रु. हजारमा (000)					५ बर्षको जम्मा रु हजारमा
संघ, प्रदेश, पालिका, अन्य	०७८/०७९	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	
संघीय वित्तीय समानीकरण अनुदान	७७१००	८४८१०	९३२९१	१०२६२०	११२८८२	४७०७०३
संघीय सशर्त अनदान	२०६४००	२३७३६०	२७२९६४	३१३९०८	३६०९९४	१३९१६२६
संघीय राजश्व बाँडफाँट	५४८५२	६०३३७	६६३७०	७३००७	८०३०७	३३४८७३
संघीय समपुरक अनुदान	१६९००	१८५९०	२०४४९	२२४९४	२४७४३	१०३१७६
संघीय विशेष अनुदान	२९१००	२९५००	२९५००	२९५००	२९५००	१४७१००
संघीय निर्वाचन क्षेत्र विकास कोष	-	६०५०	६६५५	७३२०	८०५२	२८०७७
संघीय तहबाट प्राप्त हुने जम्मा रु.	**३८४३५२**	**४३६६४७**	**४८९२२९**	**५४८८४९**	**६१६४७८**	**२४७५५५५**
प्रदेश वित्तीय समानीकरण अनुदान	५९००	६४९०	७१३९	७८५३	८६३८	३६०२०
प्रदेश सशर्त अनुदान	१८७६७	२०६४३	२२७०७	२४९७७	२७४७४	११४५६८

आयको स्रोतहरु	आगामी ५ वर्षको लागि प्रक्षेपित वार्षिक अनुमानित आय रु. हजारमा (०००)					५ बर्षको जम्मा रु हजारमा
संघ, प्रदेश, पालिका, अन्य	०७८/०७९	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	
प्रदेश विशेष अनुदान	६०००	६०००	६०००	६०००	६०००	३००००
प्रदेश सरकारको समपुरक अनुदान	२८४६७	२८४६७	२८४६७	२८४६७	२८४६७	१४२३३५
राजश्व बाँडफाँट	१६६३३	१८२९६	२०१२५	२२१३७	२४३५०	१०१५४१
प्रदेश तहबाट प्राप्त हुने जम्मा रु.	७५७६७	७९८९६	८४४३८	८९४३४	९४९२९	४२४४६४
रजिष्टेशन दस्तुर	२५००	२७५०	३०२५	३३२७	३६५९	१५२६१
विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त हुने आन्तरिक आय ढुंगा, गिटी, बालुवा समेत	२३७६५	२९४४१	३२३८५	३५६२३	३९१८५	१६०३९९
पालिकाबाट प्राप्त हुने जम्मा रु.	२६२६५	३२१९१	३५४१०	३८९५०	४२८४४	१७५६६०
विकास साझेदार तथा संघसंस्थाबाट प्राप्त सहयोग	१००००	११०००	१२१००	१३३१०	१४६४१	६१०५१
कुल जम्मा	४९६३८४	५५९७३४	६२११७७	६९०५४३	७६८८९२	३१३६७३०
कुल प्रशासनिक खर्च (आगामी ५ वर्षको लागि ११ प्रतिशतका दरले अनुमान गरिएको)	५३०००	६१५७०	६८३२९	७५९५९	८४५७८	३४३४३६
अनुमानित प्राप्त हुन सक्ने विकास खर्च (८९ प्रतिशत)	४४३३८४	४९८१६४	५५२८४८	६१४५८४	६८४३१४	२७९३२९४

नोट : यस प्रक्षेपणमा सामजिक सुरक्षातर्फको आय एवं अन्य स्थानीय तह, जिल्ला समन्वय समितिबाट प्राप्त हुनसक्ने आयलाई समावेश गरिएको छैन ।

२.५. लगानी र स्रोत व्यवस्था

आवधिक विकास योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम संचालन गरी लक्ष्य, अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा हासिल गर्न कूल २ अरब ८३ करोड ६६ लाख ९७ हजार रुपैयाँ लगानी आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ । उक्त लगानीको प्रमुख स्रोतहरु पालिकाको आन्तरिक आय र प्रदेश तथा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारका अनुदान सहयोग तथा राजस्व बाँडफाड नै हो । यसको अलवा विकासका साझेदार संस्थाहरु पनि आयका स्रोत हुनेछन् । योजना कार्यान्वयनको पहिलो वर्ष संघीय सरकारबाट रु. ३८ करोड ४३ लाख ५२ हजार र दोस्रो वर्ष ४३ करोड ६६ लाख ४७ हजार सहयोग प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ । यसैगरी प्रदेश, पालिका स्वंय र विकासका साझेदार संस्थाहरुबाट अनुमानित आय प्रक्षेपण गरिएको छ ।

२.५.१. स्रोत परिचालन रणनीति

आवधिक विकास योजनाको पाँच वर्षे अवधिमा विभिन्न स्रोतहरूबाट विकास खर्चका लागि रु २ अरब ७९ करोड ३२ लाख ९४ हजार आय प्रक्षेपण गरिएको छ भने प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम संचालन गरी अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न कूल बजेट रु २ अरब ८३ करोड ६६ लाख ९७ हजार रुपैयाँ लगानी आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ । जसमा ४ करोड ३३ लाख ३४ हजार रुपैया अपुग हुने देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

आवश्यक श्रोत अनुमान तथा उपलब्ध हुन सक्ने बजेट अनुमान	रकम रु. हजारमा	प्रतिशत
आवधिक योजनाको आवश्यक लागत अनुमान	२८३६६२८	१००.०
आवधिक योजना अवधिमा उपलब्ध हुन सक्ने श्रोतको प्रक्षेपण	२७९३२९४	९८.४८
अपुग श्रोत	४३३३४	१.५२

आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि उपरोक्त नपुग श्रोत रकमको परिचालनका लागि देहाय अनुसारको रणनीति अख्तियार गरिनेछ।

- आन्तरिक श्रोत (सम्पत्ती कर तथा भूमी कर, वहाल कर तथा विटौरी शुल्क, जडिबुटी कर, अन्य विक्री, विद्युत तथा खानेपानी महशुल, सेवा शुल्क शुल्क) दायरा र दर बढाउने
- संघीय र प्रदेश सरकारसँग अनुदान रकम बढाउन पैरवी गर्ने
- गैसस तथा विकास साझेदारसँग थप साझेदारी र सहकार्य गर्ने
- स्वदेश तथा विदेशमा भएका संस्था तथा व्यक्तिबाट सहयोग जुटाउने
- जनश्रम, स्थानीय स्रोत र सामग्री योगदानमा बृद्धि गर्ने
- नीति क्षेत्रको लगानी र साझेदारी अभिवृद्धि गर्ने
- उत्पादनमूलक तथा आयमूलक आयोजनाको लागि आन्तरिक ऋण परिचालन गर्ने
- छिमेकी स्थानीय सरकारसँग संयुक्त लगानीका आयोजना छनौट गरी श्रोत परिचालन गर्ने
- समुदाय तथा नीजि क्षेत्रसँग लागत साझेदारीमा कार्यक्रम तथा आयोजना संचालन गर्ने
- संघ तथा प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रमबाट थप स्रोत परिचालन गर्न पैरवी गन

२.६. सार्वजनिक खर्च र राजस्व परिचालन नीति

२.६.१. सार्वजनिक खर्च नीति

बागमती गाउँपालिकाले सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन तथा परिचालन सार्वजनिक खर्च ऐन, २०६३ र नियमावली, २०६४ को आधारमा गर्दै आएको छ। सो ऐन तथा नियमावलीलाई कार्यान्वयन गर्न सहज हुने गरी पालिकाले हालसम्म कुनै स्थानीय नीति वा मार्गदर्शन बनाएको छैन । उपलब्ध स्रोत साधनको कुशल र प्रभावकारी उपयोग गरी दिगो अर्थतन्त्रको आधार निर्माण गर्न सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी परिचालन आवश्यक हुन्छ । गाउँपालिका बासीको बढ्दो आवश्यकता र अपेक्षालाई उपलब्ध सीमित स्रोत र साधनको सीमाभित्र रही सम्बोधन गर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ । अर्को तर्फ पालिकाले संवैधानिक अधिकार क्षेत्रभित्र रहेका आफ्नो दायित्वहरु प्रभावकारी रुपमा निभाउन सार्वजनिक स्रोतको सन्तुलित र न्यायोचित विनियोजन गरी कायान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। साथै स्थानीय तहमा सार्वजनिक खर्च प्रणालीलाई पारदर्शी, जवाफदेही र नतिजामूलक बनाउन पालिकाले सार्वजनिक खर्चको उपयोग गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नु जरुरी छ। यसरी यी सबै पक्षहरुलाई दृष्टिगत गरी सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी परिचालन र व्यवस्थापन गर्न पालिकाले आफ्नो शन्दर्भमा सार्वजनिक खर्च नीति वा मार्गदर्शन बनाउन जरुरी देखिन्छ।

समग्रतामा पालिकाले सार्वजनिक खर्च सम्बन्धि निम्नानूसारको नीति अख्तियार गर्नेछ :

- विगतको खर्च प्रवृति समीक्षा गरी फजुल खर्चहरु घटाउने ।
- पूँजीगत तथा विकास खर्च बढाउने ।
- मापदण्ड अनुसारका योजनाहरुमा लगानी प्रवाह गर्ने ।
- कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारमा लगानी बढाउने ।

२.६.२. राजस्व नीति

बागमती गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका राजस्व स्रोतहरुको पहिचान, सुचिकरण तथा व्यवस्थापन र राजस्व संकलन तथा परिचालन गर्न आर्थिक ऐन, २०७७ निर्माण गरी कार्यान्वयन गरेको छ । यस ऐन अनुसार रावस्वका ११ क्षेत्रहरु पहिचान भएका छन् । ती मध्ये तीन प्रकारका राजस्व स्रोतहरु सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर र प्राकृतिक श्रोत उपयोग करको परिचालन प्रदेश आर्थिक ऐनले निर्धारण गरे बमोजिम हुने व्यवस्था गरेको छ । जसमध्ये ७ प्रकारका राजस्व स्रोतहरु भुमि कर, सम्पति कर, वहाल कर, व्यवसाय कर, विज्ञापन कर, बहाल बिटौरी शुल्क, पार्किङ शुल्क र सेवा शुल्क दस्तुर यसै ऐन अनुसार संकलन गरिने व्यवस्था गरेको छ भने उक्त कार्यलाई अझ व्यवस्थित बनाउन स्रोत मुताविक राजस्व संकलन कार्यविधि बनाई लागू गर्ने व्यवस्था पनि गरेको छ । यद्यपि पालिकाले राजस्व संकलन कार्यविधि नबनाएको अवस्था रहेकोले स्रोत लक्षित राजस्व संकलन कार्यविधि बनाई राजस्व संकलन कार्यलाई व्यवस्थित र वैज्ञानिक बनाउन जरुरी छ ।

२.७. स्रोत परिचालन नीति

यस आवधिक योजनामा गाउँपालिकाले लिएको लक्ष्य, उद्देश्य तथा नतिजा हासिल गर्न सरकारी, सहकारी, निजी, सामुदायिक वा जनसहभागिता, गैरसरकारी संघसंस्था, आदि श्रोतहरुको परिचालन गर्न जरुरी छ । सामान्यतः संघ तथा प्रदेशबाट आउने अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँड, पालिकाको आन्तरिक श्रोत लगायत विकासका साझेदार संघसंस्था, सहकारी तथा जनसहभागिता पालिकाको प्रमुख आय श्रोतको रुपमा रहेका् छ । उक्त श्रोतहरुको प्रभावकारी र व्यवस्थित परिचालनमार्फत तिब्र आर्थिक वृद्धि र दिगो आर्थिक विकास गर्न विद्यमान संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहको ऐन, नियमहरुको आधारमा स्थानीय श्रोत परिचालन नीति हुनु जरुरी छ । यसै शन्दर्भमा बागमती गाउँपालिकाले जनसहभागिता परिचालनलाई व्यवस्थित बनाउन स्थानीय तहको उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि, २०७५ बनाएको छ भने संघसंस्था र निजी क्षेत्र लक्षित श्रोत परिचालन सम्बन्धि कुनै पनि नीतिहरु बनाएको अवस्था छैन । यद्यपि समग्रमा तीन तहको सरकारी स्रोत तथा संघसंस्थाबाट प्राप्त हुने श्रोतको परिचालनको लागि सहभागितात्मक विधिबाट निम्नानूसारका आधारहरुमा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयन गर्ने परिपाठी रही आएकोमा यी अभ्यासहरुलाई यस आवधिक योजनाले पनि निरन्तरता दिनेछ ।

- नेपालको संविधानमा उल्लिखित मौलिक अधिकारहरु, राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरु तथा नीतिहरु,
- नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ र ९ मा उल्लिखित स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकारको सूचि,
- नेपालको संविधान भाग ४ अन्तर्गतका राज्यका आर्थिक, सामाजिक विकास, प्राकृतिक स्रोतको उपयोग, वातावरण संरक्षण सम्बन्धी नीतिहरु, धारा ५९ को आर्थिक अधिकार, भाग १९ को आर्थिक कार्यप्रणाली,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जूमा दिग्दर्शन, २०७४ (परिमार्जित)
- स्थानीय तहमा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, आर्थिक व्यवस्थापन तथा सम्पत्ति हस्तान्तरण सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट वार्षिक प्रस्तुत भएको नीति तथा कार्यक्रम,

- नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य विस्तृतीकरणको प्रतिवेदन,
- संघीय सरकारले अंगिकार गरेको आवधिक योजनाले लिएका नीति तथा प्राथमिकताहरु,
- संघीय सरकारले अबलम्बन गरेका आर्थिक तथा वित्तीय नीतिहरु,
- स्थानीय तहको आवधिक योजनाले तय गरेका प्राथमिकताहरु,
- नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा जनाएका प्रतिवद्धता, विभिन्न सन्धी सम्झौताहरु,
- राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक आवधिक योजना,
- दिगो विकास लक्ष्य २०३०,

आदि ।

२.८ गाउँ विकासका प्राथमिकता

बागमती गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना तर्जुमाका क्रममा पहिचान भएका विद्यमान अवस्था, समस्या तथा सम्भावना र उपलब्ध अवसरहरुका आधारमा सहभागितामूलक छलफलबाट तल उल्लेख गरिएअनुसारका बिषयक्षेत्रहरुको प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरिएको छ । यी प्राथमिकताका आधारमा गाउँपालिकाले आयोजना छनौट, लगानी वृद्धि तथा उचित कार्यान्वयन गर्दा सन्तुलित, समावेशी तथा दिगो विकास हुने देखिन्छ ।

- कृषि तथा पशुपालन
- सडक तथा यातायात
- पर्यटन
- शिक्षा
- स्वास्थ्य
- खानेपानी तथा सरसफाई
- वन संरक्षण तथा जलवायू अनुकूलन
- भूसंरक्षण
- ऊर्जा
- संचार
- वस्ती विकास
- युवा, खेलकुद, श्रम तथा रोजगार
- धार्मिक, सांस्कृतिक विकास

परिच्छेद ३ : आर्थिक विकास योजना

३.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण

पृष्ठभुमि

नेपालको संविधानको सुनिश्चित गरेको नागरिक खाद्य, मर्यादित रोजगारी र आयको अधिकार कार्यान्वयन गर्न संघ सरकार, प्रदेश सरकारको साथसाथै र स्थानीय सरकारको पनि महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । संवैधानिक व्यवस्था, संघ, प्रदेश तथा स्थानीय कानून, नीति, योजना र लक्ष्यको आधारमा स्थानीय सरकारले योजनाबद्ध प्रयासद्वारा सो अधिकारको सुनिश्चित गर्नु पर्ने आवश्यकता छ । यसलाई मध्यनजर गरी गाउँपालिकाको समग्र विकासको अग्रणी क्षेत्रको रुपमा रहेको कृषि, पर्यटन तथा जडिबुटीको विकास तथा प्रवर्द्धन मार्फत उत्पादन, रोजगारी र आयवृद्धि तर्फ विकास प्रयासलाई डोऱ्याउन आर्थिक विकाससँग सम्बन्धित संभावना, अवसर र विद्यमान अवस्था समेत समस्या तथा चुनौती र चाल्नु पर्ने कदम बारे संक्षिप्त विश्लेषण देहायअनुसार गरिएको छ ।

३.१.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

नेपालको संविधानले सबै नेपालीलाई खाद्यको अधिकार प्रत्याभूत गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्यले सन् २०३० सम्ममा भोकमुक्त विश्व बनाउने लक्ष्य लिएको सन्दर्भमा संघीय सरकारले बि.सं. २०७७ भित्र खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर हुने घोषणा गरेको एवम् पाँच वर्षभित्र कृषि उत्पादकत्व दोब्बर गर्ने प्रतिवद्धता जनाएको छ । हाल मुलुक कृषिको यान्त्रिकीकरण, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने उद्देश्यले १५ वर्षे कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ ।

गाउँपालिकामा प्रमुख रुपमा धान, मकै, कोदो र गहुँ उत्पादन हुने गरेको भएतापनि उत्पादन प्रणाली निर्वाहमुखी नै देखिएको छ । धान खेती भने व्यवसायिक रुपमा उत्पादन हुनाले यसले स्थानीय अर्थतन्त्रमा उल्लेखनीय योगदान दिने गरेको देखिएको छ । गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा तरकारी बाली, दलहन बाली, तेलहन बाली, नगदे वालीका साथै मसलाबालीको समेत उत्पादन भईरहेको भएता पनि व्यवसायिक उत्पादनमा विशेष पहल गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

गाउँपालिकाको कूल भूभागको २२२९० (२०%) हेक्टर जमीन खेतीयोग्य रहेको छ । गाउँपालिकामा ९० प्रतिशत घरपरिवार कृषि पेशामा आबद्ध रहेको देखिन्छ । खाद्य सुरक्षातर्फ आफ्नै उत्पादनले वर्षैभरी खान पुग्ने परिवार ५० प्रतिशत रहेको छ । धानको औषत वार्षिक उत्पादन ४६८० मे.ट. हुने गरेको एवं स्थानीय रैथाने जातका मनसुली टाईचिन, झुत्ते मसिने, दर्माली, झिनुवा जस्ता धान खेती हुने गरेको छ । वीउको सन्दर्भमा मकै, कोदो र गहुँको वीउ स्थानीस्तरमा नै उत्पादन भई प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकाका खेती भैरहको जमीनमा वर्षमा २ खेती हुने जमीन ८० प्रतिशत रहेको छ । फलफूल (नास्पाती, स्याउ, चिया, कफी, अलैंची, टिमुर, आँप, कटहर, भूईंकटर, अमिला जातका फलफूल, लिची र केरा) को उत्पादन तथा विस्तारका लागि गाउँपालिकामा उपयुक्त हावापानी रहेको छ भने नयाँ जातका फलफुलहरु एभोगाडो, ड्राइगन फुडहरु पनि किसानहरुले अभ्यास गर्न थालेको पाईन्छ । अदुवा खेती

उत्पादनका लागि पकेटकै स्वरुपमा स्थानीय जातकै वीउ प्रयोग गरी मुख्य रुपमा आम्राङ क्षेत्रमा उत्पादन भैरहेको र यसलाइ व्यवसायिक रुपले अगाडि बढाउने सोच गरेको पाईन्छ। तरकारीको उत्पादन भने परम्परागत प्रविधिबाट भएपनि व्यवसायिक तरकारी खेतीको शुरुवात गर्नको लागि किसानहरुले नयाँ प्रविधिको अनुसरण गरी प्लाष्टिक घरमा खेती शरुवात गरेको पाईन्छ। गाउँपालिकामा व्यवसायिक तथा अगुवा कृषक करीव १५० जना, सक्रिय कृषि कार्यकर्ता २० जना, १५ जना कृषि प्राविधिक क्रियाशील देखिन्छन् । खेती कार्यमा १५० वटा हाते ट्रेक्टरको प्रयोग भैरहेको, व्यवसायिक कृषि फर्म करीव ३३४ वटा रहेको, जम्मा ७३ वटा सहकारीहरु मध्य १९ वटा कृषि सहकारी रहेकोछ। उद्यमशिलता र व्यवसायिकतातर्फ कृषकहरूको संलग्नता बढिरहेको सन्दर्भमा आवश्यक मानव संशाधन एवं वजार पूर्वाधारको विकास तथा वजार संजाल निर्माण गर्ने जस्ता कार्य गर्न सकिने संभावना रहेको देखिन्छ। ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

कृषि श्रमशक्ति अन्यक्षेत्रतर्फ पलायन हुनु, २० प्रतिशत जमीनमा खेती उत्पादन गरेर कृषिमा आत्मनिर्भर हुन नसक्नु, स्थानीय उपज खासगरी तरकारी तथा फलफूल उत्पादनको १२ महिना सुचारु सडक नहुँदा वजार पहुँच अत्यन्त कठीन हुनु, लागत लाभको दृष्टिकोणमा खेती प्रणाली खर्चिलो हुनु, माटोको नियमित परीक्षण नहुनु जस्ता समस्याले यस क्षेत्रको व्यवसायिक उत्पादनका लागि मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेको देखिन्छ। स्थानीय रैथाने जातको संरक्षण हुन नसक्नु, व्यवसायिक सोचको कमी विद्यमान रहनु, पकेट खेती विकास कार्यक्रम नहुनु एव प्रयाप्त रुपमा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन नहुनु, समयमा मल, बीउ उपलब्ध नहुनु, नयाँ रोग किरा प्रकोप न्युनिकरण जस्ता किसान सहयोग कार्यक्रमका लागि सरकार पुर्वतयारी नहुनु, गुणस्तरहीन वीउवीजनका कारण उत्पादकत्वमा ह्रास हुँदै जानु जस्ता समस्या विद्यमान देखिन्छ।

कृषि उपजको व्यवसायीकरणका लागि हाटवजारको प्रचलन नहुनु, कोल्ड स्टोरको सुविधा नहुनु, अधिकांश कृषकहरूमा व्यावसायिक कृषि र पशुपालन सम्बन्धी प्राविधिक, व्यवस्थापकीय र बजारीकरण सम्बन्धी ज्ञान, सीप र प्रविधिको प्रयोगमा कमी रहेको छ। व्यवसायिक ज्ञान तथा सूचनाको कमी, आधुनिक तथा महिलामैत्री प्रविधिको अभाव, कृषि बजारको कमी, वित्तिय सेवाको पहुँचमा कमी, कृषि बिमाको अभ्यास र संकलन केन्द्र व्यवस्था नहुनु, जंगली जनावरले बालीको नोक्सानी, सिंचाईको कमी, अनुसन्धानमूलक कृषि प्रणालीको कमी, वजारमुखी खेती प्रणाली नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहेका छन्। गाउँपालिकावासीको प्रमुख पेशा कृषि भएतापनि अधिकांश कृषकहरू परम्परागत खेती प्रणालीमा नै सिमित रहेको हुँदा व्यवसायिक खेती प्रणालीको समेत विकास हुन सकेको छैन।

साथै स्थानीय हावापानी सुहाउँदो र बढी उत्पादन दिने खालको विभिन्न प्रजातीका बीउ बिजन उत्पादन गर्ने नर्सरी नहुँदा कृषकहरूले माग र आवश्यकता अनुसारको वोट विरुवा प्राप्त गर्न सकेका छैनन्। रैथाने बीउ विजनको उपलब्धता र संरक्षण नहुँदा वाह्य तथा आनुवांशिक जातिय शुद्धता र गुणस्तर कम हुने बीउविजनको प्रयोग गर्नु पर्ने वाध्यता रहेको छ। सो बीउ विजन समेत समयमा उपलब्ध हुन सकिरहेको अवस्था छैन। जलवायु परिवर्तनको असरका कारण बालीमा देखापर्ने हानीकारक झार, रोग तथा किराहरूको प्रकोप लगायत पोषण र पानी सम्बन्धी जोखिममा बृद्धि भइरहेको छ यसका लागि सरकारको तर्फबाट विषेश कार्यक्रमहरु संचानल हुन सकेका छैनन्।

३.१.२ सिंचाई विकास तथा विस्तार

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

गाउँपालिका क्षेत्रमा १ वटा सिंचाई कुलोबाट करीब २०० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिंचाई सुविधा पुगेको छ। सिंचाई सेवा उपलब्ध हुनसक्ने श्रोतहरूको रुपमा, खानी खोला, बागमती खोला, भालू खोलाहरु आदि रहेको देखिन्छ। सिंचाईका स्रोतहरूको दीगो व्यवस्थापनबाट खेतीयोग्य भूमीमा सिंचाई सुविधा विस्तार गर्न सकिन्छ। उपलब्ध सिंचाई पूर्वाधारको उचित व्यवस्थापन गर्न सकेमा कृषि उत्पादनलाई व्यवसायिक बनाउन सकिने सम्भावना प्रसस्त रहेकोछ। ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

संचालित सबै प्रकार र प्रविधिका सिंचाई आयोजनाहरूको नियमित तथा स्थायी ढंगले मर्मत सम्भार हुन नसक्नु एवं सिंचाई सुविधा नपुगेका ठाउँका लागि बैकल्पिक सुविधाको कमी मुख्य चुनौतीको रुपमा देखिन्छ ।

३.१.३ पशु विकास

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

यस गाउँपालिमा ८० प्रतिशत घरपरिवार पशुपालन कार्यमा संलग्न रहेको देखिन्छ । पशु विकासका लागि गाउँपालिका क्षेत्रमा पर्याप्त चरण क्षेत्रको विकास गर्न सकिने, पशुजन्य उत्पादनको वजारको सम्भावना रहेको एवं उत्पादकत्व वृद्धि, वजार पूर्वाधारको विकास, उत्पादनमा संलग्न किसानहरूको व्यवसायिक दक्षता अभिवृद्धि जस्ता कार्य गर्न सकेमा यस क्षेत्रमा पशुपालन कार्यलाई थप व्यवसायिक वनाउन सकिने देखिन्छ ।

समस्या तथा चुनौती

उन्नत जातको गाईभैसी, बाखा पालन नहुनु, आधुनिक किसिमको गोठ, खोरको व्यवस्थामा कमी, उन्नत घाँसको व्यवस्था नहुनु तथा दक्ष प्राविधिकको सेवा विस्तार हुन नसक्नु, दुग्ध चिस्यान केन्द्रको अभाव, सरल कर्जा र वीमाको व्यवस्था नहुनु उत्पादकत्व वृद्धि, वजार पूर्वाधारको विकास, उत्पादनमा संलग्न किसानहरूको व्यवसायिक दक्षता अभिवृद्धिजस्ता कार्य अझैपनि चुनौतीको रुपमा रहिरहेको छ । एग्रोभेटको सेवा उपलब्ध नहुनु, उन्नत जातको घाँसहरूको कमी, दक्ष जनशक्तिको अभाव, पशु स्वास्थ्य उपकरणको कमी, नश्ल सुधारको कमी, पशु विकास तथा प्रसार सेवाको कमीजस्ता पक्षहरू पनि थप समस्याको रुपमा रहेका छन् ।

३.१.४ उद्योग तथा वाणिज्य विकास

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

यस गाउँपालिकामा ३ वटा प्रमुख वजार केन्द्रहरू छपेली, प्युटार, माल्टा विकसित हुदै छ । ***राष्ट्रिय आर्थिक सर्वेक्षण, २०१८*** को विवरण अनुसार यस गाउँपालिकामा आर्थिक कारोवार गर्ने विभिन्न स्वरुपका व्यापार व्यवसाय तथा उद्यमको संख्या करीव ६०४ रहेको छ । जसमा सबैभन्दा बढी उत्पादनमूलक २८२, थोक तथा खुद्रा व्यापार १५४ र सबै भन्दा कम यातायाता, भण्डारण, सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धि १ रहेको छ भने बाँकी कृषि, वन तथा मत्स्य पालन २४, खानी, विद्युत, ग्याँस, पानी, आपूर्ति तथा निर्माण ४, आवास तथा खाना ४६, वित्त तथा विमा ९, शिक्षा ५३, मानव स्वास्थ र सामाजिक कार्य ४ र घरजग्गा, पेशा, कला मनोरञ्जन तथा अन्य २७ रहेको छ । ती सम्पुर्ण व्यवसायहरुमा ९३० पुरुष र ७५४ महिला गरी जम्मा १६८४ जना उद्यमीहरु संलग्न रहेको देखिन्छ भने उत्पादनमूलक व्यवसायमा सबैभन्दा बढी ५५६ र यातायात, भण्डारण, सूचना तथा सञ्चारमा सबै भन्दा कम ३ जनाको संलग्नता देखिन्छ । ती उद्यमहरुमध्ये जम्मा १५० वटा मात्र दर्ता भएको देखिन्छ भने बाँकी उद्यमहरुको दर्ता प्रक्रियामा सहजीकरण तथा नियमन गर्नुपर्ने देखिन्छ । ***पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ (बैशाख)*** अनुसार गाउँपालिकामा लगभग ४० वटा परम्परागत पानी घट्ट संचालनमा रहेकोछ । साना ठूला गरी कम्तिमा २५ वटा फर्निचर र ३५ वटा कुटानी पिसानी मिलहरू संचालनमा रहेको देखिन्छ । कच्चा पदार्थको प्रयोग बाट गर्न सकिने चित्राफुंगा, दुधजन्य उत्पादन(चिज, खुवा,छुर्पी, घिउ, बेद, बाँस, फलफूल, चिराईतो, जडिबुटीमा चिराइतो, मजिटो, कुरीलो, पिप्ला, चुत्रो, बोझो, गुर्जो जस्ता जडिबुटीको उत्पादन प्रचुर रहेको छ । यसैगरी वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषणलाई

व्यवसायमा लगाउनका साथै वैदेशिक रोजगारीबाट भित्रिएको दक्ष जनशक्तिलाई स्थानीयस्तरमा उपलब्ध कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी संचालन गर्न सकिने संभावना रहेको देखिन्छ ।

समस्या तथा चुनौती

उद्योग संचालन सम्बन्धी प्रर्याप्त सीप तथा जानकारीको कमी, उद्यमशिलता तथा सीप विकास तालिममा कमी हुनु परम्परागत व्यवसायलाई आधुनिकीकरण गर्न नसक्नु, उद्योग संचालनका लागि प्रर्याप्त लगानीको व्यवस्था नहुनु तथा स्थानीयस्तरमा सीपयुक्त मानव संशाधनको उपलब्धता नहुनु प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको देखिन्छ । यसका अतिरिक्त उत्पादनमुखी बजारको व्यवस्थापन नहुनु, व्यवसायिक सुचना केन्द्रको कमी जस्ता पक्ष पनि उद्योग व्यवसाय विकासको प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको छ ।

३.१.५ पर्यटन विकास

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

पर्यटकीय महत्वको दृष्टिकोणले यो गाउँपालिका विविधतायुक्त छ । सातकन्या राडर क्षेत्र, चमेरे गुफा, माझखण्ड, घ्याम्पे दह, वैदवियर (केबलकार) आदि छन् भने ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका गढीहरु तथा धार्मिक स्थलहरु चण्डेश्वर मन्दिर, कालिदेवि मन्दिर, वुद्धविहार, कालेश्वर, सिद्धदेवी, माहांकाल देवी,गुम्बा , चर्च संस्कृतिको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धन गरी ल्होसार,हुर्रे नाच,बालुन, तीज जस्ता मौलिक पहिचान तथा तामाङ्ग, जनजाती अन्य जातजातीको भेषभुषा, खानपिन, कला भाषा र सँस्कार तथा सँस्कृति रहनुसहन, कला संस्कृतिको जगेर्णा गर्दै आन्तरिक र बाह्य पर्यटक भित्रयाइ आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रको प्रवर्द्धन द्धारा पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारको प्रचुर संभावना देखिन्छ । गाउँपालिकामा पर्यटन लक्षित करिब ९ वटा होटल संचालनमा रहेको तथा १० वटा होमस्टे संचालन हुनुले यस क्षेत्रको विकासमा योगदान पुग्ने सक्ने देखिन्छ ।

त्रिधार्मिक (बौद्ध, हिन्दु तथा क्रिस्चियन) धर्मालम्बीको बसोबास र रहनसहन रहेको यस क्षेत्रमा तामाङ्ग, क्षेत्री, ब्रामहण, र दलित समुदायमा आ-आफ्नै धार्मिक र साँस्कृतिक विवधिता रहेको छ । गाउँपालिकामा धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल दह लगायत दर्जनौं, गुम्वा, मन्दिर र चर्चहरू रहेका छन् । तामाङ्ग तथा नेपाली भाषाको भाषिक अभ्यास रहेको छ । परम्परागत ल्होसार,हुर्रे ,बालुन, तीज दोहरी जस्ता गीत तथा नृत्यको अभ्यास रहेको छ । चार्डवाडका रुपमा ल्होसार, दशैं तिहार, क्रिशमस डे, माघे सक्रान्ती प्रमुख चाडका रुपमा रहेका छन् ।

काठमाडौं देखि वागमती गाउँपालिका हुदैं मकवानपुर जोड्ने कान्तिपथ लोकमार्ग स्तरोन्नती हुदै गरेकोले यस गाउँपालिकाको व्यापारिक अन्तरसम्बन्ध स्थापना हुने तथा पालिका क्षेत्रमा ग्रामीण तथा धार्मिक पर्यटनको ठूलो संभावना देखिन्छ । ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

ऐतिहासिक एवं धार्मिक क्षेत्रको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन प्रभावकारी नहुनु, पर्यटकीय क्षेत्रको पहिचान एवं संभावनाका लागि कुनै योजना नहुनु, भएका सम्पदाहरूको प्रचार प्रसार हुन नसक्नु, व्यवस्थित रुपमा होमस्टे लगायत पर्यटकीय सुविधाहरूको उपलब्धतामा कमी, सुरक्षित पर्यटन प्रति आश्वस्त पार्न नसक्नु एवं व्यवस्थित होटल नहुनु, पर्यटन प्रवर्द्धनको निम्ति आवश्यक नीति नियम तथा ज्ञानको कमी हुनु, पर्यटकीय विकासको लागि आवश्यकीय सूचना, सडक तथा पदमार्ग, खानेपानी र सरसफाइ, टुर गाइड (पथ प्रदर्शक), होटल व्यवसाय, बैंक, वित्तिय संस्था उपयुक्त प्रविधि आदि प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको छ । मौलिक धर्म, कला तथा संस्कृतिको संरक्षणमा कमी रहेको यस क्षेत्रमा ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलको संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रसार हुन सकेको छैन । आदिवासी तामाङ्ग भाषाको संरक्षण

र सम्बर्द्धनमा कमी रहेको छ भने लोक भाषा, गीत तथा कलाको अभ्यास कमी रहेको छ। स्थानीय सम्पदा तथा संस्कृतिको अध्ययन तथा अनुसन्धानमा हुन सकेको छैन।

३.१.६ बैक तथा वित्तीय संस्था

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

काठमाडौं बाट करिब ४० कि.मी. मात्रै टाढा रहेको यस गाँउपालिकामा व्यवस्थित तरिकाले सडकको स्तरोन्नती, स्थानीय उद्योग तथा कलकारखाना स्थापना, कृषि तथा पशुको बजारीकरण, व्यवसायिकरण गर्न सकेको खण्डमा बैक तथा वित्तीय संस्थाहरुको उचित विकास र विस्तार हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। । गाउँपालिकामा हाल १ वटा वैंक शाखा, ३ लघुवित्त, ७३ वटा सहकारी सेवा उपलब्ध भैरहेको छ। गाउँपालिकाका करीव ४० प्रतिशत घरपरिवार बैंक तथा वित्तीय संस्थासंग आवद्ध रहेको देखिन्छ। ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ वैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

बैंक शाखाहरू सबै वडाहरूमा विस्तार नहुन, सहकारी संचालनमा कर्मचारी एवं पदाधिकारीहरूको क्षमतामा कमी, सहकारीको आफ्नै भवन नहुनु, सहकारीको नियमित एवं प्रभावकारी अनुगमन नहुनु, सहकारी प्रविधि मैत्री नहुनु, वित्तीय संस्थाबाट लिइने ऋणको सदुपयोग हुन नसक्नु एवं व्यावसायको लागि ऋणको जोखिम उठाउने क्षमतामा कमी, स्थानीय जनताको आम्दानीमा कमी तथा बचतको अभ्यास न्यून हुनु यस क्षेत्रको विस्तारका लागि चुनौतीको रुपमा रहेको छ।

३.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य

वागमती गाउँपालिकाको आर्थिक क्षेत्र विकासको लक्ष्य तथा उद्देश्य निम्नानूसार रहेको छ :

लक्ष्य : श्रोत साधनहरुको समुचित उपयोग मार्फत उत्पादन र आयमा गुणात्मक तथा दीगो वृद्धि गर्ने।

उद्देश्यहरु :

१. कृषि उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधिकरण गर्नु।
२. खेतीयोग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउनु।
३. पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधीकरण गर्नु।
४. उद्योग व्यवसायको सिर्जना, विकास र उत्पादनमा बृद्धि गर्नु।
५. पर्यटकीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधाको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति गर्नु।
६. बैंक तथा वित्तीय सेवामा गाउँबासीको पहुँच बृद्धि गर्नु।

३.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति

गाउँपालिकाको आर्थिक विकास क्षेत्रका उक्त उद्देश्यहरु हाँसिल गर्न निम्नानूसारको रणनीति तथा कार्यनीतिहरुको अबलम्वन गरिने छ।

तालिका ५ : आर्थिक क्षेत्र रणनीति कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १. कृषि उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधिकरण गर्नु।	
१.१.बीउ, वेर्नाको उपलब्धतालाई सहज	१.१.१.नर्सरी स्थापनाको लागि विषय विज्ञ द्वारा उपयुक्त स्थानहरुको सम्भाव्यता अध्ययन गराई ठाउँ छनौट गरी नर्सरी व्यवस्थापन गरिनेछ।

बनाउदै उत्पादन र व्यवस्थापनमा टेवा पुऱ्याउने ।	१.१.२स्थानीय लोपउन्मुख बीउबिजन (धान,मकै,गहुँ,कोदो,तोरी फापर, दाल जन्य तथा तेलहन बाली) संरक्षण र प्रवर्द्धनको लागि बीउ बैंक स्थापना र सहयोग गरीनेछ ।
	१.१.३.नर्सरी ब्याड संरक्षण र सापेक्षित उत्पादनमा टेवा पुर्‍याउनको लागि आवस्यक सामाग्री सहयोग गरिनेछ ।
	१.१.४.बदलिदो मौसम अनुकुल बीउ बेर्ना वितरण गरी कृषकहरुलाई समय सापेक्ष कृषि पेशा गर्न सहयोग र प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१.२.कृषिको विशिष्टिकरण गरि उत्पादन र उत्पादकतत्व वृद्धि गर्ने ।	१.२.१. इच्छुक युवा, लक्षित वर्ग र अगुवा कृषकहरूका लागि कृषि उद्यम सिर्जना र विकास सम्बन्धी तालिम संचालन गरिनेछ ।
	१.२.२. कृषिजन्य उत्पादन पकेट क्षेत्रहरू पहिचान तथा निर्धारण गरी आवश्यक सहयोगहरू एकीकृत रुपमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
	१.२.३. सापेक्षित खेती बाली प्रवर्द्धन र उत्पादकत्व वृद्धिका लागि माटो परिक्षण, माटो सुधार कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
१.३ कृषिको यान्त्रिकीकरण, व्यवसायीकरण, सहजीकरण र बजारीकरणमा टेवा पुऱ्याउने ।	.१.३.१.अगुवा कृषकहरुलाई क्षमता अभिवृद्धिको लागि मिश्रित खेती प्रणाली द्धारा नयाँ रोग किरा र प्रकोप न्यूनिकरण जस्ता विषयमा तालिम, अध्ययन भ्रमण,गोष्ठिको नीतिगत व्यवश्था मिलाइनेछ ।
	१.३.२.कृषि यान्त्रिकिकरणको लागि प्रोत्साहनमुखी एवं प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
	१.३.३.स्थानीय स्तरमा उत्पादित कृषि कच्चा पदार्थहरु (अचारजन्य, दुग्ध जन्य आदि)को प्रशोधन गरी स्थानीय उत्पादनको सदुपयोग,व्यवसायीकरण बजारीकरण तथा रोजगारीको अवस्था सृजना गरिने छ ।
	१.३.४. कृषकहरुलाइ सिकाई पुनर्ताजकी तथा व्यवसायमा प्रोत्साहन गर्न आवश्यक स्थानमा कृषि पाठशाला,कृषि तालिम केन्द्र एवं कृषक पुरस्कारको कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : खेतीयोग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउनु ।	
२.१. सिंचाईयुक्त क्षेत्रको विकास र विस्तार गरी कृषि पेशामा आकर्षण बढाउने ।	२.१.१. खाद्य तथा तरकारी उत्पादन बृद्धि गर्न खेतीयोग्य क्षेत्रमा सिंचाई सुविधा विस्तार गर्दै जाने नीति लिइनेछ ।
	२.१.२.. संचालित सिंचाई कूलोको नियमित मर्मत र सम्भार तथा आवश्यकता र सम्भाव्यताको आधारमा नयाँ कुलो निर्माणका लागि नीति बजेट व्यवस्थापन गरिनेछ ।
२.२ सिंचाई र कृषिको नविनतम प्रविधि मार्फत कृषि उत्पादन वृद्धिमा टेवा पऱ्याउने ।	२.२.१.कृषि भुमीको संरक्षणका लागि भिरालो जमिनमा गरिने खेती प्रविधि SALT) द्धारा सामुहिक तथा सहकारी खेतीलाई प्रोत्साहनगरिने छ ।
	२.२.२. ठूला सिंचाई परियोजना संभव नभएको क्षेत्रमा पाइप, थोपा, लिफ्ट,आकाशे पानी संकलन,रिचार्ज पोखरी अन्य वैकल्पिक सिंचाई प्रविधि मार्फत सिंचाई सुविधाको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
उद्देश्य ३ : पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधीकरण गर्नु ।	
३.१. वडाहरुलाई पशुपंक्षी पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने ।	३.१.१. पशु विकास पकेट क्षेत्रहरू विकास र विस्तारमा प्रोत्साहन गर्दै भुईघाँस तथा डालेघाँसको ब्लक स्थापना गरी पशु आहारको आवश्यकतालाई पुरा गरिनेछ ।
	३.१.२. पशुपालन पकेट क्षेत्रहरूमा कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन, संकलन, प्रशोधन केन्द्रको विकास गरिनेछ ।
	३.१.३. पशु व्यवसायीहरुलाई पशुपालन सम्बन्धि तालिम तथा उपकरणहरु (च्यापकटर,मिल्क क्यान,ट्रली) जस्ता सामाग्रीहरुको सहज उपलब्धताको व्यवस्था गरिनेछ
	३.१.४. किसानहरुलाइ पशुपालनमा प्रोत्साहन गर्न खोर तथा गोठ सुधार कार्यक्रम, बीउ पशु वितरण अनुदान तथा अन्य आवश्यकतामा आधारित कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
३.२ पशुजन्य बहुउत्पादनको उत्पादकतत्व वृद्धि गरि पशु व्यवसायिकरणमा टेवा पुऱ्याउने ।	३.२.१. पशु विमा कार्यक्रम, पशु शिविर, सिरम संकलन, नश्ल सुधार कार्यक्रम,पशु गर्भाधारण केन्द्र तथा ल्याब स्थापना तथा संचालनको लागि क्रमिक रुपले पहल गरिनेछ ।
	३.२.२ कृषि तथा पशुपालन व्यबसायलाई प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय स्तरमा एक वडा एक पशु प्राविधिक र एक कृषि प्राविधिक व्यवस्था गरिनेछ ।
	३.२.३.निजी तथा सहकारीहरुको साझेदारीमा पशु बधशाला,दाना उद्योग, मासु परिक्षण केन्द्र स्थापनामा जोड दिईनेछ ।
उद्देश्य ४ : उद्योग व्यवसायको सृर्जना, विकास र उत्पादनमा वृद्धि गर्नु ।	

४.१ स्थानीय स्रोत साधन,कच्चा पदार्थ तथा सीप र प्रविधिमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको विकास र विस्तार गर्ने ।	४.१.१. बेरोजगार जनशक्तिहरुलाई आत्मनिर्भर बनाउनको लागि जीवन उपयागी तालिम तथा सहयोगको व्यवस्था गरी व्यसायीकरणमा सहयोग गरिनेछ ।
	४..१.२. स्थानीय समुदायलाई साना तथा घरेलु उद्योग स्थापनाकृ लागि आवश्यक कच्चा पदार्थमा (पराल, खोस्टा, बाँस, निगाँलो, पुनः प्रयोग योग्य कागज तथा प्लाष्टिक,छ्वाली आदि) आधारित अगबत्ती, साबुन बनाउने उद्योग जस्ता लघु उद्यम, घरेलु तथा साना उद्योग, र कोशेली घर, औद्योगिक ग्राम निर्माणका लागि आवस्यक सचेतना, सीप र प्रविधि हस्तान्तरण तथा प्रोत्साहन गरिनेछ ।
	४.१.३.कृषि, पशु, माछा र वनमा आधारित जडिबुटि, काठ, सजिवन उत्पादनको प्रसोधन र बजारीकरण सम्बन्धी उद्योगको स्थापना र संचालन गरिनेछ ।
	४.१.४.युवा लक्षित सीप र उद्यमशिलता विकास सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
४.२. अत्यावश्यक उपभोग्य वस्तुको आयात, निर्यातमा सहज पहुँच विस्तार गर्न पुर्वाधार तथा संस्थागत विकासको प्रवर्द्धन गरिने छ ।	४.३.१. उद्यमी व्यवसायीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी वाणिज्य तथा व्यापार जन्य क्रियाकलापलाई मैत्री बनाइनेछ ।
	४.३.२ आन्तरिक आपुर्ति, आयात तथा निर्यात प्रकृयामा कालोबजारी,सिन्डिकेट, विचौलियाको नियन्त्रण गर्न आवस्यक नीति नियम तथा मापदण्ड निर्माण गरिनेछ ।
	४.२.३. स्थानीय स्तरमा संभावित उद्योग(क्रसर,ईट्टा, स्लेट ढुंगा कारखाना, पानी उद्योग संचालन र प्रवर्द्धनका् लागि सहजीकरण गरिनेछ ।
उद्देश्य ५ : पर्यटकीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधाको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति गर्नु ।	
५.१ पर्यटन उद्योगहरुलाई आवश्यक पर्ने पुर्वाधार विकासमा जोड दिने ।	५.१.१. गाउँपालिकाको पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गरी सोको प्राथमिकताको आधारमा पर्यटन क्षेत्रको पूर्वाधार (पद मार्ग, पर्यटन सडक) विकास र सेवा सुविधा अभिबृद्धि लगायतका कार्यहरू चरणबद्ध रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
	५.१.२. पर्यटन उद्योग सम्बन्धि सम्भाव्यता अध्ययन भ्रमणको व्यवस्था गरिनेछ ।
	५.१.३.पर्यटन विकास प्रवर्द्धनमा टेवा पुर्‍याउन, वनभोज स्थल, होम स्टे, कफी खेती, भ्यु टावर निर्माण जस्ता कार्यमा जोड दिईनेछ ।
	५.१.४. व्यवस्थित पुर्वाधार र सुविधा सम्पन्न आद्योगिक पार्क र आद्योगिक ग्रामहरुको निर्माण गरिनेछ ।
५.२ पर्यटकीय स्थल, स्रोत र सम्पदाको पहिचान नक्शाङ्कन, विकास र प्रवर्द्धन गर्ने	५.२.१. ग्रामीण जनजीवनमा आधारित एग्रो पर्यटन लगायत दिगो पर्यटनको विकास गरिनेछ ।
	५.२.२. पर्यटकीय महत्वका स्थान र सम्पदाको संरक्षण, सम्वर्द्धन गरी सँस्कृति, कला तथा रहनसहनलाई पर्यटन विकाससँग आवद्ध गरी संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
उद्देश्य ६ : बैंक तथा वित्तीय सेवामा गाउँबासीको पहुँच वृद्धि गर्नु ।	
६.१.व्यवसायिक गतिविधि केन्द्रित वित्तीय सेवाको पहुँच बृद्धि गर्ने,	६.१.१..सहकारी सेवालाई प्रभावकारी बनाउनको लागि डिजिटल प्रविधि सम्बन्धि क्षमता विकास तालिमको आयोजना गरिनेछ ।
	६.१.२.सहकारी मार्फत महिला तथा लक्षित वर्गका सेयर सदस्यहरुलाई विशेष अनुदान तथा प्रोत्साहनमुखी कार्यक्रम गरिनेछ ।
	६.१.३..सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरुको सामुहिक भेला, अन्तरसंवाद तथा साक्षरता कार्यक्रम संचालन तथा विस्तार गरिनेछ ।
	६.१.४. बजारको सहज पहुँच नभएका क्षेत्रहरुमा सहकारीको माध्यमबाट सुपथ मुल्यका पसलहरु संचालन गरिनेछ ।
	६.१.५.सहकारीहरुको नेतृत्वमा संभावित स्थानहरुमा कृषि वस्तु संकलन र विक्रि केन्द्र संचालन गरिनेछ ।
६.२ अत्यावश्यक उपभोग्य वस्तुको आयात, निर्यातमा सहज	६.२.१.सहकारीहरूको संस्थागत क्षमता सुदृढीकरणको माध्यमबाट सुशशासन प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
	६.२.२. आर्थिक कारोवार विस्तारका लागि बैंक तथा वित्तीय शाखा विस्तारमा सहजीकरण गर्दै बैंकिङ लगानी कृषि क्षेत्रमा बृद्धि गर्न पैरवी गरिनेछ ।

पहुँच विस्तार गर्न पुर्वाधार तथा संस्थागत विकासको प्रवर्द्धन गरिने छ ।	६.२.३. आन्तरिक आपुर्ति, आयात तथा निर्यात प्रकृयामा कालोबजारी,सिन्डिकेट, विचौलियाको नियन्त्रण गर्न आवस्यक नीति नियम तथा मापदण्ड निर्माण गरिनेछ ।
६.३. वित्तिय संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	६.३.१.सहकारीहरूको संस्थागत क्षमता सुदृढीकरणको माध्यमबाट सुशासन प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
	६.३.२. आर्थिक कारोवार विस्तारका लागि बैंक तथा वित्तीय शाखा विस्तारमा सहजीकरण गर्दै बैंकिङ लगानी कृषि क्षेत्रमा बृद्धि गर्न पैरवी गरिनेछ ।

३.४ आर्थिक क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट

श्रोत साधनहरुको समुचित उपयोग मार्फत उत्पादन र आयमा गुणात्मक तथा दीगो वृद्धि गर्ने गाउँपलिकाको आर्थिक विकास योजनाको मूल लक्ष्य रहेको छ । आगामी पाँच वर्षको लागि कषिसम्बन्धि ३५ , सिंचाईसम्बन्धि ६ , पशुपंक्षीसम्बन्धि २६, उद्योग वाणिज्यसम्बन्धि ७, पर्यटनसम्बन्धि १७ र बैक तथा वित्तिय क्षेत्रसम्बन्धि ६ गरी जम्मा ९७ वटा कार्यक्रमहरु तय गरिएको छ । जसको लागि अनुमानित कुल लागत रु.६० करोड २५ लाख ५६ हजार रहेको छ । ***(कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट अनुसूची ५)***

३.५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य (दिप्रल , दिराल) र दिगो विकास लक्ष्य (दिविल) हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम

दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य अनुसूचि १०, नतिजा खाका अनुसूचि ३ मा र विस्तृत कार्यक्रम अनुसूचि ५ मा दिईको छ ।

तालिका ६ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने आर्थिक कार्यक्रम

प्रतिफलहरु	का.स. न.	दीप्रल नं.	दीराल नं.	दिविल नं.
प्रतिफल १.१ : कृषि उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधिकरण भएको हुनेछ	१.१–१.३५	३.२	१.३	२, १, १२
प्रतिफल १.२ : खेतीयोग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएको हनेछ	२.१–२.६			२, १२
प्रतिफल १.३ : पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधीकरण भएको हुनेछ ।	३.१–३.२६	३.२	१.३	२, १, ८
प्रतिफल १.४ : उद्योग व्यवसायको सिर्जना, विकास र उत्पादनमा बृद्धि भएको हुनेछ ।	४.१–४.७	३.२	१.२	१, ८, ९
प्रतिफल १.५ : पर्यटकीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधाको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति भएको हुनेछ ।	५.१–५.१७	१.१, ३.३	१.४	८, ९
प्रतिफल १.६ : बैंक तथा वित्तीय सेवामा गाउँबासीको पहुँच वृद्धि भएको हुनेछ ।	६.१–६.६	३.३	१.४	१, ८

परिच्छेद ४ : सामाजिक विकास योजना

४.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण

पृष्ठभुमि

नेपालको संविधानले गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच, सामाजिक न्याय र सामाजिक सुरक्षाको यथोचित व्यवस्थापन, स्वस्थ तथा सभ्य संस्कृतिको विकास र साँस्कृतिक विविधता कायम राख्दै सम्पदाको संरक्षण गर्ने कुरालाई राज्य निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिमा समाविष्ट गरेको छ । संविधानतः शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशीकरणका आधारभूत सवालहरू मौलिक हकको रुपमा स्थापित भइसकेका छन् । वर्तमान १५ औं राष्ट्रिय योजनाले सामाजिक विकास गुणस्तरीय जीवन तथा समृद्धिको आधार हो भन्ने कुरालाई मनन गर्दै समतामूलक सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक संरचना निर्माण गरी हरेक नागरिकलाई गुणस्तरीय जीवनयापनको लागि अवसरको वृद्धि गर्ने कुरालाई महत्वपूर्ण रुपमा उठान गरेको छ ।

शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यावसायिक, सीपमूलक, रोजगारमूलक एवं जनमूखी बनाउदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी नैतिक एवं राष्ट्रिय हित प्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने राज्यको मुल नीतिअनुसार संरचनागत तथा नीतिगत आधारहरू परिपक्व बन्दै गएका छन् ।

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज, सुलभ र समान पहुँचको सुनिश्चितता तर्फ थप अग्रसरता जरुरी रहेको छ। सामाजिक न्याय तथा सामाजिक सुरक्षामा सबैको पहुँच कायम गर्दै स्वस्थ तथा सभ्य संस्कृतिको विकास गरी सामाजिक सु-सम्बन्धमा आधारित समाजको निर्माण गर्नु आजको मुख्य आवश्यकता रहेको छ। साँस्कृतिक विविधता कायम राख्दै ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, संवर्द्धन र विकास गर्ने दिशामा स्थानीय सरकारको महत्वपूर्ण जिम्मेवारीका रुपमा रहेको देखिन्छ । सामाजिक विकासलाई गुणस्तरीय जीवन यापनको आधार रुपमा लिई संघ सरकार, प्रदेश सरकार र विकास साझेदार संस्थासँगको सहकार्य र समन्वयमा स्थानीय सरकारले अर्थपुर्ण प्रयास गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । यस गाउँपालिकाको समृद्धीकालागि शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, युवा, खेलकुद, श्रम तथा खेलकुद, कला तथा संस्कृति जस्ता क्षेत्रमा गाउँपालिकामा भएका सम्भावना, अवसर र विद्यमान अवस्था सहित समस्या तथा चुनौती पहिचान गरिएको छ ।

४.१.१ शिक्षा विकास

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रुपमा प्रत्याभूत गर्दै आधारभूत तहसम्मको अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा र माध्यमिक तहसम्मको निःशुल्क शिक्षा पाउने हकलाई प्रत्याभुत गरेको छ। नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्य अनुसार सन् २०३० सम्ममा सबैलाई गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउने कुरालाई प्राथमिकता दिएको छ ।

पुर्ण साक्षर जिल्ला घोषणा भएको ललितपुर जिल्ला अन्तर्गतको यस बागमती गाउँपालिकामा औषत प्रौढ साक्षरता ६९ प्रतिशत रहेको छ भने महिला साक्षरता ६०.०१, पुरुष साक्षरता ७८.१७ रहेको छ। यस गापामा जम्मा ४६ वटा विद्यालयहरु छन् । १ वटा प्राविधिक विद्यालय, १० वटा माध्यामिक विद्यालय, ३६ वटा आधारभूत विद्यालय, ४ वटा बाल विकास केन्द्र शैक्षिक पूर्वाधारको रुपमा रहेका छन् ***(स्थानीय वस्तुस्थिति विवरण, २०७६)***। ११ वटा विद्यालयमा इन्टरनेट सेवा र ४ वटा विद्यालयमा विज्ञान तथा कम्प्युटर प्रयोगशाला रहेका छन् । शैक्षिक संस्थाहरूमा बालमैत्री सिकाइ विधि अवलम्बन गरिएको छ भने भवन तथा कक्षाकोठा भुकम्प प्रतिरोधी र पर्यात संख्यामा निर्माणहुँदै गरेका छन् । छात्रालाई विद्यालय शिक्षामा सहज गराउन १६ वटा विद्यालयमा सेनिटरी प्याड उपलब्ध गराइएको छ भने छात्रामैत्री शौचालय भएको विद्यालय ९ वटा रहेको छ । सबै विद्यालयहरुमा (४६ वटा) विद्यालयमा दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालन भएको छ। सबै विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा उपलब्ध छ। यस क्षेत्रको समग्र शैक्षिकस्तर र गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँच क्रमशः वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ। ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

शैक्षिक क्षेत्रमा भएको उल्लेखनिय सुधारका बावजुद यस क्षेत्रमा केही सामान्य र केहि जटिल प्रकृतिका समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् । कुनै पनि विद्यालयमा अपांगता श्रोत कक्षा, कक्षा कोठामा आधारित प्रारम्भिक कक्षा पठन सीप (Classroom-based early grade reading assessment - CBEGRA) कार्यान्वयन र शैक्षिक व्यवस्थापनमा नेतृत्व प्रदान गर्न विशिष्ट मानव स्रोतको व्यवस्था हुन सकेको छैन । विद्यालय पुनः निर्माणको कार्य तिव्र भए पनि कतिपय विद्यालय सुरक्षित भवनको कमी रहेको छ। विद्यालयहरुमा प्रयाप्त दरबन्दी नहुनु र शिक्षकको संख्या कमीरहेको छ । सबै विद्यालयको पुर्वाधार तथा वातावरण अपांग तथा वालमैत्री हुन सकेको छैन । विद्यालयमा तारवार वा पर्खाल, खेल मैदान, सुचना प्रविधिको उपयोग र फर्निचरको कमी रहेको देखिन्छ। सेनिटरी प्याड बाँडिएका विद्यालयमा यसको उचित सदुपयोग हुन सकेको छैन भने बाँकी ३० वटा विद्यालयले सेनिटेरी प्याडको व्यवस्था गर्न सकेको छैन । उच्च शिक्षाका लागि क्याम्पसको स्थापना हाल सम्म पनि हुन सकेको छैन । अविभावक शिक्षाको कमीले विद्यालय छोड्ने प्रवृति कायमै रहेको छ ।

शिक्षकको पेशागत दक्षतामा समय सापेक्ष परिवर्तन हुन सकेको छैन भने निरन्तर विद्यार्थी मुल्यांकनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा कमी रहेको छ। विद्यालयमा विषयगत शिक्षक तथा शिक्षक दरवन्दी कम भएको कारण शिक्षण सिकाइमा प्रतिकुलता देखिएको छ। वालविकास

सहजकर्ताको प्रोत्साहन र वृति विकासमा कमीका कारण बाल विकास केन्द्र आशातित रुपमा सफल हुन सकेको छैन । मातृभाषामा पठनपाठन नहुनु ,शिक्षक तथा विद्यार्थीको नियमितता, विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर शिक्षक र सुचना प्रविधिको उपयोग र अतिरिक्त क्रियाकलापमा नियमितताको कमीका कारण गुणस्तरीय शिक्षाको क्षेत्रमा आसातित उपलब्धी हासिल हुन सकेको छैन ।

४.१.२ स्वास्थ तथा पोषण

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

नेपालको संविधानले निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको मौलिक हकका रुपमा लिइ आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई स्थानीय तहको एकल अधिकार रुपमा व्यवस्था गरेको छ । ***स्थानीय वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ (स्वास्थ सेवा विभाग, २०१८)*** अनुसार यस गाउँपालिकामा स्वास्थ्य संस्थाका वा इकाइका रुपमा १ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ, ७ वटा स्वास्थ्य चौकी, गाउँघर क्लिनिक तथा खोप केन्द्र ३४ वटा रहेको छ । १ वटा आयुर्वेद प्रा.स्वा.केन्द्र तथा औषधालय र ४ वटा प्रसुति केन्द्र रहेको छ । सबै स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती सेवा, परिवार नियोजन सेवा, सुरक्षित मातृत्व सेवा, पोषण तथा परामर्श सेवा उपलब्ध रहेको छ । ***पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ (बैशाख)*** गाउँपालिका भित्र रहेको स्वास्थ्य संस्था तथा इकाईमा कार्यरत महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका सहित कूल ६० जना स्वास्थ्यकर्मीहरु कार्यरत छन् । साथै गाउँपालिकामा २ वटा अस्पताल संचालनमा ल्याएको छ । नागरिकहरूलाई अस्पतालबाट प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नका लागि गाउँपालिकाले चिकित्सक, रेडियोग्राफर, ल्यावटेक्निसियन, स्टाफ नर्स लगाएतका जनशक्ति व्यवस्थापन गरेको छ । स्थानीयस्तरमा रहेका सबै स्वास्थ्य संस्था तथा इकाइले खोप सेवा, गर्भावस्था जाँच र प्रसुति सेवा प्रभावकारी रुपमा संचालन गरेका छन् । वृद्धि अनुगमन गरिएका बालवालिकामा कुपोषण नरहेकोले पोषणको अवस्था सन्तोषजनक रहेको देखाउँछ । स्वास्थ्य तथा पोषणको क्षेत्रमा जनचेतनामा वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ भने स्वास्थ सेवा प्राप्त गर्ने पालिकावासीहरु उल्लेख्य रहेको छ । ***स्वास्थ सेवा विभाग, २०१८*** को विवरण अनुसार १५ वर्गका विमार तथा रोग सम्बन्धि कुल १७२६० जनाले सेवा प्राप्त गरेका छन् । जसमध्ये सबै भन्दा बढी चोटपटक लागेका विरामी ३४४९ जना र सबै भन्दा कम मानसिक स्वास्थका समस्या भएका विरामी ९ जना रहेका छन् ।

समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकामा २ वटा अस्पताल भएता पनि १ जना मात्रै चिकित्सक भएको कारण सामान्य चिकित्सकिय सेवा उपलब्ध नहुँदा यस्तो सेवा लिनका लागि करिव ३ घण्टा सम्मको समय लाग्ने गरेको छ । स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामा ल्याव, क्लिनिक, भिडियो एक्सरे र एक्सरे जस्ता आधारभूत सेवा उपलब्ध हुन सेकेको छैन । गाउँघर क्लिनिक र खोप केन्द्रको आफ्नै भवन नहुँदा सञ्चालन कठिनाइ हुने गरेको छ । समय मै औषधी तथा समाग्रीको व्यवस्था नहुँदा सेवा प्रभावकारी हुन सकेको छैन । स्वास्थ्य संस्थामा पर्खाल घेरावार निर्माण भएको छैन भने केही स्वास्थ्य संस्थामा भवन जिर्ण तथा स्वास्थ्य सामाग्रीको कमी रहेको छ । स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य शिक्षा र कार्यक्रम सञ्चालन गर्न हलको कमी हुनाले स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम, तालिम तथा कार्यशाला सञ्चालनमा कठिनाइ भएको छ । महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको सेवा सुविधा, स्वास्थ्यकर्मीको नियमितता र प्रोत्साहनमा कमी रहेको छ । एम्बुलेन्स र स्वास्थ्य संस्थामा स्टेचरका कमीका कारण आपतकालिन स्वास्थ्य सेवा कठिन बनेको छ । अन्धविश्वास, खानपीनमा पौष्टिकताको ख्याल नगर्ने आनिबानी र धुम्रपान र मद्यपानको कुलतका कारण स्वास्थ्यमा प्रभाव परेको देखिन्छ । साथै यस पालिकामा स्वास्थ्य विमा अभ्यासको थालनी भएको छैन ।

४.१.३ खानेपानी तथा सरसफाई

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

खानेपानी र सरसफाइको क्षेत्रमा यस गाउँपालिकामा पछिल्ला वर्षमा उल्लेखनिय सुधार देखिएको छ । गाउँपालिकालाई खुला दिसामुक्त क्षेत्रका रुपमा घोषणा गरी कार्यान्वियन गरिएको छ । ***स्थानीय वस्तुस्थिति विवरण, २०७६*** अनुसार करिव १०० प्रतिशत घरमा शौचालय निर्माण भएको छ भने ढलमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार ०.६९ प्रतिशत, सेप्टिक ट्यांकमा जोडिएको फ्लस शौचालय

भएको परिवार २६.६६, साधारण शौचालय भएको परिवार २४.६४ रहेको छ । ९५.७९ प्रतिशत घरमा पाइपलाइनबाट खानेपानी सुबिधा उपलब्ध रहेको छ । गाउँपालिका, वडा तथा वस्ती तहमा खानेपानी तथा सरसफाइ समिति गठन र कृयाशिल रहेका छन् । खानेपानी र सरसफाइको क्षेत्रमा गैरसरकारी क्षेत्रको सहयोग रहेको देखिन्छ । हालको अवस्था हेर्दा स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी चेतनामा क्रमशः वृद्धि हुँदै गएको छ ।

समस्या तथा चुनौती

स्वास्थ्य तथा सरसफाइको क्षेत्रमा चेतना वृद्धि तथा अग्रसरताका बावजुद स्वच्छ पानीको उपलब्धता र सरसफाइको क्षेत्र व्यवस्थित हुन सकेको देखिदैन । खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भए पनि पूर्ण कार्यान्वयनमा कमी रहेको छ भने सार्वजनिक स्थलमा सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था हुन सकेको छैन । भुकम्प र जलवायु परिवर्तनका कारण कतिपय पानीको मुहानहरू सुकेकोले स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धतामा समस्या रहेको छ । स्थानान्तरण भएका वस्तीमा खानेपानीको व्यवस्थापन कठिन रहेको छ । खानेपानीको वितरण व्यवस्थापन प्रभावकारी नहुँदा खानेपानीको सुविधामा दिगोपना र नियमितता हुन सकेको छैन । फोहर व्यवस्थापनको लागि उपयुक्त पहल हुन सकेको छैन भने प्लास्टिक तथा सिसाजन्य फोहरको व्यवस्थापन हुन नसक्दा दीर्घकालीन समस्या खडा भएका छन् । खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण र शुद्धताका लागि पहलमा कमी रहेको छ ।

४.१.४ लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास)

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

नेपालको संविधान, संघीय कानुन तथा स्थानीय कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण र लक्षित वर्गको हितका सम्बन्धमा हालका दिनहरूमा कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाले सहभागिता र अवसरमा वृद्धि भएको छ । गाउँपालिकामा यस क्षेत्रलाई हेर्ने महिला तथा बालवालिका शाखा रहेको छ । पालिकास्तरमा महिला सञ्जाल गठन भई सञ्चालनमा रहेको छ । उपभोक्ता समितिहरुमा ३३ प्रतिशत महिला प्रतिनिधित्व अनिवार्य रहने गरेको छ । गाउँपालिकामा १९ जना निवाचित महिला, १६ जना जनजाती र ७ जना दलित महिला छन् । ***स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६*** अनुसार १०.२९ प्रतिशत महिला घरमूली रहेको छ भने ९.७६ प्रतिशत महिलाले जमीनको स्वामित्व प्राप्त गरेका छन् । यद्यपि तुलनात्मक रुपमा घरायसी नेतृत्व तथा सम्पतिमाथिको स्वामित्व वृद्धि गर्न महिला सशक्तिकरणको खाँचो देखिन्छ । यसैगरी पालिकामा ७ वटा वालक्लव गठन भई सञ्चालनमा रहेको भए तापनि बालविवाह तथा बालश्रमको घट्नाहरु विद्यमान रहेको छ । पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ (बैशाख) अनुसार आ.व. २०७७।०७८ मा बाल विवाहका ३७ र बालश्रमका २३ घटना देखिएको छ । ***राष्ट्रिय जनगणना, २०६८*** अनुसार पालिकाको २.३१ प्रतिशत अपांगता भएको र २.५६ प्रतिशत दलितको जनसंख्या देखिन्छ । सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रमा अपाङ्गता परिचय पत्र वितरणको सुरुवात भएको छ भने सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंक मार्फत वितरण गर्न थालिएको छ । दलित वर्गमा विगतदेखि हुने गरेको छुवाछुत जन्य भेदवाव र लैङ्गिक हिंसामा कमी हुँदै गएको छ । तामाङ्ग लगायतका जनजाति र दलित समुदायमा छुवाछुत तथा लैङ्गिक विभेद कम रहेको छ । वडास्तरमा लक्षित वर्गको संजालहरू गठन र क्रियाशिल रहेका छन् । वार्षिक योजनामार्फत लक्षित वर्गको हित प्रवर्द्धन गर्न कार्यक्रम संचालनमा रहेका छन् ।

समस्या तथा चुनौती

सामाजिक न्याय र सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा सकारात्मक परिवर्तनहरू भएपनि आसातित वदलाव हुन सकेको छैन । पालिकास्तरमा वाल, अपांग, दलित, जेष्ठ नागरिक सञ्जाल गठन हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गको लागि पर्याप्त बजेट विनियोजन तथा योजना तर्जुमा लक्षित वर्गको सहभागितामा कमी रहेको छ । सामाजिक सुरक्षाको भत्ता प्राप्त गर्न योग्य व्यक्तिले प्राप्त गर्न सकेको छैन भने कतिपय व्यक्तिको कट्टी नभएकोले दुरुपयोग हुने गरेको छ । अपांग भत्ता रातो र निलो कार्ड हुनेले मात्र पाएको तर सेतो र पहेलो कार्ड हुनेले नपाएकोले गुनासो रहेको छ । छुवाछुतको अभ्यास नियन्त्रणमा कमी तथा लक्षित वर्गमा आत्मनिर्भरता र स्वरोजगारका अवसरमा कमी रहेको देखिन्छ । महिला हिंसा, वाल हिंसा, वालश्रम, वाल विवाह, जेष्ठ नागरिक हिंसा नियन्त्रणका नीतिगत व्यवस्था

भए पनि परम्परागत शैली, अन्धविश्वासका र पितृसतात्मक सोचका कारण प्रभावकारी कार्यन्वयन हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गमा अधिकार र कर्तव्यसम्बन्धी चेतनाको कमी रहेको छ । महिलामा बहुकार्य वोझको अवस्था हालसम्म पनि विद्यमान रहेको छ । लक्षित वर्गको तालिम प्रभावकारी हुन नसक्दा आसातित सुधार हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गमा आत्मनिर्भरता र आत्मविस्वासको कमी रहेका छ । भाषिक वेमेलका कारण तामाङ्ग समुदायमा जानकारी हासिल गर्न कठिनाई रहेको छ ।

४.१.५ युवा, खेलकुद, श्रम तथा रोजगार

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

यस क्षेत्रका युवाहरूमा राजनीति, प्रशासन र व्यवसायमा संलग्नता र अभिरुचि रहेको छ । ***स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६*** अनुसार १५ देखि ३९ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या ३९.३७ प्रतिशत रहेको छ । स्थानीय तहका सबैजसो संयन्त्रमा युवाको कुनै न कुनै किसिमको संलग्नता रहेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवाहरूको संख्या उच्च रहेको छ जस्को आम्दानीमा धैरै परिवारको जीवनस्तरमा उल्लेख्य सुधार भएको छ । कूल ७ वटा युवा क्लव गठन भएको यस क्षेत्रमा क्लवमा संगठित भई रचनात्मक कार्यमा युवा युवतीको संलग्नता रहेको छ । खेलकुदको क्षेत्रमा करिब १० वटा खेल मैदान रहेका छन् भने १० जना प्रदेश, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलाडी रहेको देखिन्छ । बेरोजगार युवालाई रोजगार दिन सहकारी मार्फत युवा स्वरोजगार राष्ट्रिय कार्यक्रम संचालन भएको छ । उक्त कार्यक्रमले लगभग १००० जना युवाहरु लाभान्वित भएका छन् । यस्ता कार्यक्रमहरुले युवामा उत्साह वढेको छ । ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

खेलकुदमा रुचि राख्ने युवाहरुलाइ प्रोत्साहनको कमी रहेको छ । खेलाडीहरुको क्षमता विकासमा स्थानीय सरकारको लागानी र प्रोत्साहनको कमी रहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा पर्याप्त संख्यामा खेलमैदान नरहेको र भएका खेल मैदानहरुको स्तोरन्नती गर्नु पर्ने देखिन्छ । खेल प्रशिक्षकको व्यवस्था नभएको, खेलाडीको सम्मान गर्ने कार्य नगरिने प्रचलन र नियमित खेल आयोजना नहुने कारणले खेलकुदको विकासमा सकारात्मक प्रभाव परेको छैन । दुर्व्यसनमा परेका युवायुवतीहरु लाइ सुधारगृह तथा परामर्श कार्यक्रमहरु संचालन हुन सकेको छैन । स्थानीयस्तरमा रोजगार हुनु भन्दा वाह्य रोजगारीमा आकर्षण बढि हुनु, स्वरोजगारका अवसरमा कमीका कारण युवा पलायन विद्यमान रहेको छ । करिब ९०० जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा संलग्न छन् भने व्यापक युवा वेरोगारी यस क्षेत्रमा रहेको मुख्य समस्या मध्ये एक हो । साथै उत्पालनशील तथा श्रमयोग्य जनशक्तिको पहिचान तथा अभिलेखीकरण हनु नसक्नु अर्को समस्या हो ।

४.१.६ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

कला र संस्कृतिमा यस गाउँपालिकाका सम्पन्नता र विविधता वोकेको गाउँपालिका हो । खास गरी तामाङ, मगर लगायतका जनजातिको संस्कृतिको महत्वपूर्ण सम्पत्तिका रुपमा रहेको स्थानीय कला र सँस्कृतिको जगेर्नाबाट गाउँपालिकाको विकासमा योगदान गर्न सकिन्छ । यस्ता संस्कृतिहरुको समुचित प्रयोगबाट पर्यटन विकास, स्थानीय समाजिक सद्भाव र मनोरञ्जन प्रदान गर्ने माध्यमका रुपमा विकास गर्न सकिन्छ । त्रिधार्मिक (बौद्ध, हिन्दु तथा क्रिस्चियन) धर्मालम्बीको बसोबास र रहनसहन रहेको यस क्षेत्रमा तामाङ्ग, क्षेत्री, ब्रामहण, र दलित समुदायमा आ-आफ्नै धार्मिक र साँस्कृतिक विवधिता रहेको छ । यस पालिकामा मोटामोटी ५ वटा भाषाहरु बोलिने गरेको पाईन्छ । गाउँपालिकामा धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका स्थलहरु चण्डेश्वर मन्दिर, कालिदेवि मन्दिर, वुद्धविहार, कालेश्वर, सिद्धदेवी, माहांकाल देवी,दह लगायत दर्जनौं, गुम्वा, मन्दिर र चर्चहरू रहेका छन् । तामाङ्ग तथा नेपाली भाषाको भाषिक अभ्यास रहेको छ । परम्परागत ल्होसार, हुर्रे ,बालुन, तीज दोहरी जस्ता गीत तथा नृत्यको अभ्यास रहेको छ । मौलिक पहिचान तथा तामाङ्ग, जनजाती अन्य जातजातीको भेषभुषा, खानपिन, कला भाषा, रहनुसहन, संस्कृतिको जगेर्णा गर्दै आन्तरिक र

बाह्य पर्यटक भित्रयाइ आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रको प्रवर्द्धन द्वारा पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारको प्रचुर संभावना देखिन्छ । चार्डवाडका रुपमा ल्होसार, दशैं तिहार, क्रिशमस डे, माघे सक्रान्ती प्रमुख चाडका रुपमा रहेका छन् । ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

ऐतिहासिक एवं धार्मिक क्षेत्रको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन प्रभावकारी नहुन, मौलिक धर्म, कला तथा संस्कृतिको संरक्षणमा कमी रहेको यस क्षेत्रमा ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलको संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रसार हुन सकेको छैन । आदिवासी तामाङ्ग भाषाको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा कमी रहेको छ भने लोक भाषा, गीत तथा कलाका अभ्यास कमी रहेको छ। स्थानीय सम्पदा तथा संस्कृतिको अध्ययन तथा अनुसन्धानमा हुन सकेको छैन ।

४.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य

वागमती गाउँपालिकाको सामाजिक क्षेत्र विकासको लक्ष्य तथा उद्देश्य निम्नानूसार रहेको छ :

लक्ष्य : स्वस्थ, सिर्जनशिल, सीपयुक्त, समावेशी र आत्मनिर्भर समाजको निर्माण गर्ने ।

उद्देश्यहरुः

१. सर्वशुलभ शिक्षाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि गर्नु ।
२. आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा पोषणको पहुँच तथा गुणस्तरमा वृद्धि गर्नु ।
३. आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि गर्नु ।
४. लक्षित एंव विपन्न वर्गको सक्षमता र स्थानीय नीति निर्माणमा संलग्नता वृद्धि गर्नु ।
५. युवा तथा उत्पादनशील जनशक्तिको सिर्जनशिलता, उद्यमशिलता एवं उत्पादनशिलतामा वृद्धि गर्नु ।
६. स्थानीय साँस्कृतिक र ऐतिहासिक स्थलको पहिचान तथा भाषा, कला, संस्कृति तथा संस्कारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु ।

४.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति

पालिकाले सामाजिक क्षेत्र विकासका उक्त उद्देश्यहरु प्राप्त गर्न निम्नानूसारको रणनीति तथा कार्यनीतिहरुको अबलम्वन गर्नेछ ।

तालिका ७ : सामाकिज क्षेत्र विकासका रणनीति कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : सर्वशुलभ शिक्षाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि गर्नु ।	
१.१ गुणस्तरीय, व्यवहारिक तथा प्रतिस्पर्धी शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने ।	१.१.१. सबैलाई शिक्षा भन्ने अवधारणालाई सार्थक बनाउन वालमैत्री तथा अपांगतामैत्री पुर्वाधार र जीवनपयोगी शैक्षिक नीति तथा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
	१.१.२.विज्ञान, प्रयोगशाला, पुस्तकालय, कम्प्युटर प्रयोशाला, खेल मैदान, स्मार्ट कक्षा, शैक्षिक पूर्वाधारको विकास गरिनेछ।
	१.१.३. प्रभावकारी समयसापेक्ष शिक्षण व्यवस्थापन गर्न शिक्षकहरुलाइ प्रविधिमैत्री, ICT, SIP, बाल मनोविज्ञान सम्बन्धि तालिमको व्यवस्था गरिनेछ।
	१.१.४. सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत, प्र.अ., शिक्षकहरु, कर्मचारी वर्ग, विद्यालय व्यवस्थापन समिति सदस्यहरु, शिक्षक अभिभावक संघलाई विषयगत क्षमता अभिवृद्धि तालिम, पुनर्ताजकी तालिम संचालन गरिनेछ।

	१.१.५ .शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि गर्न, शिक्षक दरबन्दी,समुदाय र विद्यालयबीच पारस्पारिक सम्बन्ध कायम राख्न, अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम, नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण प्रणलीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
	१.१.६. शिक्षालाई समयानकुल र व्यवहारिक बनाउनको लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन र प्रभावकारितालाई अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१.२ शिक्षालाई,समावेशी , समतामुलक एवं पहुँचयोग्य बनाउने ।	१.२.१. विद्यार्थी ड्रप आउट समस्या नियन्त्रण गर्न विद्यालय खाजा, पोशाक, अपाङ्गगता भएका तथा असाह्य बालबाबालिकाहरुलाई छात्रवृत्ति तथा छात्रबास कार्यक्रम मार्फत प्रोत्साहन गरिनेछ साथै विद्यार्थी भर्ना अभियानलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय निकायसँग समन्वय गरिनेछ ।
	१.२.२ सकारात्मक अनुशासन र दण्डरहित शिक्षालाई मुलप्रवाहीकरण गरिनेछ ।
२.३ रोजगारी र उद्यमशिलता विकास गर्नको लागि जीवनपयोगी,प्राविधिक एवं व्यवसायिक तथा उच्च शिक्षाको विस्तार गर्ने ।	१.३.१. स्थानीय सम्भाव्यतामा आधारित वाली विज्ञानमा आधारित विद्यालय संचालनमा जोड दिईनेछ ।
	१.३.२ पालिकास्तरमा स्नातक क्याम्पस स्थापना र स्तरोन्नतीका लागि पहल गरिनेछ ।
	१.३.३.शैक्षणिक सिकाई प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन र विद्यार्थीहरुको सर्वाङ्गिण विकासको लागि आवस्यक पुर्वाधार,अतिरिक्त कृयाकलाप, संचालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा पोषणको पहुँच तथा गुणस्तरमा वृद्धि गर्नु ।	
२.१ आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सहज र गुणस्तरीय बनाउने ।	२.१.१.स्वास्थ्य संस्थामा गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न आवश्यक स्वास्थ्य सामाग्री लगायत थप स्वास्थ्यकमीको व्यवस्था गरिनेछ ।
	२.१.२. आमा समुह र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको क्षमता बिकास र सुविधामा सुधार गरी सामुदायिक स्वस्थ्यलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।
	२.१.३. गर्भवती महिलाहरुलाई अनिवार्य रुपमा चार जाँच गराउन र गर्भवती तथा सुत्केरीहरुलाई पोषणयुक्त खानपान स्वास्थ सुरक्षा र आराम, सुनौला १००० दिनको वारेमा महिला स्वास्थ स्वंय सेविका तथा स्वास्थ कर्मीहरुमार्फत सुसुचित गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी ढंगले निरन्तरता दिईनेछ ।
२.२.स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरुको संथागत विकास,स्वास्थ्य संजाल निर्माण तथा स्वास्थ्य जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने ।	२.२.१. स्वास्थ्य संस्था सम्मको दुरी र जनसंख्यालाई मध्यनजर गरी आवश्यक स्वास्थ्य इकाई वा संरचना तथा सवै स्वास्थ्य संस्थामा बर्थिङ सेन्टरको विस्तार थप गरिनेछ ।
	२.२.२. महामारी, सरुवा रोग जस्ता रोगहरु न्यूनीकरण गर्न विद्यालयस्तरमा स्वास्थ्य शिक्षा तथा परीक्षणको व्यवस्था गरिनेछ ।
	२.२.३. जीवनशैली परिवर्तन शिविर तथा योग शिक्षा कार्यक्रम संञ्चालन गरिनेछ ।
	२.२.४. माहामारी प्रभावित समुदायहरुलाई सहज जीवन यापनको लागि आवश्यक पर्ने औषधि तथा खाद्यजन्य वस्तुहरु खरिदका लागि नीति निर्माण गरिनेछ ।
२.३.आधारभुत स्वास्थ्य जानाकारीलाई अभियानको रुपमा संचालन गरी स्वास्थ्य सेवामा सबै वर्गको पहुँच विस्तार गर्ने ।	२.३.१. महिला, बालबालिका अपाङ्गता र ज्येष्ठ नागरिक मैत्री स्वास्थ्य पूर्वाधारको निर्माण गरिनेछ ।
	२.३.२. रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत दीर्घरोगी र स्वाशप्रश्वासका रोगीहरुलाई अनिवार्य रुपमा खकार परीक्षण, नसर्ने रोगको रोकथाम उपचार कार्यक्रम तथा मलेरिया, औलो, हात्तीपाईले , डेंगु जस्ता रोगको वारेमा जनचेतना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
	२.३.३. परिवार व्यवस्थापन तथा बाल जन्मान्तर कायमको लागि परिवार नियोजनका अस्थायी साधनहरु प्रयोग र व्यवस्थापनको बारेमा अभिमुखीकरण एंव सहयोग उपलब्धतालाई निरन्तरता दिईनेछ
	२.३.४. विश्वव्यापी रुपमा फैलिएको कोभिड १९ को जोखिम न्यूनीकरणको लागि स्वास्थ मापदण्ड तथा स्वास्थ सामाग्री वितरण कार्यक्रमलाई अभियानको रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
	२.३.५. वडास्तरमा महामारी मैत्री संरचना निर्माण गरी कोभिड लगायत सम्भावित महामारीहरुको जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व तयारी गरिनेछ ।

	२.३.६.सुरक्षित यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्यलाई प्रवर्द्धन र व्यवस्थित परिवारको अवधारणलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ : आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाई सुविधाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि गर्नु ।	
३.१.खानेपानी सुविधाबाट बञ्चित सबै घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	३.१.१. मिटर पद्धती अनुसार एक घर एक धाराको अवधारणामा खानेपानी सेवा विस्तार गरिनेछ ।
	३.१.२. विद्यमान खानेपानी आयोजनाको निरन्तरता, संरक्षण र मर्मतसंभारको व्यवस्था गरिनेछ ।
	३.१.३. खानेपानीको वैकल्पिक उपायको खाजी तथा व्यवस्थापन गरी खानेपानीको आपुर्तिलाई सहज बनाईनेछ ।
३.२. स्वच्छ खानेपानी आपुर्तीलाई जनस्वास्थ्य र पूर्ण सरसफाइ रणनीतिको रुपमा विकास गर्ने ।	३.२.१. पालिकावासीलाई स्वच्छ खानेपानीमा सर्वसुलभ पहुँच विस्तार गर्न पानीको स्रोत पहिचान तथा संरक्षण कार्य अगाडि बढाईनेछ ।
	३.२.२. पालिकावासीलाई सरसफाईसम्बन्धी सचेतना, सरसफाई सेवामा पहुँच तथा वैज्ञानिक फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीद्धारा वातावरण स्वच्छता कायम गराउन पहल गरिनेछ ।
	३.२.३.स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध गराउन खानेपानीको गुणस्तर परीक्षणको लागि आवश्यक प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
	३.२.४.स्वच्छ खानेपानीको प्राकृतिक स्रोतहरुको संरक्षण, समुहिकरण, वितरण र भुमीगत जमिनको पुनर्भरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि नीति, मापदण्ड र निर्देशिका बनाई कार्यन्वयनमा जोड दिईनेछ ।
३.३. खानेपानी तथा सरसफाई प्रवर्द्धन संयन्त्र तथा पूर्वाधार निर्माण गन	३.३.१ सबै वडामा खानेपानी तथा सरसफाई समिति निर्माण गरिनेछ ।
	३.३.२. मानिसहरुको चहलपहल हुने सार्वजनिक स्थलहरुमा पानीको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
	३.३.३..टोल विकास संस्था तथा समूह परिचालन गरी प्रतिस्पर्धात्मक र नियमित रुपमा घर गाउँ सरसफाई अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : लक्षित एंव विपन्न वर्गको सक्षमता र स्थानीय नीति निर्माणमा संलग्नता वृद्धि गर्नु ।	
४.१ लक्षित वर्गको सक्षमता र आत्मसम्मान, आत्मविश्वास एवम् आत्मनिर्भरता अभिबृद्धि गर्ने ।	४.१.१. लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको लागि पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिईनेछ ।
	४.१.२. महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, आदिवासी जनजातिका लागि आयआर्जनका अवसर वृद्धि गर्न उद्यमशिलता तथा सीप विकास सम्बन्धी तालिम संचालन, प्रविधि हस्तान्तरण र टेवा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
	४.१.३. महिला सहकारीहरूको संथागत क्षमता विकास तथा महिलाहरुको आर्थिक सशक्तिकरणमा योगदान पुर्‍याइनेछ ।
	४.१.४.ज्येष्ठ नागरिक स्वास्थ्य उपचार सहयोग, समाजिक सुरक्षा भत्ता, खानपिन र मनोरञ्नात्मक कार्यक्रम संचालन गरी जेष्ठ नागरिकहरुलाई मनोरञ्जन प्रदान गरिनेछ ।
	४.१.५. वयस्क र वृद्ध नागरिकहरुमा देखापर्ने अल्जाईमर तथा डिमेन्सिया जस्ता समस्या हरुको वारेमा चेतनामूलक कार्यक्रम संचालान गरीने छ ।
	४.१.६ लक्षित वर्गका विद्यार्थीलाई केन्द्रित गरी सेवा आयोगको कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।
	४.१.७. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई जीवनपयोगी सीप विकास तालिम तथा आवश्यक सहायक सामग्री प्रदान गरी सहज, आत्मनिर्भर र मर्यादित जीवन जिउँने वातावरण सृजना गरिनेछ ।
	४.१.८. गाउँपालिकालाई जातीय भेदभावमुक्त क्षेत्र बनाउन जागरण अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
	४.१.९.दलितहरुको परम्परागत पेशा, सीप प्रवर्द्धनका लागि तालिम तथा सामाग्री सहयोगको व्यवस्था गरिनेछ ।
४.२. समावेशी स्थानीय नीति, कानुन तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	४.२.१. लैससास नीति निर्माण गरी पालिकाबाट संचालन हुने अन्य क्षेत्रका कार्यक्रमहरुमा Cross cutting को रुपमा संचालन गरिनेछ ।
	४.२.२. महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जेष्ठ नागरिक प्रति हुने दुर्व्यवार बालविवाह, वोक्सी तथा दाइजो प्रथा जस्ता हानिकारक एंव सामाजिक अपराधजन्य अभ्यासलाई निरुत्साहित गर्न नीति तर्जुमा गरी न्यायिक उपचारको माध्यमबाट न्यूनीकरण गरिनेछ ।
	४.२.३. यौनजन्य अपराधहरू रोक्न र किशोरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन तथा प्रजनन स्वस्थ्य सम्बन्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
	४.२.४. बालविवाह नियन्त्रण, बाल श्रम शोषण, बाल दर्ुव्यवहार न्यूनीकरणका लागि बाल क्लब, संजाल गठन तथा जागरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
४.३. लक्षित वर्गको स्थानीय संरचना, नीति तथा निर्णय प्रक्रियामा अर्थपुर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने	४.३.१. समावेशी नीतिलाई योजना तर्जुमा, निर्णय प्रक्रिया र स्थानीय संरचनामा यथोचित सम्बोधन गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
	४.३.२. एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, अति विपन्न र जोखिम वर्गको गाउँपालिका स्तरीय संजाल/समिति गठन गरी क्रियाशिल बनाइनेछ ।

	४.३.३. अनाथ,असहाय, बेवारिसे, अशक्त, अपांगता भएका र विषेश संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरुको संरक्षण सेवाको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
उद्देश्य ५ : युवा तथा उत्पादनशील जनशक्तिको सिर्जनशिलता, उद्यमशिलता एवं उत्पादनशिलतामा वृद्धि गर्नु ।	
५.१. सिर्जनशिलता, उद्यमशिलता,स्वरोजगारको माध्यमबाट युवा वर्गको आत्मविश्वास अभिवृद्धि गर्ने ।	५.१.१. श्रम गर्न योग्य जनशक्तिहरुको पहिचान, स्तरीकरण र दस्तावेजीकरण गरिनेछ ।
	५.१.२. युवाहरुलाई उद्यमशील कार्यमा संलग्न गराई युवा उत्पादनशीलता तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न युवा स्वरोजगार कार्यक्रमलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
	५.१.३. दक्ष र अर्द्धदक्ष जनशक्तिहरुको श्रम क्षेत्रानुसार रोजगारी अवसर सृजना गर्न सम्भावनाहरुको खोजी र प्रयास गरिनेछ ।
	५.१.४. जोखिमयुक्त क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिकहरुको लागि जीवन वीमाको नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।
	५.१.५. सुचीकृत भएका वेरोजगार युवालाई उनीहरूको चाहाना, क्षमता र योग्यता तथा बजारको माग अनुसार उद्यमशिलता विकास तथा रोजगारमुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
५.२. सामुदायिक विकास प्रक्रियामा युवाहरुका ज्ञान, सीप, क्षमता र संलग्नतालाई मुलप्रवाहिकरणमा गर्ने ।	५.२.१.सामाजिक विसंगति र बिकृति कम गर्न, युवासंजालहरु मार्फत सचेतना अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
	५.२.२. विकास कार्य संचालन, रेखदेख र सहजीकरणका लागि गठन गरिने टोल सुधार समितिमा युवालाई प्रमुख भुमिका प्रदान गर्न सहजिकरण गरिनेछ ।
	५.२.३. युवालाई क्लब, समुह र संघ/संस्था मार्फत क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
	५.२.४. लागुपदार्थ दुर्व्यसन विरुद्ध सचेतना बढाउने तथा संभावित ठाउँहरूमा निगरानी समुह गठन गरी परिचालन गरिने छ ।
	५.२.५. लागु पदार्थ दुर्व्यसनमा परेका व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी आवश्यक परामर्शीय तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
	५.२.६. वातावरण संरक्षण, द्वन्द व्यवस्थापन र सामाजिक परिचालन जस्ता बहुसरोकारवाला विषयहरुमा युवाहरुको परिचालन र सहभागितामा प्राथमिकता दिईनेछ ।
५.३ खेलकुदको पुर्वाधार, खेलकुद प्रशिक्षण, खेलाडीको क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने ।	५.३.१.. खेलमैदान, कवर्ड हल जस्ता पुर्वाधार र खेलकुद सामग्री युवा क्लब तथा विद्यालय मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ ।
	५.३.२.स्थानीय युवालाई खेलकुद प्रतियोगिमा सहभागी हुन प्रोत्साहन तथा प्रशिक्षण कार्यक्रमको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
	५.३.३. परम्परागत खेलकुदको पहिचान र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
उद्देश्य ६ : स्थानीय साँस्कृतिक र ऐतिहासिक स्थलको पहिचान तथा भाषा, कला, संस्कृति तथा संस्कारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु ।	
६.१ परम्परागत मौलिक कला र लोक संगित,नृत्य, नाट्य, भाषा लगायतका प्रदर्शनात्मक लोक कलाहरुको संरक्षण,अनुसन्धान र विकास गर्ने ।	६.१.१. स्थानीय कला, संस्कृति एवं रितीरिवाजको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न अध्ययन अनुसन्धानात्मक कार्यक्रमहरुको प्रोत्साहन गरिनेछ ।
	६.१.२. पुरातात्विक कला, भेषभुषा, विभिन्न जाती तथा समुदायका लोकगीत, लोककथा, नाट्य परम्परा, भजन, लगायतका लोक साहित्यका विभिन्न विद्याहरुको पहिचान, संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धनको लागि संग्रालय, हामस्टेको व्यवस्था गर्न पहल गरिनेछ ।
	६.१.३. मातृभषामा आधारित शिक्षा प्राप्त गर्न आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
६.२.जातजातीमा आधारित परम्परागत अभ्यास, संस्कारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।	६.२.१ मृत्यु संस्कारमा आवश्यक पर्ने .घाट सुधार तथा घाटपाटी निर्माणमा सहयोग गरिनेछ ।
	६.२.२. विभन्न धार्मिक आस्थाको संरक्षण र प्रवर्द्धनको लागि पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग गरिनेछ (जस्तै, गुम्बा, मन्दिर, चर्च, आदि) ।

४.४ सामाजिक क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट

स्वस्थ, सिर्जनशिल, सीपयुक्त, समावेशी र आत्मनिर्भर समाजको निर्माण गर्ने गाउँपालिकाको सामाजिक विकास योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ । आगामी पाँच वर्षको लागि शिक्षासम्बन्धि २८, स्वास्थ तथा पोषणसम्बन्धि २५, खानेपानी तथा सरसफाईसम्बन्धि ८, लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणसम्बन्धि २२, युवा खेलकुद श्रम तथा रोजगारसम्बन्धि १२ र भाषा, कला, संस्कृति तथा संस्कारसम्बन्धि ६ गरी जम्मा १०१ वटा कार्यक्रमहरु तय गरिएको छ । जसको लागि अनुमानित कुल लागत रु. ४८ करोड ३४ लाख ८७ हजार रहेको छ । ***(कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट अनुसूची ६)***

४. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम

दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य अनुसूचि १०, नतिजा खाका अनुसूचि ३ मा र विस्तृत कार्यक्रम अनुसूचि ६ मा दिईको छ ।

तालिका ८ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने सामाजिक क्षेत्र कार्यक्रम

प्रतिफलहरु	का.सं नं.	दीप्रल नं.	दीराल नं.	दिविल नं.
प्रतिफल २.१ : शिक्षाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	१.१–१.२८	१.३	२.१	४
प्रतिफल २.२ : आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा पोषणको पहुँच तथा गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	२.१–२.२४	२.१	२.३	३
प्रतिफल २.३ : आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	३.१–३.८	२.१	२.३	६,
प्रतिफल २.४ : लक्षित एंव विपन्न वर्गको सक्षमता र स्थानीय नीति निर्माणमा संलग्नता वृद्धि भएको हुनेछ ।	४.१–४.२२	१.३,१.४, २.४	२.१,२.२, २.६	५, ८, १५
प्रतिफल २.५ : युवाको सिर्जनशिलता, उद्यमशिलता एवं उत्पादनशिलतामा वृद्धि भएको हुनेछ ।	५.१–५.१२	२.४,२.५, ३.२	२.२,२.५	५, ८
प्रतिफल २.६ : स्थानीय साँस्कृतिक र ऐतिहासिक स्थलको पहिचान तथा भाषा, कला, संस्कृति तथा संस्कारको संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	६.१–६.६	१.१,१.२, २.४	२.२,२.६	९

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार विकास योजना

५.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण

पृठभुमि

यस गाउँपालिकाको समष्टिगत आर्थिक, सामाजिक विकास र सेवा सुविधा प्रवाह गर्न भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्रको भूमिका प्राथमिक तथा महत्वपूर्ण हुन्छ । भौतिक विकास पूर्वाधारले अन्तरआवद्धता, अन्तरसम्बन्ध विकासद्वारा, बजार सूचना, सेवा सुविधाको स्तर, पहुँच र उपयोग जस्ता विकास प्रतिफलको नतिजा हासिल प्रत्यक्ष योगदान गर्दछ । तर पूर्वाधार विकास र विस्तारबाट दीगो लाभ लिन

पूर्वाधारको दिगो संचालनका साथसाथै वातावरणमा पर्ने नकारात्मक असरलाई न्यून गर्न संरक्षणका उपायहरू अवलम्बन जरुरत पर्दछ । विकास प्रतिफललाई सकारात्मक दिशातर्फ उन्मुख गराउन तथा अपेक्षित नजिता हासिल गर्न पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा मूलतः सडक, पुल तथा यातायात, आवास, वस्ती विकास, भवन र शहरी विकास, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा र सूचना, संचार र प्रविधि जस्ता विषय क्षेत्रको विकास, विस्तार दीगो संचालन सम्बन्धी यस विश्लेषणमा समावेश गरिएको छ । यस गाउँपालिका पूर्वाधार विकास क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, संभावना र अवसर, समस्या तथा चुनौती र चाल्नु पर्ने कदम सहित संक्षिप्त विश्लेषण देहायअनुसार गरिएको छ ।

५.१.१ सडक पुलपुलेसा तथा यातायात

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र धुले सडक ११० कि.मि. सडक रहेको छ । गाउँपालिकाको ७ वटै वडाका वडा केन्द्रहरू कच्ची सडकको संजालमा जोडिएको छ । सडक यातायात समेत व्यवस्थित रुपले पूर्वाधार विकास गर्न गाउँपालिकाले सडकको यातायात गुरुयोजना तयार गरी सडकको नामाकरण र मापदण्ड तयार गरेको छ । गाउँपालिका भित्रका प्युटार, माल्टा, भट्टे डाँडा, गिम्दी र घुसेल प्रमुख वस्तीहरू सबै धुले सडकद्वारा सडक संजालमा जोडिएका छन् । यहाँको स्थानीय सडकमा दैनिक करिब ३० वटा निजी, सार्वजनिक भाडाका यातायात, मालबाहक सवारी साधन संचालनमा रहेका छन् । ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

देशको राजधानीवाट गाँउपालिका केन्द्र करिब ४० कि.मी सडक दुरीमा अवस्थित भएर पनि गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र पूर्वाधार विकासका दृष्टिकोणले पछाडि परेको अवस्था छ । परिणामस्वरुप आर्थिक सामाजिक सेवा तथा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगको अवस्था कमजोर रहेको छ । राष्ट्रिय राजमार्ग सडक नहुनु, कान्ति लोकपथ नै पुर्ण रुपले कालोपत्रे नभएको तथा पूलको अवस्था हेर्दा स्थानीय सडकहरू धुले रहेको र धेरै जसो सडकहरूमा मौसमी रुपमा मात्र यातायात संचालन भईरहेको छ । सडक निर्माण तथा यातायात संचालनमा वातावरणीय पक्ष, गुणस्तर र मापदण्डको पालना हुन सकेको छैन । वातावरणीय संरक्षणको उपाय अवलम्बन नगरी आर्थिक तथा सामाजिक विश्लेषण विना सडक खन्ने कार्यमा बढ्दै गईरहेको छ । सडक निर्माणसँग आर्थिक सामाजिक विकास र सेवाका कार्यहरू प्राथमिकतामा पर्न सकेका छैनन् ।

५.१.२ आवास, भवन तथा वस्ती विकास

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

व्यवस्थित रुपमा पूर्वाधार विकास लगायत आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरण व्यवस्थापनलाई सम्बोधन गर्न राष्ट्रिय भू- उपयोग नीति अनुरुप गाउँपालिकाको भू-उपयोग क्षेत्र निर्धारण सहित भू-उपयोग योजना तर्जुमा गरिएको छैन । यससँग सम्बन्धित संघीय/राष्ट्रिय नीति, कानून तथा नियम उपलब्ध रहेको तर स्थानीय नियमावली तथा कार्यविधि तर्जुमाको आवश्यकता देखिएको छ । यस गाउँपालिकामा ३५ वटा स्थानीय सरकारी भवन रहेका छन् । गाउँपालिकाका ४ वटा वस्तीहरू जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेको हुँदा ३ वटा स्थानहरूमा एकीकृत वस्तीमा स्थानान्तर गर्नु पर्ने रहेको छ । यस गाँउपालिका भित्रका केहि वस्तीहरु बजार व्यवस्थापन तथा शहर विकास उन्मुख रहेको छ । यहाँका ५० प्रतिशत भन्दा बढी घरपरिवार भुकम्प प्रतिरोधी घरमा बसोबास गर्दै आएका छन् । ***(श्रोत : पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

भूउपयोग योजना तथा निर्धारित भूउपयोग क्षेत्रअनुसार आर्थिक, सामाजिक विकास लगायत भौतिक पूर्वाधार विकासलाई डोऱ्याउन तथा कार्यान्वयनको लागि कानूनी, प्राविधिक र विकासको प्रयासहरूमा ध्यान दिन र सो बारेमा व्यापक छलफल र अभ्यासको कमी रहको छ । भूउपयोग क्षेत्र र योजनाको आधारमा भौतिक विकासको योजना तर्जुमा बजारको पूर्वाधार र सुविधा सहित व्यवस्थित बजारको विकास गर्न सकिएको छैन । यससँग सम्बन्धीत नीति, कानून र कार्यविधि तर्जुमा र अभ्यासको कमी रहेको छ । वस्ती तथा

बसोबासलाई एकीकृत गरी विकासको पूर्वाधारसहितको एकीकृत सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराउँन ध्यान तथा पहल हुन सकेको छैन । कुहिने र नकुहिने फोहर छुट्याउने र स्रोतमा फोहर व्यवस्थापन गर्ने जस्ता रचनात्मक परम्परागत प्रयासहरूलाई बढावा दिई फोहरमैला व्यवस्थापन तर्फ ध्यान दिन नसक्दा जनघनत्व बढी भएका क्षेत्रमा प्लाष्टिक जन्य र अन्य हानिकारक फोहरमैला व्यवस्थापनको समस्या बढ्दै गइरहेको छ । भूकम्प पछिको भौगोलिक अवस्थाको अध्ययनले ५ वटा वस्ती पहिरो तथा जोखिम स्थानमा बसोबास गरेको देखिएको छ ।

विकास सम्पादन र सेवा प्रवाहलाई उपलब्धीमूलक बनाउन गाउँपालिकाको भवन, वडा भवन, सेवा तथा श्रोत केन्द्र भवन तथा भौतिक पूर्वाधारको विकास ज्यादै न्यून रहेको छ। गाउँपालिकामा एम्बुलेन्स, अस्पताल तथा विपद्को समयमा आश्रयको लागि अस्थायी आश्रय स्थल र विपदको पूर्व तयारी, उद्धारको सरसामग्रीको उचित तथा प्रयाप्त व्यवस्था रहेको छैन ।

५.१.३ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकास तथा विस्तार

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

सूचना र संचारमा पहुँचको अवस्था विश्लेषण गर्दा ***स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६*** अनुसार गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने ८० प्रतिशतसँग मोबाइल फोनको नेटवर्कमा आवद्ध रहेका छन् । ईन्टरनेट सुविधामा पहुँच भएको जनसंख्या ०.३१ प्रतिशत, ईन्टरनेट सुविधामा पहुँच भएको जनसंख्या ४.८२ प्रतिशत टेलिभिजन सुविधामा पहुँच भएको जनसंख्या २८.५४ प्रतिशत केबल टेलिभिजनसुविधामा पहुँच भएको जनसंख्या ४.४४ प्रतिशत रेडियो सुविधामा पहुँच भएको जनसंख्या ६८.७५ प्रतिशत रहेको छ ।

समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकामा मोबाइल फोनको समेत पहुँच नभएका घरपरिवार २० प्रतिशत रहेको छ । इमेल तथा इन्टरनेट, पत्रपत्रिका लगायत आधुनिक संचार सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने जनसंख्याको अनुपात न्यून रहेको छ ।

५.१.४ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन तथा विस्तार

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

यस गाउँपालिकाको ७० प्रतिशत घरपरिवारले राष्ट्रिय प्रसारण लाईनबाट वितरित विद्युत सेवा उपयोग गरिहेको देखिन्छ । ***स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण, २०७६*** अनुसार ती मध्ये बत्तीको लागि बिजुली प्रयोग गर्ने घरपरिवार ७२.५३ प्रतिशत रहेको छ । साथै यहाँका ५ प्रतिशत घरधुरीहरुले सोलार प्रणाली बाट उर्जाको आपुर्ती गरेका छन् । सोहि विवरण अनुसार वायोग्याँस प्रयोग गर्ने घरधुरी ४.४९ प्रतिशत , एलपी ग्याँसबाट खाना पकाउने घरधुरी १.२६ प्रतिशत, बत्तीको लागि सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने घरपरिवार ४.२६ प्रतिशत रहेको पाईन्छ । ***पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ (बैशाख)*** अनुसार २ वटा स्थानीय जलविद्युत आयोजना संचालन भई २८ किलोवाट विद्युत उत्पादन विस्तार भएको देखिन्छ । यसका साथै खानीखोला , वागमती खोला, भालू खोला जस्ता खोलाहरू लघु तथा साना जलविद्युत आयोजना संचालन गर्न सकिने संभावना रहेको छ ।

समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा अझै पनि ३० प्रतिशत घरपरिवार विद्युत सेवाबाट बञ्चित रहेका छन् भने ७० प्रतिशत घरधुरीले खाना पकाउन मुख्य इन्धनको रुपमा दाउराको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । खाना पकाउने इनधनको रुपमा एलपि ग्यास, वायोग्यास, सुधाएिको चुल्हो जस्ता स्वस्थ उर्जाको प्रयोग ज्यादै न्यून अथवा करिब ६ प्रतिशत भन्दा कम रहेको देखिन्छ। अझै पनि बत्तीको लागि मट्टितेल प्रयोग गर्ने घरपरिवार २१.८८ प्रतिशत देखिन्छ ।

५.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य

वागमती गाउँपालिकाको पूर्वाधार क्षेत्र विकासको लक्ष्य तथा उद्देश्य निम्नानूसार रहेको छ :

लक्ष्य : नविनतम प्रविधिका माध्यमले किफायती वातावरण र पर्यावरणमैत्री पूर्वाधारको विकास गरी अन्तरआवद्धता, बजार तथा आधारभूत सुविधाको स्तर वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्यहरु :

१. सडक, यातायात, बजार एवं आधारभूत सुविधामा वृद्धि गर्नु ।

२. सुरक्षित आवास, व्यवस्थित बजार तथा सार्वजनिक सुविधामा अभिवृद्धि गर्नु ।

३. नवप्रवर्तनात्मक सूचना तथा संचार प्रविधिमा पालिकावासीको पहुँच अभिवृद्धि गर्नु ।

४. विद्युतको सहज आपूर्ति तथा निर्यात व्यवस्थापन र वैकल्पिक/नवीकरणीय उर्जा प्रवर्द्धन तथा विस्तार गर्नु ।

५.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति

पालिकाले पूर्वाधार क्षेत्र विकासका उक्त उद्देश्यहरु प्राप्त गर्न निम्नानूसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु अवलम्वन गर्नेछ ।

तालिका ९ : पूर्वाधकार क्षेत्र विकास रणनीति कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : सडक, यातायात, बजार एवं आधारभूत सुविधामा वृद्धि गर्नु ।	
१.१. कृषि, पर्यटन, वाणिज्य तथा सामाजिक सेवा प्रवाहलाई सहज र सुलभ हुने गरी गुणस्तरीय पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्ने ।	१.१.१. गोरेटो बाटो तथा सडक पूर्वाधारको निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी सडक सञ्जालको विस्तार गरिनेछ ।
	१.१.२.वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन पश्चात विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरी नयाँ ट्याक सडक निर्माण र स्तरोन्नती गरिनेछ ।
	१.१.३. भौगोलिक अवस्थितिलाई अध्ययन गरी वस्तीहरुको अन्तर सम्बन्ध विकास र विस्तार गर्न आवश्यकता अनुसार झोलुङे तथा पक्की पुल निर्माणका लागि प्रदेश सरकारसँग पैरवी गरिनेछ ।
१.२. गाउँपालिकाको शहर उन्मुख क्षेत्रमा भौतिक योजना सहित बजारको पूवार्धार विकास गर्ने ।	१.२.१. आवश्यक संख्यामा वसपार्कहरुको निर्माण गरी व्यवस्थित गरिनेछ ।
	१.२.४.बायोईन्जिनियरिङ लगायतका उपयुक्त प्रविधिहरु अपनाई सडक क्षयीकरण नियन्त्रण प्रयास गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : सुरक्षित आवास, व्यवस्थित बजार तथा सार्वजनिक सुविधामा अभिवृद्धि गर्नु ।	
२.१ गुणस्तरीय सेवा विस्तार तथा सुरक्षित तथा सुविधा सम्पन्न वस्तीको विकास गर्ने ।	२.१.१. एकिकृत वस्ती विकासका लागि एकीकृत वस्ती विकास मापदण्ड निर्माण गरिनेछ ।
	२.१.२. औद्योगिक ग्राम, हरीयाली पार्क, आपतकालिन सामाग्री भण्डार गृह लगायत सार्वजिनक पूर्वाधार विकासका लागि स्थान र जग्गाको व्यवस्था गरी निर्माण कार्य क्रमशः संचालन गरिनेछ ।
	२.१.३. वस्ती, आवास तथा भौतिक विकासलाई एकीकृत भुउपयोग योजना तयार गरी व्यवस्थित र निर्देशित गरिनेछ ।
२.२. बस्ती विकासको प्पविधिक समस्याहरु समाधान गर्न नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	२.२.१.जोखिममा रहेका बस्तीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्न वडाहरुसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
	.२.२.२. निजी क्षेत्रबाट भईरहेको घडेरी तथा आवास विकास कार्यलाई उचित मापदण्डका आधारमा नियमन तथा प्रवर्द्धन गर्न वडा तथा समुदाय स्तरमा सहकार्य गरिने छ ।
उद्देश्य ३ : नवप्रवर्तनात्मक वैज्ञानिक संस्कारको विकास गर्दै संचार र प्रविधिमा पालिकावासीको पहुँच अभिवद्धि गर्नु ।	
३.१ इन्टरनेट तथा टेलिफोन सेवाको पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।	३.१.१. गाउँपालिका, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र विद्यालयमा उपलब्ध ईन्टरनेट क्षमता वृद्धि गरी सेवाको विस्तार र गुणस्तरमा सुधार गरिनेछ ।
	३.१.२.टेलिफोन टावरको संख्या र क्षमता वृद्धि, ल्याण्डलाइन टेलिफोन र अप्टिकल फाइबर प्रविधिको ईन्टरनेट विस्तार सञ्चालन गर्न नेपाल टेलीकम र अन्य सेवा प्रदायक संस्थासँग छलफल, समन्वय र पैरवी गरिनेछ ।
३.२. सूचना तथा सेवा प्रवाहलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउने ।	३.२.१.गाउँपालिकाबाट सम्पादित योजना तथा कार्यक्रम र गतिविधिहरू पत्रपत्रिका र स्थानीय सामुदायिक रेडियो लगायतका सञ्चार माध्यमबाट नियमित प्रकाशन र प्रसारण गरिनेछ ।
	३.२.२.विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा इन्टरनेट सुविधा जडान गर्ने र सूचना प्रविधिमा आधारित भई पठनपाठन तथा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको व्यवस्था गरिनेछ ।

उद्देश्य ४: विद्युतको आपूर्ति तथा निर्यात व्यवस्थापनमा सर्वसुलभ उपलब्धताको लागि वैकल्पिक/नवीकरणीय उर्जा प्रवर्द्धन तथा विस्तार गर्न उर्जा दक्षता अभिवृद्धि गर्नु ।	
४.१ विद्युत उत्पादन र लाईन विस्तार गरी सवै घरपरिवार र स्थानमा उज्यालो पुऱ्याउने ।	४.१.१.स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने १ मेगावाट सम्मका जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन गरिनेछ ।
	४.१.२. लागत साझेदारीमा विद्युत नपुग भएका घरधुरीमा विद्युत लाइन विस्तार गरी सबै घरधुरीमा विद्युत सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।
	४.१.३. विद्यूत लाईन र पोल जिर्ण भएका स्थानमा जिर्ण पोल र तार मर्मत तथा टान्सफर्मर क्षमता वृद्धि गरिनेछ ।
४.२ विद्युत तथा उर्जालाई भरपर्दो र सुलभ बनाउने ।	४.२.१. वायोग्याँस तथा सुधारिएको चुलो कार्यक्रमलाई विस्तार प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
	४.२.२.स्वास्थ्य संस्था, माद्यामिक विद्यालय, गापा कार्यालय, वडा कार्यालयमा सोलार प्रणालीमा आधारित पावर व्याकअपको व्यवस्था गरी सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई सहज बनाइनेछ ।
	४.२.३. साना खोला, छहराहरुको अधिकतम उपयोग बाट साना जलविद्युत परियोजना संचालन गरी उर्जा व्यवस्थापन गरिनेछ ।
	४.२.४. उज्यालो सडकको लागि सडक क्षेत्रमा आवश्यकतानुसार सडक वत्ती जडान गरिनेछ ।

५.४ पूर्वाधार क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट

नविनतम प्रविधिका माध्यमले किफायती वातावरण र पर्यावरणमैत्री पूर्वाधारको विकास गरी अन्तरआवद्धता, बजार तथा आधारभूत सुविधाको स्तर वृद्धि गर्ने गाउँपालिकाको पूर्वाधार विकास योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ । आगामी पाँच वर्षको लागि सडक तथा पुलपुलेसासम्बन्धि ६, भवन तथा वस्ती विकाससम्बन्धि ६, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विकाससम्बन्धि ५ र विद्युत तथा ऊर्जा विकाससम्बन्धि ७ गरी जम्मा २४ वटा प्रमुख कार्यक्रमहरु तय गरिएको छ । जसको लागि अनुमानित कुल लागत रु १ अरब ४८ करोड ५३ लाख . रहेको छ । ***(कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट अनुसूची ७)***

५. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम

दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य अनुसूचि १०, नतिजा खाका अनुसूचि ३ मा र विस्तृत कार्यक्रम अनुसूचि ७ मा दिईको छ

तालिका १० : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने पूर्वाधार क्षेत्र कार्यक्रम

प्रतिफलहरु	का.सं. नं.	दीप्रल नं.	दीराल नं.	दिविल नं.
प्रतिफल ३.१ : **सडक** यातायात, बजार एवं आधारभूत सुविधामा बृद्धि भएको हुनेछ।	१.१–१.६	३.१	१.१, १.४	९, ११
प्रतिफल ३.२ : सुरक्षित आवास, व्यवस्थित बजार तथा सार्वजनिक सुविधामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	२.१–२.६	३.१	१.१	११,१६
प्रतिफल ३.३ : नवप्रवर्तनात्मक सूचना तथा संचार प्रविधिको पहुँच र उपयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ।	३.१–३.५	३.१	१.१	९, १२
प्रतिफल ३.४: विद्युतको आपूर्ति तथा निर्यात र वैकल्पिक/नवीकरणीय उर्जा प्रवर्द्धन तथा विस्तारमा वृद्धि भएको हुनेछ	४.१–४७	३.१	१.१, १.३	७, १२

परिच्छेद ६ : वनवातारण संरक्षण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन योजना

६.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण

पृष्ठभुमि

नेपालको संविधानको भाग ३, धारा ३० ले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ वातावरणको मौलिक हक प्रदान गरेको छ भने प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र उपयोगसम्बन्धी नीतिअन्तर्गत प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवं पुनर्स्थापना गर्ने प्रावधान राखेको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८–२०३० ले विपद् पूर्वतयारीसम्बन्धी अवधारणाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनमार्फत् प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापनको सुनिश्चितता गर्ने, नेपाललाई विपद् जोखिमबाट सुरक्षित, अनुकूलित तथा उत्थानशील राष्ट्रको रूपमा स्थापित गर्दै दिगो विकासमा योगदान पुऱ्याउने यस रणनीतिक कार्ययोजनाको दीर्घकालीन सोंच रहेको छ। वातावरण व्यवस्थापन, राष्ट्रिय वन नीति, कार्बन सेवा, वातावरण अनुकूलन संघको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र राखेको छ भने प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद् पूर्व तयारी, उद्दार तथा राहत पुनर्लाभलाई संघ तथा प्रदेशको साझा अधिकारको सूचीमा राखेको छ।

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ ले विपद् व्यवस्थापन तथा जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण, वातावरण संरक्षण, जैविक विविधतालाई स्थानीय तहको एकल अधिकारको सूचीमा राखेको छ। अनुसूची ६ ले प्रदेश भित्रको राष्ट्रिय वन, जल उपयोग तथा वातावरण व्यवस्थापन प्रदेशको अधिकार सूची अन्तर्गत राखेको छ। यस परिवेशमा यस योजनामा प्रस्तावित कार्यक्रमहरू स्थानीय वन समूहहरूलाई क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने तथा सम्बन्धित तह, निकायसँग सहकार्य गर्ने दृष्टिकोणले तय गरिएका छन् ।

गाउँपालिकाले दीगो विकासको लक्ष्यसहितको दीर्घकालीन सोच कायम गरेर अगाडि बढिरहेको तथा संविधान तथा प्रचलित ऐन, कानुनले लिएका लक्ष्य तथा दीगो विकास लक्ष्य जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय लक्ष्यहरूसमेत हासिल गर्न वर्तमान संघीय व्यवस्थामा स्थानीय तहहरूको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण रहने हुँदा वन, वातावरण, भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन क्षेत्रका लागि आवधिक विकासको मार्गचित्र स्पष्ट गर्न आवधिक योजनाको विषय क्षेत्रगत योजनाका रुपमा यो योजना तर्जुमा गरिएको छ। यस योजनामा उल्लेखित क्षेत्रहरूमा यस गाउँपालिकाका संभावना तथा अवसर र समस्या तथा चुनौती सहित विद्यमान अवस्था तथा रणनीतिक महत्वका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूसमेत संलग्न गरी यो योजना तर्जुमा गरिएको छ।

६.१.१ वन वातावरण संरक्षण तथा विकास

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

नेपालको वन क्षेत्रलाई ४० प्रतिशतमा कायम गर्ने नेपाल सरकारको नीति रहेको छ। यस गाउँपालिकाको कुल भु–भागको २०% वन क्षेत्रले ढाकेको छ। जडीबुटीको प्रचुर संभावना रहेको यहाँको वन, जैविक विविधताका दृष्टिकोणले समेत महत्वपूर्ण रहेको छ। यहाँ पाइने वनस्पति प्रजातिहरूमा खयर, साज, उत्तीस, चिलाउने, साल, सल्लो, सिरिश, कटुस, पैँयुँ, लालीगुराँस, बकाइनो, अँगेर, बडहर, खनियो प्रमुख रहेका छन्।

यहाँका प्रमुख वन्यजन्तुमा बाँदर, स्याल, दुम्सी, लोखर्के, वन विरालो, मृग, चितुवा, मृग, बदेल, भालु, रहेका छन् भने चराचुरुङ्गीअन्तर्गत ढुकुर, जुरेली, ढ्याप्सी, परेवा, मलेवा, कोकले, ठ्यौआ, सारौ, भँगेरा, काग, कोइली, चिल, बकुल्ला, बट्टाइ, चिबे, कल्चौंडा, पातिफिस्टो, लाटोकोसेरो, कालिज, तित्रा प्रमुख रहेका छन्। गाउँपालिकामा कुल ५५ वटा सामुदायिक वन रहेका छन् भने, निजी वन ३ वटा रहेका छन्। वनमा आधारित उद्योग अन्तगत ११ वटा फर्निचर उद्योग रहेका पाइन्छ।

वन क्षेत्रले ग्रामीण जीवनमा दैनिक आवश्यक पर्ने घाँस दाउराका अतिरिक्त वर्षाको पानीले निम्त्याउन सक्ने भूक्षयको नियन्त्रण गरिरहेको छ। वन क्षेत्रको हरियाली, स्वच्छता तथा जैविक विविधतायुक्त यहाँका सुन्दर क्षेत्रहरूमा पर्यपर्यटनको विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। जडीबुटी, फलफूल, अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गरी आयआर्जनका अवसर वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। *(श्रोतः पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)*

समस्या तथा चुनौती

कान्ति लोकपथ सडक खण्डले यस गाउँपालिकाको वडा नं. २ र ३ हुँदै मकवानपुर सिमाना छोएको छ। यस सडक खण्डको आसपासका अधिकांस भागहरु नाङ्गा पाखा तथा भूस्खलन भएका क्षेत्रहरू रहेका छन्। यस्ता स्थानहरूमा भूक्षय पहिरोका कारण रुख बिरुवाले ढाकेको क्षेत्रफल क्रमशः घट्दै गएको छ। उक्त क्षेत्रमा वृक्षारोपण लगायत भुक्षय नियन्त्रणका निर्दिष्ट कार्ययोजनाहरु बनेको पाईदैन। वार्षिक रुपमा हुने अनियन्त्रित वन डढेलोले जैविक विविधता तथा वनको गुणस्तर ह्रास हुँदै गएको छ तर वन डढेलो नियन्त्रणका लागि आवश्यक आधुनिक उपकरण, औजार, सीप तथा पालिकास्तरीय कार्ययोजना समेतको अभाव रहेको छ। भूकम्प पश्चात्का शुरुका वर्षहरूमा वन विनास थपियो। उपलब्ध वन तथा जैविक विविधताको विस्तृत अभिलेखको कमी रहेको छ। यस्तो अभिलेख नहुँदा लोपोन्मुख प्रजातिको पहिचान तथा संरक्षणको कार्य अघि बढाउन कठीन अवस्था रहेको छ। स्थानीय खोलाहरुमा करेन्ट तथा विषादी लगाई माछा मार्ने प्रवृत्ति कायम रहेको हुँदा जलचर प्रजातिको विनाश हुने खतरा कायमै छ।

वन व्यवस्थापनमा वैज्ञानिकता नभएको हुँदा वन क्षेत्रको उत्पादन, उत्पादकत्व कम रहेको छ। परम्परागत घाँस दाउराबाहेक वन क्षेत्रबाट समुदाय अन्य आयआर्जनका क्रियाकलाप गरी लाभान्वित हुन सकेको छैन। जनचेतना तथा जिम्मेवारीबोधको कमी रहेको छ। चरिचरन क्षेत्र निर्धारण नगरीएको कारण जथाभावी वन क्षेत्रमा घरपालुवा जनावर चराउने चलन रहेको छ। सम्भाव्य अन्य राष्ट्रिय वनमा सामुदायिक वन गठन गरी समुदायलाई हस्तान्तरण गर्ने कार्य हुन नसकेको हुँदा यी क्षेत्र पनि अतिक्रमणको जोखिममा रहेका छन्।

वन तथा वातावरण र सम्बन्धित सम्पदाप्रति स्थानीय नागरिकमा जिम्मेवारीबोध तथा जवाफदेहिताको वृद्धि गर्नुपर्ने खाँचो रहेको छ । जलवायुजन्य अतिशय परिणाम (Climate Extremity) तथा अनिश्चिततालाई सम्बोधन गर्न गाउँपालिका तथा स्थानीय नागरिकहरूमा ज्ञान, सीप र संयन्त्रको कमी रहेको छ । अव्यवस्थित भू-उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार विकासमा वृद्धि, प्राकृतिक श्रोतहरूको अनियन्त्रित दोहन, वन वातावरण सम्बन्धी एकीकृत योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र सोको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुन नसक्नु लगायतका कारणले वन व्यवस्थापन थप प्रभावकारी हुन सकेको छैन । वन सम्पदाको दीगो तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी यथोचित लाभ लिन नसकिरहेको अवस्था छ । कृषियोग्य उर्वर जमिन अतिक्रमण गरी संरचना निर्माण हुनु, वनको उचित संरक्षण तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन हुन नसक्नु, वनस्रोतको बहुउपयोग हुन नसक्नु, वन डढेलो वर्षेनी बढेर जानु तथा विकास कार्यहरू वातावरणमैत्री नहुनु लगायतका समस्याहरू वन क्षेत्रका थप समस्याका रुपमा रहेका छन् ।

६.१.२ भूसंरक्षण

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

गाउँपालिकामा आधा दर्जनभन्दा बढी वर्षैभरी पानी बहने खोलाहरू रहेका छन् । जसमा बागमती खोला, खानीखोला, ठोस्ने खोला, टुँगुना खोला, आदि प्रमुख रहेका छन् । गाउँपालिकामा वन, झाडी तथा घाँसे क्षेत्र रहेको हुँदा जमिनमा पानी सिंचन (Infiltration) भई जलभण्डार बढाउन र भूसंरक्षणमा योगदान पुगेको छ । जैविक विविधताको दृष्टिकोणले समेत संभावना रहेको क्षेत्र हुँदा पर्यापर्यटनको प्रवर्द्धन गरी स्थानीय समुदायलाई भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनमा थप जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउन सकिने सम्भावना रहेको छ । ***(श्रोतः पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकाको छुट्टै जलाधार व्यवस्थापन योजना र कार्यक्रम रहेको छैन, जमिन र जलाधार क्षेत्रको वैज्ञानिक तथा दीगो संरक्षण सुनिचित हुन सकेको छैन । भूसंरक्षणका लागि प्रर्याप्त बजेट आवश्यक पर्ने र सो अनुसार स्रोत उपलब्ध नभएको हुँदा आवश्यक सबै ठाउँमा भूसंरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहेको छैन । खोलाको कटानी नियन्त्रणका लागि प्रर्याप्त काम हुन सकेको छैन । सूक्ष्म तथा उपजलाधार क्षेत्रहरू पहिचान गरी संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने खाँचो रहेको छ । जमीन र पानीको व्यवस्थापन गरी पानीको भण्डारण बढाउनुपर्ने तथा जमिनको उर्वराशक्ति बढाउनुपर्ने खाँचो रहेको छ । प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सबै निर्माण कार्यमा कार्यान्वयनमा आउन सकेको छैन । सडक निर्माण क्रममा कटान भएको क्षेत्रमा उचित संरचनायुक्त टेवा पर्खाल नलगाइनु तथा त्यस्ता क्षेत्रलाई नाङ्गै छोड्नाले भूक्षयका साथै निर्मित सडकहरू समेत हरेक वर्ष क्षय हुने गरेको छ ।

६.१.३ जलवायु अनुकुलन तथा वातावरणीय स्वच्छता

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

जल, जमीन, वायु सामान्यतया स्वच्छ अवस्थामा रहेको छ । प्रदूषण प्रारम्भिक अवस्थामा रहेको हुँदा समयमै उपयुक्त व्यवस्थापन गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम राख्न सकिने अवस्था रहेको छ । घाँसे भूमि तथा झाडीयुक्त सुन्दर वन क्षेत्र रहेको छ । एलपी ग्याँसको प्रचलन बढ्दै गएको हुँदा वन क्षेत्रमाथिको चाप घट्दै गएको छ । घर तथा व्यक्तिगत तवरबाट हुने फोहोरहरु परम्परागत शैलीमा भएपनि व्यवस्थापनको लागि स्थानीय नागरिकहरुले प्रयास गरेका छन् । खुला दिसामुक्त ठाउँ भएको हुँदा स्वच्छ वातावरण कायम राख्न सहयोग पुगेको छ ।

समस्या तथा चुनौती

बढ्दो शहरीकरण, यातायातको आवतजावत र प्याकिङ्गजन्य खाने चिजहरुको उपभोगका कारण गाउँमा प्लाष्टिक तथा बोतलहरूको मात्रा निरन्तर बढ्दै गएको छ । दैनिक उत्सर्जन हुने प्लाष्टिकजन्य पदार्थ तथा बोतलहरू जथाभावी फाल्ने प्रचलन रहेको हुँदा वस्ती

तथा बाटोमा फोहर बढ्दै गएको छ। दैनिक उत्पादन हुने फोहर वर्गीकरण गर्ने तथा व्यवस्थापन गर्ने आनीबानी अभाव रहेको छ। गाउँमा प्लाष्टिक, सिसा तथा बोतल निरन्तर बढ्दै जाँदा प्लाष्टिक र प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरू डढाउने परिपाटी रहेको हुँदा वायु प्रदूषित हुनुका अतिरिक्त मानव स्वास्थ्यमा समेत असर पुग्ने भएकाले फोहर व्यवस्थापनका लागि स्पष्ट अवधारणा, नीती र प्रक्रियासहित अघि बढ्नुपर्ने अवस्था छ। पशुपालनको कमी हुँदै जाँदा कृषि भूमिमा जैविक मलको प्रयोग घट्दै गएको छ र रासायनिक मलको प्रयोग अनियन्त्रित रुपमा बढ्दै गएको छ। यसबाट कृषि भूमिको गुणस्तरमा ह्रास हुँदै गएको छ। स्वास्थ्य संस्था तथा संस्थागत क्षेत्रबाट उत्पादन हुने फोहर व्यवस्थापनका लागि प्रभावकारी पद्धति नहुँदा प्रदूषण बढ्दै गएको छ। खोला खोल्सामा जथाभावी फोहर फाल्ने तथा फोहर जम्मा गरेर नदी, खोलामा बगाउने चलन रहेको हुँदा प्रदूषित हुने क्रम बढ्दो छ।

६.१.४ विपद व्यवस्थापन तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

२०७२ सालको भूकम्प तथा तत्पश्चातका पराकम्पनबाट पुनःनिर्माण प्राधिकरणबाट उपलब्ध विवरण अनुसार यस गाउँपालिकामा ३५५१ घर तथा सम्बन्धित संरचना क्षति भएको, मानवीय क्षतीको हिसाबले करिब ७० जना घाइते भएको र २ जनाको मृत्यु भएको थियो। भूकम्पको कारण क्षतिपूर्ती पाएको घरपरिवार ३४०५ रहेको छ भने भुकम्प अनुदानबाट ३४०१ घर निर्माण भएको छ। यस गाउँपालिकामा भूकम्पबाट रु. १ अरब भन्दा बढीको क्षती पुगेको अनुमान गरिएको छ।

भूकम्पपश्चात् बनेका घरहरू भूकम्प प्रतिरोधी रहेका हुँदा भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिकोणले पहिलेभन्दा तुलनात्मक दृष्टिकोणले सुरक्षित रहेका छन्। १० वटा मावि विद्यालयहरुमा अस्थाई आपत्कालीन आश्रयस्थल रहेको छ। गाउँपालिकामा तथा हरेक वडामा वडा विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन भएको छ भने विपद् व्यवस्थापन कार्यको लागि गाउँपालिकामा प्रकोप व्यवस्थापन कोषको स्थापना भएको छ। गाउँपालिकास्तरमा खोज उद्दारका लागि तालिम प्रदान गरिएको छ र खोज उद्दारका लागि ७ वटै वडामा र गापामा सामग्रीको भण्डारण रहेको छ। विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि स्थानीय स्तरमा विभिन्न संघ संस्थाले विभिन्न किसिमका तालिम लगायत स्थानीय समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका लागि अन्य कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएका छन्।

स्थानीय समुदायमा विपद् व्यवस्थापनका लागि परम्परागत ज्ञान, सीप रहेको छ। वर्षैभरि पानी बहने खोलाहरु जस्तै बागमती खोला, भालू खोला, टुगुना खोला, ठोस्ने खोला, आदि रहेको हुँदा थप सिंचाई सुविधा विस्तार गरी खडेरीको जोखिम न्यूनीकरण गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। केही खानेपानीका मुहान संरक्षण भएको छ। वि.सं. २०७२ को भूकम्पपश्चात् निर्मित घरहरू भूकम्प प्रतिरोधी रहेको हुँदा तुलनात्मक रुपमा सुरक्षित रहेका छन्। गाउँपालिका स्तरमा खोज उद्दारका लागि तालिम प्रदान भएको तथा खोज उद्दारका लागि वडा तथा पालिकास्तरमा सामग्रीको भण्डारण रहेको हुँदा विपद्का अवस्थामा खोज उद्दार सहज हुन सक्ने अवस्था छ। ***(श्रोतः गाउँपालिकाको कार्यालय, २०७८ र पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख)***

समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकामा पहिरो, बाढी, भूकम्प, चट्याङ, वन डढेलो, हावाहुरी, असिना प्रमुख प्रकोपको रुपमा रहेका छन् र अन्य प्रकोपहरूको आवृत्ति पनि उच्च रहेको छ। यी प्रकोपहरू हरेक बर्ष खास समयमा दोहोरिरहन्छन्। यस प्रकार विभिन्न किसिमका विपद्बाट वर्षेनी जनधनको क्षति भइरहेको छ। भूमीको व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक रुपमा उपयोग हुन नसक्दा विकासका प्रयासहरू दीगो नहुने जोखिम रहेको छ। विपद् प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक तथा संस्थागत क्षमता कम हुनु विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेको छ। विभिन्न स्थानमा नांगाडाँडा रहेका अव्यवस्थित खेतीपाती, चरिचरन तथा वन व्यवस्थापन भूस्खलनको जोखिम रहेको छ। विपद् पूर्वतयारी, न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्यका लागि समुदायस्तरमा ज्ञान, सीप र संयन्त्रको कमी रहेको छ। प्रमुख वस्तीहरूमा स्थायी सामुदायिक आश्रयस्थलहरू रहेका छैनन्। जलवायु परिवर्तनजन्य जोखिम उच्च रहेका छन्।

६.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य

वागमती गाउँपालिकाको वन वातावरण, भुसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र विकासको लक्ष्य तथा उद्देश्य निम्नानूसार रहेको छ :

लक्ष्य : वन वातारण, जैविक विविधता, जलस्रोत र जमीनको दीगो उपयोग गर्ने ।

उद्देश्यहरु:

१. वनको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोगमा समुदायको पहुँच र क्षमता वृद्धि गर्नु ।

२. जल,जंगल,जमीन तथा जलाधारका श्रोतको संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धि गर्नु ।

३. पर्यावरणीय स्वच्छता, सुन्दरता र जलवायु परिवर्तन अनुकुलनमा अभिवृद्धि गर्नु ।

४. विपद् न्यूनीकरण तथा क्षती व्यवस्थापनलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्नु ।

६.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति

वन वातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र विकासका उक्त उद्देश्यहरु प्राप्त गर्न पालिकाले निम्नानूसारको रणनीति तथा कार्यनीतिहरुको अबलम्वन गर्नेछ ।

तालिका ११ : वन वातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र विकास रणनीति कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : वनको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोगमा समुदायको पहुँच र क्षमता वृद्धि गर्नु ।	
१.१. वन संरक्षण र व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रदेश नीतिको अभिमुखीकरण तथा वन संरक्षण संरचनाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	१.१.१. वन संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रदेश नीति, ऐन, आदिको बारे स्थानीय स्तरमा सचेतना अभिवृद्धि गरी कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरिनेछ ।
	१.१.२. सामुदायिक वनका सदस्यहरुलाई वन संरक्षण सम्बन्धि तालिम तथा भ्रमण गराईने छ ।
१.२. वनसंरक्षणको लागि प्रवर्द्धनात्मक तथा अभियानात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१.२.१. डिभिजन तथा सव डिभिजन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासघ, वनमा आधारित अन्य संघ संस्था को प्राविधिक तथा अन्य सहयोगमा गाउँपालिका क्षेत्र भित्र वहुउद्देश्यीय वन नर्सरी स्थापना गरी विरुवा उत्पादन र वितरण सहज बनाइनेछ ।
	१.२.२. वृक्षारोपण तथा वन डढेलो नियन्त्रणसम्बन्धि सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको हुनेछ ।
१.३. वनमा आधारित उद्यम सिर्जना र आयमूलक कार्यक्रम संचालन गरी रोजगारी र आम्दानीको श्रोत वृद्धि गर्ने ।	१.२.१.स्थानीय समुदायलाई सामुदायिक वन संरक्षण संवर्द्धन र सदुपयोगको लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।
	१.२.२.वन पैदावरमा आधारित साना, घरेलु तथा मझौला उद्योग जस्तैः अचार, टपरी उद्योग ,बेल, गुराँस, पुदिना आदिको जुस उत्पादन केन्द्र, फर्निचर उद्योग , चित्राफुंगा, कोईला उत्पादन केन्द्र, जडिबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना र संचालन गर्न प्रोत्साहनमुखी कार्यक्रम गरिनेछ ।
	१.२.३. सामुदायिक वन तथा कबुलियती वन क्षेत्रहरुमा तुलनात्मक लाभ हुने उच्च मुल्यका जडिबुटी र वन अनुकुल फलफुल खेती तथा गैह्रकाष्ठ वन पैदावरको खेती लगाउन प्रोत्साहित गरिनेछ ।
	१.२.४. वातवरण विनास गर्ने खालका क्रियाकलापहरु जस्तै, चोरी निकासी, विना प्राविधिक ईष्टिमेट रुख कटान, सडक निर्माण, उत्खनन्, खुल्ला चरिचरण, वन डढेलो जस्ता कार्यमाथि नियमन र नियन्त्रणको लागि नीति निर्माण गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : जल, जमीन तथा जलाधारका श्रोतको संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धि गर्नु ।	
२.१. सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण, भूमि व्यवस्थापन, खेती प्रणाली र वन व्यवस्थापनसँग एकीकृत गरी भू- संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्य संचालन गर्ने ।	२.१.१. सामुदायिक वनको भिरालो तथा ओसिलो जमिन वा निजी जग्गामा पहिरो नियन्त्रण, जलाधार क्षेत्र संरक्षण तथा व्यवसायिक प्रयोजनको लागि टिमुर, सुनकाउली, चिउरी, ओखर,बाँस, निगालो, अम्रिसो, अलैची, कुरिलो, मेन्था, बोझो, धुपी, उतिस ,तिमिला तथा जडीबुटीजन्य प्रजातीको खेती गरिनेछ ।
	२.१.२. सामुदायिक वन तथा राष्ट्रिय वन क्षेत्रको खाली, नाङगा पाखा तथा बाँझो जग्गामा काष्ठ तथा गैर काष्ठ प्रजातीको वृक्षारोपण विस्तार गरिनेछ ।

	२.१.३. वनजन्य पशुपंक्षीहरुको संरक्षण तथा जलाधार क्षेत्र प्रवर्द्धनको लागि पंक्षी पोखरी निर्माण तथा उचित प्रजातिका बिरुवा (जलकुम्भी झार) हरुको रोपण गरिने छ ।
२.२ नदी प्रणालीमा आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना अवधारणा अनुसार भिरालोपनाको स्थायीकरण, पहिरो, गल्छी नियन्त्रण तथा विकासका पूर्वाधार संरक्षण गर्ने ।	२.२.१. खेतबारी र वस्ती संरक्षण तथा पहिरो नियन्त्रणका लागि स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरी तटवन्धन वायोइन्जिनियरिङ्ग संरचना निर्माण र मर्मत संभार गरिनेछ ।
	२.२.२. खोला खोल्साको किनार लगायत जोखिम क्षेत्रमा बाँस, निगालो खेती तथा बायोइन्जिनियरिङ विधि प्रवर्द्धन गरी खोला, नदी कटान न्यूनीकरणमा दीगोपना कायम गरिनेछ ।
	२.२.३. जलाधार क्षेत्र तथा मुहानको पहिचान तथा संरक्षण गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ : पर्यावरणीय स्वच्छता, सुन्दरता र जलवायु परिवर्तन अनुकुलनमा अभिवृद्धि गर्नु ।	
३.१. स्वच्छ र हरित गाउँपालिका अभियान सञ्चालन गर्ने	३.१.१.स्वच्छ गाउँपलिका विकासको लागि सामुदायिक सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने ।
	३.१.२. पर्यावरणीय स्वच्छताको लागि सामुदायिक क्षेत्रहरुमा अत्यधिक अक्सिजन उत्सर्जन गर्ने खालका बोटविरुवाहरुको रोपण गरिनेछ ।
	३.१.३.स्वच्छ गाउँपालिका विकास लागि आवश्यक भौतिक संरचना तथा संरचनाहरुको व्यवस्था गरिनेछ ।
३.२ जलवायु परिवर्तन अनुकुलनलाई विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनसँग एकीकृत गरी स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।	३.२.१. जलवायु परिवर्तन न्युनीकरण र अनुकुलनका लागि पानी संलकन प्रविधि, सुख्खा पोखरी, कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गरिनेछ ।
	३.२.२. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन सम्बन्धी सैद्धान्तिक र व्यवहारिक अभ्यासका बारेमा जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र समुदायको अगुवाको लागि क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
	३.२.३. जलवायू परिवर्तनको प्रवाभ न्यूनीकरणको लागि समुदायको ज्ञान, सीप, क्षमता अभिवृद्धि गर्दै अनुकूलनमार्फत उत्थानशील कार्यक्रमहरु गरिनेछ ।
३.३ जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण व्यवस्थापनका लागि समुदाय र सरोकारवालासँग साझेदारी तथा सहकार्य अभिबृद्धी गर्ने ।	३.३.१.जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्युनीकरण र अनुकुलन हुने खालको खेती प्रणाली, वीउ वीजन अनुदान कार्यक्रम र पुर्वाधार विकासमा प्रोत्साहन गरिनेछ ।
	३.३.२. जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्युनीकरण र अनुकुलनको लागि “एक घर एक रुख” वृक्षारोपण कार्यक्रमलाई अभियानको रुपमा संचालन गरिनेछ ।
	३.३.३. पर्यावरणीय स्वच्छता र जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्युनीकरण तथा अनुकुलनको लागि प्रमुख सामुदायिक क्षेत्र तथा सरकारी कार्यालय वरिपरी हरित उद्यान कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : विपद् न्यूनीकरण तथा क्षती व्यवस्थापनलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्नु ।	
४.१ विपद जोखिम न्युनिककरणको लागि संस्थागत विकास र संरचनाको क्षमता वृद्धि गर्ने ।	४.१.१. वडा तथा टोलस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति तथा कार्यदल गठन गरी तालिम लगायत क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
	४.१.२. विपद पूर्व तयारीका उद्दार सामग्रीहरू भण्डारण र नियमित अद्यावधिक गरिनेछ ।
	४.१.३. आवश्यक पूर्वाधार सहित सामुदायिक भवन निर्माण गरी आपत्कालका लागि सामुदायिक आश्रय स्थल र सामुहिक सुरक्षित आवासको प्रवन्ध गरिनेछ ।
	४.१.४. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमनमा वडा तथा टोलस्तरीय समितिलाई सहभागी गराई विपद् व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ ।
	४.१.५. विपद क्षति न्यूनीकरणको लागि समुदायमा खोज, उद्धार सम्बन्धि प्राविधिक तालिमको व्यवस्था गरी दक्ष जनशक्तिको तयारी गरिनेछ ।
४.२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन अवधारणालाई विकास व्यवस्थापन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।	४.२.१. जल तथा मौसमजन्य बहुप्रकोपको भरपर्दो पूर्वानूमान तथा पूर्व सूचना प्रवाहबाट पालिकावासीको जिउधनको सुरक्षाको लागि पहिरो नियन्त्रण, विपद भवन निर्माण, अर्थिङ जडान, तटबन्धन जस्ता कार्यक्रमहरु तय गरिनेछ ।
	४.२.२. पालिकामा हुने सम्भाव्य विपद् प्रतिकार्य कार्यको लागि आपतकालीन राहत कोषको स्थापना गरिनेछ ।
	४.२.३. निर्माण व्यवसायी तथा श्रमिकहरुलाई विपद् पूर्वानुमान तथा विपद व्यवस्थान सुरक्षा सम्बन्धि अभिमुखिकरण तालिम प्रदान गरिनेछ ।
४.३. विपद्जन्य जोखिम प्रभावित पक्षहरुलाई राहत तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने ।	४.३.१. प्रकृतिजन्य विपद् प्रभावित क्षेत्रमा बसोबास गरेका घरपरिवारहरुलाई विपद् पूर्वतयारी सामाग्री वितरण गरिनेछ ।
	४.३.२. विपद्बाट क्षती पुगेका भौतिक संरचना तथा जिन्सी जन्य वस्तुहरुको क्षति मूल्यांकन गरी उचित क्षतीपूर्तीको व्यवस्था गरिनेछ ।
	४.३.३. विपद् प्रभावित घरपरिवारका सदस्यहरुलाई मनोसामाजिक परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

४.४. विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा योगदान पुऱ्याउन एकीकृत प्रयास गर्ने ।	४.४.१. विपद् सकंटासन्न क्षेत्रहरुको अध्ययन तथा सर्वेक्षण गरी सम्भावित विपद्को पहिचान तथा अभिलेखीकरण गरिनेछ ।
	४.४.२. सम्भावित विपद् व्यवस्थापनको लागि अल्पकालीन र दीर्घकालीन योजनाहरु निर्माण गरी सहयोगको वातावरण सृजना गरिनेछ ।

६.४ वनवातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन. क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट

वन वातारण, जैविक विविधता, जलस्रोत र जमीनको दीगो उपयोग गर्ने गाउँपालिकाको वनवातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र विकास योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ । आगामी पाँच वर्षको लागि वनवातावरण संरक्षण तथा सम्वर्द्धनसम्बन्धि ९, जलाधार तथा भूसंरक्षणसम्बन्धि ७, पर्यावरणीय स्वच्छता तथा जलवायू अनुकूलनसम्बन्धि ६ र विपद व्यवस्थापनसम्बन्धि ९ गरी जम्मा ३१ वटा कार्यक्रमहरु तय गरिएको छ । जसको लागि अनुमानित कुल लागत रु.१८ करोड ५५ लाख ८० हजार रहेको छ । ***(कार्यक्रम, वार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट अनुसूची ८)***

६. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम

दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य अनुसूचि १०, नतिजा खाका अनुसूचि ३ मा र विस्तृत कार्यक्रम अनुसूचि ८ मा दिईको छ ।

तालिका १२ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने वनवातावरण क्षेत्र कार्यक्रम

प्रतिफलसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरु	का.सं.नं.	दीप्रल नं.	दीराल नं.	दिविल नं.
प्रतिफल ४.१ : वनको संरक्षण तथा वन पैदावरको उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ ।	१.१-१.९	२.१	१.३	१२,१४
प्रतिफल ४.२ : जल, जमीन तथा जलाधारका श्रोतको संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धी भएको हुनेछ ।	२.१-२.७	२.१	२.३	१२, १४
प्रतिफल ४.३ : पर्यावरणीय स्वच्छता, सुन्दरता र जलवायु परिवर्तन अनुकुलनमा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	३.१-३.६	२.१	२.३	९, १३, १४
प्रतिफल ४.४ :विपद् न्यूनीकरण तथा क्षती व्यवस्थापनलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गरिएको हुनेछ ।	४.१-४.९	२.१	२.३	९, १२

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन

७.१ वस्तुस्थिति वश्लेषण

पृष्ठभमी

संघीय शासन प्रणाली अनुसार प्रत्यक्ष अधिकारको मोडेलमा संविधानबाट स्थानीय सरकारहरू स्थापना भई संविधानको कार्यान्वयनमा क्रियाशिल रहेका छन् । स्थानीय सरकार जनताको घरदैलोको सरकार हो । आम नागरिक विशेष गरी विपन्न तथा पछाडि परेका वर्ग समुदायले स्थानीय सरकारबाट ठूलो अपेक्षा राखेका छन् । संवैधानिक व्यवस्था, कानूनी शासन र जनअपेक्षा अनुसार कुशल, पारदर्शी, जवाफदेही ढंगले स्थानीय शासन संचालन गरी सेवा प्रवाह र विकास कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने अहम् दायित्व स्थानीय सरकारमा रहेको छ । स्थानीय सरकारको फराकिलो संवैधानिक अधिकार क्षेत्र र साधन स्रोतमा बढोत्तरीसँगै जनआकांक्षा पनि चुलिएकोछ ।

चुलिदै गएका जनआकांक्षा पुरा गर्न परम्परागत र विगतकै सोच र तरिकाबाट संभव देखिदैन । बदलिदो परिवेशसँगै सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनमा सिर्जनात्मक र वैकल्पिक उपायहरू अबलम्बन गर्न जरुरी देखिएको छ । संगठन तथा क्षमता विकास, कर्मचारी व्यवस्थापन र अन्तर सरकार, नीजि तथा गैर सरकारी संस्था साझेदारीको माध्यमबाट सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनलाई नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाउने तर्फ गाउँपालिकाले विशेष ध्यान दिन आवश्यक छ । सेवा प्रवाह तथा सुशासन सम्बन्धि यस गाउँपालिकाको अवस्था, सम्भावना, अवसर, समस्या तथा चुनौती देहायानूसारको छ ।

विद्यमान अवस्था, सम्भावना तथा अवसर

गाउँसभाबाट जम्मा ५ वटा ऐन, ५ वटा नियम, मापदण्ड र ३६ वटा कार्यविधि, ४ निर्देशिका र दिग्दर्शन लगायतका कानून तयारी, प्रमाणीकरण र स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भई कार्यान्वयनमा रहेका छन्। स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रका बागमती गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७, बागमती गापाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको ऐन २०७५, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन २०७५, विनियोजन ऐन २०७६, सहकारी ऐन २०७५, विद्यालय शिक्षा संचालन, व्यवस्थापन तथा नियमनका सम्बन्धमा कार्यविभाजन नियमावली २०७५, कार्य सम्पादन नियमावली २०७५, कार्य विभाजन नियमावली २०७५, न्याय समिती कार्यविधि २०७५, बेरोजगार सूचि निर्धारण तथा प्राथमिकीकरण मार्गदर्शन २०७५, अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण कार्यविधि २०७५, स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७५, उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि २०७५, गाउँकार्यपालिका बैठक संचालन सम्बन्धि कार्यविधि २०७५, करारमा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धि कार्यविधि २०७५, निर्माण व्यवसाय कार्यविधि २०७५ लगायतका आवश्यक नियम र कार्यविधि निर्माण भई र सो को अभ्यासमा रहेका छन् । सभाबाट न्यायिक समिति गठन भई स्थानीय मध्यस्थकर्ताको सहजीकरणमा स्थानीय विवाद समाधान प्रयास भैरहेका छन्। यसका लागि गाउँपालिकामा ३९ जना मध्यस्थकर्ता छनौट गरी तालिम प्रदान गरिएको छ। साथै सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नागरिकको समेत सहभागितामा योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी सभाबाट स्वीकृत बजेट तथा नीति कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका, वेवसाइट र सूचना पाटी मार्फत सार्वजनिक गर्ने अभ्यास प्रारम्भ गरिएको छ।

गाउँपालिका केन्द्र स्थित भट्टे डाँडामा गापाको नयाँ पक्की भवन निर्माण भईरहेको छ भने ७ वटै वडाबाट आफ्नै भवनमार्फत कार्यालय संचालन गरी स्थानीय सरकार संचालन र सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउने प्रयास भईरहेको छ। गाउँपालिकाको केन्द्र भट्टे डाँडामा आफ्नै भवनबाट स्वास्थ्य चौकीले सेवा प्रवाह गरिरहेको छ। कार्यालयमा ४ पाङग्रे सवारी साधन २ वटा, एम्बुलेन्स २ वटा, २२ वटा मोटरसाईकल र कार्यालयमा इन्टरनेट, विषयगत सेवा प्रवाहको लागि न्यूनतम कार्यकक्ष र भौतिक सामग्रीको व्यवस्थापन गरिएको छ । संघीय संरचना अनुसार कर्मचारीको समायोजन प्रक्रियासँगै हाल गाउँपालिकामा विषय क्षेत्रगत समेत ५५ जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् ।

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा नमूना दिग्दर्शनको व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको विषयगत वस्तुस्थिति झल्कने वस्तुस्थिति विवरण तथा गाउँपालिकाको समष्टिगत आर्थिक, सामाजिक, भौतिक लगायत खन्य उपक्षेत्रहरुको विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा रणनीतिक कार्यक्रम सहितको आवधिक योजना तर्जुमा तयार गरी विकासको मार्गचित्र तयार गरिएको छ । बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि टोल तथा वस्तीबाटै शुरु गर्ने योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सेवाग्राही र नागरिक समाजका प्रतिनिधिको समेत सहभागिताको व्यवस्था गरिएको छ। गाउँपालिकाको मुख्य लगानीको क्षेत्रको रुपमा रहेको सडक तथा यातायात आयोजनालाई आवश्यक स्रोत परिचालन गरी प्राथमिकताक्रम अनुसार व्यवस्थित रुपमा संचालन गर्न सडक निर्माण गुरुयोजना तर्जुमा गरिएको छ । गाउँपालिकामा संचालित स्थानीय संचित कोष तथा अन्य स्रोतबाट संचालिन आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रगति तथा गुणस्तर कायम गर्न नियमित अनुगमन संचालन गरिएको छ।

राजश्व परामर्श समितीको सिफारिस अनुसार सम्पत्ती कर, भूमि कर, व्यवसाय कर, घरजग्गा वहाल कर लगायत शुल्क, विक्री र दस्तुरका दर निर्धारण गरी सो अनुसार भूमि कर, व्यावसाय कर, रजिष्ट्रेशन कर अन्य विक्री, दस्तुरबाट चालु आ.व.०७७/०७८ मा १ करोड ५० लाख आन्तरिक आय अनुमान गरिएको थियो ।

(श्रोत: गाउँपालिकाको कार्यालय, २०७८ ; पालिका तथा वडास्तरीय भेला, २०७८ बैशाख ; ***https://bagmatimunlalitpur.gov.np/act-law-directives****)*

समस्या तथा चुनौती

नेपालको संविधान, नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, संघीय कानून बमोजिम गाउँपालिकाले, अझै कृषि प्रसार तथा व्यवसाय, आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाइ, पूर्वाधार विकास, महिला, बालबालिका र सशक्तिकरण लगायतका १८ भन्दा बढी विषयमा ऐन, नीति, नियम, कार्यविधि निर्माण गर्न सकिएको छैन । तर्जुमा भएका ऐन, नीति, नियम, कार्यविधिको बारेमा सबै जनप्रतिनिधि, वडा समिति, आम नागरिक विशेष गरी विपन्न तथा लक्षित वर्गलाई सूसूचित गराउने, प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने र सो को पालनाको स्थिति अपेक्षाकृत कमजोर रहेको छ । विषय क्षेत्रगत रुपमा बजेट विनियोजन सन्तुलित नभै पूर्वाधार विकास खास गरी सडक निर्माण र खानेपानी आयोजनामा बजेटको ठूलो अंश खर्च गर्ने गरिएको छ । रोजगार, उत्पादनमूलक तथा आयमूलक आयोजनामा लगानी ज्यादै कम रहेको छ ।

गाउँ कार्यापालिका कार्यालय, शाखा, वडा कार्यालय र इकाईहरूमा आवश्यकता र दरबन्दी अनुसार कर्मचारीको पदपूर्ती नहुँदा सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा कठिनाई देखिएको छ । हाल गाउँपालिकामा ५५ जना कर्मचारीहरुले सेवा प्रदान गरिरहेका छन् भने सेवा प्रवाहालाई सहज, सुलभ र प्रभावकारी बनाउन थप ४४ जना कर्मचारी दरबन्दी सहितको आवस्यकता रहेको देखिन्छ । संचालनमा रहेको कार्यापालिका कार्यालय पनि विषय क्षेत्रको एकीकृत सेवा प्रवाहको लागि अप्रर्याप्त रहेको छ । गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति सहित आवधिक योजना, गाउँपालिकाको विकासको अग्रणी क्षेत्रहरू पर्यटन विकास, यातायात र जलश्रोत गुरुयोजना तयार नहुँदा ठोस तथा नतिजामुखी योजना तर्जुमाका साथै प्राथमिकता आधार र प्रक्रिया निर्धारण, मध्यकालिन खर्च संरचना तयार नहुँदा वितरणमुखी हिसाबले धैरै संख्यामा आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट र बजेट विनियोजन हुने गरेको छ । फलस्वरुप आयोजना तथा कार्यक्रमलाई समयमा सम्पन्न गर्ने र गुणस्तर कायम गर्न र ठोस उपलब्धी हासिल गर्न सकिएको छैन । गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्र, राजस्वको संभाव्यता विश्लेषण, प्रशासन सम्बन्धी ज्ञान, सीप, दक्षता तथा अनुभवको कमीको कारण आन्तरिक आयका विषयगत क्षेत्र पहिचान, संभाव्ययता विश्लेषण, दायरा र दर निर्धारण, अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्न र सो अनुसार करदाता शिक्षा, असुली र अभिलेख व्यवस्थित हुन सकेको छैन । जसको कारण गाउँपालिकाका लगानी संघीय र प्रदेश सरकारको अनुदानमा निर्भरता बढ्दै जाने देखिन्छ । आन्तरिक राजस्व तथा स्रोत परिचालनको न्यून क्षममताको कारण गाउँपालिकाको ध्यान आन्तरिक आयको वृद्धि भन्दा पनि खर्च गर्ने तिर ध्यान गएको छ ।

सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा गैसस, निजी क्षेत्र र समुदायको प्रयाप्त साझेदारी हुन सकेको छैन । गाउँपालिकामा स्थानीय गैसस, व्यावसायी र लगानीकर्तालाई आकर्षित गर्न सकिएको छैन । पर्यटन पूर्वाधार सेवा तथा सुविधा विकास र विस्तार, कृषि प्रसार, प्रविधि हस्तान्तरण, व्यावसायिक परामर्श सेवा, पूर्वाधार विकास सम्बन्धी अध्ययन, डिपिआर, डिजाइन इष्टिमेट, प्राविधिक सुपरभिजन, सम्पन कार्य प्रगतिको अभिलेखन र प्रकाशन जस्ता व्यवसायिक निजी र गैसस लगायतका सेवा प्रदायक संस्था र निकायबाट सम्पादन गर्ने कार्यको व्यवस्थापन समेत गर्न नसकेको अवस्था छ । प्रचुर संभावनाका बाबजुद निजी क्षेत्र र गैर सरकारी क्षेत्रसँगको साझेदारीलाई परिचालन गर्न सकिएको छैन ।

७.२ लक्ष्य तथा उद्देश्य

वागमती गाउँपालिकाको संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र विकास तथा प्रवर्द्धनको लक्ष्य तथा उद्देश्य निम्नानूसार रहेको छ :

लक्ष्य : सेवासुविधा, कार्यसम्पादन तथा जवाफदेहिताको स्तर अभिवृद्धि गर्ने ।

उद्देश्यहरु :

१. सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन प्रक्रिया स्पष्ट, सहज तथा पारदर्शी बनाउनु ।

२. कार्यपालिका तथा सेवा प्रदायकको संस्थागत क्षमता, मानव संशाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु ।

३. आन्तरिक आय तथा वाह्य स्रोत परिचालनमा अभिवृद्धि गर्नु ।

४. विकास व्यवस्थापन सूचना तथा प्रविधिमा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउनु ।

७.३ विशिष्ट रणनीति तथा कार्यनीति

संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र विकास तथा प्रवर्द्धनका उक्त उद्देश्यहरु हाँसिल गर्न पालिकाले निम्नानूसारको रणनीति तथा कार्यनीतिहरुको अबलम्वन गर्नेछ ।

तालिका १३ : संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह रणनीति कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन प्रक्रिया स्पष्ट, सहज तथा पारदर्शी बनाउनु ।	
१.१ स्थानीय कानून, नीति, नियम, निर्णय, कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र प्रभावकारी बनाउने ।	१.१.१. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनको लागि स्थानीय समुदायको पहुँचमा रहको सूचना सञ्चारका माध्यमहरुमार्फत सेवा सम्बन्धि सुचना प्रवाह गरिनेछ ।
	१.१.२. स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा ऐन, नीति, नियम, कार्यविधि तथा मापदण्ड निर्माण गरी सचेतीकरण वा र प्रवोधीकरण गरिनेछ ।
	१.१.३. सेवा प्रवाहको सहजता र सुविधाकोलागी सरोकारवालाको समन्वयमा कम्तीमा बर्षमा १ पटक घुम्ति सेवा शिविरको सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.४. स्थानीय सरकार पूर्ण रुपमा जनताप्रति जवाफदेही रहन, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखा परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, लेखा परीक्षण, साधारण सभा, गाउँ सभा, आदि यथोचित समयमा सम्पन्न गरिनेछ ।
१.२. स्थानीय नीति, कानून तथा निर्णय प्रक्रियामा लक्षित समुदाय तथा आम नागरिकको अपनत्व वृद्धि गर्ने ।	१.२.१. गाउँपालिकाको नीति, निर्णय, सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन बारे सेवाग्राहीसँग मत सर्वेक्षण गरी नागरिकको पृष्ठपोषण र सुझाव प्राप्त गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : कार्यपालिका तथा सेवा प्रदायकको संस्थागत क्षमता, मानव संशाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु ।	
२.१. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज र सेवाग्राही मैत्री पूर्वाधार निर्माण गर्ने	२.१.१. गापा तथा वडा कार्यालयहरूको सुविधा सम्पन्न भवन निर्माण गरी स्थानीय सरकारको संरचनात्मक, संगठनात्मक एंव सेवात्मक क्षमता अभिवृद्धी गरिनेछ ।
	२.१.२.सेवा प्रवाह र प्रशासनिक कार्यमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा क्रमशः बृद्धि गरिनेछ ।
	२.१.३. अन्य आवश्यक भौतिक सामाग्रीहरुको व्यवस्था गरिनेछ ।
	२.१.४. विकास कार्यमा समुदायको सहभागिता वृद्धि गर्न, वडास्तरका आयोजना संचालन गर्न र संचालित आयोजना संचालन प्रक्रिया तथा गुणस्तरमा समुदायको निगरानी बढाउन वडाका प्रत्येक टोलमा टोल सुधार समिति गठन गरी परिचालन गरिनेछ ।
२.२. गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयको संगठन क्षमता सुदृढीकरण गर्ने ।	२.२.१. संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन नियमावली अनुसार संगठन संरचना, दरबन्दी, तह निर्धारण तथा कार्य विवरण तयार गरिनेछ ।
	२.२.२. गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको लागि आवश्यक क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
	२.२.३. कार्यालयमा एकीकृत सेवा लागि सोधपुछ, सहायता कक्ष, सुझाव पेटिका, स्तनपान कक्ष र सेवाग्राही प्रतिक्षालय सहित कार्यकक्षको व्यवस्था गरिनेछ ।
	२.२.४.संगठन तथा क्षमता विकास रणनीति सहित गाउँपालिकाको विस्तृत क्षमता विकास योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ : आन्तरिक आय तथा वाह्य स्रोत परिचालनमा अभिवृद्धि गर्नु ।	
३.१. सरकारी सम्पत्तीको अभिलेख तयार गरी संरक्षण र उपयोग गर्ने ।	३.१.१. सरकारी र सार्वजनिक सम्पत्ती (जग्गा, भवन तथा अन्य भौतिक संरचना) अभिलेख तयार गरी संरक्षण र सार्वजनिक हित तथा आयस्रोतको लागि व्यवस्थापन गरिनेछ ।
	३.१.२.कार्यविधि तर्जुमा गरी गाउँपालिकाको सम्पत्तीको भाडा लगाउने तथा नष्ट भएर जाने संरचना तथा भौतिक सामग्रीको लिलामको व्यवस्था गरिनेछ ।
	३.२.२. स्थानीय आन्तरिक राजस्व परिचालनको संभाव्यता अध्ययन, विश्लेषण, तथा नियमित छलफल गरिनेछ ।
	३.३.३ व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण कार्यविधि तर्जुमा, जानकारी र प्रचार प्रसार गरिनेछ ।
३.२.आन्तरिक राजस्व बृद्धिमा जोड गर्ने ।	३.३.१.राजस्व व्यवस्थापन सम्बन्धी एकीकृत ऐन, नियम र कार्यविधि तयार गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

	३.३.२.सूचना प्रविधिमा आधारित भई आन्तरिक आयको संकलन, दाखिला तथा अभिलेखनलाई नियमित र व्यवस्थित गरिनेछ ।
	३.३.३. राजस्व परामर्श समितिको क्रियाशिलतामा अझ वृद्धि गरिनेछ ।
	३.३.४.आन्तरिक तथा वाह्य स्रोत परिचालनका लागि संभावित छिमेकी स्थानीय तह, प्रदेश तथा संघीय सरकारका कार्यालय तथा निकायसँग नियमित वैठक तथा छलफल गरिनेछ ।
३.३. गैसस, समुदाय, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र, प्रद्रेश र संघीय सरकारका निकायसँग साझेदारी विकास गर्ने ।	३.४.१. निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्था, गैसस, विकास साझेदार, प्रदेश तथा संघीय सरकारका निकायसँग समन्वय र साझेदारी गरी स्रोत परिचालन गरिनेछ ।
	३.४.२. गैसस, विकास साझेदार, प्रदेश र संघीय सरकारका निकायसँग नियमित वैठक, छलफल र संचार गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : विकास व्यवस्थापन सूचना तथा प्रविधिमा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउनु ।	
४.१. योजना व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सरल, सेवाग्राहीमैत्री र पारदर्शी बनाउने ।	४.१.१. योजना वैंक सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी योजना वैंक तयार गरिनेछ र डिपिआर तयार तथा संभाव्यता अध्ययन भएका आयोजनामा मात्र बजेट विनियोजनको व्यवस्था गरिनेछ ।
	४.१.२ पुर्वाधार विकास गर्दा अपाङ्गता तथा वालमैत्री अवधारणा लागु गरिनेछ ।
४.२. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने	४.२.१. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न कार्यविधि तर्जुमा र अनुशरण गरिनेछ ।
	४.२.२. नीति, योजना तथा कार्यक्रमको नियमित, बार्षिक, मद्यावधी र आवधिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यविधि निर्माण, अनुगमन योजना तयार तथा चौमासिक र बार्षिक समीक्षा गरिनेछ ।
	४.२.३. आवधिक योजना र मध्यकालीन खर्च संरचना अनुसार नतिजामूलक ढाँचामा बार्षिक योजना तर्जुमा गरिनेछ ।
	४.२.४. प्रमुख आयोजनाहरुको स्वतन्त्र प्राविधिक परीक्षकद्वारा प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
४.३. गैसस, नीजि क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साझेदारीमा अभिवृद्धि गर्ने ।	४.३.१. गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्था समन्वय कार्यविधि तयार गरी नियमित वैठक तथा अन्तरक्रिया संचालन गरिनेछ ।
	४.३.२. छिमेकी स्थानीय सरकारसँग अन्तरआवद्धता अभिबृद्धि गर्न योजनाको क्षेत्र पहिचान गरी संयुक्त लगानीको वातावरण सृजना गरिनेछ ।

७.४ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र विकास वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट

सेवासुविधा, कार्यसम्पादन तथा जवाफदेहिताको स्तर अभिवृद्धि गर्ने गाउँपालिकाको संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन विकास योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ । आगामी पाँच वर्षको लागि सेवा प्रवाह तथा कार्य सम्पादनसम्बन्धि ११, संस्थागत क्षमता तथा मानव संशाधन विकाससम्बन्धि १४, श्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालनसम्बन्धि ५ र विकास व्यवस्थापनसम्बन्धि ८ गरी जम्मा ३८ वटा कार्यक्रमहरु तय गरिएको छ । जसको लागि अनुमानित कुल लागत रु. ५ करोड ८८ लाख ४५ हजार रहेको छ । ***(कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट अनुसूची ९)***

७. ५ दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा योगदान दिने प्रतिफल तथा कार्यक्रम

दीर्घकालीन प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकास लक्ष्य अनुसूचि १०, नतिजा खाका अनुसूचि ३ मा र विस्तृत कार्यक्रम अनुसूचि ९ मा दिईको छ ।

तालिका १४ : दिप्रल, दिराल र दिविल हासिलमा योगदान दिने संस्थागत विकास कार्यक्रम

प्रतिफलसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरु	का.सं. नं.	दीप्रल नं.	दीराल नं.	दिविल नं.

प्रतिफल ५.१ : सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनको प्रक्रिया स्पष्ट, सहज तथा पारदर्शी भएको हुनेछ ।	१.१–१.११	२.२	२.४	१५, १६
प्रतिफल ५.२ कार्यपालिका तथा सेवा प्रदायकको संस्थागत क्षमता, मानव संशाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	२.१–२.१४	२.३	२.५	१६
प्रतिफल ५.३ : आन्तरिक आय तथा वाह्य स्रोत परिचालनमा अभिबृद्धि भएको हुनेछ ।	३.१–३.५	३.३	१.४	१०
प्रतिफल ५.४ : विकास व्यवस्थापन सूचना तथा प्रविधिमा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक भएको हुनेछ ।	४.१–४.८	३.१	२.५	९, १५

८.१ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संशाधन योजना

आवधिक विकास योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न संघीय शासन व्यवस्था अनुसार संवैधानिक अधिकारसहित स्थापित यस गाउँपालिकाले तत्काल संवैधानिक व्यवस्था बमोजिमको कार्यविभाजन तथा कार्यसम्पादन नियमावली तयार तथा स्वीकृत गरी लागू गर्नु पर्ने देखिन्छ। यसैगरी वडा कार्यालय समेत गाउँ कार्यपालिकाबाट प्रवाह गर्ने सेवा सुविधा र सम्पादन गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी र नतिजामुखी बनाउन संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी कार्यालयको संगठन संरचना, कर्मचारी दरबन्दी र कार्य विवरण तयार गर्नु पर्ने देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको सन्दर्भमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट संगठन संरचना तथा कर्मचारी दरबन्दी प्रस्ताव गरिएको छ। प्रस्तावित संगठन संरचना अनुसार यस गाउँपालिकामा शाखा, उपशाखा र इकाई गठन तथा दरबन्दी अनुसार कर्मचारीको पदपूर्ती हुन सकेको छैन । गाउँपालिका कार्यालयबा उपलब्ध विवरण अनुसार हाल गाउँपालिकामा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सहित अधिकृतस्तर सातौं तह २, अधिकृतस्तर छैटौं तह ८, सहायकस्तर पाँचौं १०, सहायकस्तर चौथो तह १३ र श्रेणीविहिन २२ गरी जम्मा ५५ जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन्। संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट यस गाउँपालिकाको लागि प्रस्तावित संगठन संरचना देहायअनुसार रहेको छ।

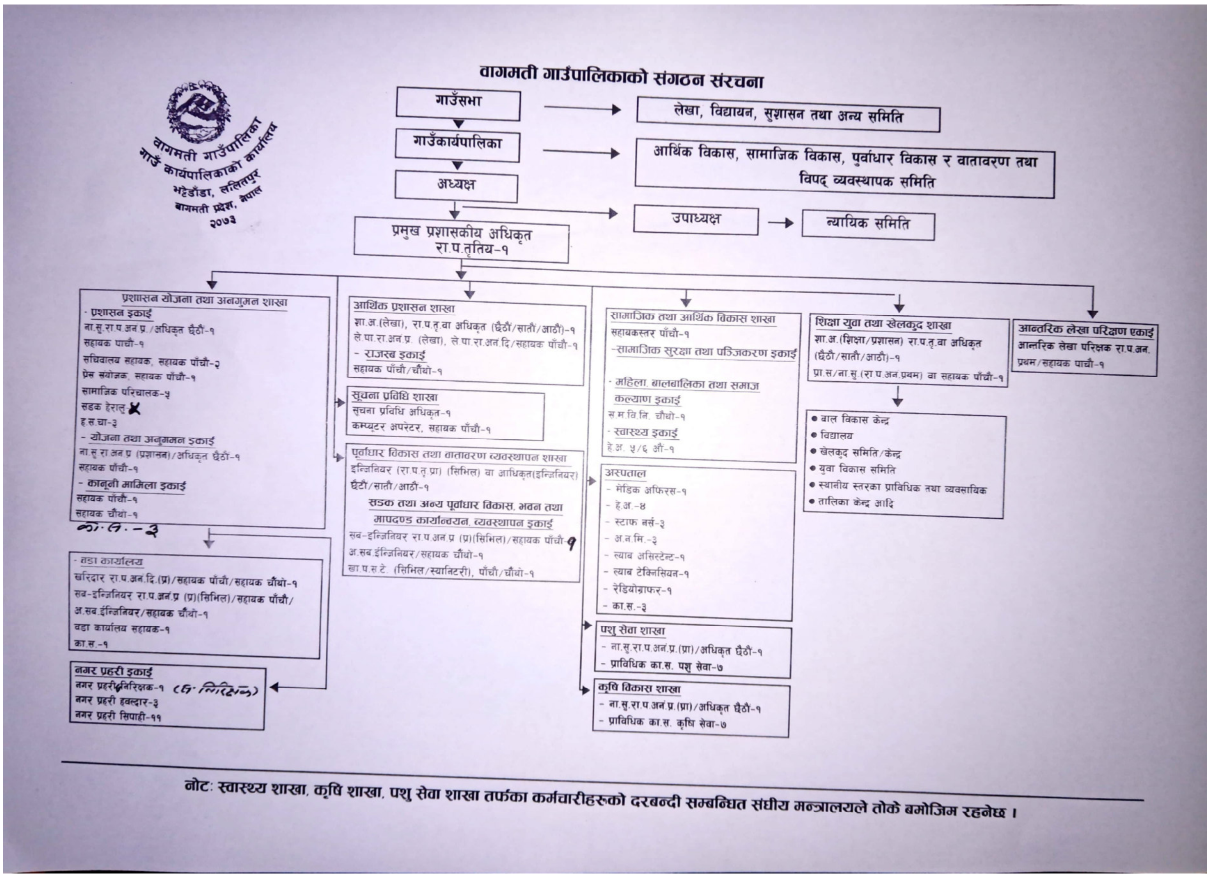

यस गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजनाको समग्र लक्ष्य, उद्देश्य एवम् विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्तीका लागि प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन गर्न देहायअनुसार ९९ जना मानव संशाधनको आवश्यकता प्रस्ताव गरिएको छ । उक्त मानव संशाधन स्थानीय सेवा संचालनको नियमित प्रक्रिया, सेवा करार र सेवा खरिद गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका १५ : आवश्यक मानव संशाधन

सेवा/शाखा वा पद	स्तर अनुसार आवश्यक मानव संशाधन (जना)					
	अधिकृत स्तर सातौ	**अधिकृत स्तर छैटौ**	**सहायक स्तर पाँचौ**	**सहायक स्तर चौथो**	**श्रेणी विहिन वा अन्य**	**जम्मा**
प्रशासन तथा कानून	१	४	७	१०	१५	३७
कृषि, पशु विकास तथा पर्यटन	०	२	७	२	१०	२१
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद विकास	१	०	१	१	०	३
जनस्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ	०	२	१	१	१	५
महिला बालबालिका र समाज कल्याण	०	०	०	१	७	८
सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण	०	०	१	१	०	२
पूर्वाधार विकास, योजना तथा अनुगमन	०	२	७	७	०	१६
वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	०	१	१	२	०	४
आर्थिक प्रशासन तथा राजस्व	०	०	२	१	०	३
जम्मा	२	११	२७	२६	३३	९९

८.२. विषय क्षेत्र अनुसार प्रस्तावित बजेट

वडास्तरबाट प्रस्तावित कार्यक्रमहरुको कुल लागत वडाबासीकै दृष्टिकोणमा रु. ६ अरब ६ करोड २४ लाख १२ हजार प्रस्ताव गरिएको छ (**अनुसूची ६**)। वडा भेल पश्चात् आवधिक योजना निर्देशक तथा विषय क्षेत्रगत समितिसँगको छलफल तथा योजना प्राथमिकारण र थपघट, प्राविधिक संभाव्यता तथा प्रति इकाई लागतका आधारमा आवधिक विकास योजनाको नतिजा प्राप्त गर्नका लागि प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम लगायत अति आवश्यक नियमित तथा बार्षिक कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक स्रोतको अनुमान गरिएको छ । सो अनुसार आवधिक विकास योजना अवधिभर कुल जम्मा रु. ३ अरब १३ करोड ६७ लाख ३० हजार अनुमान गरिएकोमा प्रशासनिक खर्च अनुमानित ११ प्रतिशत कटाई विकासमा लगानी गर्न सकिने कुल आय रु. २ अरब ७९ करोड ३२ लाख ९४ हजार अनुमान गरिएको छ भने क्षेत्रगत तथा उपक्षेत्रगत उद्देश्य तथा प्रतिफल अनुमानित लगानीको आधारमा विकास खर्च कुल जम्मा २ अरब ८३ करोड ६६ लाख २८ हजार अनुमान गरिएको छ । यसरी योजना कार्यान्वयनको पहिलो बर्ष रु ४९ करोड ६३ लाख ८४ हजार कुल लागत अनुमान गरिएको छ भने पाँचौ वर्षमा कुल ७६ करोड ८८ लाख ९२ हजार .प्रशासनिक तथा विकास खर्च हुने अनुमान गरिएको छ। योजनाको प्रतिफल वा विषय क्षेत्रअनुसारको अनुमानित रकम देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका १६ : विषय क्षेत्र अनुसार कूल प्रस्तावित बजेट रु हजारमा

सि. नं.	विषय क्षेत्र तथा उप क्षेत्र	पहिलो वर्षको बजेट	दोस्रो, तेस्रो र चौथा वर्षको बजेट	पाँचौ बर्षको बजेट	रकम (रु. हजारमा)	प्रतिशत
उद्देश्य १	**आर्थिक विकास**	**१०४०८७**	**३६५४९६**	**१३२९७३**	**६०२६५६**	**२१.२४**
प्रतिफल १.१	कृषि विकास	२६८३०	१११७४८	३९८६५	१७८४४३	
प्रतिफल १.२	सिंचाई विकास तथा विस्तार	६९४७	२३३१०	८६६०	३८९१७	
प्रतिफल १.३	पशु विकास	२३९६०	८२३३१	२६९३१	१३३३२२	
प्रतिफल १.४	उद्योग तथा वाणिज्य	८५५०	३१०२०	१२३८५	५१९५५	
प्रतिफल १.५	पर्यटन विकास	३२०००	९५९३७	३६७५२	१६४६८९	
प्रतिफल १.६	बैंक तथा वित्तिय क्षेत्र विकास	५८००	२११५०	८३८०	३५३३०	
उद्देश्य २	**सामाजिक विकास**	**७७६७०**	**३१२१३६**	**११०७६१**	**५००५२७**	**१७.६४**
प्रतिफल २.१	शैक्षिक विकास	२८७१०	१०८८९९	४०४५६	१७८०२५	
प्रतिफल २.२	स्वास्थ्य तथा पोषण	१६१७०	७०८५०	१६१३०	१०३१५०	
प्रतिफल २.३	खानेपानी तथा सरसफाइ	१२०००	४९५५०	१९४००	८०९५०	
प्रतिफल २.४	समाजिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण	४८००	२१०७७	६६१५	३२४९२	
प्रतिफल २.५	युवा, खेलकुद, श्रम तथा रोजगार	१४३३०	५०६२०	२०१६०	८५११०	
प्रतिफल २.६	भाषा, कला, संस्कृति, संस्कार	१६६०	११९४०	८०००	२०८००	
उद्देश्य ३	**पूर्वाधार विकास**	**२५०७००**	**८७६८४०**	**३४९७६०**	**१४८५३००**	**५२.३६**
प्रतिफल ३.१	सडक तथा यातायात	१९५०००	६८१०००	२७३०००	११५७०००	
प्रतिफल ३.२	आवास, भवन तथा वस्ती विकास	२४३००	६९९००	३३७००	१२७९००	
प्रतिफल ३.३	सूचना तथा संचार	५०००	२८०००	११५००	४४५००	
प्रतिफल ३.४	विद्युत तथा उर्जा	२६४००	९७९४०	३१५६०	१५५९००	
उद्देश्य ४	**वनवातावरण, भूसंरक्षण, विपद व्यवस्थापन**	**२५४६०**	**११७१००**	**४६७४०**	**१८९३००**	**६.६७**
प्रतिफल ४.१	वन तथा जैविक विविधता	३९१०	२३६५०	१२६६०	४०२२०	
प्रतिफल ४.२	भू तथा जलाधार संरक्षण	११५००	३७४३०	१४१३०	६३०६०	
प्रतिफल ४.३	पर्यावरणीय स्वच्छता, जलवायु अनुकूलन	४६५०	२७३००	८७५०	४०७००	
प्रतिफल ४.४	विपद् न्यूनीकरण तथा क्षति व्यवस्थापन	५४००	२८७२०	११२००	४५३२०	
उद्देश्य ५	**संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन**	**८४८०**	**३६००५**	**१४३६०**	**५८८४५**	**२.०७**
प्रतिफल ५.१	नीति तथा कानून	२७२५	१०५२०	३७००	१६९४५	
प्रतिफल ५.२	संगठन तथा क्षमता विकास	३१०५	१४११०	६२५०	२३४६५	
प्रतिफल ५.३	श्रोत परिचालन	१२५०	४५५०	१७५५	७५५५	
प्रतिफल ५.४	विकास व्यवस्थापन	१४००	६८२५	२६५५	१०८८०	

कुल जम्मा बजेट रु.		४६६३९७	१७०७५७७	६५४५९४	२८३६६२८	१००

८.३. आवधिक विकास योजना कार्यान्वयन तथा मध्यकालीन खर्च संरचना

आवधिक योजनामा आधारित वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गरी आवधिक योजनाको कार्यान्वयन गरिनेछ। यसरी वार्षिक योजना तथा वजेट तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनाको समग्र लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिलाई आधार बनाईनेछ। साथै आवधिक विकास योजनामा प्रस्ताव गरिएका अनुमानित वार्षिक कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिईनेछ र बार्षिक रुपमा प्रक्षेपण गरिएको पहिलो तीन वर्षको अनुमानित विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत कार्यक्रम लागतलाई मध्यकालीन खर्च संरचनाको रुपमा लिईनेछ। स्रोत तथा आय प्रक्षेपणलाई विश्वसनीय तथा वस्तुनिष्ठ बनाउन स्थानीय तहको मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा व्यवस्था भए बमोजिम आवधिक योजना कार्यान्वयनको पहिलो वर्षको वास्तविक स्रोत उपलब्धता तथा व्ययको आधारमा दोस्रो र तेस्रो वर्षको कार्यक्रम तथा लागत अनुमानलाई पुनरावलोकन गरी औचित्यपूर्ण परिमार्जन गर्न सकिनेछ। यस प्रक्रियालाई योजना अवधिभर चक्रिय रुपमा प्रयोग गर्न सकिनेछ। साथै सोही दिग्दर्शनमा व्यवस्था भए बमोजिम संस्थागत रुपले *स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति* र *मध्यकालीन खर्च संरचना कार्यदल* गठन गरी विधिवत रुपमा सो कार्य गर्न सकिनेछ।

आवधिक विकास योजनाको स्वीकृती पछि गाउँ कार्यपालिकाबाट सवै विषयगत समिति एवं शाखा, उपशाखा, इकाई, सवै वडा कार्यालय तथा सम्बन्धित सरोकारवालालाई बार्षिक योजना मार्फत योजनाको कार्यान्वयनको लागि लिखित रुपमा जानकारी प्रदान गरिनेछ। यस प्रकार आवधिक विकास योजनको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, नतिजा तालिका तथा भौतिक लक्ष्य र कार्यक्रमका आधारमा सहभागितात्मक प्रक्रिया बमोजिम वार्षिक योजनाको तर्जुमा गरी आवधिक योजनाको कार्यान्वयन सुनिश्चित गरिनेछ।

८.४. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

८.४.१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति

राष्ट्रिय योजना आयोगले २०७० असारमा जारी गरेको राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनले योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढंगले भएको छ/छैन र कार्यतालिका अनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्त भएको छ/छैन भनी विभिन्न तहका व्यवस्थापन वा व्यवस्थापनले तोकेको व्यक्ति तथा निकायबाट निरन्तर र आवधिक रूपमा निगरानी राख्ने कार्यलाई अनुगमन भनी व्याख्या गरेको छ। विकास कार्यक्रमहरुमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कमजोर भएको राष्ट्रिय रुपमै स्वीकार भएको सन्दर्भमा बागमती गाउँपालिकाको आवधिक रणनीतिक विकास योजनाको नतिजामा आधारित अनुगमन तथा सहभागितामूलक लेखाजोखा पद्धति अवलम्बन गरी प्रतिफल मापन तथा योजना प्रभावकारिताको मूल्याङ्कन गरिनेछ। आवधिक रणनीतिक विकास योजनाको अनुगमनलाई नियमित कार्यक्रमका रुपमा स्थापित गरी स्थानीयस्तरदेखि राष्ट्रियस्तरसम्मका विभिन्न तहका सरोकारवालाहरु र तेस्रो पक्षसमेतको सहभागितामा गरिनेछ। यस अन्तर्गत नतिजामा आधारित प्रस्तावित अनुगमन खाँका अनुसार पटके तथा नियमित अनुगमन, बार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्यांकन गरिनेछ। योजनाको स्वतन्त्र तथा तटस्थ तेस्रो पक्षबाट समेत लेखाजोखा गरिनेछ।

८.४.२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता

गाउँपालिकाको समग्र विकासको लागि निर्धारित लक्ष्य, उद्देश्य तथा अपेक्षित प्रतिफलहरू हासिल गर्न प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ। आवधिक योजनाको कार्यान्वयनका लागि वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना गरी योजनाले निर्धारण गरेका लक्ष्य, उद्देश्य तथा प्रतिफल हासिल गर्ने दिशातर्फ भएको प्रगति सुनिश्चित गर्नुपर्ने देखिन्छ। योजना कार्यान्वयनका चरणमा आईपर्ने समस्याहरूको समाधान एवं गरिएको लगानी तथा साधनको प्रवाह आशातित ढंगबाट भए नभएको जानकारी प्राप्त गर्नुपर्ने हुन्छ। तसर्थ गाउँपालिकाले आवधिक विकास

योजनाको आधारमा वार्षिक विकास योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने एवं सो का लागि वार्षिक योजना कार्यान्वयन तालिका समेत तयार गर्नु पर्नेछ । यसरी तयार भएको कार्यान्वयन तालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका कार्यहरूसमेत निर्दिष्ट गर्ने एवं सो अनुसार अनुगमन गर्ने कार्यप्रणाली स्थापित गर्नु पर्नेछ ।

८.४.३. अनुगमन तथा मुल्यांकनको जिम्मेवारी

आवधिक विकास योजनाको प्रभाव, असर तथा प्रतिफलको नतिजा मापन तथा संचालित कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमन गरिनेछ । प्रक्रिया अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्ने जिम्मेवारी गाउँ कार्यपालिकाको हुनेछ भने यस कार्यमा अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिलाई परिचालन गरिनेछ । गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी देहायका संस्था तथा पक्षहरुको हुनेछ :

- ✓ गाउँ कार्यपालिका
- ✓ जिल्ला समन्वय समिति
- ✓ अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समिति र विषयगत समिति
- ✓ विषयगत शाखा, उपशाखा, इकाई, परियोजना, संघ/संस्था
- ✓ नागरिक समाज संस्था तथा तेश्रो पक्ष

८.४.४. नतिजामा आधारित अनुगमन तथा वार्षिक समीक्षा

गाउँपालिकामा उपाध्यक्षको अध्यक्षतामा रहेको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समिति र संयुक्त अनुगमन समितिसँग समन्वय गरी गाउँपालिका, विषयगत समितिहरुद्वारा सहभागितामूलक प्रक्रिया बमोजिम नतिजा (अनुसूची १) मा आधारित अनुगमन योजना तर्जुमा गरी आवधिक गाउँ विकास योजनाको विषयगत रुपमा समीक्षा गर्दै योजनाको प्रतिफल तथा कार्यसम्पादनको मापन गरिनेछ । यस प्रकारको अनुगमनमा सहभागितामूलक अनुगमन प्रक्रिया तथा सरोकारवालाको संलग्नता रहनेछ । यसका लागि नतिजामूलक योजना तर्जुमा तथा अनुगमन वारे शाखा तथा उपशाखाहरुको क्षमता वृद्धि गरिनेछ । यसका साथै तेश्रो पक्ष वा विषयविज्ञले यस प्रक्रियामा सहजीकरण गर्न सक्नेछन ।

८.४.५. अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रक्रिया तथा ढाँचा

यस आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका प्रक्रिया देहायअनुसार रहनेछ ।

- ✓ स्थलगत अनुगमन
- ✓ कार्ययोजना (लक्ष्य) र प्रगति विच तुलना
- ✓ नागरिक अनुगमन
- ✓ नतिजामा आधारित ढाँचा अनुसार बार्षिक समीक्षा
- ✓ नतिजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक मध्यावधि समीक्षा
- ✓ नतिजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक अन्तिम समीक्षा (तेश्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन)

आवधिक तथा बार्षिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ढाँचा देहायअनुसार प्रस्ताव गरिएको छ । यस बमोजिम नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तयार गरी आवधिक विकास योजना लगायत बार्षिक योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था गाउँपालिकाले गर्नेछ ।

तालिका १७ : आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन ढाँचा

अनुगमन मूल्याङ्कन तह (के गर्ने?)	**अनुगमन मूल्याङ्कन समयरेखा (कहिले गर्ने ?)**	**अनुगमन मूल्याङ्कन विधि (कसरी गर्ने ?)**	**अनुगमन मूल्याङ्कनकर्ता (कसले गर्ने ?)**	**अनुगमन मूल्याङ्कन पुष्टयाईको आधार के हुने ?**
प्रभाव तह अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	मध्यावधि मूल्याङ्कन आवधिक योजना कार्यान्वयनको तेश्रो बर्षमा, प्रभाव नतिजा अनुगमन आवधिक योजना कार्यान्वयनो अन्तिम बर्षमा	नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने, सहभागितामूलक छलफल गर्ने, अध्ययन तथा सर्वेक्षण गर्ने, कार्यपालिका र सभाको वैठकमा समीक्षा गर्ने,	गाउँ कार्यपालिका, सरोकारवाला र तेश्रो पक्ष	प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, प्रभाव अनुगमन प्रतिवेदन, अध्ययन/सर्वेक्षण प्रतिवेदन, मध्यावधी समीक्षा प्रतिवेदन, वस्तुस्थिति विवरण, आयोजना तथा कार्यक्रम प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन
असर तह अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	बार्षिक, मध्यावधि र अन्तिम बर्ष	नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने, नमूना सर्वेक्षण गर्ने, कार्यपालिका वैठकमा समीक्षा गर्ने, आयोजना कार्यक्रमको कार्य सम्पादन प्रतिवेदन विश्लेषण गर्ने, आयोजना तथा कार्यक्रम सम्पन्न स्थिति र खर्च विवरण अध्ययन गर्ने, सामाजिक परीक्षण र प्रतिवेदन विश्लेषण गर्ने, सहभागितामूलक रुपमा समीक्षा गोष्ठी गर्ने,	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेश्रो पक्ष	मद्यावधी समीक्षा प्रतिवेदन, असर अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन, अध्ययन तथा सर्वेक्षण प्रतिवेदन, वस्तुस्थिति विवरण
प्रतिफल अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	चौमासिक, अर्धवार्षिक, बार्षिक र मध्यावधी	स्थलगत अनुगमन गर्ने, बार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना गर्ने, नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन गर्ने, विषयगत समिति र कार्यपालिका वैठकमा समीक्षा गर्ने, सामाजिक परीक्षण गर्ने तथा प्रतिवेदन विश्लेषण गर्ने	गाउँ कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक प्रगति प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन, वस्तुस्थिति विवरण

कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	पटके, मासिक, चौमासिक र बार्षिक	स्थलगत अनुगमन गर्ने, चौमासिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना गर्ने, विषयगत समिति र कार्यपालिका वैठकमा समीक्षा गर्ने,	अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समिति, वडा समिति, विषयगत शाखा, इकाई परियोजना तथा गैर सरकारी संस्था	मासिक प्रगति प्रतिवेदन, चौमासिक प्रगति प्रतिवेदन, गुणस्तर अनुगमन प्रतिवेदन

अनुसूची १ : आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धि पालिकास्तरीय पहिलो भेला उपस्थिति

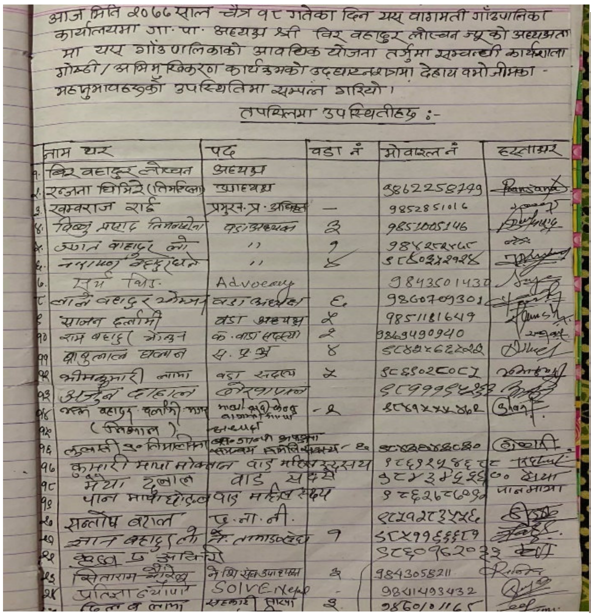

आज मिति २०७८ साल चैत्र १८ गतेका दिन यस वागमती गाँउपालिका कार्यालयमा गा.पा. अध्यक्ष श्री बिर बहादुर लोप्चन ज्यूको अध्यक्षता मा यस गाँउपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी / अभिमुखिकरण कार्यक्रमको उद्घाटन सत्रमा देहाय बमोजीमका महानुभावहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

तपसिलमा उपस्थितीहरु :-

नाम थर	पद	वडा नं	मोबाइल नं	हस्ताक्षर

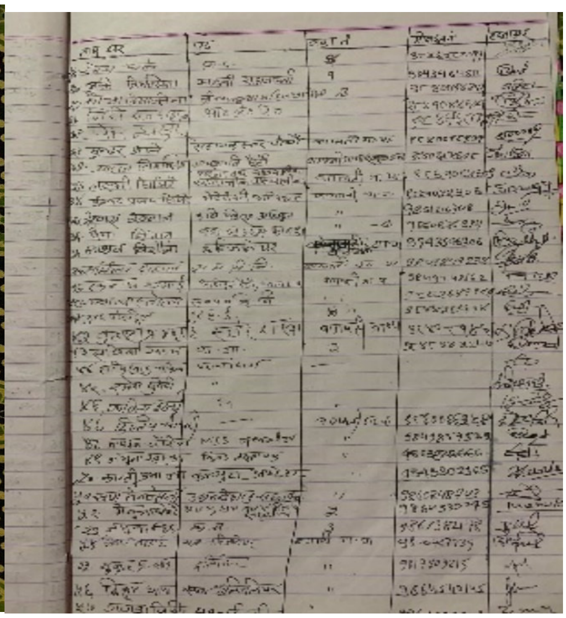

नाम थर	पद	वडा नं	मोबाइल नं	हस्ताक्षर

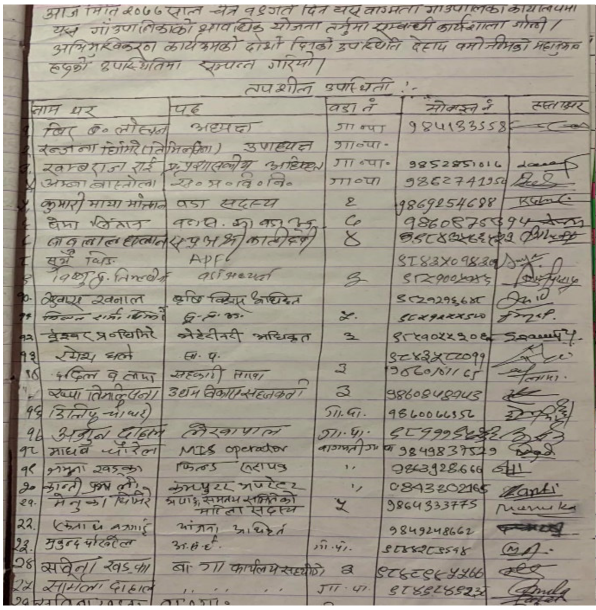

आज मिति २०७८ साल चैत्र १९ गते दिन यस वागमती गाउपालिका कार्यालयमा यस गाँउपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी / अभिमुखिकरण कार्यक्रमको दोस्रो दिनको उपस्थिति देहाय बमोजीमको महानुभावहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

तपसील बमोजिम :-

नाम थर	पद	वडा नं	मोबाइल नं	हस्ताक्षर

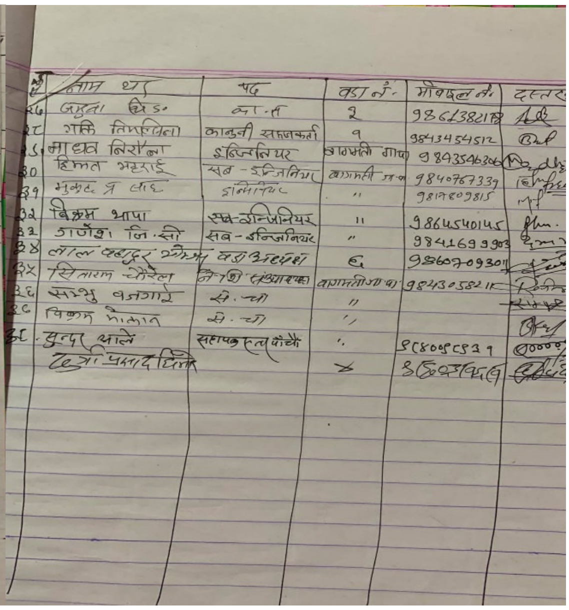

नाम थर	पद	वडा नं	मोबाइल नं	दस्तखत

अनुसूची २ : आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक तथा विषय क्षेत्रगत समिति

आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समिति	आवधिक योजना तर्जुमा बिषय क्षेत्रगत समिति
अध्यक्ष - संयोजक	**आर्थिक समिति**
श्री विर बहादुर लोप्चन	संयोजक - श्री नारायण बहादुर घले
उपाध्यक्ष - सदस्य	सदस्य - श्री कृष्ण बहादुर राणा
श्री रञ्जना घिमिरे तिमल्सिना	सदस्य - श्री मिना थापा वि.क.
सबै कार्यपालिकासदस्यहरु - सदस्य	सदस्य - श्री
श्री जगत बहादुर लो	सदस्य सचिव- श्री सुभास खनाल
श्री विजय कुमार लो	**सामाजिक समिति**
श्री विष्णु प्रसाद तिमल्सिना	संयोजक - श्री विजय कुमार लो
श्री नारायण बहादुर घले	सदस्य - श्री मदन वि.क.
श्री साजन दर्लामी	सदस्य - श्री फूलमाया जिम्बा
श्री लाल बहादुर भोम्जन	सदस्य - श्री
श्री नवराज संजेल	सदस्य सचिव- श्रीरोशन दाहाल
श्री मैया दुलाल	**पूर्वाधार विकास समिति**
श्री कुमारी माया मोक्तान	संयोजक - श्री जगत बहादुर लो
श्री पानमाया घुङ्वा	सदस्य - श्रीराम बहादुर भुलुन
श्री भीम कुमारी मोक्तान	सदस्य - श्री आशिष भुलुन
श्री इमान सिंह घले	सदस्य - श्री
श्री मदन वि.क.	सदस्य सचिव- ई. श्री माधव निरौला
विषय क्षेत्रका कार्यालय प्रमुख - सदस्य	**वनवातारण तथा विपद व्यवस्थापन समिति**
श्री विमल कोइराल	संयोजक - श्रीसाजन दर्लामी
ई. माधव निरौला	सदस्य - श्रीराजकुमार बजगाईं
श्री सुभास खनाल	सदस्य - श्री पेमा लामा
श्री मिलन शर्मा घिमिरे	सदस्य - श्री
श्री रोशन दाहाल	सदस्य सचिव- श्री मिलन शर्मा घिमिरे
प्र. प्र. अधिकृत - सदस्य सचिव	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन समिति**
श्री खम्बराज राइ	संयोजक - श्री नवराज संजेल
	सदस्य - श्री पारस बजगाईं
	सदस्य - श्रीरामकुमार लामा
	सदस्य - श्री
	सदस्य सचिव- श्री विमल कोइराला

अनुसूची ३ : विषयक्षेत्रगत नतिजा खाका

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
समग्र प्रभाव वागमती गाउँपालिकावासी को आय र जीवनस्तरमा गुणात्मक र दिगो सुधार देखिने	मानव विकास सूचकांङ्क (Province 3 Report)	मान	०.५३२						वस्तुस्थिति विवरण, अध्ययन तथा सर्वेक्षण, मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	
	प्रति व्यक्ति वार्षिक आय (NHDR 2014)	रु. हजारमा								
	मानव गरिवी सूचकांक	प्रतिशत								
	रोजगारी दर (Province 3 Report, 2019)	प्रतिशत								
	आय सूचक (Province 3 Report, 2019)	मान	०.५०२							
	औसत आयु	वर्ष	७०.६०							
	आयु सुचकांक	मान	०.७६०							
	शैक्षिक सुचकांक	मान	०.३९४							
	शिक्षित वेरोजगार	संख्या								
आर्थिक क्षेत्र										
असर/उपलब्धि १ : उत्पादन र आयमा गुणात्मक तथा दीगो वृद्धि हुनेछ ।	कृषिजन्य उत्पादन वृद्धि प	मे.ट. वा प्रतिशत	१०	२५	३०	४०	५०	६०	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा प्रतिवेदन	उत्पादन र रोजगारमुखी संघ, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ ।
	कृषिजन्य निर्यात (मे.टन)	मे.ट.	२५	२४	२८	३२	३६	४०		
	दुग्धजन्य उत्पादन (हजारमा)	लिटर	३२१५	३७००	४२००	४७००	५२००	५७००		
	मासु उत्पादन	मे.ट.	६७६	७४५	८१७	८९०	९८५	१०५०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	आफ्नो उत्पादनबाट बर्षैभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	५०	५५	६०	६५	७०	७५		संघ, प्रदेश, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ। जलवायु परिवर्तन तथा विपद असर न्यून हुने।
	कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा रोजगार	जना	२२०	३००	४००	५००	६००	७००		
	उद्योग र व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगार	जना	३००	३५०	४००	४५०	५००	६००		
	पर्यटन तथा सेवा क्षेत्रमा रोजगार	जना	१००	१२०	१३०	१४०	१५०	१६०		
	वार्षिक बाह्य पर्यटक आगमन	संख्या	३००	४००	६००	९००	११००	१३००		
	वार्षिक आन्तरिक पर्यटक आगमन	संख्या	१०००	१५००	२०००	२६००	३४००	४२००		
	जम्मा उद्यम	संख्या	९००	१०००	१०५०	११००	११५०	१२००		
	उत्पादन मुलक उद्यम	संख्या	२००	२२०	२५०	२८०	३२०	३७०		
	कृषि तथा वन जन्य उद्यम	संख्या	५००	५७६	६४०	७४०	८२०	९६५		
	उर्जामूलक उद्यम	संख्या	७०	७७	८५	९०	१००	११५		
	पर्यटन उद्यम	संख्या	७०	७७	८५	९०	१००	११५		
	सेवामूलक उद्यम	संख्या	१००	१२०	१४०	१४०	१६०	१८५		
	अन्य उद्यम	संख्या	२६०	२८०	३१०	३६०	४२०	४९०		
प्रतिफल १.१: कृषि उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधिकरण भएको हुनेछ।	कृषि र पशुपालन व्यवसायमा संलग्न परिवार	प्रतिशत	९०	८५	८०	७५	७५	७५	कृषि शाखाको वार्षिक प्रगति पुस्तिक, गा.पा.बाट प्राप्त तथ्यांक	कृषि सेवा तथा प्रविधी प्रवाहमा वैकल्पिक प्रणालीको प्रयोग हुनेछ। जलवायु परिवर्तन तथा विपद असर न्यून हुनेछ। कृषि वातावरणीय ह्रासमा कमी आउने।
	व्यवसायिक कृषि फार्म	संख्या	३८०	४९०	५५०	६५०	७५०	१०००		
	सक्रिय व्यवसायिक कृषक सूमह	संख्या	४५	५०	५०	७०	८०	१००		
	व्यवसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक	संख्या	३५०	४५०	५४०	६५०	८००	९५०		
	स्थानीय वाली, प्रविधि र जैविक विविधताको अभिलेखीकरण	संख्या	२०	२५	३०	३५	४०	४५		
	फलफूल वगैचाको क्षेत्र विस्तार	हे.	२००	२०५	२१०	२२०	२३०	२४०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	तरकारी उत्पादन	क्वीन्टल	२००००	२४०००	२८८००	३४५००	४१०००	५००००		
	फलफुल उत्पादन	क्वीन्टल	४५	५०	५६	६५	७५	८५		
	नगदे वाली उत्पादन	क्वीन्टल	२०	३०	४०	५०	६०	७०		
	मह उत्पादन	के.जी.	४०	५०	६२	७७	९०	१००		
	व्यावसायिक वहुउद्देश्यीय कृषि नर्सरी	संख्या	५	१०	१५	२०	२०	३०		
	कोल्ड स्टोर,सेलार स्टोर	संख्या	१	२	३	०	०	४		
	कृषि उपज संकलन र बजार केन्द्र	संख्या	६	७	८	९	१०	१२		
	तालिम प्राप्त कृषक	संख्या	५००	६००	७००	८००	९००	१०००		
	कृषि पाठशाला संख्या	संख्या	०	७	१४	२१	२८	३५		
	कृषिमा अनुदान क्षेत्र	वटा	२	४	६	८	१०	१०		
	युवा र लक्षित वर्ग केन्द्रित कृषि व्यवसायिक तालिम संख्या	संख्या	१	२	४	६	८	१०		
प्रतिफल १.२ : खेतीयोग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ।	सिंचित क्षेत्रफल	हे.	२०००	२२००	२४००	२६००	२८००	३०००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	कृषि सेवा तथा प्रविधी प्रवाहमा वैकल्पिक प्रणालीको प्रयोग हुनेछ। जलवायु परिवर्तन तथा विपद असर न्यून हुनेछ।
	सुचारु कूलो तथा नहर आयोजना	संख्या	१	२	३	४	५	६		
	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई आयोजना (कूलो, थोपा, पाईप आदि)	संख्या	१	३	५	७	९	१०		
	नदी नियन्त्रणबाट संरक्षित क्षेत्र	हे.	५०	५३	५५	५८	६०	६५		
	थोपा सिंचाई, संख्या	संख्या	२५०	४००	६००	८००	१०००	१२००		
	आकाशेपानी संकलन, रिचार्ज पोखरी संख्या	संख्या	१०	३५	७०	१०५	१४०	१७५		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
प्रतिफल १.३ : पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधीकरण भएको हुनेछ।	कुखुरा तथा पन्छीको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.ट.	२५०	२७५	३१०	३५६	४१०	४९०	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयन हुनेछ। सरकारी, गैसस र निजी क्षेत्रको कार्यक्रम र लगानीमा बृद्धि हुनेछ। पशु सेवा र प्रविधी प्रवाहमा वैकल्पिक प्रणालीको प्रयोग हुनेछ। जलवायु परिवर्तन तथा विपद असर न्यून हुनेछ।
	सुँगुर वा वंगुरको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.ट.	५०	५५	६०	६५	७०	७५		
	माछाको बार्षिक उत्पादन	मे.ट.	५	७	१०	१२	१५	२०		
	खसी, वोकाको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.ट.	३५०	३८५	४२५	४७६	५५०	६२०		
	राँगाको बार्षिक मासु उत्पादन	मे.ट.	४५	५०	६०	६५	८०	१००		
	व्यवस्थित बधशाला	संख्या	०	१	२	३	०	०		
	बार्षिक दूध उत्पादन (हजारमा)	लि.	६०००	६९००	७७५०	९१००	१०५००	११२००		
	व्यवसायिक पशुपालन फर्म	संख्या	२५०	२७५	३००	३३०	३७०	४५०		
	सक्रिय पशुपालन समूह	संख्या	२०	३०	४०	५०	६०	७०		
	व्यवसायिक पशुपालन संलग्न परिवार	संख्या	२४००	२३५०	२३००	२२५०	२२००	२१५०		
	व्यवस्थित चरन क्षेत्र	रो.	३००	३१०	३२०	३३०	३४०	३५०		
	नश्ल सुधार, सिरम संकलन तथा उपचार केन्द्र	रो.	७	७	७	७	७	७		
	पशुपालन सम्बन्धी प्रविधि (खोप, कृत्रिम प्रजनन, क्यासट्रेसन) उपयोग गर्ने घरपरिवार	संख्या	२४००	२३५०	२३००	२२५०	२२००	२१५०		
प्रतिफल १.४: उद्योग व्यवसायको सिर्जना, विकास र उत्पादनमा	उद्योग तथा व्यवसायमा संलग्न परिवार	संख्या	४००	४४०	४७५	५२०	५७०	६२०	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	उद्यम तथा व्यापार प्रवर्द्धन सम्बन्धी संघीय प्रदेश र स्थानीय नीति तथा कानून हुनेछ।
	सुचारु व्यापार व्यवसाय	संख्या	७००	७७०	८५०	९४०	१०४०	११५०		
	चालु लघु उद्योग	संख्या	६०	६५	७२	८०	९०	१००		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
बृद्धि भएको हुनेछ ।	चालु घरेलु उद्योग	संख्या	१००	१२०	१४०	१५०	१६०	१७०		औद्योगिक विकास नीति तर्जुमा हुनेछ ।
	सुचारु साना उद्योग, कोशेली घर	संख्या	२	२	४	५	६	७		
	उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्था	संख्या	५	७	१०	१३	१५	१७		
	उद्यम सृजना र विकास तालिम प्राप्त उद्यमी	संख्या	१००	१४०	२८०	४२०	५६०	७००		
	व्यवसायिक प्राविधिक सीपयुक्त दक्ष व्यक्ति	संख्या	१००	११०	१३०	१५०	१७०	२००		
प्रतिफल १.५ : पर्यटकीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधाको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति भएको हुनेछ ।	भमण गर्ने वार्षिक पर्यटक (बाह्य)	संख्या	३००	४००	६००	९००	११००	१३००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, समीक्षा प्रतिवेदन	पर्यटन विकाससँग सम्बन्धित नीति, कानून र कार्यविधि तयार हुनेछ ।
	भ्रमण गर्ने वार्षिक पर्यटक (आन्तरिक)	संख्या	१०००	१५००	२०००	२६००	३४००	४२००		
	तालिम प्राप्त टुर गाइड	संख्या	०	२	४	६	८	१०		
	व्यवस्थित र स्तरोन्नत पर्यटकीय स्थल	संख्या	१	२	३	४	५	६		
	संचालित तथा व्यवस्थित पदमार्गको लम्बाई	कि.मि.	०	१	२	३	४	५		
	व्यवस्थित होमस्टे र ग्रामीण पर्यटकीय गाउँ	संख्या	२	४	६	८	१०	१२		
	पर्यटकीयस्तरका होटल तथा रेष्टुरेण्ट	संख्या	५	७	१०	१२	१५			
	कृषि पर्यटन संचालन स्थान , पर्यटक क्षेत्र	संख्या	०	२	४	५	६	७		
	स्तरोन्नति गरिएका पर्यटकीय सम्पदा	संख्या	१	२	३	४	५	६		
	पर्यटन प्रवर्द्धनमा संलग्न संघ/संस्था	संख्या	२	३	४	५	६	७		
	पर्यटन क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनशक्ति	जना	१५	२०	२५	३०	३५	४०		
	पर्यटन र सँस्कृतीसँग सम्बन्धित अध्ययन र सर्वेक्षण विषय	संख्या	०	१	२	४	५	६		
	खानी तथा उत्खननयोग्य क्षेत्र	संख्या	१	१	१	१	१	१		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	होम स्टे, भ्यु टावर	संख्या	१५	५	५	५	५	५		
प्रतिफल १.६ : बैंक तथा वित्तीय सेवामा गाउँबासीको पहुँच वृद्धि भएको हुनेछ।	सहकारी/वित्तीय संस्थामा आवद्ध घरपरिवार	प्रतिशत	२०	२५	३०	४०	६०	८०	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा प्रतिवेदन	संघीय संरचना अनुसार वित्तीय सेवा प्रदायकको सेवा समायोजन हुनेछ वित्तीय सेवा र सुविधा स्थानीय तहमा विस्तार हुनेछ।
	क वर्गको वैक शाखा	संख्या	१	०	१	०	०	१		
	ख वर्गको विकास वैक शाखा	संख्या	०	०	१	०	०	१		
	ग वर्गको वित्त कम्पनी शाखा	संख्या	३	१	१	१	१	१		
	घ वर्गको लघुवित्त वैक	संख्या	०	०	०	१	१	१		
	बैंक र वित्तीय संस्थाबाट औद्योगिक, व्यवसायिक क्षेत्रमा लगानी रकम	रु. लाखमा	५००	६००	७००	८००	९००	१०००		
	बैकमा खाता हुने वा सेवा उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	२२	३०	३५	५०	६०	८०		
	संचालित सहकारी संख्या		७१	७०	६५	६०	५५	५०		
	सहकारीद्धारा संचालित सुपथ मुल्य पसल संख्या		१	२	१	१	१	२		
	कृषि संकलन केन्द्र		६	७	८	९	१०	११		
सामाजिक क्षेत्र										
असर/उपलब्धि २ : स्वस्थ,	साक्षर जनसंख्या	प्रतिशत	६९	७४	८८	९३	९५	१००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन,प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन,	सामाजिक विकास र सेवा सम्बन्धी संघ, प्रदेश र
	स्नातक तह उतीर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	१.२०	७	१३	२३	३४	४०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
सिर्जनशिल, सीपयुक्त, समावेशी र आत्मनिर्भर समाजको निर्माण हुनेछ।	स्नातक तह उतीर्ण अपाङ्ग	जना	७	१३	२२	२७	३०	३२	मूल्याङ्कन तथा समीक्षा प्रतिवेदन	स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ। सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ। सामाजिक सुरक्षा तथा सकारात्मक विभेद नीति र लक्षित कार्यक्रममा निरन्तरता हुनेछ।
	उच्च शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या	५६३	७००	८००	८५०	८९०	९००		
	सरकारी, गैसस र निजी क्षेत्रमा रोजगार	जना	१३२९	१५००	१७००	१८००	१९००	२०००		
	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/अस्पताल पुग्न लाग्ने औसत समय	मि.	१.१५	१.०	०.५०	३०	२०	२०		
	विरामी पर्दा सर्वप्रथम स्वास्थ्य संस्थामा जाने जनसंख्या	प्रतिशत	७७	८०	८४	९०	९५	१००		
	व्यवस्थित सामुदायिक सिकाई केन्द्र	वटा	०	१	२	३	३	३		
प्रीतिफल २.१ : शिक्षाको पहुँच र गुणस्तरमा बृद्धि भएको हुनेछ।	प्राविधिक शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या	२४	८७	१००	२००	३५०	४००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, शिक्षा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली प्रतिवेदन	अभिभावक तथा सरोकारवालाको सहभागितामा अभिबृद्धि हुनेछ। सामाजिक सुरक्षा तथा सकारात्मक विभेद नीति र लक्षित वर्ग कार्यक्रम तर्जुमा र पालना हुनेछ। सरकारी, नागरिक समाज र समुदायको सहकार्य र साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ।
	प्रारम्भिक बालकक्षामा अध्ययनरत ४-५ बर्षका बालबालिका	जना	५६९	६००	६५०	६७५	७००	७५०		
	आधारभूत तहको कुल भर्ना दर		१३९.११	१४०	१४२	१४७	१५०	१५२		
	आधारभूत तहको खुद भर्ना दर		९८.१२	९८.५३	९९	१००	१००	१००		
	माध्यमिक तहको कुल भर्ना दर		८८.९८	९०	९२	९४	९७	१००		
	माध्यमिक तहको खुद भर्ना दर		६९.६४	७०.५	७२	७७	८०	८२		
	कक्षा ८ को उतिर्ण दर	प्रतिशत	६२	६४	६७	७२	७४	७८		
	कक्षा ८ को सिकाइ उपलब्धी दर	प्रतिशत	६७	७०	७१	७३	७८	८०		
	कक्षा १० को सिकाइ उपलब्धी दर	प्रतिशत	६२	६४	६७	७०	७३	८१		
	कक्षा ६ वाट ८ को छोडने दर	प्रतिशत	१३	१०	९	८	७	०		
	कम्प्युटर र इन्टरनेट सुविधा पहुँच विद्यालय	संख्या	११	१८	२३	३०	३२	३६		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	अपांगमैत्री, बालमैत्री पुर्वाधार (पर्खाल, कक्षा कोठा र खेल मैदान) भएका विद्यालय	संख्या	०	२	११	१७	२५	२९		
	बालक्लव गठन भएका विद्यालय	संख्या	१०	१३	१८	२०	२४	२९		
	महिला शिक्षकको अनुपात	संख्या	३							
	विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका	विद्यालय	४	५	६	७	९	११		
	प्राविधिक विद्यालय	संख्या	१	२	३	४	६	७		
	उच्च शिक्षा क्याम्पस	संख्या	०							
	छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थी	संख्या	१३११	१४००	१७००	१९००	२०००	२२००		
	छात्रावास भएको विद्यालय	संख्या	१	२	२	२	३	३		
प्रतिफल २.२: आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा पोषणको पहुँच तथा गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ।	प्रोटोकलअनुसार ४ पटक जाँच गर्ने गर्भवती	प्रतिशत	५९	६०	६५	७०	८०	९०	वस्तुस्थिति विवरण,सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली प्रतिवेदन	संघ, प्रदेश र गैर सरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ। सामाजिक सुरक्षा तथा सकारात्मक विभेद नीति र लक्षित वर्ग कार्यक्रमको निरन्तरता हुनेछ। राजनीतिक प्रतिबद्धता तथा स्थानीय तहका सरोकारवाला बीच
	जन्मदा २५०० ग्रामभन्दा कम जन्मतौल भएका शिशु	प्रतिशत	१०	९	८	७	६	५		
	स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती गराउने गर्भवती महिला	प्रतिशत	९५	१००	१००	१००	१००	१००		
	५ वर्ष मुनिको बालबालिकामा झाडापखाला संक्रमण दर (प्रति हजारमा)	प्रतिशत	३२.२९	३०	२८	२७	२३	०		
	५ वर्ष मुनिको बालबालिकामा निमोनिया संक्रमण दर (प्रति हजरमा)	जना	१२०.०७	१००	८५	७०	६०	५०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य १	२	३	४	५	पुष्ट्याईका आधारहरु	
	५ वर्ष मुनिको बालबालिकामा स्वाशप्रश्वास संक्रमण (ARI) दर (प्रति हजारमा)		११३.४	९८	९७	९३	८५	३२		समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ।
	हेल्थ असिष्टेण्ट जनसंख्या अनुपात	संख्या	९५	८५	३५	३०	१५	१४		
	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	९९	१००	१००	१००	१००	१००		
	परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत	४५	५३	६४	६६	८०	१००		
	स्वास्थ्य विमा गर्ने परिवार	प्रतिशत	०	१३	१७	४०	५०	६०		
	निजी तथा समुदायमा आधारित स्वास्थ्यकर्मी	संख्या	३०	४५	६४	७७	८०			
	आधारभुत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदि) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	संख्या	७	९	११	१४	१८	२३		
प्रतिफल २.३ : आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ।	निजी धारा उपलब्ध घर परिवार	संख्या	२००५	२४००	२८००	३४००	३६००	३८००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	संघ, प्रदेश र गैर सरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ। सरोकारवालाको प्रतिवद्धता र सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ।
	पाइपलाइनबाट वितरित पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	९५.७९	९६.०२	९७	९८	९९	१००		
	खल्ला इनार वा कुवाको पानी प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	२.१०	१.९८	१.५	१.१०	०.७५	०.००		
	उपचार गरिएको/सुरक्षित खानेपानी सुविधा उपयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	१.१	५	२४	२७	२९	५०		
	स्वच्छ (प्यान) शौचालय भएका घरधुरी	प्रतिशत	९४	९५	९७	९८	९९	१००		
	ढलमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत	०.६९	०.५४	०.३७	०.३२	०.२८	०.१३		
	सेप्टिक ट्यांकमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत	२६.६६	३०	३७	४६	५६	८०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	सार्वजनिक शौचालय	संख्या	२७	३४	३९	५४	५८	६०		
	जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने जनसंख्या	प्रतिशत	२३	३०	३७	४५	५४	६०		
	फोहर विसर्जन स्थल भएको घरपरिवार	प्रतिशत	१०	१३	१७	२७	४०	४५		
	फोहर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्ने परिवार	प्रतिशत	२.१	१०	१७	२७	३४	५०		
	सक्रिय खानेपानी र सरसफाइ उपभोक्ता समिति	संख्या	५	१४	२४	३२	३८	५०		
	मिटर प्रणालीबाट खानेपानी प्राप्त घरधुरी	संख्या	७३७	९००	१४००	१९००	२०००	२४००		
	घैटो कार्यक्रम लागु भएको टोल	संख्या	५	२५	२७	५४	६८	११५		
	आकासे पानी संकलन कार्यक्रम भएको टोल	संख्या	२	९	११	१४	२०	२१		
	फोहोर व्यवस्थापन वडा समिति	संख्या	०	७	७	७	७	७		
प्रतिफल २.४ : लक्षित एंव विपन्न वर्गको सक्षमता र स्थानीय नीति निर्माणमा संलग्नता वृद्धि भएको हुनेछ ।	नेतृत्वदायी पदमा महिला र अन्य लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व भएका स्थानीय संरचना	संख्या	७	९	९	१०	११	११	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	संघीय प्रणाली अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ । संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि हुनेछ सामाजिक सुरक्षा तथा सकारात्मक विभेद नीति र लक्षित वर्ग कार्यक्रमको निरन्तरता हुनेछ ।
	समावेशी प्रतिनिधित्व भएका समिति, संयन्त्र तथा संजाल	संख्या	५	६	७	८	९	१०		
	लैंगिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना (बार्षिक)	संख्या	५	४	३	२	१	०		
	सीपमुलक तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	जना	१७	२२	३४	५०	५७	६५		
	व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त महिला	संख्या	४१३	४५०	४९०	५२०	५५०	५८०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	उद्दार, उपचार र सहयोग प्राप्त गर्ने हिंसाजन्य घटना पीडित	संख्या	२०	३०	४०	७०	१००	२००		
	व्यवस्थित जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	संख्या	२	८	९	१३	१५	१८		
	निकृष्ट प्रकारको श्रममा संलग्न बालश्रमिक	जना	२३	२०	१७	१४	१०	०		
	बाल विवाह	संख्या	३७	३०	२१	१७	१३	०		
	घर व्यवहार तथा कारोबार सम्बन्धी निर्णयमा महिला सहभागी हुने परिवार	प्रतिशत	१३	२०	२४	२८	३०	५०		
	जीवनपोयोगी सीप व्यवसाय संचालन गरेका अपांगता भएका व्यक्ति	जना	०	२	६	९	१०	११		
	सहयोगी सामाग्री प्राप्त गरेका अपांगता भएका व्यक्ति	जना	११	१७	२०	२०	२४	२९		
	आरन औजार सहयोग प्राप्त गर्ने दलित घरपरिवार	संख्या	२	७	९	१३	२०	२५		
	मानव वेचविखन	संख्या	०	०	०	०	०	०		
प्रतिफल २.५ : युवा तथा उत्पादनशील जनशक्तिको सिर्जनशिलता, उद्यमशिलता एवं उत्पादनशिलतामा वृद्धि भएको हुनेछ ।	वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	संख्या	१७००	१३००	१२००	१०००	९००	७००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	सरोकारवालाको प्रतिवद्धता र सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ । युवामैत्री वातावरण र लगानीमा बृद्धि हुनेछ ।
	क्रियाशिल युवाक्लब, संजाल तथा संस्था	संख्या	७	९	११	१२	१३	१४		
	क्लब, सञ्जाल र संस्थामा आवद्ध युवा	संख्या	८२	९०	१०५	१५०	१९०	२००		
	उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	संख्या	२३	३५	४०	४५	५०	६०		
	कभर्ड हल	संख्या	०	१	२	३	४	५		
	खेलकुद मैदान	संख्या	७	१०	१३	१५	१९	२०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	अभियान्ता वा स्वयंसेवक युवा	संख्या	१४	१७	२०	२८	३०	३३		
	दुर्व्यसनमा परेका युवा	संख्या	५६	५०	४०	३५	३०	२५		
	दुर्व्यसनबाट मुक्त युवा	सख्या	१०	१३	२०	२८	४०	४५		
	दक्ष तथा अर्द्धदक्ष जनशक्ति तथ्यांक संकलन र दस्तावेजीकरण	भए नभएको	नभएको	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ		
	जोखिम क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिकको लागि जीवन विमा	भए नभएको	नभएको	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ		
प्रतिफल २.६ : स्थानीय साँस्कृतिक र ऐतिहासिक स्थलको पहिचान तथा भाषा, कला, संस्कृति तथा संस्कारको संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको हुनेछ।	व्यवस्थित मेला वा जात्रा वा सम्पदा	संख्या	६	७	८	९	१०	१३	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक प्रतिवेदन	स्थानीय कला तथा संस्कृति संरक्षणमा जनस्तरमा अग्रसरता बढेको हुनेछ। संघ, प्रदेश तथा विकास साझेदार र निजी क्षेत्रबाट लगानी बृद्धि हुनेछ।
	मातृभाषामा पढाइ हुने आधारभूत विद्यालय	संख्या	०	१	२	३	४	५		
	स्थानीय संस्कृति, कला, सम्पदा र साहित्य संबन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान	संख्या	०	१	२	३	४	५		
	स्थानीय कला, संस्कृति, सम्पदा, भाषा साहित्यमा आधारित प्रकाशन	संख्या	५	१०	१५	२०	२५	३०		
	व्यवस्थिति संस्कार, घाट तथा दफन स्थल	संख्या	०	७	१३	१७	१९	२०		
	गुम्बा	संख्या	६	६	७	७	७	८		
	संरक्षित र स्तरोन्नति गरिएको गुम्बा	संख्या	१	२	५	६	७	८		
	मठ मन्दीर	संख्या	७	९	१०	१३	१४	१५		
	संरक्षित र स्तरोन्नति गरिएका मठ मन्दीर	संख्या	३	५	६	७	८	१०		
	चर्च	संख्या	६	६	७	७	७	८		
	स्थानीय सरकारबाट भवन निर्माण गरिएको चर्च	संख्या	२	२	३	४	५	६		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	संस्कृति संरक्षण (खैजेडी, भजन,पञ्चेबाजा, तामाङ्गसेलो,डम्फु, आदि)	पहल भए नभएको	नभएको	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ		
	साँस्कृति संग्रालय	संख्या	०	०	०	०	०	१		
भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र										
असर /उपलब्धि ३ : अन्तरआवद्धता, बजार तथा आधारभूत सुविधाको स्तर वृद्धि भएको हुनेछ ।	सडक घनत्व (सडक लम्बाई/व.कि.मि.)	व. कि.मि.	१.०	१.२	१.५	१.८	२.०	२.५	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा प्रतिवेदन	संघ, प्रदेश र गैरसर कारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि हुनेछ समुदायको योगदान र निगरानीमा वृद्धि हुनेछ
	पक्की सडकमा पुग्न लाग्ने औषत समय	घण्टा	१	०.८	०.६	०.५	०.३	०.२		
	१२ है महिना यातायात चल्ने सडक लम्बाई	कि.मि.	०	१०	२०	३०	५०	७०		
	दैनिक चल्ने ४ पाँग्रे सार्वजनिक सवारी साधन	संख्या	१२	१६	२०	२५	३५	५०		
	सुरक्षित वस्तीमा बसोबास गर्ने परिवार	प्रतिशत	६०	६५	७०	७५	८०	८५		
प्रतिफल ३.१ : सडक, यातायात, बजार एवं आधारभूत सुविधामा बृद्धि भएको हुनेछ ।	कालोपत्रे सडक	कि.मि.	११	१६	२१	२६	३१	३६	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति तथा बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	संघ, प्रदेश र गैसस र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि हुनेछ समुदायको योगदान र निगरानीमा वृद्धि हुनेछ ।
	ग्राभेल सडक	कि.मि.	१०	१७	२५	३५	५०	६०		
	धुले वा नयाँ सडक .	कि.मि.	११०	१०३	९५	८५	७०	६०		
	पक्की पुल (वेली ब्रिज समेत)	संख्या	२	४	८	१०	१२	१४		
	नियमित मर्मतसंभार हुने सडक लम्बाई	कि.मि	३०	२५	२०	२०	१५	१०		
	वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधी र सडक किनारा वृक्षारोपण सडक लम्बाई .	कि.मि.	०	१०	२०	२५	३०	४०		
	सुचारु झोलुङ्गे पुल	संख्या	१५	१६	१८	२०	२२	२५		
प्रतिफल ३.२ : सुरक्षित आवास,	आधारभूत पूर्वाधारयुक्त व्यवस्थित बजार	स्थान	४	५	६	६	७	९	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति तथा बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	संघीय भू-उपयोग नीतिको पालना हुनेछ

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
व्यवस्थित बजार तथा सार्वजनिक सुविधामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणमा दक्ष व्यक्ति	जना	३५	५०	७०	९०	१००	११०		सरोकारवालाको प्रतिवद्धता र सहभागिता, समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन/संरचना	संख्या	६०	६५	६७	७०	७५	८०		
	ढलान पिल्लर घर भएको परिवार	प्रतिशत	२	५	१२	१४	१६	२०		
	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका आवास घर	प्रतिशत	४०	४५	५०	५५	६०	६५		
	व्यवस्थित नालाको लम्बाई	कि.मि.	३	१०	२०	३०	४०	५०		
	चट्याङ रहित प्रविधिबाट निर्माण भएका घर	प्रतिशत	५	१०	१५	२०	३०	५०		
	आपतकालीन सामाग्री भण्डारण केन्द्	संख्या	१	३	५	६	७	७		
प्रतिफल ३.३ : नवप्रवर्तनात्मक सूचना तथा संचार प्रविधिको पहुँच र उपयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	टेलिभिजन सुविधाको पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत	२८.५४	४०	५०	६०	७०	८०	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति तथाबार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	संघीय प्रणाली अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ । संघ, प्रदेश र गैर सरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ ।
	इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	०.३१	१०	२०	३०	४०	५०		
	मोबाइल प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	८०	८५	९०	९२	९५	९८		
	स्थानीय स्तरमा भएका प्रकाशन (पत्रपत्रिका) र प्रसारण (रेडियो टिभी)	संख्या	०	१	२	३	३	४		
	ईन्टरनेट सञ्चालन रहेका वडा कार्यलय, स्वास्थ्य चौकी र विद्यालय	वटा	१८	२०	२२	२५	२७	३०		
	व्यवस्थित हुलाक चौकी	वटा	२	३	३	३	४	५		
प्रतिफल ३.४: विद्युतको आपूर्ति तथा निर्यात र वैकल्पिक/नवीकरणीय उर्जा	स्थानीय विद्युत उत्पादन	कि.वा.	४५	४८	५२	५४	५६	५८	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति तथा बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	अन्तर सरकार, नागरिक समाज र समुदायको सहकार्य र साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
	विद्युत् सेवा उपलब्ध घरधुरी	प्रतिशत	९०	९२	९४	९६	९८	१००		
	विद्यूत लाइन विस्तार	कि.मि.	३०	३५	४०	४२	५०	६०		
	सुधारिएको ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०	९०	१००		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
प्रवर्द्धन तथा विस्तारमा वृद्धि भएको हुनेछ।	वायोग्याँस प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	४.५९	१०	१५	२०	२२	२५		
	धुवाँरहित चुल्हो जडान भएका परिवार	प्रतिशत	१०	१५	२०	२५	३०	३५		
	संचालित जलविद्युत आयोजना (लघु र साना)	संख्या	१०	१०	१२	१४	१६	१८		
	सोलार प्रणाली भएका घरपरिवार	प्रतिशत	५	१०	१५	२०	२५	३०		
	विजुलीबाट खाना पकाउने घरधुरी	प्रतिशत	०.५	१	२	३	४	५		
	एलपी ग्याँसबाट खाना पकाउने घरधुरी	प्रतिशत	१.२६	२	४	६	८	१०		
	बत्तीको लागि मट्टितेल प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	२१.८८	२०	१८	१७	१५	१२		
वनवातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन										
असर /उपलब्धि ४ : वन वातारण, जैविक विविधत, जलस्रोत र जमीनको दीगो उपयोग भएको हुनेछ।	सामुदायिक वनको वन पैदावार र दहत्तर र बहत्तर बिक्रीबाट प्राप्त हुने आम्दानी	रु.हजारमा	०	२००	४००	६००	८००	१०००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन अनुगमन, प्रतिवेदन समीक्षा र मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, प्रदेश सरकारको प्रतिवेदन	संघीय व्यवस्था अनुसार संघ र प्रदेश तहमा वन तथा वातावरण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन हुनेछ।
	परम्परागत उर्जा (दाउरा) प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	९०	८०	७०	६०	५०	५०		
	वायोइञ्जिनियरिङ प्रविधि प्रयोग संरचनाको क्षेत्रफल	व.कि.मि.								
	फोहर वर्गीकरण र व्यवस्थापनको अभ्यास गर्ने परिवार	प्रतिशत	०	५	१०	१५	२०	२५		
	वनमा आधारित उद्योग तथा व्यवसाय	संख्या	११	१२	१४	१६	१८	२०		
प्रतिफल ४.१ : वनको संरक्षण तथा वन	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन क्षेत्र	हेक्टर	०	१	१	२	२	३	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, डि.व.का.को	स्थानीय समुदाय तथा सरोकार वालाको प्रतिवद्धता र सहभागिता,
	गुणस्तरीय वन क्षेत्र	हेक्टर	२	३	४	५	६	७		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
पैदावरको उत्पादन बृद्धि भएको हुनेछ।	संरक्षित चरन क्षेत्र	संख्या	०	१	१	२	२	३	प्रगति प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ। संघ, प्रदेश, गैसस र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ वन, बातावरण नीतिको पालना हुनेछ
	उत्पादित काठ (हजारमा)	क्यूफिट	३५	३६	३७	३८	३९	४०		
	उत्पादित गैह्रकाष्ठ वन पैदावर	के.जी.	१०००	११००	१२००	१३००	१५००	१६००		
	दर्ता निजी वन	वटा	३	३	४	४	५	६		
	कबुलियती वन	वटा	०	०	१	१	२	३		
	सामुदायिक वन	वटा	५५	५६	५७	५८	५९	६०		
	वनपैदावरमा आधारित उद्योग (फर्निचर बाहेक)	संख्या	०	१	१	२	२	२		
	वनमा आधारित आयमूलक कार्य संचालन गर्ने समूह	संख्या	०	१	१	२	२	३		
	वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रफल	रोपनी	०	३	६	९	१२	१५		
	गैरकाष्ठ वन पैदावारको व्यवसायिक खेती भएको क्षेत्र	रोपनी	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५		
	दाउराबाट खाना पकाउने घरधुरी	प्रतिशत	९३.१९	८०	७०	६०	५०	५०		
प्रतिफल ४.२ : जल, जमीन तथा जलाधारका श्रोतको संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धी भएको हुनेछ ।	संरक्षित खेतबारीको क्षेत्रफल	प्रतिशत	७०	७५	८०	८५	८५	९०	वस्तुस्थिति विवरण, डि.व.का.को प्रगति प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन	संघ, प्रदेश र गैसस र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ सरोकारवालाको सहभागिता, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ।
	उपचार गरिएको/संरक्षित गल्छी र पहिरो	संख्या	०	३	५	५	७	९		
	संरक्षित भू-क्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र	संख्या	०	२	३	३	४	५		
	संरक्षित पानी मुहान	संख्या	१०	११	१२	१३	१४	१५		
प्रतिफल ४.३ : पर्यावरणीय स्वच्छता, सुन्दरता र	कम्पोष्ट-विन र गार्वेज-पिट प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	०	५	१३	१६	१८	२५	वस्तुस्थिति विवरण, डि.व.का.को प्रगति प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, समीक्षा प्रतिवेदन	संघीय प्रणाली अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ।
	नियमित पूर्ण सरसफाइको अभ्यास गर्ने घर परिवार	प्रतिशत	५	१०	१५	२०	२५	३०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
जलवायु परिवर्तन अनुकुलनमा अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	परिसरमा उद्यान भएका सार्वजनिक कार्यालय (वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, प्रहरी चौकी)	कार्यालय संख्या	०	४	७	१०	१२	१४		जनस्तरमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव संबन्धी जनचेतना वृद्धि हुनेछ।
	खुला तथा सार्वजनिक ठाउँमा प्लाष्टिक तथा बोतललगायतका फोहरमुक्त टोल	संख्या	०	७	१०	१५	२०	२५		
प्रतिफल ४.४ : विपद् न्यूनीकरण तथा क्षती व्यवस्थापनलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गरिएको हुनेछ।	विपद् व्यवस्थापन स्थापनीय कोष (वार्षिक)	लाखमा	२०	२२	२४	२७	३०	३३	वस्तुस्थिति विवरण, डि.व.का.को प्रगति प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	संघ, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ। जनस्तरमा जलवायु परि वर्तनको प्रभाव सम्बन्धी जनचेतना वृद्धि हुनेछ।
	विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ/संस्था	संख्या	१	५	८	१०	१२	१५		
	प्राथमिक उपचार तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	५	१०	१२	१५	१८	२५		
	तालिमप्राप्त स्थानीय खोज, उद्दार कार्यकर्ता	संख्या	०	३	६	९	१२	१५		
	आपत्कालीन सामुहिक आश्रयस्थल	संख्या	१०	१३	१५	१८	१९	२०		
	विपद्प्रतिरोधी निमाणजन्य कार्यका लागि तालिम प्राप्त निर्माण व्यवसायी	संख्या	३५	३५	५०	६०	७०	७०		
	विपद्प्रतिरोधी निमाणजन्य कार्यका लागि बनेका मापदण्ड	संख्या	१	१	१	१	१	१		
	विपद्बाट प्रभावित र विस्थापित घरपरिवार	संख्या	५०	४५	४०	३५	३०	२५		
	पहिरो, नदी वा खोलाले काटेको, बगाएको खेतीयोग्य जमिन	रोपनी	३०	२५	२०	१८	१५	१०		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य १	२	३	४	५	पुष्ट्याईका आधारहरु	
	विपदबाट भएको वार्षिक क्षती (जग्गा, संरचना, बाली नाली, पशु र अन्य सम्पत्ती)	रु. लाखमा	१००	८०	७०	६०	५०	४०		
	सुरक्षित, एकीकृत र व्यवस्थित आवास क्षेत्र/वस्ती	संख्या	१	२	३	४	५	५		
	विपद व्यवस्थापन समिति	संख्या	८	८	८	८	८	८		
	अर्थिङ जडान भएको भवन	संख्या	०	२०	४०	६०	८०	१००		
संथागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन										
असर /उपलब्धि ५ : सेवासुविधा, कार्यसम्पादन तथा जवाफदेहिताको स्तर अभिबृद्धि भएको हुनेछ।	गाउँपालिकाको नीति, कानून निर्णय तथा सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत	३०	४०	५०	६०	७०	८०	वस्तुस्थिति विवरण,। सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन , समीक्षा र मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	मुख्य कार्यका लागि स्वीकृत संरचना र दर बन्दी अनुसार कर्मचारी पदपूर्ती हुनेछ। साझा अधिकारका विषयमा संघ र प्रदे श कानून तर्जुमा भई उपलब्ध हुनेछ।
	विभिन्न सेवा प्राप्त गर्ने सेवाग्राही (बार्षिक)	संख्या	१००००	१२०००	१४०००	१६०००	१८०००	२००००		
	गाउँपालिकाबाट संचालित आयोजनाबाट लाभान्वित जनसंख्या (बार्षिक)	संख्या	८०००	९०००	१००००	११०००	१२०००	१३०००		
	प्रतिव्यक्ति बार्षिक बजेट लगानी (हजारमा)	रु.	३०	३६	४२	४९	५६	६३		
प्रतिफल ५.१ : सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनको प्रक्रिया स्पष्ट, सहज तथा पारदर्शी भएको हुनेछ।	स्वीकृत र कार्यान्वयनमा रहेका नीति, कानून	संख्या	१८	२१	२५	३०	३६	४३	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन बार्षिक ,समीक्षा प्रतिवेदन	साझा अधिकार क्षेत्रका विषयमा संघीय तथा प्रादेशिक नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ। (समुदाय र सरोकारवालाको प्रतिवद्धता र सहभागिता
	क्रियाशिल नीतिगत तथा विषयगत समिति (विधायन, सुशासन, लेखा, राजस्व, योजना तथा बजेट तर्जुमा, अनुगमन आदि)	संख्या	६	७	८	९	१०	११		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	अभ्यास गरिएका सामाजिक जवाफदेहिताका औजार (क्षतिपूर्ति सहिको नागरिक वडापत्र, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, समुदाय स्कोर कार्य आदि)	संख्या	७	८	९	१०	११	१२		समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ।
	नागरिक पृष्ठपोषण तथा सुझाव लिने माध्यमहरू (संचार माध्यम, सुचना पाटी, अन्तरक्रिया, लिखित प्रतिक्रिया, सुभाव पेटिका, सामाजिक सञ्जाल, आदि)	संख्या	१	८	८	८	८	८		
प्रतिफल ५.२ : कार्यपालिका तथा सेवा प्रदायकको संस्थागत क्षमता, मानव संशाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	गाउँपालिकामा कार्यरत कूल कर्मचारी	संख्या	५३	५८	६१	६५	६८	७०	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	स्वीकृत संरचना र दरबन्दी अनुसार कर्मचारीको पदपूर्ती हुनेछ। संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ। सरोकारवालाको प्रतिवद्धता र सहभागिता समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ।
	गाउँपालिकामा कार्यरत प्राविधिक मानव संशाधन	संख्या	१४	१७	१९	२२	२३	२५		
	उपलब्ध कार्यालय भवन (केन्द्र, वडा, शाखा, श्रोत तथा सेवा केन्द्र, अन्य आदि)	संख्या	१६	२०	२२	२६	२८	३०		
	क्षमता विकास कार्यक्रमबाट लाभन्वित जनप्रतिनिधी, कर्मचारी र नागरिक समाज	जना	२०००	३०००	४०००	६०००	७०००	८०००		
	संगठन विकास सम्बन्धी अनुसन्धान/परामर्श	संख्या	०	५	१०	१५	२०	२५		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य १	२	३	४	५	पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सशक्तिकरण र क्षमता विकास कार्यक्रमबाट लाभन्वित विपन्न र पिछडिएको वर्ग	संख्या	२००	३००	५००	६००	८००	९००		
	गाउँपालिकाबाट संचालित स्थानीय शासन, योजना तर्जुमा तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम (बार्षिक)	संख्या	०	२	३	४	५	६		
	कार्यरत प्राविधिक मानव संशाधन	संख्या	१४	१७	१९	२२	२३	२५		
	बालबालिका, अपांगता र महिलामैत्री भवन	संख्या	०	३	५	७	९	११		
	टोल सुधार समिति	संख्या	०	२०	३०	४०	५०	६०		
प्रतिफल ५.३ : आन्तरिक आय तथा वाह्य स्रोत परिचालनमा अभिबृद्धि भएको हुनेछ ।	बार्षिक आन्तरिक आय रकम	हजारमा	५०००	५६००	६३००	७०००	७९००	९०००	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, वित्तीय प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन,	संघीय तथा प्रदेश र ाजस्व कानून उपलब्ध हुने तथा स्थानीय कानून तर्जुमा हुनेछ ।
	संघ सरकारको राजस्व बाँडबाँड रकम	रु. हजारमा	५१३००	०	५१८१३	५६९९४	६२६९३	६८९६२		
	प्रदेश सरकारको राजस्व बाँडबाँड रकम	रु. हजारमा	१५८३४	१७४१७	१९१५८	२१०७३	२३१८०	२५४९८		
	रोयल्टी बाँडफाड	रु. हजारमा								
	संघ सरकारको अनुदान	रु. हजारमा	२६८५००	३२९५००	३६१८५०	३९५५३५	४३२३३८	४७५०७२		
	प्रदेश सरकारको अनुदान	रु. हजारमा	३३१६९	३६४८५	४०१३३	४४१४६	४८५५९	५३४१४		
	संघ तथा प्रदेश सरकार कार्यक्रम लगानी	रु. हजारमा								

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	अ/गैसस, विकास साझेदार लगानी रकम	रु. हजारमा	९०००	१००००	११०००	१२१००	१३३१०	१४६४४१		
	समुदाय तथा नीजि क्षेत्रको लगानी रकम	रु. हजारमा								
	कूल बार्षिक बजेट	रु. हजारमा	४४३३०३	४५९४०२	५६२६०४	६१६३६३	७४११३०	८१४७४१		
	बार्षिक वास्तविक विकास खर्च रकम	प्रतिशत	८७	८७	८७	८७	८७	८७		
प्रतिफल ५.४ : विकास व्यवस्थापन सूचना तथा प्रविधिमा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक भएको हुनेछ।	गाउँपालिकामा क्रियाशिल गैसस तथा विकास साझेदार संस्था	संख्या	१०	१२	१२	१३	१४	१५	वस्तुस्थिति विवरण, सर्वेक्षण प्रतिवेदन, प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन, वित्तीय प्रतिवेदन, बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन	संघीय प्रणाली अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा हुनेछ। संघ, प्रदेश र गैरसर कारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ। स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता र सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ।
	खण्डीकृत विषय क्षेत्र र श्रोत नक्शा सहित वस्तुगत विवरण तयारी तथा अद्यावधिक	भए/ नभएको	भएको	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ		
	स्थानीय गौरवका आयोजनाको सूची	संख्या								
	तर्जुमा भएका रणनीतिक योजनाको विषय क्षेत्र (पर्यटन, यातायात, भूउपयोग, जलश्रोत, भौतिक विकास आदि)	विषय क्षेत्र संख्या	१८	२३	२३	२३	२३	२३		
	नतिजामूलक ढाँचामा आवधिक योजना तर्जुमा	भए/ नभएको	नभएको	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ		
	नतिजामूलक अनुगमन ढाँचामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना	भए/ नभएको	नभएको	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ	हुनेछ		
	कूल मध्ये उपभोक्ता समितिबाट कार्यान्वयन भएका आयोजनाको अनुपात	प्रतिशत	२०	२५	३०	३५	४०	४५		

नतिजा श्रृङ्खला	वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम वा पूर्वानुमान
	सूचक विवरण	इकाई	आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था आधार रेखा	आगामी ५ वर्षका लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
				१	२	३	४	५		
	समयमा सम्पन्न आयोजना/कार्यक्रमको अनुपात	प्रतिशत	३०	३५	४५	५५	६५	७५		
	आयोजना/कार्यक्रम अनुगमन अभ्यासमा रहेका विधि (स्थलगत अवलोकन, प्रगति विवरण समीक्षा, नतिजा अनुगमन, प्रभाव मूल्याङ्कन, सामाजिक परीक्षण आदि)	संख्या	१०	१५	१५	१५	१५	१५		

अनुसूची ४ : आयको स्रोत तथा प्रवृति प्रक्षेपण

आयको स्रोतहरु	आधार रेखा बजेट रु. हजारमा (000)		आगामी ५ वर्षको लागि प्रक्षेपित वार्षिक अनुमानित आय रु. हजारमा (000)					५ बर्षको जम्मा रु हजारमा
संघ, प्रदेश, पालिका, अन्य	२०७६/०७७	२०७७/०७८	०७८/०७९	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	
संघीय वित्तीय समानीकरण अनुदान (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	७०६००	७३३००	७७१००	८४८१०	९३२९१	१०२६२०	११२८८२	४७०७०३
संघीय सशर्त अनदान ((१५ प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	१५४०००	१९५२००	२०६४००	२३७३६०	२७२९६४	३१३९०८	३६०९९४	१३९१६२६
संघीय राजश्व बाँडफाँट (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	५१३००	५१३००	५४८५२	६०३३७	६६३७०	७३००७	८०३०७	३३४८७३
संघीय समपुरक अनुदान	–	–	१६९००	१८५९०	२०४४९	२२४९४	२४७४३	१०३१७६
संघीय विशेष अनुदान	–	–	२९१००	२९५००	२९५००	२९५००	२९५००	१४७१००
संघीय निर्वाचन क्षेत्र विकास कोष (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	८०८०	५५००	–	६०५०	६६५५	७३२०	८०५२	२८०७७
संघीय तहबाट प्राप्त हुने जम्मा रु.	२८३९८०	३२५३००	३८४३५२	४३६६४७	४८९२२९	५४८८४९	६१६४७८	२४७५५५५
प्रदेश वित्तीय समानीकरण अनुदान (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	८९००	९८९४	५९००	६४९०	७१३९	७८५३	८६३८	३६०२०
प्रदेश सशर्त अनुदान (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	२७५३८	२३२७५	१८७६७	२०६४३	२२७०७	२४९७७	२७४७४	११४५६८
प्रदेश विशेष अनुदान			६०००	६०००	६०००	६०००	६०००	३००००
प्रदेश सरकारको समपुरक अनुदान			२८४६७	२८४६७	२८४६७	२८४६७	२८४६७	१४२३३५
राजश्व बाँडफाँट (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	१९४००	१५८३४	१६६३३	१८२९६	२०१२५	२२१३७	२४३५०	१०१५४१
प्रदेश तहबाट प्राप्त हुने जम्मा रु.	५५८३८	४९००३	७५७६७	७९८९६	८४४३८	८९४३४	९४९२९	४२४४६४
रजिष्टेशन दस्तुर (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	५०००	५०००	२५००	२७५०	३०२५	३३२७	३६५९	१५२६१

आयको स्रोतहरु	आधार रेखा बजेट रु. हजारमा (000)		आगामी ५ वर्षको लागि प्रक्षेपित वार्षिक अनुमानित आय रु. हजारमा (000)					५ बर्षको जम्मा रु हजारमा
संघ, प्रदेश, पालिका, अन्य	२०७६/०७७	२०७७/०७८	०७८/०७९	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२	०८२/०८३	
विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त हुने आन्तरिक आय ढुंगा, गिटी, बालुवा समेत (१० प्रतिशत वृद्धि प्रक्षेपण)	३५५२६	५५०००	२३७६५	२९४४१	३२३८५	३५६२३	३९१८५	१६०३९९
पालिकाबाट प्राप्त हुने जम्मा रु.	४०५२६	६००००	२६२६५	३२१९१	३५४१०	३८९५०	४२८४४	१७५६६०
विकास साझेदार तथा संघसंस्थाबाट प्राप्त सहयोग (१० प्रतिशत वद्धि प्रक्षेपण)	८२००	९०००	१००००	११०००	१२१००	१३३१०	१४६४१	६१०५१
कुल जम्मा	३८८५४४	४४३३०३	४९६३८४	५५९७३४	६२११७७	६९०५४३	७६८८९२	३१३६७३०
कुल प्रशासनिक खर्च (आगामी ५ वर्षको लागि ११ प्रतिशतका दरले)	४७१३९	५०९८०	५३०००	६१५७०	६८३२९	७५९५९	८४५७८	३४३४३६
अनुमानित प्राप्त हुन सक्ने विकास खर्च (८९ प्रतिशत)	३४१४०५	३९२३२३	४४३३८४	४९८१६४	५५२८४८	६१४५८४	६८४३१४	२७९३२९४

नोट : यस प्रक्षेपणमा सामजिक सुरक्षातर्फको आय एवं अन्य स्थानीय तह, जिल्ला समन्वय समितिबाट प्राप्त हुनसक्ने आयलाई समावेश गरिएको छैन ।

अनुसूची ५ : आर्थिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट

P1/P 2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका , अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
	का. सं. नं.	कृषि विकास विविध (उद्देश्य १. कृषि उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधिकरण गर्नु / प्रतिफल नं. १.१.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरु														
P2	१.१	एकिकृत नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन	वटा	१०	२	२	२	२	२	१०००	११००	१२१०	१३३०	१४६०	६१००	

P1/P2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वियनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		(संघ,प्रदेश,पालिका , अन्य)
P2	१.२	कफि नर्सरी तथा बगैचा प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	१५	३	३	३	३	३	३००	३३०	३६०	४०५	४३५	१८३०	
P2	१.३	वडास्तर विउ भण्डारण	संख्या	७	१	२	१	१	२	१०००	२५००	१२००	१३००	२८००	८८००	
P1	१.४	उन्नत तरकारी विउ विजन वितरण कार्यक्रम	पटक	१०	२	२	२	२	२	२०००	२२००	२४२०	२६६०	२९३०	१२२१०	
P1	१.५	उन्नत मकै विउ विजन वितरण कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	१४००	१५४०	१७००	१८६०	२०५०	८५५०	
P1	१.६	उन्नत धान विउ विजन वितरण कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	१४००	१५४०	१७००	१८६०	२०५०	८५५०	
P1	१.७	तोरी विउ वितरण	पटक	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६३	४००	४४०	१८३३	
P1	१.८	मकै विउ उत्पादन तथा विस्तार	रोपनी	५०	१०	१०	१०	१०	१०	४००	४४०	४८५	५३०	५८५	२४४०	
P1	१.९	युवा लक्षित कृषि उद्यम विकास कार्यक्रम	जना	१७५	३५	३५	३५	३५	३५	५२५	५७७	६३५	७००	७७०	३२०७	
P2	१.१०	प्याज लसुन खेती विस्तार कार्यक्रम	रोपनी	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	१.११	आलु खेती विस्तार	रोपनी	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	१.१२	आलु तथा तरकारी कोल्ड स्टोर स्थापना	संख्या	३	०	१	१	१	०	०	३०००	३५००	४०००	०	१०५००	
P1	१.१३	हिउँदे फलफूल विरुवा रोपण	रोपनी	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	१.१४	वर्षे फलफूल विरुवा रोपण	रोपनी	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	१.१५	फलफूल बगैंचा क्षेत्र विस्तार	रोपनी	१५०	३०	३०	३०	३०	३०	४५०	४९५	५४५	६००	६६०	२७५०	
P1	१.१६	नयाँ तथा उच्च मुल्यका फलफूल बगौचा विकास	संख्या	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	४८०	६६०	७२६	२४९६	
P1	१.१७	कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण तथा स्तरोन्नति	वटा	१४	२	४	२	४	२	१४००	३०००	१६००	३२००	९००	१०१००	

P1/P2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		(संघ,प्रदेश,पालिका , अन्य)
P1	१.१८	माटो परीक्षण सेवा	पटक	५	१	१	१	१	१	३५०	३८५	४२५	४६५	५१५	२१४०	
P1	१.१९	माटो सुधार अभियान	पटक	५	१	१	१	१	१	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	१.२०	नमुना कृषि फर्म प्रोत्साहन कार्यक्रम	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३८५	४२५	४६५	५१५	२१४०	
P2	१.२१	वाली संरक्षण सिविर सञ्चालन	पटक	७०	१४	१४	१४	१४	१४	४९०	५४०	६००	६५०	७२०	३०००	
P2	१.२२	वाली विमा अनुदान	पटक	५	१	१	१	१	१	२०००	२२००	२४००	२७००	२९००	१२२००	
P2	१.२३	भकारो सुधार	वटा	३५०	७०	७०	७०	७०	७०	१४००	१५४०	१७००	१८६०	२०५०	८५५०	
P1	१.२४	अगुवा कृषक तालिम कार्यक्रम	जना	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१७५	१९२	२१०	२३१	२५४	१०६२	
P1	१.२५	स्थायी प्लाष्टिक घर निर्माण सहयोग	वटा	५०	१०	१०	१०	१०	१०	८००	८८०	९७०	१०६०	११७०	४८८०	
P1	१.२६	च्याउ खेती विकास कार्यक्रम	टनेल	१००	२०	२०	२०	२०	२०	६००	६६०	७२५	८००	८८०	३६६५	
P1	१.२७	साना किसान प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	१.२८	कृषि यान्त्रीकरण सहयोग कार्यक्रम (जस्तै हाते ट्याक्टर वितरण)	पटक	५	१	१	१	१	१	३०००	३३००	३६००	४०५०	४३५०	१८३००	
P1	१.२९	नयाँ कृषि पकेट केन्द्र स्थापना	संख्या	५	१	१	१	१	१	१२००	१३२०	१४५०	१६००	१७६०	७३३०	
P2	१.३०	बाँझो जमिनमा खेती विस्तार	रोपनी	१७५	३५	३५	३५	३५	३५	३५०	३८५	४२५	४६५	५६५	२१९०	
P1	१.३१	कृषक पाठशाला सञ्चालन	संख्या	३५	७	७	७	७	७	८४०	९२५	११२०	१२३०	१३५०	५४६५	
P2	१.३२	कृषक अवलोकन भ्रमण	पटक	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६०	४००	४४०	१८३०	
P1	१.३३	कृषि हाटबजार सञ्चालन	संख्या	३	१	०	०	१	१	५००	०	०	६६५	७३०	१८९५	

P1/P2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P1	१.३४	अर्गानिक खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	रोपनी	३५०	७०	७०	७०	७०	७०	७००	७७०	८५०	९३०	१०३०	४२८०	
P1	१.३५	मौरीपालन मौरीघार विकास कार्यक्रम	घार	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	३००	३३०	३७०	४००	४५०	१८५०	
		जम्मा बजेट								२६८३०	३४८२४	३५४५८	४१४६६	३९८६५	१७८४४३	
	का. सं. नं.	कृषि विकास सिंचाई (उद्देश्य २. खेतीयोग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउनु / प्रतिफल नं. १.२.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरु														
P1	२.१	सिंचाई कुलो मर्मत	संख्या	३०	६	६	६	६	६	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००	
P1	२.२	नयाँ कुलो निर्माण	वटा	१०	२	२	२	२	२	२०००	२२००	२४००	२६००	२८००	१२०००	
P2	२.३	साल्ट खेती प्रविधि विकास	वटा	७	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४५	२७०	२९५	१२३०	
P1	२.४	पाइप सिंचाइ विस्तार कार्यक्रम	रोपनी	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	२००	२२०	२४५	२७०	२९५	१२३०	
P1	२.५	सिंचाइ पोखरी निर्माण	वटा	१७५	३५	३५	३५	३५	३५	८७५	९६०	१०६०	११६५	१२८०	५३४०	
P1	२.६	साना थोपा सिंचाइ	संख्या	१०५०	२१०	२१०	२१०	२१०	२१०	६७२	७४०	८१५	९००	९९०	४११७	
		जम्मा बजेट								६९४७	७३४०	७७६५	८२०५	८६६०	३८९१७	
	का. सं. नं.	पशुपन्छी विकास (उद्देश्य ३. पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण र विविधीकरण गर्नु/ प्रतिफल नं. १.३.)														
P1	३.१	हिउदे घाँस खेति विकास कार्यक्रम	रोपनी	२०००	३००	३००	३००	३००	३००	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	३.२	वर्षे घाँस खेति विकास कार्यक्रम	रोपनी	२०००	३००	३००	३००	३००	३००	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	३.३	गोठ सुधार	संख्या	५०	१०	१०	१०	१०	१०	१०००	११००	१२१०	१३३०	१४६५	६१०५	
P1	३.४	पशु विमा कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	१२००	१३२०	१४५२	१५८०	१७४०	७२९२	

P1/P2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वियनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		(संघ,प्रदेश,पालिका , अन्य)
P1	३.५	मासु पसल सुधार	संख्या	५	१	१	१	१	१	१००	११०	१२०	१३२	१४५	६०७	
P1	३.६	पशुपालन पकेट केन्द्र स्थापना	संख्या	३	१	१	१	०	०	२०००	२२००	२४००	२६००	०	९२००	
P1	३.७	अगुवा कृषक तालिम कार्यक्रम	जना	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	६०००	
P1	३.८	बाखा खोर सुधार	संख्या	५०	१०	१०	१०	१०	१०	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	६०००	
P2	३.९	पशु शिविर सञ्चालन	संख्या	३५	७	७	७	७	७	७००	७७०	८५०	९३०	१०२५	४२७५	
P2	३.१०	माछा पोखरी निर्माण सहयोग	संख्या	२०	४	४	४	४	४	२००	२००	२४०	२८०	३२०	१२४०	
P1	३.११	उत्कृष्ठ कृषक पुरस्कार	जना	४०	८	८	८	८	८	६०	६६	७३	८०	८८	३६७	
P1	३.१२	मेशीनरी औजार प्रवर्धन	पटक	५	१	१	१	१	१	२०००	२२००	२४२०	२६६५	२९३०	१२२१५	
P1	३.१३	उन्नत जातका बोका तथा राँगा वितरण	संख्या	५०	१०	१०	१०	१०	१०	१५००	१६००	१७००	१८००	१९००	८५००	
P1	३.१४	उन्नत जातका भैसी वितरण	संख्या	१००	२०	२०	२०	२०	२०	१२००	१३२०	१४५२	१५८०	१७४०	७२९२	
P1	३.१५	पोल्ट्री फर्म प्रोत्साहन कार्यक्रम	संख्या	२०	४	४	४	४	४	८००	८८०	९७०	१०६५	११७०	४८८५	
P2	३.१६	माछा भुरा अनुदान	संख्या	५००० ००	१०० ०००	१००० ००	१००० ००	१००० ००	१००० ००	२५०	२७५	३०२	३५२	३८७	१५६६	
P1	३.१७	दुध चिस्यान केन्द्र स्थापना	संख्या	१०	२	२	२	२	२	२५००	२७५०	३०२५	३३३०	३६६३	१५२६८	
P1	३.१८	दुध संकलन केन्द्र स्थापना	संख्या	५०	५	५	५	५	५	७५०	८२५	९१०	१०००		३४८५	
P1	३.१९	पशुसेवा ल्याब स्थापना	संख्या	३	१	१	१	०	०	६००	६६०	७२६	०	०	१९८६	
P1	३.२०	पशुजन्य उत्पादनमा आधारित अनुदान	पटक	३	१	१	१	०	०	१०००	११००	१२००	०	०	३४००	
P2	३.२१	पशु दाना उद्योग विकास	संख्या	२	१	०	०	१	०	१०००	०	०	१३३०	०	२३३०	

P1/P2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P1	३.२२	उन्नत जातको राँगो वितरण	संख्या	७०	१४	१४	१४	१४	१४	७००	७७०	८४७	९६०	१०५६	४३३३	
P1	३.२३	पशुपालक कृषकलाई सामग्री वितरण	पटक	५	१	१	१	१	१	७००	७७०	८४७	९६०	१०५६	४३३३	
P1	३.२४	पशु नश्ल सुधार कृतिम गर्भाधान	संख्या	१७५००	३५००	३५००	३५००	३५००	३५००	७००	७७०	८४७	९६०	१०५६	४३३३	
P1	३.२५	पशु औषधी वितरण	पटक	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२१०	१३३०	१४६५	६१०५	
P1	३.२६	साना किसान प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१०००	११००	१२१०	१३३०	१४६५	६१०५	
		जम्मा बजेट								२३९६०	२५१८६	२७६२१	२९५२४	२६९३१	१३३३२२	
	का. सं. नं.	उद्योग तथा वाणिज्य विकास (उद्देश्य ४. उद्योग व्यवसायको सिर्जना, विकास र उत्पादनमा वृद्धि गर्नु/ प्रतिफल नं. १.४.)														
P1	४.१.	हस्तकला तथा लघु उद्योग स्थापना	संख्या	३०	६	६	६	६	६	३३००	३६३०	४०००	४४००	४८४०	२०१७०	
P2	४.२.	औधोगिक ग्राम स्थापना	संख्या	५	१	१	१	१	१	१५००	१६५०	१८१५	२०००	२२००	९१६५	
P2	४.३.	उद्यमीका लागि औधोगिक स्थल अवलोकन	संख्या	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६५	४००	४४०	१८३५	
P1	४.४	कोशेली घर स्थापना	संख्या	७	२	२	१	१	१	२००	२२०	२४०	१३५	१५०	९४५	
P1	४.५	उद्यमीका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या	७००	१४०	१४०	१४०	१४०	१४०	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P1	४.६	कृषि जन्य उत्पादन प्रशोधन सहयोग	संख्या	३५	७	७	७	७	७	३५०	३८५	४२५	४६५	५१०	२१३५	
P1	४.७	युवा लक्षित नमुना लघु उद्योग विकास कार्यक्रम	संख्या	८०	१६	१६	१६	१६	१६	२४००	२६४०	२९०५	३१९५	३५१५	१४६५५	

P1/P2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
		जम्मा बजेट								८५५०	९४०५	१०३५५	११२६०	१२३८५	५१९५५	
	का. सं. नं.	पर्यटन विकास (उद्देश्य ५. पर्यटकीय पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधाको विकास, विस्तार र स्तरोन्नती गर्नु / प्रतिफल नं. १.५.)														
P1	५.१	पर्यटन गुरुयोजना तयार	संख्या	१	१	०	०	०	०	१५००	०	०	०	०	१५००	
P1	५.२	पर्यटन विकास संभाव्यता अध्ययन	पटक	२	१	१	०	०	०	५००	५५०	०	०	०	१०५०	
P1	५.३	होम स्टे विकास तथा सञ्चालन	संख्या	२५	५	५	५	५	५	२५००	२७५०	३०२५	३३३०	३६६५	१५२७०	
P1	५.४	एग्रो टुरिजम स्थापना	संख्या	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२१०	१४६५	१६१०	६३८५	
P1	५.५	पर्यटन शिप विकास तथा क्षमता विकास तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	१५०	१६५	१८०	२००	२२०	९१५	
P1	५.६	बनभोज स्थल निर्माण तथा विकास	संख्या	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२१०	१३३०	१४६५	६१०५	
P2	५.७	पर्यटकीय स्थलको बृत्तचित्र निर्माण	संख्या	१०	२	२	२	२	२	३००	३३०	३६५	४००	४४०	१८३५	
P2	५.८	धार्मिक तथा सांस्कृतिक पर्यटन विकास तथा संरक्षण	संख्या	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६५	४००	४४०	१८३५	
P2	५.९	हेली प्याड निर्माण	संख्या	३	१	०	१	०	१	१०००	०	१२१०	०	१४६५	३६७५	
P2	५.१०	भ्यू टावर निर्माण	संख्या	२	१	०	०	१	०	५०००	०	०	६६५५	०	११६५५	
P1	५.११	राडर क्षेत्र बृहत्तर पर्यटन विकास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	१	१५०००	१६५००	१८१५०	१९९६५	२१९६०	९१५७५	
P1	५.१२	वडास्तरयि ग्रामिण पार्क निर्माण	संख्या	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२१०	१३३०	१४६५	६१०५	
P1	५.१३	पर्यटन पदमार्ग निर्माण	कि मि	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२१०	१३३०	१४६५	६१०५	

P1/P2	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका , अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P1	५.१४	पर्यटन प्रवर्धन प्रचार प्रसार कार्यक्रम	संख्या	५	१	१	१	१	१	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P2	५.१५	टुर गाइड तालिम	संख्या	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६५	४००	४४०	१८३५	
P1	५.१६	पर्यटकिय स्थलमा डिजिटल प्रविधि जडान तथा सञ्चालन	संख्या	१०	२	२	२	२	२	५००	५५०	६०५	६६५	७३०	३०५०	
P2	५.१७	ग्रामिण दिगो पर्यटन विकास कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	४५०	४९५	५४४	५९८	६५७	२७४४	
		जम्मा बजेट								३२०००	२६९५०	३०२५४	३८७३३	३६७५२	१६४६८९	
	का. सं. नं.	बैंक तथा वित्तीय क्षेत्र विकास (उद्देश्य ६. बैंक तथा वित्तीय सेवामा गाउँबासीको पहुँच वृद्धि गनु/ प्रतिफल नं. १.६.)														
P1	६.१	सहकारी संस्था क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या	३०	६	६	६	६	६	३००	३३०	३६५	४००	४४०	१८३५	
P2	६.२	नमुना सहकारी अध्ययन भ्रमण	संख्या	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६५	४००	४४०	१८३५	
P1	६.३	सहकारीमा आइ इम इ सेवा सञ्चालन	संख्या	५	१	१	१	१	१	१००	११०	२२०	१४५	१६०	७३५	
P2	६.४	लक्षित वर्गका शेयर सदस्यलाई अनुदान	जना	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२४००	२६४०	२९०५	३१९५	३५१५	१४६५५	
P1	६.५	सुपथ मुल्य पसल सञ्चालन	संख्या	५	१	१	१	१	१	७००	७७०	८४५	९३०	१०२५	४२७०	
P2	६.६	सहकारी भवन निर्माण सहयोग	संख्या	५	१	१	१	१	१	२०००	२२००	२४००	२६००	२८००	१२०००	
		जम्मा बजेट								५८००	६३८०	७१००	७६७०	८३८०	३५३३०	
		कुल जम्मा बजेट								१०४०८७	११००८५	११८५५३	१३६८५८	१३२९७३	६०२५५६	

अनुसूची ६ : सामाजिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
	का.सं.नं.	शिक्षा विकास (उद्देश्य १. शिक्षाको पहुँच र गुणस्तरमा बृद्धि गर्नु/प्रतिफल नं. २.१.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P2	१.१.	अपाङ्गमैत्री थप विद्यालय भवन निर्माण	वटा	१०	२	२	२	२	२	८०००	८५००	९०००	९५००	१००००	४५०००	
P1	१.२.	विज्ञानप्रयोग शाला निर्माण	वटा	१५	३	३	३	३	३	४००	४६०	५२०	५८०	६००	२५६०	
P1	१.३.	गणितप्रयोगशाला निर्माण	वटा	७	१	२	२	२	२	२००	४००	४८०	५२०	५६०	२२२०	
P2	१.४.	छात्रावास निर्माण	वटा	५	१	१	१	१	१	३०००	३२००	३४००	३६००	३८००	१७०००	
P2	१.५.	पुस्तकालय निर्माण	वटा	५	१	१	१	१	१	२०००	२२००	२४००	२६००	२८००	१२०००	
P1	१.६.	पानीसहितको शौचालय निर्माण	वटा	५	१	१	१	१	१	१५००	१६००	१७००	१८००	१९००	८५००	
P2	१.७.	विद्यालय घेराबार निर्माण	मिटर	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	२५००	२७००	२९००	३१००	३३००	१४५००	
P2	१.८.	विद्यालय परिसरमा बगैचा निर्माण	वटा	२	०	१	०	१	०	०	१०००	०	१२००	०	२२००	
P1	१.९	विद्यालय खेलमैदान निर्माण तथा स्तरोन्नति	वटा	१०	२	२	२	२	२	१५००	१७००	१९००	२१००	२३००	९५००	
P1	१.१०	इन्टरनेट जडान	वटा	१०	२	२	२	२	२	१५०	१७५	२००	२३०	२६०	१०१५	
P1	१.११	खेलकुद सामग्री खरिद र व्यवस्थापन	सेट	७०	१४	१४	१४	१४	१४	१०००	१०६०	११२०	११८०	१२६०	५६२०	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P2	१.१२	घर्रासहितको फर्निचर खरिद	सेट	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५५०	६००	७००	८००	३१५०	
P1	१.१३	स्मार्टबोर्डसहितको कक्षाकोठा व्यवस्थापन	वटा	१००	२०	२०	२०	२०	२०	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	६०००	
P1	१.१४	एक शिक्षक एक ल्यापटप कार्यक्रम	वटा	१००	२०	२०	२०	२०	२०	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	६०००	
P2	१.१५	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२६०	२८०	१२००	
P2	१.१६	विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, बालविकास सहयोगी, विद्यालय कर्मचारीका लागि क्षमता अभिवृत्ति तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२६०	२८०	१२००	
P2	१.१७	नमुना विद्यालय भ्रमण	पटक	३	१	०	१	०	१	३००	०	३५०	०	४००	१०५०	
P1	१.१८	स्मार्ट बालविकास केन्द्र निर्माण	वटा	२	०	१	०	१	०	०	५००	०	५५०	०	१०५०	
P2	१.१९	गणित, विज्ञानर अङ्ग्रेजी विषयका लागि थप शिक्षक व्यवस्थापन	जना	६	१	१	१	२	१	४००	८००	१२००	२०००	२४००	६८००	
P2	१.२०	विद्यार्थीलाई पोशाक, झोला तथा पाठ्यसामग्री वितरण	सेट	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	५००	५५०	६००	६६०	७२०	२९३०	
P2	१.२१	सास्कृतिक क्रियाकलापका लागि सामग्री खरिद	सेट	१०	२	२	२	२	२	४०	४४	४८	५२	५६	२४०	
P1	१.२२	प्रधानाध्यापक र लेखा तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२६०	२८०	१२००	
P1	१.२३	SIP,IEMIS,SOCIAL AUDIT तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२६०	२८०	१२००	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P2	१.२४	विद्यालय भवन तथा फर्निचर मर्मत सम्भार	वटा	१०	२	२	२	२	२	२०००	२२००	२४००	२६००	२८००	१२०००	
P2	१.२५	विव्यसको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	३	१	०	१	०	१	६००	०	७२०	०	८४०	२१६०	
P2	१.२६	ग्याबिन तारजाली निर्माण	मिटर	८००	१००	१५०	२००	२५०	१००	८००	१२००	२६००	३०००	१०००	८६००	
P2	१.२७	इ हाजिरी मेसिन व्यवस्थापन	वटा	२०	४	४	४	४	४	१२०	१३०	१४०	१६०	१८०	७३०	
P1	१.२८	अपाङ्गता असहाय, गरिब छात्रवृत्ति वितरण	जना	१००	२०	२०	२०	२०	२०	४००	४४०	४८०	५२०	५६०	२४००	
		जम्मा बजेट								२८७१०	३२४८९	३६११८	४०२९२	४०४५६	१७८०२५	
	का.सं.नं.	स्वास्थ विकास (उद्देश्य २. आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा पोषणको पहुँच तथा गुणस्तरमा वृद्धि गर्नु/प्रतिफल नं. २.२.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	२.१	स्वास्थ्य उपकरण खरिद	थान	३०	६	६	६	६	६	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	६०००	
P1	२.२.	ल्याव स्थापना तथा सामान खरिद	थान	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	६०००	
P1	२.३.	औषधि खरिद तथा भण्डार कक्ष निर्माण	वटा	२	०	१	०	१	०	०	१०००	०	११००	०	२१००	
P2	२.४.	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका तालिम तथा प्रोत्साहन वार्षिक	पटक	५	१	१	१	१	१	१२०	१३०	१४०	१५०	१६०	७००	
P2	२.५.	पोषण शिक्षा तथा गर्भवती महिलालाई पोषण आहार वितरण	जना	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	८००	८४०	८८०	९२०	९६०	४४००	
P2	२.६.	निशुल्क स्वास्थ्य शिविर	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२६०	२८०	१२००	
P1	२.७.	पारिवारिक स्वास्थ्य र पोषण कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२६०	२८०	१२००	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाणा	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P1	२.८.	खोप क्लिनिक निर्माण	वटा	३	१	०	१	०	१	४००	०	५००	०	५५०	१४५०	
P1	२.९	स्वास्थ्य चौकी निर्माण र पुर्ननिर्माण	वटा	५	१	१	१	१	१	३०००	३५००	४०००	४५००	५०००	२००००	
P1	२.१०	थप बर्थिङ सेन्टर स्थापना	वटा	४	०	१	१	१	१	०	३००	३२०	३५०	३७०	१३४०	
P1	२.११	इरन्टरनेट जडान	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२४०	२६०	११६०	
P1	२.१२	कम्प्युटर तथा फर्निचर व्यवस्थापन	थान	४०	८	८	८	८	८	४००	४४०	४८०	५२०	६००	२४४०	
P2	२.१३	एकीकृत गाउँस्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना र सञ्चालन	वटा	१	१	१	१	१	१	२००	२२०	२४०	२६०	२८०	१२००	
P1	२.१४	स्वास्थ्य विमा कार्यकम सञ्चालन	जना	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२००	४००	६००	८००	१०००	३०००	
P2	२.१५	आयुर्वेद उपचार केन्द्र स्थापना	वटा	१	०	०	१	०	०	०	०	३०००	०	०	३०००	
P2	२.१६	स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	३००	३४०	३८०	४४०	४८०	१९४०	
P1	२.१७	पालिकास्तरीय अस्पतालको स्तरोन्ति	वटा	२	०	१	०	१	०	०	४०००	०	४४००	०	८४००	
P1	२.१८	सबै स्वास्थ्य चौकी र अस्पतालमा सोलार जडान	थान	१०	४	०	३	०	३	६००	०	५१०	०	५७०	१६८०	
P2	२.१९	एम्बुलेन्स खरिद	वटा	२	१	०	०	०	१	१५००	०	०	०	१८००	३३००	
P2	२.२०	स्वास्थकर्मी आवास निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	२०००	२०००	०	०	०	४०००	
P1	२.२१	महामारीजन्य संक्रामक रोगहरु (जस्तै कोभिड) को बारेमा	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२५०	२५०	३००	१२००	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
		जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने														
P1	२.२२	वडा तहमा महामारी मैत्री संरचना निर्माण	संख्या	७	१	२	२	२	०	२५००	६०००	७०००	८०००	०	२३५००	
P2	२.२३	महामारीजन्य संक्रामक (जस्तै कोभिड) रोगको औषधि तथा प्रभावितको लागि गुजरामुखी आवश्यक सामाग्री खरिद नीति निर्माण गर्ने	संख्या	२	१	१	०	०	०	५०	६०				११०	
P2	२.२४	संक्रामक रोग तथा महामारी सम्बन्धि सचेतनामूलक कार्यक्रम	पकट	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६०	४००	४४०	१८३०	
P2	२.२५	कोभिडबाट प्रताडित जोखिम समुदायलाई निःशुल्क पोषण जन्य खजना वितरण	जना	२००	१००	१००	०	०	०	१०००	१०००	०	०	०	२०००	
		जम्मा बजेट रु.								१६१७०	२३६२०	२१७८०	२५४५०	१६१३०	१०३१५०	
	का.सं.नं.	खानेपानी तथा सरसफाई (उद्देश्य ३. आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि गन /प्रतिफल नं. २.३.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	३.१.	एक घर एक धारा जडान कार्यक्रम	घरधुरी	११	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	५०००	६०००	७०००	८०००	९०००	३५०००	
P1	३.२.	खानेपानी योजना निर्माण,मर्मत संभार	वटा	२०	४	४	४	४	४	२०००	२५००	३०००	३५००	४०००	१५०००	
P1	३.३.	खानेपानीका लागि लिफ्ट निर्माण मर्मत सम्भार	वटा	२	०	१	०	१	०	०	१०००	०	१५००	०	२५००	
P1	३.४.	खानेपानी रिजर्भ ट्याङ्की निर्माण	वटा	१०	२	२	२	२	२	२०००	२२००	२४००	२६००	२८००	१२०००	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P2	३.५.	डम्पिङ साइट निर्माण	वटा	२	१	०	१	०	०	५००	०	८००	०	०	१३००	
P2	३.६.	फोहोर मैला व्यवस्थापन उपकरण खरिद	थान	२०	४	४	४	४	४	१००	११०	१२०	१४०	१६०	६३०	
P1	३.७.	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	वटा	१०	२	२	२	२	२	२०००	२२००	२४००	२६००	२८००	१२०००	
P2	३.८.	घरेलु फोहोर मैला वर्गीकरण, व्यवस्थापन तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	४००	४४०	४८०	५६०	६४०	२५२०	
		जम्मा बजेट								१२०००	१४४५०	१६२००	१८९००	१९४००	८०९५०	
	का.सं.नं.	लैगिंक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण (उद्देश्य ४. लक्षित एंव विपन्न वर्गको सक्षमता र स्थानीय नीति निर्माणमा संलग्नता वृद्धि गर्नु/प्रतिफल नं. २.४.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P2	४.१.	राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, विद्यालयका प्रतिनिधि लगायत सामाजिक अगुवाहरुलाई सामाजिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण सम्बन्धि अभिमुखीकरण	पटक	२	०	१	०	१	०	०	२००	०	२५०	०	४५०	
P1	४.२	महिला, बालबालिका, अपांगता भएका व्यक्ति तथा जेष्ठ नागरिक सम्बन्धि सेवा प्रदायक सरकारी तथा गैरसरकारी संरचनाको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	३	१	१	०	१	०	५००	६००	०	८००	०	१९००	
P2	४.३	घरमुली भएका महिला, महिला जनप्रतिनिधि तथा संघसंस्थामा आवद्ध महिलाहरुको नेतृत्व क्षमता विकास तालिम	पटक	२	१	०	०	१	०	२५०	०	०	३००	०	५५०	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P2	४.४	महिला हिंसा बढी हुने समुदायका बैवाहिक जोडीहरुलाई जोडी परामर्श कार्यक्रम	पटक	२	०	१	०	०	१	०	३००	०	०	४००	७००	
P2	४.५	बेरोजगार श्रमयोग्य महिलाहरुको लागि रोजगार उन्मुख सीप विकास तालिमा	जना	४०	१०	०	१०	२०	०	५००	०	१२००	२४००	०	४१००	
P1	४.६	एकल महिलाको लागि सीपमूलक कार्यक्रम	जना	२५	०	१०	०	०	१५	०	५००	०	०	१०००	१५००	
P2	४.७	हिंसा न्यूनीकरण २४ घण्टे हटलाइन सेवा सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	१	१५०	१७०	१९०	२१०	२३०	९५०	
P1	४.८	हिंसामा परेका महिला, बालबालिका, अपांगता भएका व्यक्ति तथा जेष्ठ नागरिकको उद्धार तथा पुनर्स्थापन कोष स्थापना तथा सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	१	१०००	२००	२००	२००	२००	१८००	
P2	४.९	किशोर किशोरी लक्षित यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	२	०	१	०	१	०	०	२००	०	२५०	०	४५०	
P2	४.१०	पालिकास्तरीय बालक्लब गठन तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	३	१	०	१	०	१	२००	०	२५०	०	२७०	७२०	
P2	४.११	बाल यौन दुर्व्यहार, बालश्रम तथा बालविवाह सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	१	१	०	१	०	२००	२२०	०	२५०	०	६७०	
P1	४.१२	अपांगता भएका व्यक्तिका बालबालिकालाई विशेष सहयोग	जना	३५	७	७	७	७	७	३००	३३०	३६०	३९०	४२०	१८००	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाणा	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P2	४.१३	अपांगता अधिकार सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम वडास्तरमा वार्षिक	पटक	३५	७	७	७	७	७	३५०	३८०	४२०	४५०	४९०	२०९०	
P1	४.१४	अपांगता भएकाहरुलाई सहायक सामाग्री वितरण	थान	२५	५	५	५	५	५	१००	११०	१२०	१४०	१६०	६३०	
P1	४.१५	अपांगताको कारणले आयआर्जनमा संलग्न हुन नसक्ने व्यक्तिहरुलाई विशेष सहयोग कार्यक्रम	जना	३५	७	७	७	७	७	३५०	३७०	३९०	४२०	४५०	१९८०	
P2	४.१६	जेष्ठ नागरिक सेवा केन्द्र स्थापना	संख्या	१	०	१	०	०	०	०	३०००	०	०	०	३०००	
P2	४.१७	जेष्ठ नागरिक मैत्री मनोरञ्जन स्थल निर्माण	संख्या	२	०	०	१	०	१	०	०	१५००	०	२०००	३५००	
P2	४.१८	जेष्ठ नागरिकमा हुन सक्ने रोगहरु जस्तै डिमेन्सिया, अल्जाइमर्स, आर्थराइटिस, आदिसम्बन्धि सचेतना तथा निदान कार्यक्रम	पटक	३	१	१	०	१	०	३००	३५०	०	४००	०	१०५०	
P2	४.१९	डिमेन्सिया तथा गम्भिर मानसिक स्वास्थ भएको व्यक्ति हेरचाह गर्ने परिवार सदस्यलाई परामर्श तथा विषेश सहयोग	जना	२५	५	५	५	५	५	२५०	२७०	२९०	३१०	३३०	१४५०	
P2	४.२०	जेष्ठ नागरिक तथा जेष्ठ नागरिकको हेरचाह गर्ने परिवारका सदस्यलाई जेष्ठ	पटक	३	०	१	१	१	०	०	२००	२२०	२४०	०	६६०	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
		नागरिक पोषण सचेतना कार्यक्रम														
P2	४.२१	मानव वेचविखन विरुद्धको सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	०	१	१	०	१	०	७०	७७	०	८५	२३२	
P1	४.२२	दलितहरुलाई परम्परागत आरनको आधुनिकीकरणको लागि औजार वितर	जना	१५	३	३	३	३	३	१५०	१८०	२००	२५०	२८०	१०६०	
P1	४.२३	बराम समुदाय लक्षित कषि तथा पशपालन कार्यक्रम	जना	२०	४	४	४	४	४	२००	२२०	२५०	२८०	३००	१२५०	
		जम्मा बजेट								४८००	७८७०	५६६७	७५४०	६६१५	३२४९२	
	का.सं.नं.	युवा खेलकुद, श्रम तथाा रोजगार (उद्देश्य ५. युवा तथा उत्पादनशील जनशक्तिको सिर्जनशिलता, उद्यमशिलता एवं उत्पादनशिलतामा वृद्धि गर्नु/प्रतिफल नं. २.५.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P2	५.१.	दक्ष तथा अर्द्धदक्ष जनशक्ति तथ्यांक संकलन र दस्तावेजीकरण गर्ने	पटक	३	१	०	१	०	१	१००	०	१५०	०	२००	४५०	
P1	५.२.	जोखिम क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिकको लागि जीवन विमा कार्यक्रम	जना	१००	२०	२०	२०	२०	२०	८०	१६०	२४०	३२०	४००	४००	
P1	५.३.	अर्द्धदक्ष जनशक्तिलाई रोजगार उन्मुख सीपमूलक तालिम	जना	१००	४०	०	४०	०	०	१०००	०	११००	०	०	२१००	
P1	५.४.	युवा स्वरोजगार कार्यक्रम	जना	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१००००	११०००	१२०००	१४०००	१५०००	६२०००	
P2	५.५.	युवा क्लबलाई खेलकुद सामाग्री वितरण	थान	३५	७	७	७	७	७	३५०	४००	४५०	५००	५५०	२२५०	
P1	५.६.	पालिकाबाट प्रतिनिधित्व गर्ने क्षेत्रिय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय	जना	१०	२	२	२	२	२	१००	११०	१२०	१४०	१६०	६३०	

	क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
		खेलाडीलाई प्रोत्साहन (एक जनालाई एक पटक)														
P2	५.७.	खेलकुद तथा मार्शल आर्ट प्रशिक्षक व्यवस्थापन	जना	७	२	२	२	१	०	५००	६००	६५०	३००	०	२०५०	
P1	५.८.	पालिकास्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता	पटक	२	०	१	०	१	०	०	१०००	०	१५००	०	२५००	
P2	५.९.	खेलकुद मैदान, भलिबाल तथा ब्याडमिन्टन कोर्ट निर्माण तथा स्तरोन्नति	संख्या	१४	२	२	२	२	२	१०००	११००	१२००	१४००	१६००	६३००	
P2	५.१०.	दुर्व्यसनमा परेका युवा लक्षित परामर्श तथा पुनरोत्थान कार्यक्रम	जना	४०	१०	०	१०	१०	१०	२००	०	२५०	२८०	३००	१०३०	
P2	५.११.	दुर्व्यसनको नकारात्मक प्रभाव सम्बन्धि युवा लक्षित सचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	३	०	१	०	१	१	०	२००	०	२५०	२५०	७००	
P1	५.१२	औपचारिक अध्ययन छोडेका किशोरकिशोरीलाई रोजगार उन्मुख सीप तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम	जना	३५	१०	०	१०	०	१५	१०००	०	१२००	०	१७००	३८००	
		जम्मा बजेट								३४४३०	३५०७०	३८४१०	३९१९०	५३१६०	८२३६०	
	का.सं.नं.	भाषा,संस्कृति तथा संस्कार (उद्देश्य ६. स्थानीय साँस्कृतिक र ऐतिहासिक स्थलको पहिचान तथा भाषा, कला, संस्कृति तथा संस्कारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु /प्रतिफल नं. २.६.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P2	६.१.	स्थानीय कला, संस्कृति, सम्पदा, भाषा साहित्यमा आधारित प्रकाशन	संख्या	५	१	१	१	१	१	६०	७०	८०	९०	१००	४००	

	क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P1	६.२.	तामाङ, मगर भाषा संरक्षण तथा संवर्द्धन संग्रालय	संख्या	१	०	०	०	०	१	०	०	०	०	४०००	४०००	
P1	६.३.	गुम्बा निर्माण, स्तरोन्नति	संख्या	४	०	१	१	१	१	०	१५००	१६५०	१८००	२०००	६९५०	
P2	६.४.	मन्दिर, चर्च निर्माण तथा स्तरोन्नति	संख्या	४	१	१	१	१	०	५००	६००	७००	८००	९००	३५००	
P1	६.५.	विभिन्न जात तथा धर्म संस्कृतिअनुसारको घाट, दफन तथ सदगद स्थल निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	१०	२	३	२	२	१	७००	१२००	८००	९००	१०००	४६००	
P1	६.६.	खैचेडी, भजन, पञ्चेबाजा, तामाङ सेलो, डम्फु, मगर संस्कार संरक्षण तथा संवर्द्धन कार्यक्रम	संख्या	३	१	१	०	१	०	४००	४५०	०	५००	०	१३५०	
		जम्मा बजेट								१६६०	३८२०	३२३०	४०९०	८०००	२०८००	
		कुल जम्मा बजेट								**९७७७०**	**११७३१९**	**१२१४०५**	**१३५४६२**	**१४३७६१**	**४८३४८७**	

अनुसूची ७ : पूर्वाधार क्षेत्र विकास कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट

P1/P 2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
	का.सं नं.	सडक तथा पुलपुलेसा (उद्देश्य १. सडक, यातायात, बजार एवं आधारभूत सुविधामा वृद्धि गर्नु/ प्रतिफल ३.१) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	१.१.	सडक कालो पत्रे	कि.मि.	२५	५	५	५	५	५	५0000	५२५00	५५000	६0000	६६000	२८३५00	
P2	१.२.	नयाँ सडक टयाक	कि.मि.	१५0	३0	३0	३0	३0	३0	४0000	४४000	४८000	५४000	६0000	२५0000	
P1	१.३.	ग्राभेल	कि.मि.	१00	२0	२0	२0	२0	२0	४0000	४४000	४८000	५४000	६0000	२५0000	
P2	१.४.	गोरेटो बाटो निर्माण तथा स्तरोन्नति	कि.मि	३0	६	६	६	६	६	५000	५५00	६000	६५00	७000	३0000	
P2	१.५.	झोलुंगे पुल	वटा	५	१	१	१	१	१	१0000	११000	१२000	१३000	१४000	६0000	
P1	१.६.	पक्की पुल	मि.	१0	२	२	२	२	२	५0000	५२५00	५५000	६0000	६६000	२८३५00	
		जम्म बजेट								१९५000	२0९५00	२२४000	२४७५00	२७३000	११५७000	
	का.सं नं.	भवन तथा वस्ती विकास (उद्देश्य २. सुरक्षित आवास, व्यवस्थित बजार तथा सार्वजनिक सुविधामा अभिवृद्धि गर्नु/ प्रतिफल ३.२) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	२.१.	एकीकृति वस्ति विकास मापदण्ड निर्माण	संख्या	१	१	0	0	0	0	३00	0	0	0	0	३00	
P1	२.२.	एकीकृत वस्ती विस्तार	वटा	४	१	१	१	0	१	१२000	१४000	१६000	0	१८000	६0000	
P1	२.३.	जोखियुक्त वस्ती अध्ययन तथा सर्भेक्षण	पटक	२	१	0	0	१	0	१000	0	0	१५00	0	२५00	

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P1	२.४.	जोखिमयुक्त वस्ती स्थानान्तरण कार्यक्रम	घरधुरी	४८	०	१२	१२	१२	१२	१००००	११०००	१२०००	१३०००	१५०००	६१०००	
P1	२.५.	अर्थिङ जडान सहयोग	घरधुरी	२००	४०	४०	४०	४०	४०	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००	
P2	२.६.	एकीकृत बजार व्यवस्थापन सचेतीकरण कार्यक्रम	पटक	२	१	०	०	१	०	५००	०	०	६००	०	११००	
		जम्मा बजेट								२४३००	२५५५०	२८६००	१५७५०	३३७००	१२७९००	
	का.सं नं.	सूचना तथा संचार प्रविधि विकास (उद्देश्य ३. नवप्रवर्तनात्मक सूचना तथा संचार प्रविधिमा पालिकावासीको पहुँच अभिवृद्धि गन /प्रतिफल ३.३) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	३.१.	सबै सार्वजनिक संस्थाहरुमा इन्टरनेट पूर्वाधार निर्माण	संख्या	६०	१२	१२	१२	१२	१२	१२००	१३००	१४००	१५००	१६००	७०००	
P1	३.२.	मोवाईल टावर स्थापना (एलसेल, एनटिसी)	संख्या	२	०	१	०	१	०	०	६०००	०	७०००	०	१३०००	
P2	३.३.	एकीकृत सूचना प्रणाली विकास तथा विस्तार	पटक	३	१	०	१	०	१	२५००	०	६०००	०	८०००	१६५००	
P1	३.४.	हेलो सरकार हटलाइन सेवा सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	१	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००	
P1	३.५.	अनलाइन कक्षा सञ्चालन सहजताको लागि	मोबाइल थान	२००	४०	४०	४०	४०	४०	८००	९००	१०००	११००	१२००	५०००	

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
		पूर्वाधार विकास (जस्तै विद्यार्थी मोबाई, शिक्षक लाई ल्यापटप वितरण)														
		जम्मा बजेट								५०००	८७५०	९०००	१०२५०	११५००	४४५००	
	का.सं न	विद्युत तथा ऊर्जा विकास (उद्देश्य ४. विद्युतको सहज आपूर्ति तथा निर्यात व्यवस्थापन र वैकल्पिक/नवीकरणीय उर्जा प्रवर्द्धन तथा विस्तार गर्न /प्रतिफल ३.४) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	४.१.	सबै वडामा विद्युत लाइन विस्तार	वडा	७						५०००	५५००	६०००	६५००	७०००	३००००	
P1	४.२.	ट्रान्सफर्मर क्षमता वृद्धि	संख्या	३	१	१	१	०	०	३०००	३५००	३५००	०	०	१००००	
P2	४.३.	साना जलविद्युत आयोजनाको मर्मत तथा क्षमता वृद्धि	संख्या	२	०	१	०	१	०	०	४०००	०	४५००	०	८५००	
P2	४.४.	सडक बत्ती विस्तार	टोल	१०	२	२	२	२	२	१००	११०	१२०	१३०	१४०	६००	
P2	४.५.	जेनेरेटर खरिद	संख्या	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६०	३९०	४२०	१८००	
P1	४.६.	बायोग्याँस निर्माण तथा सुधारिएको चुलो प्रवर्द्धन कार्यक्रम	घरधुरी	१४००	२८०	२८०	२८०	२८०	२८०	१००००	११०००	१२०००	१३०००	१४०००	६००००	
P1	४.७.	सोलार प्यानल जडान	थान	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	८०००	८५००	९०००	९५००	१००००	४५०००	
		जम्मा बजेट								२६४००	३२९४०	३०९८०	३४०२०	३१५६०	१५५९००	
		कुल जम्मा बजेट								२५०७००	२७६७४०	२९२५८०	३०७५२०	३४९७६०	१४८५३००	

अनुसूची ८ : वनवातावरण, भूसंरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
	का.सं नं.	वनवातावरण संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा सदुपयोग (उद्देश्य १. वनको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोगमा समुदायको पहुँच र क्षमता वृद्धि गर्नु/प्रतिफल नं. ४.१.) सँग सम्बन्धित विकासका कार्यक्रम														
P1	१.१.	सामुदायिक वनको नीतिगत अवधारणासम्बन्धि अन्तरक्रिया वडास्तरमा	वटा	३५	७	७	७	७	७	२१०	२३०	२५०	२७०	३००	१२६०	
P1	१.२.	सामुदायिक वन समिति पदाधिकरी क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	३००	३३०	३६०	३९०	४२०	१८००	
P2	१.३.	वन उपभोक्त समिति भ्रमण	पटक	२	०	१	०	१	०	०	५००	०	५००	०	१०००	
P1	१.४.	नर्सरी स्थापना	वटा	१२	२	०	४	२	३	१०००	०	१३००	२८००	२९००	८०००	
P2	१.५.	जडिबुटी संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापन	वटा	३	०	१	०	१	१	०	३५००	०	४५००	५५००	१३५००	
P1	१.६.	वृक्षा रोपण	रोपनी	६०	१२	१२	१२	१२	१२	४००	४४०	४९०	५४०	५९०	२४६०	
P2	१.७	गैरकाष्ठ व्यावसायिक खेती कार्यक्रम	रोपनी	५०	१०	१०	१०	१०	१०	५००	५५०	६००	६७५	७७५	३१००	
P1	१.८	जडीबुटी रोपण तथा संरक्षण कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	६०००	

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P2	१.९	सामुदायिक वन गोडमेल कार्यक्रम	पटक	२५५	५	५	५	५	५	५००	५५०	६००	६७५	७७५	१२६०	
		जम्मा बजेट								३९१०	७२००	४८००	११६५०	१२६६०	४०२२०	
	का.सं नं.	जलाधार तथा भूसंरक्षण (उद्देश्य २. जल,जंगल,जमीन तथा जलाधारका श्रोतको संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धि गर्नु /प्रतिफल नं. ४.२.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	२.१.	गाउँपालिकाभरी मुहान अध्ययन तथा सर्वेक्षण कार्कक्रम	पटक	१	१	०	०	०	०	५००	०	०	०	०	५००	
P1	२.२.	मुहान तथा मुहान समूह दर्ता अभियान तालिम	पटक	३	०	१	०	१	१	०	१५०	०	२००	२००	५५०	
P1	२.३.	मुहान क्षेत्र पहिचान, अभिलेखीकरण तथा संरक्षण	संख्या	५	१	१	१	१	१	१००	११०	१२०	१३०	१४०	६००	
P2	२.४.	नदी कटान क्षेत्रमा तटबन्धन	कि.मि.	३०	६	६	६	६	६	६०००	६५००	७०००	७५००	८०००	३५०००	
P2	२.५.	पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम (वृक्षा रोपण , वायोइन्जिनियरिङ, आदि)	संख्या	१०	२	२	२	२	२	४०००	४४००	४८००	५२००	५६००	२४०००	
P1	२.६.	जलाधार क्षेत्र पहिचान तथा संरक्षण कार्यक्रम	पटक	२	१	०	०	१	०	८००	०	०	१०००	०	१८००	
P1	२.७.	भूक्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र पहिचान तथा अभिलेखीकरण	संख्या	९	३	२	०	२	२	१००	१५०	०	१७०	१९०	६१०	
		जम्मा बजेट								११५००	११३१०	११९२०	१४२००	१४१३०	६३०६०	

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
	का.सं नं.	पर्यावरणीय स्वच्छता तथा जलवायु अनुकुलन (उद्देश्य ३. पर्यावरणीय स्वच्छता, सुन्दरता र जलवायु परिवर्तन अनुकुलनमा अभिवृद्धि गर्नु/प्रतिफल नं. ४.३.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	३.१.	सरसफाई सम्बन्धि जनजागरण अभियान (घरायसी फोहोर व्यवस्थापन तथा सरसफाई कार्यक्रम सबै वडामा)	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३७५	४००	४२५	४५०	२०००	
P2	३.२.	फोहोर मैला संकलन तथा व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना	वटा	७	१	२	२	१	१	२०००	४२००	४२००	२४००	२६००	१५४००	
P1	३.३.	डस्टविन वितरण	वटा	२००	१००	०	०	०	१००	३००	०	०	०	५००	८००	
P2	३.४.	सार्वजनिक कार्यालय वरिपरी उद्यान निर्माण	वटा	१४	२	२	३	३	४	१०००	१०००	१६००	१७००	२२००	७५००	
P2	३.५	किसानहरुलाई खेतीमा जलवायू परिवर्तन अनुकूलन तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	१०००	१५००	२०००	२५००	३०००	१००००	
P2	३.६	पालिकास्तरमा नमूना उद्यान निर्माण	संख्या	१	०	०	०	५०००	०	०	०	०	५०००	०	५०००	
		जम्मा बजेट								४६५०	७०७५	८२००	१२०२५	८७५०	४०७००	
	का.सं नं.	विपद व्यवस्थापन (उद्देश्य ४. विपद न्यूनीकरण तथा क्षती व्यवस्थापनलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्नु /प्रतिफल नं. ४.४.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	४.१.	विपद् सामाग्री खरिद	थान	४०	८	८	८	८	८	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००	
P1	४.२.	विपद पूर्व तयारी तथा खोज उद्धार सम्बन्धि तालिम	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३८०	४२०	४६०	५००	२११०	
P1	४.३.	विपद् समितिलाई तालिम	पटक	३	०	१	१	०	१	०	४००	५००	०	६००	१५००	

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P2	४.४.	उच्च पहाडी क्षेत्रमा अर्थिडको व्यवस्था	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३८०	४२०	४६०	५००	२११०	
P2	४.५.	पानी ट्यांकर तथा दमकल	संख्या	१	०	१	०	०	०	०	०	५०००	०	०	५०००	
P2	४.६.	वस्ती छेउका खोला नाला तटबन्धन	वटा	१५	३	३	३	३	३	२५००	३०००	३५००	४०००	४५००	१७५००	
P1	४.७	प्रकोप व्यवस्थापन कोष वडास्तरमा	संख्या	७	१	१	१	२	२	१५००	१६००	१७००	३५००	३६००	११९००	
P1	४.८	विपद व्यवस्थापन स्थानीय कोष पालिकास्तरमा	संख्या	१	१	१	१	१	१	२००	२००	३००	३००	३००	१३००	
P1	४.९	विपद प्राथमिक उपचार तथा खोज उद्धार तालिम	पटक	२	०	०	१	०	१	०	०	४००	०	५००	९००	
		जम्मा बजेट								५४००	६५१०	१२८४०	९३७०	११२००	४५३२०	
		कुल जम्मा बजेट								२५४६०	३२०९५	३७७६०	४७२४५	४६७४०	१८५५८०	

अनुसूची ९ : संस्था विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र कार्यक्रम, बार्षिक परिमाणात्मक लक्ष्य तथा बजेट

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
	का.सं नं.	सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन (उद्देश्य नं. १. सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन प्रक्रिया स्पष्ट, सहज तथा पारदर्शी बनाउनु/प्रतिफल नं. ५.१.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	१.१.	प्रविधिमैत्री सार्वजनिक सुचना पाटी निर्माण	वटा	२०	८	०	१२	०	०	५००	०	८००	०	०	१३००	
P1	१.२.	उपभोक्ता समितिलाई तालिम कार्यक्रम	वटा	३५	७	७	७	७	७	४००	५००	६००	७००	८००	३०००	
P1	१.३.	इन्टरनेट सेवा विस्तार	वटा	१४	०	७	०	७	०	०	४००	०	५००	०	९००	
P1	१.४.	सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम	वटा	४०	८	८	८	८	८	४००	४५०	५००	५५०	६००	२५००	
P1	१.५.	पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम	वटा	२३	४	४	५	५	५	३५०	४००	५००	५५०	६००	२४००	
P1	१.६.	गुनासो तथा सुझाव संकलन पेटिका व्यवस्थापन	वटा	१८	८	७	३	०	०	२००	२००	१००	०	०	५००	
P2	१.७.	नागरिक रेडियो शिक्षा कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
P2	१.८.	निःशुल्क वाइफाई सेवा विस्तार	वटा	१४	०	७	०	०	५	०	४२०	०	०	४००	८२०	
P1	१.९	नागरिक वडापत्र निर्माण	वटा	१४	३	०	३	५	०	७५	०	७५	१२५	०	२७५	
P2	१.१०	त्रैमासिक बुलेटिन प्रकाशन कार्यक्रम	वटा	२०	४	४	४	४	४	२००	२२५	२५०	२७५	३००	१०५०	
P1	१.११	घुम्ती शिविर सञ्चालन	वटा	३५	७	७	७	७	७	५००	६००	७००	८००	९००	३५००	
		जम्मा बजेट								२७२५	३२९५	३६२५	३६००	३७००	१६९४५	

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		(संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
	का.सं नं.	संस्थागत क्षमता तथा मानव संशाधन विकास (उद्देश्य नं. २. कार्यपालिका तथा सेवा प्रदायकको संस्थागत क्षमता, मानव संशाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु /प्रतिफल नं. ५.२.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	२.१.	बालबालिका तथा अपांगतामैत्री कार्यक्रम (सबै विद्यायल तथा सरकारी कार्यालयमा)	वटा	१४	०	४	५	३	३	०	२४०	३५०	२१०	२५०	१०५०	
P1	२.२.	टोल विकास तथा उपभोक्ता समितिहरुको गठन तथा तालिम सञ्चालन	वटा	१०५	३५	२१	२८	२१	३५	५००	४००	५००	४५०	८००	२६५०	
P2	२.३.	प्रविधिमैत्री वडा कार्यालय कार्यक्रम	वटा	७	०	०	७	०	०	०	०	५००	०	०	५००	
P1	२.४.	कर्मचारी व्यवस्थापन	जना	३१	७	६	८	५	५	५०	५०	७०	५०	५०	२७०	
P1	२.५.	आवश्यक कार्यविधि निर्माण	संख्या	२५	३	४	५	६	७	१५०	२२०	२८०	३५०	३८०	१३८०	
P1	२.६.	कर्मचारी तथा पदाधिकारी अवलोकन भ्रमण (स्वदेश तथा विदेश)	वटा	५	१	१	१	१	१	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	५०००	
P2	२.७.	सेवा केन्द्र तथा इकाई स्थापना	वटा	१४	१	३	३	४	३	३०	१००	११०	१५५	१५०	५४५	
P2	२.८.	भगिनी सम्बन्ध स्थापना कार्यक्रम	वटा	३	०	०	०	१	२	०	०	०	१००	२२०	३२०	
P1	२.९	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि तथा पुनर्ताजकी तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	२००	२५०	३००	३५०	४००	१३००	

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		(संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
P1	२.१०	अनुगमन तथा मूल्यांकन तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	७५	१००	१२५	१५०	२००	६५०	
P2	२.११	सवारी साधन मर्मत	पटक	१०	२	२	२	२	२	४००	५००	७००	९००	११००	३६००	
P1	२.१२	फर्निचार खरिद	थान	५०	१०	१०	१०	१०	१०	२००	२५०	३००	३५०	४००	१५००	
P2	२.१३	कम्प्यूटर लगायत विविध मर्मत	पटक	१०	२	२	२	२	२	२००	२५०	३००	३५०	४००	१३००	
P1	२.१४	ल्यापट तथा कम्प्यूटर खरिद	थान	२०	५	५	५	५	५	३००	३५०	४००	४५०	५००	२०००	
		जम्मा बजेट								३१०५	३८१०	५१३५	५१६५	६२५०	२३४६५	
	का.सं नं.	श्रोत व्यवस्थापन तथा पचिालन (उद्देश्य नं. ३. आन्तरिक आय तथा वाह्य स्रोत परिचालनमा अभिवृद्धि गर्नु/प्रतिफल नं. ५.३.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														
P1	३.१.	राजस्व तथा कर सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	११०	१३०	१५०	१७०	६६०	
P1	३.२.	सार्वजनिक सम्पति लगत संकलन कार्कत्रम	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३८५	४२०	४६०	५१०	२१२५	
P2	३.३.	व्यवसाय दर्ता नविकरण प्रोत्साहन कार्यक्रम	वटा	३५	७	७	७	७	७	३००	३३०	३६५	४००	४००	१७९५	
P2	३.४.	सर्वपक्षीय साझेदारी अभिवृद्धि कार्यशाला गोष्ठी तथा तालिम	वटा	३५	७	७	७	७	७	४००	४४०	४८०	४३०	४७५	२२२५	
P1	३.५.	विकासका साझेदार संस्थाहरुसँग नियमति समन्वय बैठक	पटक	१०	२	२	२	२	२	१००	१२५	१५०	१७५	२००	७५०	
		जम्मा बजेट								१२५०	१३९०	१५४५	१६१५	१७५५	७५५५	
	का.सं नं.	विकास व्यवस्थापन (उद्देश्य नं. ४. विकास व्यवस्थापन सूचना तथा प्रविधिमा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउनु /प्रतिफल नं. ५.४.) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम														

P1/P2	क.स.	प्रतिफलअनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षका जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष्य					कार्यान्वयनको लागि अनुमानित लागत बजेट रु. हजारमा					कुल लागत रु. हजारमा	लागत सहयोग स्रोत (संघ,प्रदेश,पालिका, अन्य)
			इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५		
P1	४.१.	विषय क्षेत्रगत योजना बैंक स्थापना वार्षिक	पटक	५	१	१	१	१	१	५०	६०	७५	९०	१०५	३८०	
P1	४.२.	ओपिआर तथा सम्भाव्यता अध्ययन कार्यक्रम	वटा	४२	७	१४	७	७	७	१०००	२२००	१२००	१२५०	१३००	५९५०	
P1	४.३.	विकास साझेदारी कार्यक्रम	वटा	१४	०	०	०	७	७	०	०	०	३००	४००	७००	
P1	४.४.	प्राविधिक लगत इस्टिमेट तथा मुल्यांकन कार्यक्रम	वटा	७	०	०	०	३	४	०	०	०	१००	१५०	२५०	
P2	४.५.	सावजनिक अन्तरक्रिया तथा गुनासो संकलन वृद्धि कार्यक्रम	वटा	७	२	२	१	१	१	१००	११०	६०	७०	८०	४२०	
P2	४.६.	सुचना प्रविधि विकास, विस्तार तथा अद्यावधि कार्यक्रम नियमित	पटक	५	१	१	१	१	१	१००	११५	१४०	१५५	१७०	५८०	
P2	४.७.	सम्पन्न तथा भईरहेका योजना तथा कार्यक्रमरुको सुचना व्यवस्थापन बार्षिक	पटक	५	१	१	१	१	१	५०	७५	१००	१२५	१५०	५००	
P1	४.८.	अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	१	१	१	१	१	१००	१५०	२००	२५०	३००	१०००	
		जम्मा बजेट								१४००	२७१०	१७७५	२३४०	२६५५	१०८८०	
		कुल जम्मा बजेट								८४८०	११२०५	१२०८०	१२७२०	१४३६०	५८८४५	

अनुसूची १० : दीर्घकालीन प्रादेशिक तथा राष्ट्रिय लक्ष्य, दिगो विकास लक्ष्य

दीर्घकालीन प्रदेश लक्ष्य (दीप्रल)	दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्य (दीराल)	दिगो विकास लक्ष्य (दिविल)
१. सुसंस्कार १.१. सम्पदाहरुको संरक्षण र विकास १.२. भाषा, कला, संस्कृति र साहित्याको संरक्षण र विकास १.३. परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन १.४. सुरक्षित, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज **२. सुख** २.१. स्वस्थ र सन्तलित पर्यावरण २.२. सुशासन २.३. सवल लोकतन्त्र २.४. राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान **३. समृद्धि** ३.१. सर्वसुलभ आधुनिक एंव सघन अन्तरआबद्धता ३.२. मानव पूँजी तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग ३.३. उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व ३.४.उच्च र समतामूलक राष्ट्रिय आय	**१. समृद्धि** १.१. सर्वसुलभ आधुनिक एंव सघन अन्तरआबद्धता १.२. मानव पूँजी तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग १.३. उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व १.४. उच्च र समतामूलक राष्ट्रिय आय **२. सुख** २.१. परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन २.२. सुरक्षित, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज २.३. स्वस्थ र सन्तलित पर्यावरण २.४. राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान	१. गरीबीको अन्त्य २. भोकमरीको अन्त्य ३. स्वस्थ जीवन ४. गुणस्तरीय शिक्षा ५. लैगिक समानता ६. स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई ७. धान्न र बेहोर्न सकिने स्वच्छ उर्जा ८. मर्यादित काम तथा आर्थिक वृद्धि ९. उत्थानशील (Resilient) पूर्वाधार, दिगो औद्यगीकरण तथा नवप्रवर्तन १०. असमानता हटाउने ११. दिगो शहर तथा मानव वस्ती १२. दिगो उपभोग तथा उत्पादन ढाँचा १३. जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्य १५. प्राकृतिक भूवासस्थानको रक्षा तथा पुनःस्थापना र दिगो भूउपयोग १६. शान्ति, न्याय तथा सशक्त संस्था १७. लक्ष्य हासिलको लागि साझेदारी

अनुसूची ११ : वडाबाट प्रस्तावित विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम

(वाड नं. १ देखि ७ को भेला मिति २०७८।०१। ५देखि १३ गतेसम्म)

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/२/३/ ४/५)
	आर्थिक विकास(कृषि,पशु,उद्योग,वाणिज्य तथा पर्यटन, बैंक तथा वित्तिय संस्था)				
	वाड नं. १ कृषि विकास कार्यक्रम				
	नर्सरी व्यवस्थापन (लौड सल्ला,किवि,लप्सी,सुन्तला,कागती)	वटा	३	१000	१
	उन्नत बीउ वितरण कार्यक्रम (वार्षिक २ पटक)	घरधुरी	४00	२000	१/२/३/४/५
	किवि,सुन्तला पकेट क्षेत्र विकास गर्ने	वटा	२	१0000	३/४
	फलफुल बगैंचा विस्तार	वटा	१५	३000	३/४/५
	प्लाष्टिक टनेल निर्माण	वटा	२00	६000	२/३
	तरकारी संकलन केन्द्र	वटा	३	७000	१/२/३
	माटो परिक्षण कार्यक्रम	घरधुरी	४00	१५0	१/२
	वीउ संरक्षण मिनी ल्याव स्थापना	वटा	१	२५0	३
	कृषक भ्रमण कार्यक्रम	वटा	१	५00	२/३
	कृषक घुम्ति तालिम (बाली संक्रामक रोग, जैविक मल तथा विषादी उत्पादन सम्बन्धी)	वटा	१0	५00	१/२/३/४/५
	कृषि प्राविधिक तालिम	जना	२	७0	२
	अर्गानिक खेती प्रवर्द्धन तालिम	पटक	२	२00	२/३
	दिगो भु–व्यवस्थापन कृषक तालिम	वटा	३	५000	
	Integrated Pest Management (IPM) पाठशाला	वटा	१	५00	२
	कृषि मेला आयोजना वार्षिक	वटा	५	२५0	१/२/३/४/५
	बाली संरक्षण शिविर	वटा	१२	९000	
	माटो सुधार, बाली विमा तथा बाली विकास कार्यक्रम			१६00	
	बाली विमा अनुदान	घरधुरी	४00	२000	
	सिंचाई विकास तथा विस्तार				
	सिंचाई पोखरी निर्माण	वटा	२00	५000	
	पाईप सिंचाई कार्यक्रम	रोपनी	२00	५000	१/२/३/४
	कृषि कुलो निर्माण तथा मर्मत	वटा	२	५000	१/२/३/४
	वडा नम्बर २ कृषि विकास कार्यक्रम				
	नर्सरी स्थापना (किवी, केरा, अम्बा, गोलभेडा, प्याज फाँटमा, मेवा बगुवामा, लिचि सल्लेमा, कागती ज्यामिरेमा र लौठसल्ला पाँचे र ढुंगेपानीमा		९/६	२५00	१/२/३
	तरकारी संकलन केन्द्र स्थापना (फाँटमा, वगुवामा, पाहाखोलामा, भन्ज्याङमा)	वटा	४	४000	१/२/३/४
	आलु तथा विउविजनको लागि कोल्डस्टोर स्थापना फाँटमा	वटा	१	४000	२
	बोरिङ निर्माण माल्टा फाँटमा	वटा	१	४000	३

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (०००)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	माटो परीक्षण शिविर संचालन वार्षिक	पटक	५	५००	
	भकारो सुधार कार्यक्रम वडाभरी	घरधुरी	५००	२५००	१
	अदुवा वेसार पकेट क्षेत्र कार्यक्रम	स्थान	१	३०००	
	उन्नत विउविजन वितरण (मकै, धान, गहुँ, तोरी)				
	प्लाष्टिक टनेल निर्माण	संख्या	४००	५०००	१/२/३/४
	बाली विमा अनुदान			१०००	
	कृषकहरुको लागि तालिम (तरकारी, फलफुल खेती, संक्रामक रोग, जैविक मल तथा विषादी उत्पादन) वार्षिक	पटक	५	५००	
	कृषि प्राविधिकको लागि तालिम वार्षिक (पालिकास्तर)	पटक	५	५००	
	व्यवसायिक कृषकहरुलाई विशेष तालिम वार्षिक	पटक	५	२५०	
	सिंचाई विकास तथा विस्तार				
	थोपा सिंचाई कार्यक्रम वडाभरी	घरधुरी	२००	५०००	२
	नयाँ सिंचाई कुलो निर्माण :				
	छहरे खोला माल्टा सिंचाई कुलो निर्माण	कि.मि.		२००००	
	तल्लो खेत सिंचाई कुलो निर्माण	कि.मि.		५०००	
	माल्टा बेसी सिंचाई कुलो निर्माण	कि.मि.		१००००	
	छहरे टोल सिंचाई कुलो निर्माण	कि.मि.		३०	
	लिफ्ट सिंचाई सिंचाई कुलो निर्माण	कि.मि.		१००००	
	वाग्मती माल्टाफाँट सिंचाई कुलो निर्माण	कि.मि.		१०००००	
	सिंचाई कुलो मर्मत				
	छहरे खोला माल्टा	कि.मि.		३००	
	तल्लो खेत सिंचाई कुलो	कि.मि.		२००	
	माल्टा बेसी सिंचाई कुलो	कि.मि.		२००	
	अट कुलो	कि.मि.		६००	
	वडा नम्बर ३ कृषि विकास कार्यक्रम				
	फलफुल बगैचा विस्तारको लागि स्याउ, नासपाती, एभोकाडो, किवी नर्सरी स्थापना (छपेली, सातकन्या, मैरे र भैसेमा)	स्थान	४	४००	१/२/३/४
	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना (मासखोला, छवेली, तिनपाने)	वटा	३	७५००	१/२/३
	स्थायी प्लाष्टिक टनेल स्थापना वार्षिक ५० का दरले	वटा	२५०	२००००	
	माटो परीक्षण शिविर वडाभरी वार्षिक एक पटक	पटक	५	१०००	
	मिनिल्याब स्थापना	वटा	१	२५००	३
	भकारो सुधार कार्यक्रम	घरधुरी	४००	१००००	३/४/५
	वडास्तरीय व्यवसायिक अगुवा कृषक तालिम (वडा कार्यालयमा) वार्षिक	पटक	५	५००	
	बस्ती बस्तीमा मौसमी बेमौसमी बाली सम्बन्धि कृषकहरुलाई स्थलगत तालिम	पटक	५	१०००	
	गड्यौला मल उत्पादन तालिम ५ वर्षमा एकपटक	पटक	१	२००	३
	एग्रोभेटको लागि विषादी सम्बन्धि तालिम	पटक	२	१००	२/३
	कृषि प्राविधिक तालिम ९ जनाको लागि पालिका तहमा	पटक	५	१०००	
	अन्तरजिल्ला आधुनिक कृषि फर्म अवलोकन भ्रमण वार्षिक	पटक	५	१०००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (०००)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	कृषि मेला आयोजना छवेलीमा वार्षिक	पटक	५	१०००	
	मौरी पालन कार्यक्रम अन्तर्गत मौरी घार वितरण (चैनपुर, मौरे, माहाकालखोला, भट्टेडाँडा, झाँक्रीडाँडा, छवेली मा)	संख्या	२००	१०००	
	सिंचाई विकास तथा विस्तार				
	खानीखोलाबाट थास्पा फाँट सिचाई कुलो निर्माण	कि.मि.	१	१५००	३
	रानीबास खोलाबाट महांकाल खोल्चा सिचाई कुलो निर्माण	कि.मि.	१	१५००	४
	बोरिङ निर्माण (छपेली माझगाउँ)	वटा	१	४५००	२
	वडा न. ४कृषि विकास कार्यक्रम				
	फलफुल तथा तरकारी नर्सरी स्थापना प्यूटारमा (केरा, मेवा, आँप, लिची, कागती, सुन्तला, ग्राउन्ड एप्पल, इष्ट्वेरी, अंगुर, ड्रयागन फ्रुट)	संख्या	१०	१०००	
	तरकारी संकलन केन्द्र प्यूटारमा	संख्या	१	१०००	
	तरकारी तथा फलफुल चिस्यान केन्द्र स्थापना प्यूटारमा	संख्या	१	५०००	
	तरकारीको ढुवानी व्यवस्था र बजारीकरण प्यूटारमा वार्षिक	पटक	५	५००	
	माटो परीक्षण २ पटक वार्षिक	पटक	१०	२००	
	मिनी पावर टेलर मेशिन वितरण वार्षिक ५ का दरले	संख्या	१०	२०००	
	कृषिसम्बन्धि तालिम तथा भ्रमण कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	१०००	
	खाद्यसुरक्षा बैंक स्थापना प्यूटारमा			३०००	
	सिंचाई विकास तथा विस्तार				
	थोपा सिंचाई (स्प्रिंकल) सहयोग कार्यक्रम	संख्या		५०००	
	वडा न ५कृषि विकास कार्यक्रम				
	खानीडाँडामा फलफुल नर्सरी स्थापना	वटा	१	४००	
	वीउ अनुदान मकै, धान, गहुँ, आलु, तोरी, केराउ, काउली, बन्दा , प्याज, मुला रायो)	घरधुरी	४००	१०००	
	१५० घरलाई प्लाष्टिक टनेल - भकारी डाँडा, ईकुडोल,कलवन ,सानोचिला र माझखण्ड)	वटा	३००	७५००	२/३
	ईकुडोल र कलवनमा चिस्यान केन्द्र स्थापान	संख्या	२	५०००	१/२
	कृषि उपज संकलन केन्द्र ईकुडोलमा	वटा	२	२०००	२/३
	माटो परिक्षण शिविर वार्षिक २ पटक	वटा	१०	५०००	
	भकारो सुधार कार्यक्रम वार्षिक १०० घरधुरी	घरधुरी	४००	३०००	१/२/३/४
	कृषि मेला वार्षिक	वटा	५	५००	
	कृषक तालिम	वटा	१०	२०००	
	कृषक अध्ययन अवलोकन भ्रमण वार्षिक	वटा	१०	१०००	
	सिंचाई विकास तथा विस्तार				
	नाकेम्राङ्ग फाँट कुलो निर्माण	कि.मि.	०.५	१००	
	ईकुडोल गाँउ कुलो निर्माण	कि.मि.	०.५	१००	
	घट्टे सुमारा फाँट कुलो निर्माण	कि.मि.	०.२	४००	
	धामिचौर कुलो निर्माण	कि.मि.	०.२	४००	
	कलवन कुलो निर्माण	कि.मि.	१	४०००	

क.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/२/३/४/५)
	पाईप सिंचाई (मुहानबाट पाईप मार्फत स्प्रिङ्कल सिंचाई) क्षेत्री गाँउ, विसुन्टार, खानी डाँडा, सानोचिला, वसेरी, चिला गाउ, धारे तिनघरे, कलवनमा	स्थान	८	४०००	२/३/४/५
	भकारीडाँडा थोपा सिंचाई (तरकारी खेती)	रोपनी	२००	१५००	२/४
	वडा न. ६ कृषि विकास कार्यक्रम				
	नर्सरी व्यवस्थापन माथिल्लो आम्राङ्ग (नासपाती, सुन्तला, मौषम, ज्यामिर, विमिरो,कागती, निवुवा, भोगटे,नेपाली स्याउ,)	संख्या	८	४००	
	कफि नर्सरी व्यवस्थापन माथिल्लो आम्राङ्ग	संख्या	१	५०	
	दन्ते ओखर, भुई स्याउ, खेती विस्तार कार्यक्रम, माथिल्लो आम्राङ्ग	संख्या	२	१०००	
	माथिल्लो आम्राङ्ग एवोकाडो, किवि खेती विस्तार कार्यक्रम	संख्या	२	५००	
	आम्राङ्ग बेसीमा केरा,आँप,मेवा,लिच्चि,भुईकटहर,रुख कटहर,अनार,अम्बाको नर्सरी स्थापना गर्ने	संख्या	८	४००	
	तरकारी चिस्यान केन्द्र स्थापना गर्ने आम्राङ्ग बेसीमा	संख्या	१	१०००	
	उन्नत मकैको वीउ वितरण प्रति घरधुरी ५ केजी (प्रति केजी रु.४००) वार्षिक	घरधुरी	४५०	४५००	
	उन्नत गहुँको वीउ वितरण प्रति घरधुरी २ केजी (प्रति केजी रु.१५०) वार्षिक	घरधुरी	४५०	६७५	
	उन्नत धानको वीउ वितरण प्रति घरधुरी ५ केजी (प्रति केजी रु.५००) वार्षिक	घरधुरी	१५०	१८७५	
	तल्लो आम्राङ्गमा नमुना फलफुल बगैंचा निर्माण कार्कक्रम	संख्या	१	१०००	
	वडा भित्रका सबै समुह तथा सहकारीहरुलाई हाते ट्रयाक्टर वितरण	वटा	१५	२१५०	
	वीउ भण्डार केन्द्र स्थापना आम्राङ्ग बेसीमा	संख्या	१	१०००	
	रासायनिक मल विक्रि वितरण केन्द्र स्थापना आम्राङ्ग बेसीमा	संख्या	१	१०००	
	कृषि हाटबजार व्यवस्थापन आम्राङ्ग बेसीमा वार्षिक	पटक	५	५००	
	बाली विमाको अभिमुखिकरण कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	२५०	
	कृषकहरुलाई व्यवसायिक तालिम वार्षिक	पटक	५	२५०	
	कृषकहरुलाई अवलोकन, अध्ययन भ्रमण	वटा	१	२००	
	सिंचाई विकास तथा विस्तार				
	पहरेघाट सिंचाई योजना	कि.मी.	१.५	१५००	
	आम्राङ्ग बेसी सिंचाई योजना	कि.मी.	१	१०००	
	लुकुनी बेसी खोला स्वाँरा सिंचाई योजना	कि.मी.	१	१०००	
	भालुखोला आम्राङ्ग बेसि सिंचाई योजना	कि. मी.	१.५	१५००	
	भालुखोला चैनपुर बेसी सिंचाई योजना	कि. मी.	१	१०००	
	आम्राङ्ग खोला देखि असारे डाँडा सिंचाई खोला	कि. मी .	३	३०००	
	भालुखोला बाट तल्लो आम्राङ्गखोला सिंचाई योजना (मर्मत)	कि.मी.	७	७०००	
	घट्टे खोला घट्टेडाँडा सिंचाई योजना	कि.मी	१.५	१५००	
	लुकुनी खोला जाविटार सुवाँरा सिंचाई कुलो मर्मत	कि. मी.	१	१०००	
	वाग्मती खालाको पानी घट्टेखोला देखि भालुखोला पारी सम्मको कुलो निर्माण	कि.मी.	९	१००००	
	फिर्के सिंचाई स्तर उन्नती	टोल	३०	५०००	
	भस्मे बेसी देखि डोड भञ्ज्याङ्ग सम्मको सिंचाई आयोजना स्तर उन्नती १५०० रोपनीमा	कि.मी.	६	६०००	
	वडा न. ७ कृषि विकास कार्यक्रम				
	नर्सरी स्थापना (लौठसल्ला: बट्केथुम, साहुमारामा कफि: बाफ्रगाउँ, थुम्किमा, केरा, मेवा, अम्बा: गिम्दी बेशिमा आँप, लिच्चि: सुवानेमा, अगर उड, ड्राईगन फुड: नागटारमा तरकारी: टमाटर, सिमी गिम्दी बेशिमा	संख्या	१०	१०००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	मकै प्रति घरधुरीलाई २ केजीका दरले प्रतिकेजी रु ४००(७५प्रतिशत अनुदानमा)	घरधुरी	६१६	२४६४	
	गहँ प्रति घरधुरीलाई ५ केजीका दरले प्रतिकेजी रु १५० (७५प्रतिशत अनुदानमा)	घरधुरी	३०८	११५५	
	धान प्रति घरधुरीलाई ३ केजीका दरले प्रतिकेजि रु ५००(७५प्रतिशत अनुदानमा)	घरधुरी	४००	३०००	
	पखाबारी धानको विउ प्रति घरधुरीलाई २ केजिका दरले रु ५०० (७५प्रतिशत अनुदानमा)	घरधुरी	२१६	१०८०	
	आलु प्रति घरधुरीलाई ३० केजीका दरले प्रति केजि रु १०० (७५प्रतिशत अनुदानमा)	घरधुरी	६१६	९२४०	
	तोरी प्रति घरधुरीलाई २ केजिका दरले प्रति केजि रु १०० (७५प्रतिशत अनुदानमा)	घरधुरी	६१६	६१६	
	माटो परीक्षण कार्यक्रम वार्षिक	पटक	२	२००	
	गोठमल सुधार र मुत्र संकलन कार्यक्रम	घरधुरी	५५०	२२००	
	कृषि उपज संकलन केन्द्र	स्थान	५	५०००	
	फलफुल तथा तरकारी चिस्यान केन्द्र (सुवाने, गिम्दी, कटुवा)	स्थान	३	६०००	
	कृषि मेला वार्षिक १	पटक	५	५००	
	हाट बजार संचालन (महिनाको एक पटक)	पटक	६०	१२००	
	कृषक तालिम वार्षिक	पटक	५	१०००	
	अध्ययन, अवलोकन भ्रमण	पटक	३	६००	
	सिंचाई विकास तथा विस्तार				
	खेरेखोला नागटार सिंचाई	कि.मि.		२०००	
	खैरे खोला कटुवाबेसी सिंचाई	कि.मि.		१५००	
	ठाडो बारी दशमुरे सिंचाई	कि.मि.		१५००	
	कटुवा सिंचाई	कि.मि.		२०००	
	गिम्दी बेसि, ग्याल्पु र वयटार सिंचाई	कि.मि.		२०००	
	माथिल्लो खुर्मि,तल्लो खुर्मिदि सिंचाई	कि.मि.		२०००	
	थुम्कि बेसि तल्ला, माथिल्लो सिंचाई	कि.मि.		२०००	
	काउसे बेसि तल्लो माथिल्लो सिंचाई	कि.मि.		२०००	
	सुवाने बेसि सिंचाई	कि.मि.		२०००	
	सुवाने दोभान नागटार सिंचाई (ठुलो सिंचाई योजना)	कि.मि.		३०००	
	गिम्दि बेसि लिफ्ट सिंचाई (ग्लाल्वो बाट दश मुरे डाँडा)	कि.मि.		१००००	
	नागटार देखि पिपलडाँडा सिंचाई	कि.मि.		१००००	
	कृषि कार्यक्रम ५ वर्षको लागि प्रस्तावित कुल बजेट रु.			४८५९०५	
	वडा न.१ पशुविकास कार्यक्रम				
	घाँस खेती विकास तथा विस्तार	रोपनी	५००	७०००	
	डाँले घाँस खेती विकास तथा विस्तार	रोपनी	५००	७०००	
	उन्नत जातको बोका रागो वितरण कार्यक्रम	वटा	९	१०००	
	पशु गर्भाधान सेवा कार्यक्रम	वटा	१	५०००	
	सिरम संकलन तथा ल्याब स्थापना	वटा	१	१५०	
	पशु विमा कार्यक्रम	वटा	६	६००	
	गोठ तथा भकारो सुधार कार्यक्रम	वटा	१००	३०००	
	मासु पसल सुधार कार्यक्रम	वटा	२	२००	
	च्यापकटर ट्रली मिनीकेन	पटक	१	८०००	

क.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/२/३/ ४/५)
	बाखा, भैंसी स्रोत केन्द्र स्थापना	वटा	२	१५००	
	पोल्टि फर्म अनुदान (७५%)	वटा	५	४००	
	मासु परिक्षण प्रयोगशाला केन्द्र	वटा	२	१५०	
	माछा भुरा अनुदान कार्यक्रम	वटा	२०	५०००	
	पशुपालन व्यवसायिक तालिम	वटा	२	५०००	
	वडा न. २ पशुविकास कार्यक्रम				
	घाँस खेती विस्तारका लागि पशुपालन समुह तथा दुग्घ सहकारीलाई अनुदान			१०००	
	पशुपालन फार्मलाई राँगा बोका अनुदान (२ वटा फर्मलाई)	वटा	४०	६०००	
	पशु गर्भाधान सेवा संचालन	वटा	५००	५००	
	दुध संकलन केन्द्र(बगुवा, पाहाखोला,सल्ले,ज्यामिरे)	वटा	३	१००००	
	दुध चिस्यान केन्द्र (भञ्ज्याङ,माल्टा फाँट)	वटा	२	१००००	
	पशुपंक्षी ल्याब स्थापना	वटा	१	३०००	
	पशु स्वास्थ्य शिविर तथा पशु परिक्षण (४०० पशु)	पटक	२	३०००	
	खोर तथा गोठ सुधार कार्यक्रम	जना	५००	२५००	
	पशुपालन सम्बन्धि उपकरण (मिल्क क्यान, च्यापकटर,ट्रली)	थान	३	१०००	
	पशु विमा कार्यक्रम (वार्षिक)	वटा	२५०	१५००	
	पोल्टि फर्म अनुदान	वटा	३	२०००	
	पशुजन्य पदार्थ बजारीकरण कार्यक्रम	वटा	१	३०००	
	मासु परिक्षण प्रयोगशाला	वटा	३	३०००	
	मासु पसल सुधारमा अनुदान	वटा	५	१००००	
	मस्य पालन पोखरी निर्माण	संख्या	४०	२०००	
	उत्कृष्ट पशुपालक कृषकलाई पुरस्कृत	जना	२०	२००	
	नयाँ रोग, संक्रमण सम्बन्धि अभिमुखिकरण कार्यक्रम ४०० जना	पटक	१	२०००	
	अगुवा पशुपालक कृषक तालिम	जना	२०	१००	
	व्यवसायिक पशु पालकलाई तालिम (भैंसी, बाखा, कुखुरा, बंगुर, माछा)	पटक	५	५००	
	युवा लक्षित पशुपालन व्यवसायिक तालिम र अनुदान	वटा	२०	४०००	
	वडा न. ३ पशुविकास कार्यक्रम				
	बोयरबोका वितरण (अनुदानमा)	वटा	१०	१५००	
	दुग्ध चिस्यानकेन्द्र स्थापना तिनपानेमा	संख्या	१	२०००	
	पशुस्वास्थ शिविर वार्षिक	पटक	५	२५०	
	पशु विमा कार्यक्रम (पंक्षी बाहेक)	वटा	४०००	४०००	
	पशुपालक फर्म कृषकको लागि आधुनिक च्यापकटर उपकरण अनुदान	संख्या	२००	१०००	
	गुणस्तरीय पशुबधशाला स्थापना तथा मासु पसल सुधार (छवेलीमा)	वटा	१	२०००	
	दुहुना भैंसी खरिदको लागि ५० प्रतिशत अनुदान कार्यक्रम	वटा	१२५	१२५०००	
	माछापालनको लागि पोखरी निर्माण थास्पमा	संख्या	४	२००	२/३/४/५
	पशुपालक कृषकका लागि क्षमता अभिवद्धि तालिम वार्षिक	पटक	५	१०००	
	वडा न.४ पशुविकास कार्यक्रम				

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	उन्नत जातको प्रजननको लागि वार्षिक ४ भाले पशु (२ बोका, १ राँगा र १ साडे) वितरण			१०००	
	वखा जोन परियोजना लागि निम्न कार्यक्रम गर्ने (२ खोर सुधार कम्पाउण्ड जाली सहित, ४ घाँस उत्पादन समूह गठन, समुहलाई तालिम तथा भ्रमण, बजार व्यवस्थापन)	परियोजना	१	२००००	
	दुग्ध चिस्यान केन्द्र भवन निर्माण प्यूटारमा	संख्या	१	५००००	
	गोठ तथा भकारी सुधार कार्यक्रम	घरधुरी	२००	५०००	
	दाना उत्पादनको लागि मेशिन खरिद प्यूटारमा	वटा	१		
	कुखुरा चल्ला उत्पादन गर्ने ह्याचरी उद्योग स्थापना प्यूटारमा	संख्या	१	२०००	
	ह्याचरी उद्योगको लागि पाँच वटा दाना बनाउने मेशिन, भाँडा कुँडा सामाग्रीसहित	थान	५	१०००	
	माछा पोखरी निर्माण कार्यक्रम (भुरा, दाना र औषधी व्यवस्थापन) अनुदानमा)	संख्या	६०	३०००	
	वडा न.५ पशुविकास कार्यक्रम				
	उन्नत वोयर बोका अनुदान कार्यक्रम(वार्षिक)	वटा	१०	५०००	
	ईकुडोल र कलवनमा दुग्ध चिस्यान केन्द्र	वटा	२	५०००	
	आन्तरिक तथा बाह्रय परजिवी नियन्त्रण कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	१०००	
	पशु, कृषि तथा कृषक विमा कार्यक्रम ७५ प्रतिशत अनुदानमा				
	प्रति भैसी मुल्य रु. १५००००	वटा	५०	७५००	
	प्रति गाई मुल्य रु. ८००००	वटा	१००	८०००	
	प्रति बाखा मुल्य रु. २००००	वटा	२००	४०००	
	च्यापकटर (१ गोठ १ च्यापकटर)	संख्या	१००	१०००	
	मिल्क क्यान अनुदान	संख्या	२००	८००	
	पशु बधशाला स्थापना	वटा	१	१५००	
	पशु तथा कृषि प्राविधिकहरुका लागि तालिम	वटा	५	१५००	
	पशुपालक कृषकका लागि क्षमता विकास तालिम (वार्षिक)	जना	१००	५०००	
	वडा न.६ पशुविकास कार्यक्रम				
	६ वटा फारमलाई वोयर बोका वितरण	वटा	१२	१२००	
	राँगा तथा साँढे वितरण	वटा	६	९००	
	पशु शिविर कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	५००	
	किसानलाई निःशुल्क औषधि वितरण	थान	१००	२०००	
	गोबर तथा रगत परिक्षणको लागि उपकरण खरिद	संख्या	२	३००	
	पशु बिमा कार्यक्रम	वटा	१००	२०००	
	पशु वधशाला निर्माण	वटा	२	१५०	
	मत्स्य पालन पोखरी निर्माण	वटा	५०	५००	
	माछा भुरा वितरण कार्यक्रम प्रति पोखरी	के.जी.	११	१००	
	माछा पोखरी घेराबेरा तथा व्यवस्थापन	संख्या	८०	२०००	
	मौरीघार वितरण	घार	५०	२५०	
	कृषकहरुलाई मौरी पालन तालिम वार्षिक	पटक	५	२५०	
	कृषक समुहलाई मत्स्य पालन तालिम	वार्षिक	३	१५०	
	वडा न. ७ पशुविकास कार्यक्रम				
	बहुवर्षिय घाँस नर्सरी - बाँझ गाउँमा	हे.	२	५००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	उन्नत जातको वोयर बोका वितरण प्रति वर्ष २ का दरले	संख्या	१०	१५००	
	दुध चिस्यान केन्द्र (सुवाने, गिम्दी बेसि, थुम्की, कटुवा)	स्थान	४	८०००	
	बधशाला सेल्टर हाउस (काउसेबेसि)	वटा	१	२०००	
	बाखा खोर निर्माण अनुदान (गिम्दीको माथिल्लो भुभाग)	संख्या	१०	१०००	
	भैसी गोठ, टाट्नु सुधार अनुदान	घरधुरी	२००	४०००	
	प्राथमिक उपचारमा लाग्ने औषधि वितरण कार्यक्रम ७ वटै वडामा वार्षिक	पटक	३५	२०००	
	आन्तरिक तथा वाह्रय परजिवी नियन्त्रण कार्यक्रम ७ वटा वडा	पटक	३५	१०००	
	मत्स्यपालन अनुदान ५ घरधुरीलाई वार्षिक (८०% अनुदानमा)	घरधुरी	२५	२५००	
	पशुपालक कृषक क्षमता अभिवृद्धि वार्षिक	पटक	५	५००	
	पशुविकास कार्यक्रम ५ वर्षको लागि प्रस्तावित कुल बजेट रु.			४०१८५०	
	वडा न. १. उद्योग तथा पर्यटन विकास कार्यक्रम				
	उद्योग तथा पर्यटनको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	पटक	१	२००	
	औद्योगिक ग्राम स्थापना,	वटा	१	२००	
	सिकाई अध्ययन भ्रमण	पटक	१	३००	
	उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम (५०%) अनुदान	वटा	१	८००	
	उद्यम तथा कृषि प्रदर्शन मेला	वटा	१	३००	
	वडा न. २.उद्योग तथा पर्यटन विकास कार्यक्रम				
	उद्यमीका लागि अध्ययन भ्रमण	वटा	१	१०००	
	औद्योगिक ग्राम स्थापना	वटा	१	५०००	
	प्राविधिक सीप विकास तालिम	वटा	४	२०००	
	उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम			५०००	
	बजारिकरण, उपभोक्ता सेवा प्रदान सम्बन्धि व्यापारीहरुलाइ क्षमता अभिवृद्धि तालिम	वटा	२	२००	
	पर्यटकीय महत्वका स्थानको संरक्षण र संवर्द्धन (चण्डेश्वरी,तल्लो खेत गुफा,त्रिखण्डेश्वर महादेव)	वटा	३	३०००	
	पर्यटकीय महत्वका स्थानसम्म सडक निर्माण	कि.मी.	१०	१००००	
	चिसापानी माथि वनभोज स्थल निर्माण	वटा	१	५०००	
	होमस्टे निर्माण	वटा	५	५०००	
	स्थानीय मदिरा लेबलिङ,प्याकेजिङ्ग र व्यवस्थित बजारिकरण संयन्त्र निर्माण	स्थान	६	५०००	
	गोपाल थुम्किमा चिया खेती विस्तार र पर्यटकीय स्थल निर्माण	स्थान	१	५०००	
	वडा न. ३. उद्योग तथा पर्यटन विकास कार्यक्रम				
	छवेली कान्तिपथदेखि निलेश्वर महादेव मन्दिरसम्म पर्यटन सडक निर्माण	कि.मि.	२	१०००	
	होमस्टे निर्माण (छपेली, भैंसे, मौरे मा)	संख्या	२०	८०००	
	पिक्निक स्थल निर्माण	वटा	१	२०००	
	यात्रु प्रतिक्षालय निर्माण (तिनपाने, झाँक्रिडाँडा, छपेली, मासखोला, काम्चे मा)	वटा	५	१०००	
	पर्यटन उद्योग सम्वन्धि सम्भाव्यता अध्ययन भ्रमण	पटक	१	५००	
	स्थानीयस्तरको कच्चा सामाग्री (पराल, खोस्टा, बाँस, निगाँलो, काठ, आदि) बाट हस्तकला सामाग्री बनाउने तालिम वार्षिक	पटक	५	१५००	
	मैनबत्ती, साबुन उद्योग सम्वन्धि ईच्छुक उद्यमीहरुलाई तालिम	पटक	१	२००	
	वडा न. ४ उद्योग वाणिज्य तथा पर्यटन विकास कार्यक्रम				

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	तल्तरडाँडामा हेलीप्याड निर्माण	वटा	१	५000	
	पिक्निक स्थल निर्माण तल्तरडाँडामा	संख्या	१	२000	
	बुढीदेवी डाँडामा भ्यूटावर निर्माण	संख्या	१	१0000	
	नग गुफा संरक्षण गढी भञ्ज्याङमा	संख्या	१	१000	
	वडा न. ५ उद्योग वाणिज्य तथा पर्यटन विकास कार्यक्रम				
	संभाव्यता अध्ययन गरि माझखण्ड, रुद्रेश्वर गडिडाँडा, कालेश्वर,रमिते डाँडा, भ्युटावर निर्माण र पैदल मार्ग	कि.मी.	२	५0000	
	उद्यमहिरुका लागि अध्ययन भ्रमण	वटा	२	२000	
	उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा		२५00	
	औद्योगिक गाउँ स्थापना (पौनडाँडा-तिनघरे)	स्थान	२	५000	
	वनभोज स्थाल निर्माण (माझखण्ड)	संख्या	१	१000	
	बाल उद्यान स्थल (कलवन)	संख्यन	१	५000	
	वडा न. ६ उद्योग वाणिज्य तथा पर्यटन विकास कार्यक्रम				
	उद्यमी व्यवसायीहरुलाई तालिमको व्यवस्था गर्ने वार्षिक	पटक	५	५00	
	साना तथा मझौला उद्योग सञ्चालन (स्थानीय कच्चा पदार्थ पराल, खोसेल्टा, आदिबाट सामाग्रीहरु निर्माण गर्ने)	जना	१0	१00	
	नदि किनारा वस्तीको सुरक्षा तथा अम्दानी वृद्धि कार्यक्रमका (ढुंगा , गिट्टि, बालुवा क्रसर उद्योग)	संख्या	२	५00	
	नाङ्लो,डोको,मुडा निर्माण तालिम (वार्षिक)	जना	२0	२00	
	सिलाई,बुनाई, कटाई तालिम	जना	५0	५00	
	पोखरी डाँडा दृश्यावलोकनको लागि स्तरउन्नती र होमस्टे संचालन गर्ने	संख्या	१५	२000	
	माथिल्लो आम्राङ्ग खर्कमा स्तरीय वनभोज स्थाल निर्माण गर्ने	संख्या	१	१५00	
	वडा न. ७ उद्योग वाणिज्य तथा पर्यटन विकास कार्यक्रम				
	औद्योगिक ग्राम स्थापना (नारायण डाँडा)	स्थान	१	५0000	
	उद्यमीहरुलाई तालिम वार्षिक २0 जना	जना	१00	२५00	
	चमेरे गुफा पर्यटन विकास प्रवर्द्धन (चमेरेगुफा सम्म पुग्ने गोरेटो बाटो निर्माणसहित)	स्थान	१	४000	
	सतिघाट पर्यटन विकास प्रवर्द्धन (सडक ट्रयाक निर्माणसहित थली देखि साहुमारा ७ कि. मि.)	स्थान	१	७0000	
	बुर्जा डाँडामा बुद्धिष्ट सांस्कृतिक पर्यटन विकास प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थान	१	५0000	
	चमेरे मेला महोत्सव (वार्षिक)	पटक	५	१000	
	होमस्टे विकास कार्यक्रम (सुमाने, माथिल्लो सुमाने)	स्थान	३	६000	
	वृत्तचित्र निर्माण (चमेरे गुफा, सतिघाट)	संख्या	२	५00	
	उ. वा. तथा प. विकास कार्यक्रम ५ वर्षको लागि प्रस्तावित कुल बजेट रु.			३३५000	
	वडा न. १ बैंक तथा वित्तिय संस्था विकास कार्यक्रम				
	सहकारीका लागि व्यवसाय संचालन सम्बन्धि क्षमता आभिवृद्धि तालिम	वटा	१	३00	
	सहकारी डिजिटल प्रविधि तालिम	जना	१0	२00	
	नमुना सहकारीको भवन निर्माण (तला थप)	वटा	१	२000	
	सहकारी अवलोकन भ्रमण	पटक	३	१३00	
	सहकारी सेयर सदस्य वृहत गोष्ठि	पटक	५	३00	
	वडा न. २ बैंक तथा वित्तिय संस्था विकास कार्यक्रम				

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	सहकारीका लागि व्यवसाय संचालन सम्बन्धि क्षमता विकास तालिम	वटा	३	३00	
	सहकारी तथा वित्तिय संस्था सम्बन्धि बृहत गोष्ठि(वार्षिक)	वटा	२	२00	
	सहकारी सेयर लगानीमा कृषि सम्बन्धि प्रशोधन केन्द्र निर्माण	वटा	१	१0000	
	सहकारी संस्थाको तथ्यांक संकलन तथा डाटाबेस निर्माण र आवधिकरण (वार्षिक)	पटक	१	१00	
	सहकारीको लागि Seed Money को व्यवश्था	वटा	२	५000	
	सहकारी भवन निर्माण (चालु सहकारी)	वटा	१	५000	
	माल्टा कृषि सहकारी कार्यलय व्यवश्थापन			५00	
	वडा न. ३. बैंक तथा वित्तिय संस्था विकास कार्यक्रम				
	सहकारीका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम	पटक	१	५00	
	सहकारी तथा वित्तिय संस्था (बैक तथा सहकारी समूहहरु) सम्बन्धि बृहत गोठि	पटक	१	५00	
	सहकारीमार्फत महिला तथा लक्षित वर्गको लागि प्रोत्साहन कार्यक्रम	संख्या	५	१000	
	१० वटा सहकारीको लागि डिजिटलाइज सहकारी कार्यक्रम	संख्या	१	१000	
	वडा न.४. बैंक तथा वित्तिय संस्था विकास कार्यक्रम				
	आर्थिक कारोवारो सहजताको लागि बैंक स्थापना पूर्वाधार विकास प्यूटारमा	वटा	१	३000	
	सहकारी भवन निर्माण प्यूटारमा	संख्या	१	७000	
	सहकारीमा IME सेवाको व्यवस्थापन र संचालन	संख्या	१	५00	
	सहकारीमा आवद्ध सदस्यहरुलाई सशक्तिकरण तथा क्षमता विकास तालिम वार्षिक	पटक	५	१000	
	वडा न.५. बैंक तथा वित्तिय संस्था विकास कार्यक्रम				
	सहकारी सदस्यहरुलाई क्षमता विकास तथा नेतृत्व विकास तालिम	वटा	५	१५00	
	सहकारीका लागि स्तर उन्नती तथा प्रविधिक सहयोग			१000	
	सौगात गृह निर्माण (ईकुडोल, माझखण्ड)	वटा	२	१000	
	सहकारी तथा संघसंस्थाको बृहत गोष्ठि(वर्षको १ पटक)	वटा	५	१000	
	वडा न.६. बैंक तथा वित्तिय संस्था विकास कार्यक्रम				
	सहकारीका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	२५0	
	सहकारी सेयर सदस्यहरुलाई सचेतनामुलक तालिम	पटक	५	२५0	
	नमुना सहकारी अध्ययन भ्रमण कार्यक्रम	पटक	५	१५00	
	लक्षित वर्गहरुको संलग्नात भएको सहकारीका सेयर सदस्यहरुलाई विशेष अनुदान कार्यक्रम गर्ने	संख्या	४	२00	
	वडा न ७. बैंक तथा वित्तिय संस्था विकास कार्यक्रम				
	सहकारीका पदाधिकारीहरुलाई तालिम वार्षिक २० जना	जना	१00	१000	
	सहकारी भवन निर्माण (पवित्र ग्रामिण कृषि सहकारी)	संख्या	१	२000	
	देवता वाग्मती बहुउद्धेश्य सहकारी संस्था लिमिटेड भवन निर्माण (नारायण डाँडा)	संख्या	१	५000	
	अगर उड जडिबुटि सहकारी संस्था लि. भवन निर्माण (गिम्दी)	संख्या	१	६000	
	बैं. तथा वि. संस्था विकास कार्यक्रम ५ वर्षको लागि प्रस्तावित कुल बजेट रु.			६0४00	
	सामाजिक विकास (शिक्षा, स्वास्थ, लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (बालबालिका, महिला, अपांगता, जेष्ठ नागरिक, आदिवासीजनजाती तथा दलित), भाषा, संस्कृति तथा संस्कार, युवा तथा खेलकुद, खानेपानी तथा सरसफाई				
	वडा नं. १ शिक्षा विकास				
	श्री धुसेल मावि				
	छात्राबास निर्माण (८ कोठे)	वटा	१	२000	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	विज्ञान प्रयोगशाला	वटा	१	१५०	
	कम्प्युटर प्रयोगशाला	वटा	१	१०००	
	खेल मैदान	वटा	१	३००	
	मेशीनरी वाल निर्माण	मि.		१०००	
	चार कोठे कक्षा भवन निर्माण	वटा	१	५०००	
	शौचालय मर्मत तथा निर्माण	वटा		३०००	
	खानेपानी व्यवस्थापन			५०००	
	पुस्तकालय व्यवश्थापन			५०००	
	खेलकुद सामाग्री खरिद तथा व्यवश्थापन			२०००	
	कार्यलय व्यवश्थापन			३०००	
	SIP , IEMIS र SOCIAL AUDIT तालिम	संख्यन	३	१५०	
	थप शिक्षकको व्यवश्थापन (+२ संचालन)			५०००	
	श्री नागदह आ.वि.				
	कम्प्युटर प्रयोगशाला	थान	२०	१०००	
	खेल मैदान	संख्या	१	३००	
	मेशीनरी वाल निर्माण	मि.		१०००	
	छ कोठे कक्षा भवन निर्माण	वटा	१	५०००	
	शौचालय मर्मत तथा निर्माण			३०००	
	खानेपानी व्यवश्थापन			५०००	
	पुस्तकालय व्यवश्थापन			५०००	
	कार्यलय व्यवश्थापन			२०००	
	ECD सामाग्री खरिद			३०००	
	नागदह आवि ४ कोठे नयाँ भवन	वटा	१	१५०००	
	श्री झागलकोट आ.वि.				
	ईन्टरनेट जडान			५००	
	विज्ञान प्रयोगशाला			१५०	
	कम्प्युटर प्रयोगशाला			१०००	
	खेल मैदान			३००	
	मेशीनरी वाल निर्माण			१०००	
	कक्षा कोठा निर्माण			५०००	
	शौचालय मर्मत तथा निर्माण			३०००	
	फर्निचर खरिद			५०००	
	पुस्तकालय व्यवश्थापन			५०००	
	खेलकुद सामाग्री खरिद तथा व्यवश्थापन			२०००	
	विद्यालय कर्मचारी तथा निजी स्रोत शिक्षक तलब थप			३०००	
	४ कोठे नयाँ भवन निर्माण	वटा	१	१०००	
	श्री बालकुमारी आ. वि.				
	स्मार्ट कक्षा संचालन			१००	
	बगैंचा निर्माण			२५	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (०००)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	सहयोगि कार्यकर्तालाई थप पारिश्रमिक			१३०	
	ईटरनेट व्यवश्थापन			३०	
	तीन कोठे पक्की भवन निर्माण	कोठा	३	८००	
	श्री ओखर भञ्ज्याङ आ.वि.				
	विद्यालय भवन प्लाष्टर			३००	
	बाल विकास सकालाई थप तलब			१३०	
	प्र.अ.,शिक्षक,वि.वे.स.लाई थप प'र्नताजिकी तालिम			६००	
	श्री महांकाल आ.वि.				
	छतमा रेलिङ्ग बनाउने			३००	
	भर्‍याङ्ग छोप्ने काम			१५०	
	घेराबेरा मर्मत			१००	
	नेट जडान			५०	
	खानेपानी मर्मत			७०	
	स.का. र का. स. हरुलाई समय सापेक्ष तलब सुविधा वृद्धि गनुपर्ने			६००	
	फर्निचर निर्माण			१५०	
	कार्यलय तथा बैठक कोठा व्यवश्थापन			३००	
	तला थप्ने	कोठा	४	१५००	
	वडा न. २ शिक्षा विकास				
	कालीदेवी मावि				
	घेराबेरा निर्माण	वटा	१	१५००	
	छात्राबास निर्माण	वटा	१	३०००	
	बगैचा नर्माण	वटा	१	५००	
	विज्ञान प्रयोगशाला	वटा	१	५००	
	पुस्तकालय निर्माण	वटा	१	५००	
	कक्षाकोठा निर्माण			५०००	
	ईन्टरनेट, कम्प्युटर	वटा		१५००	
	प्र.अ., शिक्षक ECD लाई लेखा तालिम	वटा	१	६०	
	कार्यालय व्यवस्थापन			५००	
	जग्गा खरिद			५०००	
	खेलकुद तथा बाद्यबाद्यन सामाग्री			१०००	
	ज्ञान ज्योती आवि				
	फर्निचर व्यवश्था	वटा	१	५०००	
	बगैचा नर्माण	वटा	१	५००	
	विज्ञान प्रयोगशाला	वटा	१	५००	
	पुस्तकालय निर्माण	वटा	१	५००	
	भवन मर्मत			५०००	
	ईन्टरनेट, कम्प्युटर	वटा		१५००	
	शिक्षक दरबन्दी	वटा	२		
	प्र.अ., शिक्षक ECD लाई लेखा तालिम	वटा	१	६०	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/२/३/४/५)
	कार्यालय व्यवस्थापन			५00	
	खेलकुद तथा बाद्यबाद्यन सामाग्री			१000	
	त्रिखण्डी आवि				
	घेराबेरा निर्माण	वटा	१	१000	
	फर्निचर खरिद	वटा	१	३000	
	बगैचा नर्माण	वटा	१	५00	
	शैक्षिक सामाग्री	वटा	१	२00	
	कक्षाकोठा निर्माण			१00	
	ईन्टरनेट, कम्प्युटर	वटा		२00	
	प्र.अ., शिक्षक ECD लाई लेखा तालिम	वटा	१	६0	
	बालचन्द आवि				
	घेराबेरा निर्माण	वटा	१	१00	
	छात्राबास निर्माण	वटा	१	३000	
	बगैचा नर्माण	वटा	१	५00	
	कक्षाकोठा निर्माण	वटा	२	३000	
	विद्युत जडान,ईन्टरनेट, कम्प्युटर	वटा		१५0	
	प्र.अ., शिक्षक ECD, लेखा तालिम	वटा	१	६0	
	शौचालय निर्माण			२000	
	खेलकुद तथा बाद्यबाद्यन सामाग्री			१000	
	कालीदेवी आ.वि.				
	बगैचा नर्माण	वटा	१	५00	
	कक्षाकोठा निर्माण	वटा	२	२00	
	ईन्टरनेट, कम्प्युटर	वटा		१५0	
	प्र.अ., शिक्षक ECD, लेखा तालिम	वटा	१	६0	
	कार्यालय व्यश्थापन			२00	
	खेलकुद मैदान तथा सामाग्री			१00	
	नागदेवी आ.वि.				
	ग्याविन तार जाली	वटा	१	१000	
	भवन निर्माण	वटा	१	३000	
	बगैचा नर्माण	वटा	१	५00	
	पुस्तकालय निर्माण	वटा	१	५00	
	कक्षाकोठा निर्माण			५000	
	ईन्टरनेट, कम्प्युटर	वटा		१00	
	प्र.अ., शिक्षक ECD लाई लेखा तालिम	वटा	१	६0	
	कार्यालय व्यवस्थापन			५00	
	खेल मैदान			१000	
	भुमेश्वरी आ.वि.				
	भवन निर्माण	वटा	१	३000	
	ईन्टरनेट, कम्प्युटर	वटा		१00	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	प्र.अ., शिक्षक ECD लाई लेखा तालिम	वटा	१	६०	
	कार्यालय व्यवस्थापन			५00	
	चण्डेश्वरी आ.वि.				
	कम्प्युटर व्यवश्था	वटा	२	२00	
	बगैंचा निर्माण	वटा	१	२00	
	खेलकुद मैदान	वटा	१	५00	
	कार्यलय व्यवश्थापन			२00	
	फर्निचर व्यवश्थापन			२00	
	वि.व.स. लाई शैक्षिक भ्रमण (सबै विद्यालपयलाई)			२000	
	वडा न. ३. शिक्षा विकास				
	विद्यार्थीलाई पोशाक तथा स्टेशनरी (महकालीदेवी मा.वि. ०–१२, सातकन्या आ.वि., भट्टेडाँडा आ.वि. ०–८, भानु आ.वि., बाघभैरव आ.वि. ०–५, थास्पा आ.वि. ०–३, निलेश्वरी बाल विकास केन्द्र)			५000	
	आरसिसि भवन निर्माण (भानु आ.वि, थास्पा आ.वि.)	संख्या	२	१४0000	
	पुरानो भवन रंग रोगन सबै विद्यालयको	वटा	७	१४00	
	विज्ञान सामाग्री खरिद महकालीदेवी मा.वि., सातकन्या आ.वि., भट्टेडाँडा आ.वि. को लागि	थान	३	६00	
	छात्रवास भवन निर्माण महकालीदेवी मा.वि	वटा	१	५000	
	पक्की पर्खाल निर्माण सबै विद्यालय तथा बालविकास केन्द्रमा	वटा/मि.	७/?	३000	
	शिक्षण सिकाई सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत शिक्षकहरुलाई तालिम तथा अभिभावक सचेतना कार्यक्रम			५00	
	विव्यस तथा पिटिए क्षमता अभिवृद्धि तालिम			१५00	
	इन्टरनेट जडान तथा व्यवस्थापन सबै विद्यालयमा	संख्या	६	६00	
	कम्प्यूटर खरिद सबै विद्यालयमा	थान	३0	२000	
	अंग्रेजी भाषा सुधारको शिक्षक व्यवस्थापन			१५00	
	खेलकुद सामाग्री खरिद सबै विद्यालय तथा बालविकास केन्द्रको लागि	थान	१२	६00	
	पुस्तक खरिद तथा पुस्तकालय व्यवस्थापन सबै विद्यालयको लागि	थान	६00	१८0	
	खेलकुद मैदान निर्माण सबै विद्यालय तथा बालविकास केन्द्रको लागि			३000	
	खानेपानी सुद्धिकरण यन्त्र सबै विद्यालय तथा बालविकास केन्द्रको लागि	थान	७	३५0	
	दिवा खाजा (मा.वि. र आ.वि.)			२४00	
	वडा न. ४. शिक्षा विकास				
	४ कोठे भवन निर्माण (२ मावि र ५ आवि	संख्या	७	५६000	१
	विज्ञान प्रयोगशाला सामाग्री २ माविमा)	थान	१0	१४0	३
	कम्प्युटर खरिद (२ माविको लागि १0।१0 थान र आविको ५।५ थान)	थान	४५	२७00	
	खेल मैदान निर्माण (चण्डेश्वरी मा.वि र धनडाँडा आ.वि.)	वटा	२	१000	२
	घेराबार निर्माण विद्यालय (२ मावि र ४ आवि)	संख्या	६	३000	२
	शौचालय निर्माण (३ आवि)	वटा	३	३000	
	शौचालय मर्मत (२ मावि)	वटा	२	६00	
	विद्यालयमा खाने पानीको व्यवस्था (२ आवि)	संख्या	२	२000	
	विद्यालयमा इन्टरनेट जडान तथा व्यवस्थापन (७ वटै विद्यालय)	संख्या	७	३५0	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (०००)	अवधि(१/२/३/ ४/५)
	लक्षित वर्गका विद्यार्थीका लागि छात्रवास निर्माण (कालीदेवी मावि)	वटा	१	३००००	
	सभाहल निर्माण (कालीदेवी मावि)	संख्या	१	१००००	
	विद्यालयमा खेलकुद सामग्रीको व्यवस्था (२ माविमा १०।१० थान र ५ आविमा ५।५ थान)	थान	४५	२२५	
	फर्निचरको व्यवस्था (२ मविमा २५।२५ थान र ५ आविमा १५।१५ थान)	थान	१२५	५००	
	प्राथमिक उपचारको लागि स्ट्रेचरको व्यवस्था (७ वटै विद्यालयमा)	संख्या	७	७०	
	थप शिक्षक व्यवस्था (चण्डेश्वरी मावि र खैरेनी आवि)	संख्या	२	१०००	
	शिक्षकलाई तालिम वार्षिक	संख्या	५	१०००	
	प्र.अ. तालिम वार्षिक	संख्या	५	१०००	
	विव्यस र पीटीए तालिम वार्षिक	संख्या	५	१०००	
	एस.आई.पी निर्माण तथा वार्षिक कार्यशाला	संख्या	५	१०००	
	बालशिक्षक तालिम	संख्या	५	५००	
	लेखा तालिम	संख्या	५	५००	
	खेल प्रशिक्षक नियूक्ति तथा व्यवस्थापन (२ मावि)	संख्या	२	२०००	
	अनुगमन तथा मूल्यांकन (सबै विद्यालय बार्षिक)	संख्या	५	२५०	
	उत्कृष्ट शिक्षक पुरस्कार वार्षिक	संख्या	५	२५०	
	उत्कृष्ट विद्यालय शिक्षा पुरुस्कार वार्षिक	संख्या	५	२५०	
	ई.हाजिर मेसिन व्यवस्था (७ वटै विद्यालयमा)	वटा	७	१७५	
	प्राविधिक धारको विद्यालय संचालनका लागि शिक्षकको व्यवस्था (कालीदेवी मावि)	संख्या	१	२०००	१/२/३/४/५
	अपाङ्गता भएका तथा असहायका लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था (२ माविमा ७।७ जना र ५ आविमा ५।५ जना) प्रतिव्यक्ति वार्षिक १२ हजारका दरले	संख्या	३९	२३४०	१/२/३/४/५
	शैक्षिक अवलोकन भ्रमण वार्षिक	पटक	५	२५००	
	वडा न. ५. शिक्षा विकास				
	ज्ञानोदय मावि भवन जोखिममा परेकोले जग्गा खरिद गरी भवन तथा कक्षा कोठा निर्माण	वटा कोठा	५	९५००	
	शौचालय निर्माण	वटा	१	७००	
	कम्प्युटर प्रयोगशाला	वटा	१	८००	
	खानेपानी ट्यांकी	वटा	१	१५०	
	फर्निचर तथा शैक्षिक सामाग्री			३००	
	जनजागृत मावि भवन मर्मत	वटा	१	१०००	
	छात्रबास भवन निर्माण	वटा	१	१०००	
	आरसिसि भवन मर्मत तथा रेक्टोफिटिङ्ग	वटा	२	४०००	
	खानेपानी व्यवस्थापन	वटा	१	५०	
	विज्ञान प्रयोगशाला			३५०	
	पुस्तकालय, खेलकुद सामाग्री तथा खेल मैदान			६५०	
	बगैचा निर्माण			२००	
	विज्ञान प्रभा माविमा पुस्तकालय	वटा	१	१२००	
	ल्याब व्यवस्थापन	वटा	१	१२००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	घेराबेरा			२००	
	तालिम हल	वटा	१	५०००	
	शारदा शिक्षा सदन मावि:				
	भवन मर्मत	वटा	३	२५००	
	विज्ञान प्रयोगशाला	वटा		३५०	
	पुस्तकालय र कम्प्युटर सेवा			६५०	
	शान्ति मावि				
	भवन निर्माण	वटा (कोठा)	५	७०००	
	शौचालय	वटा	१	२००	
	फर्निचर			४००	
	प्रथममिक उपचार बाकस	वटा	५	१०००	
	नियमित स्वस्थ्य परिक्षण			१०००	
	शिक्षक तालिम (विषयगत तथा पुर्नताजकी वार्षिक	वटा	१	८०००	
	प्र. अ. तथा लेखा तालिम वार्षिक	वटा	१	७०००	
	शैक्षिक अध्ययन भ्रमण वार्षिक	वटा	१	४०००	
	अन्तर विद्यालय खेलकुद कार्यक्रम वार्षिक	वटा	१	१५०	
	विद्यालय(६ देखि १२ कक्षाको लागि) दिवा खाजा सेवा कार्यक्रम	वटा	३	२०००	
	वडा न. ६. शिक्षा विकास				
	विद्यार्थीलाई पोशाक तथा स्टेशनरी (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	थान		१७००	
	RCC भवन मर्मत तथा संभार (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.)	वटा	२	१०००	
	पुरानो भवन संग रोगन (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	५००	
	विज्ञान प्रयोगशाला, सामाग्री, ईलोक्ट्रोनिक सामाग्री खरिद तथा मर्मत(विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	थान	४	१०००	
	छात्राबास निर्माण (विद्याधिश्वरी मावि)	वटा	१	५००००	
	पक्कि बाल कम्पाउण्ड निर्माण (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	३००००	
	विद्यालय बस सेवा व्यवस्थापन (विद्याधिश्वरी मावि)	वटा	१	१००००	
	शिक्षण सिकाई सुधार कार्यक्रम (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	१०५०	
	ईन्टरनेट तथा कम्प्युटर खरिद (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	४०००	
	अंग्रेजी भाषा सुधारको लागि शिक्षक व्यवश्थापन (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि)	जना	२	३०००	
	गुणस्तरीय शिक्षाको लागि प्र.अ.,शिक्षक, वि.वे.स.शि.अ.सं लाई तालिमको व्यवस्था गर्ने (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	५०००	
	छात्रवृद्धि वितरण (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	२५००००	
	खेलकुद सामाग्री खरिद तथा व्यवश्थापन (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा		१५००१	
	शैक्षिक सामाग्री खरिद (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा		१०००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/२/३/ ४/५)
	पुस्तकालय व्यवस्थापन (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	१०००	
	खेल मैदान निर्माण (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	५००	
	भवन सुरक्षाका लागि मेशिनरी वाल (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	३	४०००	
	बाल क्लब अतिरिक्त तालिम कार्यक्रम (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	२०००	
	शैक्षिक अवलोकन भ्रमण (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	३०००	
	शिक्षक पुर्नताजताकी तालिम (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.,भगवती आ.वि.बालकल्याण आ.वि.)	वटा	४	५०००	
	दिवा खाजा कार्यक्रम (विद्याधिश्वरी मावि,बालमनोरसा आ.वि.)	वटा		२००००	
	उच्च मावि शिक्षक दरबन्दी (विद्याधिश्वरी मावि.)	वटा	३	८२६४	
	खानेपानी व्यवस्थापन तथा शुद्धिकरण	वटा	४	१०००	
	बालविकास सकाहरुलाइ सेवा सुविधा वृद्धि	वटा	४	४८००	
	वडा न. ७ शिक्षा विकास				
	बाल भैरव आ.वि. घेराबेरा व्यवस्थापन - शौचालय, घेराबेरा, खानेपानी, वैकल्पिक उर्जा, पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर)			५०००	
	जनक मावि प्राविधिक शिक्षालय स्थापना(प्रवाधिक शिक्षा)			२०००	
	छात्रा,छात्रबास, स्टाफ नर्स (जनक मावि, नारायणी मावि)			५०००	
	नारायणी मावि विद्यालय भवन निर्माण - प्राविधिक शिक्षा)			५०००	
	शैक्षिक सुधार कार्यक्रम			२०००	
	दिवा खाजा कार्यक्रम			२०००	
	२ वटा मावि लाई बसको व्यवस्था			४०००	
	शिक्षक क्षमता अभिवृद्धि तालिम			५००	
	निशुल्क पाठ्यपुस्तक कार्यक्रम			१०००	
	नमुना विद्यालय भ्रमण कार्यक्रम	पटक	२	५००	
	ICT प्रविधिमैत्री कक्षा कोठा			५००	
	स्नातक तहको लागि शिक्षा शास्त्र, मानविकि, व्यवश्थापन संकाय (नारायणी मावि)			१०००	
	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	पटक	२	४००	
	छात्रवृद्धि (दलित, अपाङ्ग, द्वन्दपिडित, अल्पसख्यक)	जना	३०	१५००	
	प्रौढहरुका लागि औपचारिक कार्यक्रम(मावि तहसम्म)			१०००	
	शिक्षा विकास कार्यक्रम ५ वर्षको लागि प्रस्तावित कुल बजेट रु.			९८१२५०	
	वडा न. १ स्वास्थ्य तथा पोषण				
	स्वस्थ्य संस्थाका लागि कम्प्युटर टेवल, तथा प्रिन्टर सेट	वटा	१	२००	
	समुदायमा आधारित सन्तुतिल खानेपानी सम्बन्धित व्यवहार परिवर्तन बारे जनचेतना कार्यक्रम	पटक	४	२००	
	नयाँ स्वयंसेविकाको लागि तालिम	पटक	४	२००	
	खोप क्लिनिक निर्माण	वटा	२	६००	
	स्वयंसेविका प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना	२	६५	
	पाठेघर सम्बन्धि वडा स्तरीय शिविर संचालन	पटक	४	४००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/२/३/ ४/५)
	परिवार स्वास्थ्य तथा सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम	पटक	४	५००	
	पोषण सम्बन्धि समुदायलाई अभिमुखिकरण	पटक	४	५००	
	निशुल्क स्वस्थ्य शिविर	पटक	२	३००	
	विद्यालय स्तरमा निशुल्क आँखा शिविर	पटक	२	३००	
	स्वास्थ्यकमिहरुका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम	जना	६	६००	
	स्वास्थ्य चौकि पुर्ननिर्माण, मर्मत	कोठा	४	१५००	
	स्वास्थ्य चौकिलाई स्वास्थ्य उपकरण खरिद	सेट	२	५०	
	बर्थिक सेन्टर लागु गर्नको लागि थप सामाग्री	वटा	१	७००	
	सरुवा रोग सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	पटक	५	७००१	
	एकिकृत गाउँ स्वास्थ्य वयवस्थापन सुचना प्रणली स्थापना र संचालन	वटा	९	५००	
	स्वस्थ्य चौकिमा एक्सरे मेशिन तथा ल्याब सुविधा	वटा	१	१०००	
	औषधि खरिद तथा ढुवानी, भण्डारण		१	२५०	
	एम्बुलेन्स सेवा		१	२०००	
	वडा न. २. स्वास्थ्य तथा पोषण				
	थप गाँउघर क्लिनिक	वटा	३	३०००	
	समुदायलाई पोषण सम्बन्धि तालिम तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम	पटक	५	१२०	
	खोप क्लिनिक निर्माण	वटा	३	३०००	
	मातृत्व सुरक्षा कार्यक्रम	वटा	९	९०	
	नयाँ रोग, संक्रमण व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	वटा	५	३०	
	सन्तुलित आहार विहार र जनस्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	५	६००	
	निशुल्क स्वास्थ्य शिविर संचालन	वटा	५	९००	
	पाठेघर सम्बन्धि वडा स्तरीय शिविर तथा जनचेतना कार्यक्रम	वटा	५	४५०	
	विद्यालयहरुमा आँखा शिविर संचालन	वटा	५	५००	
	नयाँ स्वयंसेविकाहरुलाई तालिम	जना	५	४५	
	स्यंसेविका प्रोत्साहन पुरस्कार	जना	३	३००	
	निशुल्क आयुर्वेद तथा स्वास्थ्य शिविर(वार्षिक)	वटा	५	१०००	
	विद्यालयहरुमा स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम	वटा	५	३००	
	धामी झाक्रि तथा परम्परागत उपचारकहरुका लागि आधारभुत तालिम	वटा	५	२००	
	स्वस्थ्य कार्यक्रम अनुगमन तथा समिक्षा	वटा	२	१००	
	स्वास्थ्य चौकिमा स्वास्थ्य उपकरण	सेट	५०	५०००	
	स्वास्थ्य संस्थाको लागि कम्प्युटर, प्रिन्टर सेट	सेट	५	५००	
	औषधि खरिद, ढुवानी तथा भण्डारण(वार्षिक)	पटक	४	१००	
	एकीकृत गाँउ स्वास्थ्य व्यवश्थापन,सुचना प्रणली व्यवश्थापन	वटा	१	१००	
	ल्याब स्थापना तथा सामान खरिद	वटा	१	५०००	
	वडा न. ३ स्वास्थ्य तथा पोषण				
	कुनै पनि प्रस्ताव नआएकोले अन्य वडाको आधारमा मुल कार्यक्रम खाकामा समावेश गरिने				
	वडा न. ४. स्वास्थ्य तथा पोषण				
	हाल दुई गाउँघर क्लिनिक रहेकोमा थप दुइ संचालन गरिने	संख्या	२	८०	
	गाउँघर क्लिनिकको लागि सिम्लेमा भवन निर्माण	वटा	१	२०००	

क.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	पोषणसम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम प्रत्येक महिनामा आमासमूहको बैठकमा	संख्या	६०	३००	
	हाल भएको दुइको अलवा सिम्लेमा खोप क्लिनिक संचालन	सख्या	१	१००	
	परिवार स्वास्थ तथा सुरक्षित मातृत्व को लागि घरमै प्रसुती सेवा (Home delivery service)			५००	
	परिवार स्वास्थ तथा सुरक्षित मातृत्व अन्तर्गत APC र PNC Protocol अनुसार पुरा गर्ने सबैलाई प्रोत्साहन स्वरुप खाद्य तथा नगद वितरण गर्ने	जना	१००	५००	
	परिवार स्वास्थ तथा सुरक्षित मातृत्व अन्तर्गत प्रत्येक वर्ष २ वन्ध्याकरण शिविर सञ्चालन	पटक	२	२००	
	रोग नियन्त्रण कार्यक्रम अन्तर्गत दीर्घ रोगी र स्वाशप्रश्वासका रोगीहरुलाई अनिवार्य रुपमा खकार परीक्षण, नसर्ने रोगको रोकथाम उपचार कार्यक्रम तथा मलेरिया, औलो, हात्तीपाईले , डेंगु जस्ता रोगको वारेमा जनचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	पटक	५	२५०	
	नसर्ने रोगसम्बन्धि औषधी वितरण एकमुष्ठ			५००	
	समुदायमा आधारित सन्तुलित खानपान सम्बन्धि व्यवहार परिवर्तन बारे जनचेतना कार्यक्रम	पटक	५	२५०	
	निशुल्क स्वास्थ शिविर वार्षिक दुई पटक	पटक	१०	२५०	
	पाठेघरसम्बन्धि वडास्तरीय शिविर तथा जनचेतना वार्षिक	पटक	५	२५०	
	विद्यालयमा निशुल्क आँखा शिविर सञ्चालन वार्षिक	पटक	५	२५०	
	महिला स्वंयसेविकालाई तालिम वार्षिक	पटक	५	२५०	
	निशुल्क आयुर्वेद तथा योग स्वास्थ शिविर	पटक	५	१००	
	विद्यालय स्वास्थ शिक्षा कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	२००	
	स्वास्थकर्मीका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम वार्षिक	पटक	५	२५०	
	पालिका अस्पताल निर्माण तथा उपकरण खरिद	थान	१०	५००	
	स्वास्थ चौकी उपकरण (१० वटा स्ट्रेचर), १/१ सेट कम्प्यूटर, टेबल र प्रिन्टर खरिद			३००	
	औषधी खरिद ढुवानी तथा भण्डारण वार्षिक ४ पटक			१०००	
	एकीकृत गाउँस्वास्थ व्यवस्थापन			५००	
	स्वास्थसम्बन्धि सूचना प्रणाली स्थपना र संचालन	संख्या	१	४००	
	वडा न. ५. स्वास्थ्य तथा पोषण				
	गाँउघर क्लिनिक भवन निर्माण(ईकुडोल,कलवन,माझखण्ड)	संख्या	१	२०००	
	पोषण सम्बन्धि अभिमुखिकरण तलिम	पटक	३	३००	
	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई प्रत्साहन कार्यक्रम	जना	७	१४०	
	निशुल्क स्वास्थ्य शिविर (वार्षिक)	वटा	५	५००	
	विद्यालयहरुमा निशुल्क आँखा जाच शिविर (वार्षिक)	पटक	५	५००	
	औषधि भण्डारण तथा खरिद ढुवानी			१०००	
	स्टेचर खरिद	वटा	९	९०	
	वडा न. ६. स्वास्थ्य तथा पोषण				
	कार्यालय व्यवस्थापन (स्वास्थ्य चौकि)			५००	
	कम्प्युटर, प्रिन्टर, फाृटोकपी	थान	४	२००	
	सोलार जडान	थान	१०	१५०	
	ल्याब संचालन	संख्या	१	५००	
	भिडियो एक्सरे सेट	थान	१	१०००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	दक्ष कर्मचारी	संख्या	१	१५००	
	पोषण शिक्षा तथा पोषण आहार वितरण	जना		३०००	
	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका सेवा सुविधा			३५१	
	थप औंषधी,उपकरण र औजार	थान	२०	१०००	
	रेविज भ्याक्सिन पालिकामा उपलब्ध हुनुपर्ने			५००	
	किशोर किशोरी प्रजनन शिक्षा	पटक	५	५००	
	कर्मचारीहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	५००	
	वडा न.७. स्वास्थ्य तथा पोषण				
	कार्यालय व्यवस्थापन				
	ल्याव संचालन	वटा	१	५००	
	भिडियो एक्सरे मेशिन खरिद	वटा	१	१५००	
	इन्टरनेट, सोलार, कम्प्यूटर	थान	३	३००	
	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	संख्या	१	२००	
	पोषण शिक्षा खाना वितरण कार्यक्रम वार्षिक	पटक	१	५००	
	स्वास्थ शिविर संचालन वार्षिक	पटक	१	६००	
	एम्बुलेन्स व्यवस्थापन	संख्या	१	१२००	
	स्वास्थ कार्यक्रम कुल बजेट रु.			६६१६२	
	लैगिंक समानतथा तथा सामाजिक समावेशीकरण (बालबालिका, महिला, अपांगता, जेष्ठ नागरिक, आदिवासी जनजाती तथा दलित) युवा तथा खेलकुद, खानेपानी तथा सरसफाई				
	वडा न. १				
	बालबालिका				
	जनचेतनामुलक कार्यक्रम(सडक नाटक,पोष्टर, पम्प्लेट, सुचना पाटी)	वटा	२	१५०	
	बालबालिकाहरुलाई खेलकुद सामाग्री	थान	१०	२००	
	जेहेन्दार विद्यार्थीलाई छात्रवृद्धि कार्यक्रम	जना	२५	२५०	
	अन्तर विद्यालय कार्यक्रम	पटक	२	२००	
	बालविवाह नियन्त्रण,बाल श्रम शोषण, बाल दर्व्यवहार सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	पटक	५	२००	
	किशोर किशोरीहरुलाई प्रजनन स्वस्थ्य सम्बन्धि तालिम (वार्षिक)	पटक	५	२००	
	किशोर किशोरीहरुलाइ सीपमुलक तालिम (वार्षिक)	जना	४०	४००	
	महिला				
	महिला अधिकार सम्बन्धि तालिम (वाषिक)	पटक	५	२५०	
	महिला समुह भवन निर्माण	संख्या	१	६००	
	महिला हिंसा सम्बन्धि तालिम (वार्षिक)	पटक	५	२००	
	अपांगता				
	अपांगता मैत्री सीपमुलक तालिम	जना	१०	२००	
	अपांगता सम्बन्धि वनचेतना कार्यक्रम	पटक	२	१००	
	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको परिवारहरुलाई विषेश आर्थिक, भौतिक सहयोगको व्यवस्था गर्ने	संख्या	५	५०	
	अपांगता भएकाहरुलाई सहायक सामाग्री वितरण गर्ने	थन	१०	५०	
	अपांगता भएकाहरुलाई आयआर्जन अनुदान कार्यक्रम गर्ने	जना	१०	२००	
	जेष्ठ नागरिक				

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/२/३/ ४/५)
	जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण	संख्या	१	२०००	
	दिर्घ रोगीहरुलाई निशुल्क औषधी	जना	१०	१०००	
	जेष्ठ नागरिक केन्द्रित स्वस्थ्य शिविर(आँखा ,नाक, कान, घाटी)	संख्या	५	५००	
	योग शिविर तथा योग	पटक	५	१०००	
	जेष्ठ नागरिक मैत्री पोषण कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	३	५००	
	जेष्ठ नागरिक मैत्री पार्कको स्थापना गर्ने	वटा	१	४००	
	आदिबासी जनजाति तथा दलित				
	गुम्बा निर्माण	वटा	१	२०००	
	बुद्धहरुलाई सम्मान कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	२	३००	
	आदिबासी जनजाती तथा दलितलाई उच्च शिक्षा छात्रवृद्धि कार्यक्रम	जना	२०	२०००	
	वडा न. २				
	बालबालिका				
	बालविवाह नियन्त्रण,बाल श्रम शोषण, बाल दर्ुव्यवहार सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	संख्या	५	२५०	
	बाल क्लब स्तरीय प्रतियोगिता	संख्या	२	२००	
	बालबालिका पोषण अनुदान	जना	१००	५००	
	किशोर किशोरीहरुलाई प्रजनन स्वस्थ्य सम्बन्धि तालिम (वार्षिक)	पटक	५	२५०	
	किशोर किशोरीहरुलाइ सीपमुलक तालिम (वार्षिक)	जना	५०	१०००	
	महिला				
	महिला शसक्तिकरण अभिमुखिकरण तालिम	वटा	२	५००	
	नयाँ संरचना अनुसार गाउँ स्तरीय महिला संजाल बनाउने	वटा	७	२०	
	व्यवसाय संचालन कोष निमाण तथा सहयोग	संख्या	१	१००	
	एकल महिला स्वालम्वन कार्यक्रम	जना	२०	२००	
	महिलाहरुलाई सीप विकास तथा व्यवसायी तालिम	जना	५०	५००	
	अपांगता भएकाहरुका लागि कार्यक्रम				
	अपांगताहरुको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	जना	१०	१००	
	जेष्ठ नागरिकसम्बन्धि कार्यक्रम				
	असहाय जेष्ठ नागरिक आश्रमस्थल निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	१	१०००	
	जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम (वार्षिक)	जना	२५	२५०	
	जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र निर्माण	संख्या	१	५००	
	अल्जाईमर्स डिमेन्सिया सम्बन्धि सचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	२	१००	
	आदिबासी जनजाती तथा दलित				
	विपन्न आदिबासी जनजाती दलित बालबालिकाहरुलाई विद्यालय पोषाक	जना	३०	१५०	
	आदिबासी जनजाती दलितलाई व्यवसायिक सीप विकास तालीम	जना	४०	१०००	
	किशोर किशोरी शिक्षा	जना	४०	५००	
	ताम्बा प्रशिक्षण (माल्टा)	संख्या	१	१००	
	वडा न. ३.				
	बालबालिका				
	बालविवाह नियन्त्रण,बाल श्रम शोषण, बाल दर्ुव्यवहार सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	संख्या	५	२५०	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	बाल क्लब स्तरीय प्रतियोगिता	संख्या	२	२००	
	बालबालिका पोषण अनुदान	जना	१००	५००	
	किशोर किशोरीहरुलाई प्रजनन स्वस्थ्य सम्बन्धि तालिम (वार्षिक)	पटक	५	२५०	
	किशोर किशोरीहरुलाइ सीपमुलक तालिम (वार्षिक)	जना	५०	१०००	
	महिला				
	महिला क्षमता विकास तालिम	पटक	२	२००	
	महिला स्वास्थ शिविर कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	५००	
	अपांगता भएकाहरुका लागि कार्यक्रम				
	अपांगता भएकाहरुलाई सहायक सामाग्री वितरण	जना	१०	१००	
	अपांगता अधिकारसम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	१५०	
	जेष्ठ नागरिकसम्बन्धि कार्यक्रम				
	असहाय जेष्ठ नागरिक आश्रमस्थल निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	१	१०००	
	जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम (वार्षिक)	जना	२५	२५०	
	अल्जाईमर्स डिमेन्सिया सम्बन्धि सचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	२	१००	
	आदिबासी जनजाती तथा दलित				
	विपन्न आदिबासी जनजाती दलित बालबालिकाहरुलाई विद्यालय पोषाक	जना	३०	१५०	
	आदिबासी जनजाती दलितलाई व्यवसायिक सीप विकास तालीम	जना	४०	१०००	
	दलितहरुका लागि परम्परागत पेशाको आधुनिकीकरणको लागि औजार वितरण कार्यक्रम	थान	१०	२००	
	वडा न. ४.				
	बालबालिका, महिला अपांगता, जेष्ठ नागरिक, आदिवासीजनजाति तथा दलित				
	बालबालिकाहरु शारीरिक तथा बौद्धिक विकासको लागि विद्यालय तथा समुदायस्तरमा विभिन्न सृजनात्मक प्रतियोगिताहरु जस्तै खेलकुलन, कविता, वादविवाद, आदिको आयोजना	संख्या	५	५००	
	बालश्रम तथा बाल विवाह न्यूनीकरणको लागि सचेतनामूलक कार्यक्रम	संख्या	२	१००	
	हिंसा न्युनिकरणको लागि २४ घण्टे हटलाइन सेवा सञ्चालन	संख्या	१	१००	
	महिला अधिकार तथा हिंसाविरुद्ध जनचेतानमूलक कार्यक्रम	पटक	३	३००	
	महिलाहरु सिपमूलक कार्यक्रम	जना	४०	४००	
	अपांगता भएकाहरुलाई सिपमूलक कार्यक्रम वार्षिक	जना	१०	१००	
	६० वर्षमाथिका नागरिकहरुका लागि घरमै नियमित स्वास्थ परिक्षण को व्यवस्था	जना	५०	२००	
	जेष्ठ नागरिकमैत्री पार्क तथा भवन निर्माण (अनुभव तथा विचार आदानप्रदान, भजनकृतन तथा नाचगान गरी मनोरञ्जन गर्ने थलोको रुपमा)	संख्या	१	१०००	
	अल्जाईमर्स तथा डिमेन्सिया जस्ता समस्याहरुको वारेमा चेतनामूलक कार्यक्रम वार्षिक	पटक	२	२००	
	वडा न. ५				
	बालबालिका				
	बाल क्लब गठन तथा संचालन	वटा	५	५००	
	अन्तरिम बालसंरक्षण गृह निर्माण तथा संचालन	वटा	१	२५००	
	खेलकुद प्रतियोगिता कार्यक्रम (वडा स्तरीय)			९००	
	बाल अधिकार सम्बन्धि जनचेतना प्रशिक्षण तथा प्रचारप्रसार (वार्षिक)	वटा	१	१०००	
	बाल शिक्षा,यौन दुर्व्यवहार, बाल श्रम रोकथाम प्रशिक्षण तथा प्रचार प्रसार(वार्षिक)	वटा	२	१५००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/२/३/ ४/५)
	बाल विवाह रोकथाम सम्बन्धि कार्यक्रम (वार्षिक)	वटा	२	१०००	
	महिलासम्बन्धि कार्यक्रम				
	महिला क्षमता विकास तालिम	पटक	२	२००	
	महिला स्वास्थ शिविर कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	५००	
	अपांगता भएकाहरुका लागि कार्यक्रम				
	अपांगता भएकाहरुलाई सहायक सामाग्री वितरण	जना	१०	१००	
	अपांगता अधिकारसम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	१५०	
	जेष्ठ नागरिकसम्बन्धि कार्यक्रम				
	असहाय जेष्ठ नागरिक आश्रमस्थल निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	१	१०००	
	जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम (वार्षिक)	जना	२५	२५०	
	अल्जाईमर्स डिमेन्सिया सम्बन्धि सचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	२	१००	
	जेष्ठ नागरिक तिर्थ भ्रमण	पटक	२	५००	
	आदिबासी जनजाती तथा दलित				
	विपन्न आदिबासी जनजाती दलित बालबालिकाहरुलाई विद्यालय पोषाक	जना	३०	१५०	
	आदिबासी जनजाती दलितलाई व्यवसायिक सीप विकास तालीम	जना	४०	१०००	
	दलितहरुका लागि परम्परागत पेशाको आधुनिकीकरणको लागि औजार वितरण कार्यक्रम	थान	१०	२००	
	वडा न.६				
	बालबालिका तथा किशोरकिशोरी				
	किशोर किशोरीहरुलाई प्रजनन स्वस्थ्य सम्बन्धि सचेतना (वार्षिक)	पटक	५	२५०	
	किशोर किशोरीहरुलाइ सीपमुलक तालिम (वार्षिक)	जना	५०	५००	
	बाल श्रम, बाल विवाह, बाल हिंसा न्यूनिकरण सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	३००	
	बाल क्लब गठन तथा क्षमता अभिवृद्धि	वटा	२	२००	
	बाल क्लबहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	३	३००	
	बाल विवाह, दुर्व्यहार, शोषण न्यूनिकरणकको लागि सडक नाटक कार्यक्रम	संख्या	२	३००	
	गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृद्धिको व्यवस्था	जना	२०	२००	
	सिकाई मुलक अध्ययन भ्रमण				
	महिलासम्बन्धि कार्यक्रम				
	जोडी परामर्श तालिम	जोडी	३०	३००	
	महिला अधिकार सम्बन्धि तालिम - वाषिक)	पटक	५	३००	
	माथिल्लो आस्राङ्ग महिला समूह भवन निर्माण	वटा	३	४५००	
	महिला हिंसा सम्बन्धि सचेतना (वार्षिक)	पटक	५	३००	
	स्त्री रोग सम्बन्धि स्वस्थ्य शिविर	पटक	५	३००	
	अपांगता				
	अपांगता भएका व्यक्तिलाई सीपमुलक तालिम	जना	१०	२००	
	अपांगता आधिकारसम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	२	२००	
	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको परिवारहरुलाई विषेश आर्थिक, भौतिक सहयोगको व्यवस्था गर्ने	परिवार	१०	२००	
	अपांगता भएकाहरुलाई सहायक सामाग्री वितरण गर्ने	थान	५	२००	
	अपांगता भएकाहरुलाई आयआर्जन अनुदान कार्यक्रम गर्ने	जना	५	२००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	आम्राङ्गबेसीमा अपांगता पुर्नस्थापना भवन बनाउने	संख्या	१	२०००	
	जेष्ठ नागरिक				
	दिर्घ रोगीहरुलाई निशुल्क औषधी	जना	२०	१००	
	जेष्ठ नागरिक केन्द्रित स्वस्थ्य शिविर(आँखा ,नाक, कान, घाटी)	पटक	५	५००	
	योग शिविर तथा योग	पटक	५	२५०	
	जेष्ठ नागरिक मैत्री पोषण सचेतना कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	२	१००	
	जेष्ठ नागरिक मैत्री पार्कको स्थापना गर्ने	वटा	१	५००	
	आदिबासी जनजाती तथा दलित				
	बराम समुदायलाई पशुपालन र कृषि लक्षित कार्यक्रम	जना	२०	२०००	
	दलितहरुको परम्परागत सीप,पेशा व्यवसाय विकास तथा प्रवर्द्धन गर्न औजार वितरण	जना	१५	३००	
	दतिलहरुलाई व्यवसायिक सीलाई कटाई तालिम दिने	जना	१०	२००	
	वडा न. ७				
	बाल अधिकार संरक्षण तथा संवर्द्धन कार्यक्रम				
	बाल क्लब गठन तथा पुर्नगठन, क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	३	३००	
	बाल विवाह, दुर्व्यहार, शोषण न्यूनिकरणकको लागि सडक नाटक कार्यक्रम	पटक	२	३००	
	बालबालिका केन्द्रित अतिरिक्त कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने (फुटबल, ब्याडमिन्टन, भलिबल,	संख्या	३	३००	
	गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृद्धिको व्यवश्था	जना	२०	४००	
	सिकाई मुलक अध्ययन भ्रमण	संख्या	२	५००	
	Drop Out को समस्या समाधानको लागि अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	संख्या	२	२००	
	बालबालिका मैत्री पुर्वाधार सम्बन्धि सचेतना	पटक	२	२००	
	महिला				
	महिला सिप, क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	जना	३०	३००	
	महिला भवन, महिला सहकारी भवन, निर्माण तथा स्तरोन्नती	वटा	३	४५००	
	परम्परागत तथा पुरातनवादी सोच रुपान्तरण गर्ने खालका कार्यक्रम	पटक	५	३००	
	महिलाहरुलाई अतिरिक्त कार्यक्रम (राष्ट्रपति रनिङ्गशिल, उपमियर महिला कार्यक्रम	पटक	५	३००	
	अपाङ्गता समावेशी कार्यक्रम				
	सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि	जना	१०	१००	
	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सेवा सुविधा, अपाङ्गमैत्री नीति, छात्रवृत्ति			२००	
	जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम				
	जेष्ठ नागरिकमैत्री पार्क निर्माण	संख्या	५	१००	
	अल्जाईमर, डिमेन्सिया सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	१५०	
	आदिवासीजनजाती तथा दलित लक्षित कार्यक्रम				
	बराम समुदायलाई पशुपालन र कृषि लक्षित कार्यक्रम	जना	२०	४००	
	गुम्बा, चर्च भवन निर्माण	वटा	२	१००००	
	तामाङ्ग, मगर भाषा संरक्षण संवर्द्धन तथा संग्रालय निर्माण	वटा	१	४०००	
	पेमा, छोईफेलिङ्ग, साङ्गे, हुलाक भञ्ज्याङ्ग गुम्बा निर्माण	संख्या	४	८०००	
	लैगिंक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण ५ वर्षको कुल बजेट रु.			८५७२०	
	वडा नं. १ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन				

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	प्रस्ताव नभएको				
	वडा नं. २ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन				
	कालीदेवी मन्दिर पुर्ननिर्माण	वटा	१	१०००	
	कालीदेवी मन्दिर परिसरको पार्टी पुर्ननिर्माण तथा पक्कि सिमा पर्खाल	वटा	१	१२००	
	कालीदेवी कालीदेवी मन्दिर प्रांगणमा हनुमान,गणेशको मुर्ति स्थापना	वटा	४	१५००	
	कालस्द'वी मन्दिर प्रांगण पहिरो नियन्त्रण (तार जाली)	मिटर	२००	५०००	
	कालीदेवी मन्दिर सम्म विद्युत पोल तथा तार	मिटर	२००	५००	
	कालस्देवी मन्दिर प्रांगणमा स्टिल फर्निचर (बेन्च) निर्माण	थान	२०	२००	
	वाग्मती नदिमा घाट व्यवश्थापन (खानेपानी,ट्रस, दाउरा गोदाम स्थल)	स्थान	१	५००	
	तामाङ्ग, लामा जातीको लागि डाँडामा सदगद स्थल व्यवश्थापन(खानेपानी,ट्रस, दाउरा गोदाम स्थल)	स्थान	१	५००	
	बगुवा चिहान डाँडामा मलामी बस्ने ट्रस निर्माण	स्थान	१	५००	
	चक्रेश्वरी गुफा संरक्षण	वटा	१	५००	
	बगुवा गुम्बा निर्माण	वटा	१	५०	
	वडा नं. ३ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन				
	निलेश्वर महादेव मन्दिर स्तरोन्नति	वटा	१	१०००	
	वडा नं. ४ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन				
	बहुधार्मिक संगमस्थल पूर्वाधार निर्माण परियोजना तल्तरडाँडामा (गुम्बा, मन्दिर, चर्च, आदि)	संख्या	१	५०००	
	वडा नं. ५ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन				
	घाट सुधार तथा घाटपाटी निर्माण (कालवन, देवीथान)	वटा	२	२०००	
	घाट सुधार तथा घाटपाटी निर्माण - माझखण्ड, पोखरीडाँडा)	वटा	१०	५०००	
	संस्कृति संरक्षण - खैजेडी, भजन,पञ्चेबाजा, तामाङ्गसेलो,डम्फु,मगर संस्कार			१०००	
	भजन मण्डली भवन निर्माण(माझ,सानोचिला, ईकुडोल)	वटा	३	३०००	
	वडा नं. ६ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन				
	भालुखोला दोभान, नारायणी घाट व्यवस्थापन तथा स्तरोन्नती	स्थान	२	२००	
	विभिन्न जातजाती धर्म सम्बन्धि चिहान तथा घाट व्यवस्थापन	वटा	५	५००	
	माथिल्लो आम्राङ्ग, खोर भञ्ज्याङ्ग, निलकण्ठ महादेवश्वरीको मन्दिर स्थापना वा निर्माण गर्ने	संख्या	१	१०००	
	माथिल्लो आम्राङ्ग, खराक डाँडामा नमोवुद्ध गुम्बा निर्माण	संख्या	१	१०००	
	चर्च भवन निर्माण	संख्या	१	१०००	
	तामाङ्ग, मगर भाषा संरक्षण संवर्द्धन तथा संग्रालय निर्माण	संख्या	१	२०००	
	बुर्जा डाँडामा बौद्धिष्ट सांस्कृतिक विकास कार्यक्रम			१००००	
	पेमा, छोईफेलिङ्ग, साङ्गे, हुलाक भञ्ज्याङ्ग गुम्बा, निर्माण	संख्या	४	४०००	
	वडा नं. ७ भाषा, संस्कृति तथा संस्कार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन				
	मन्दिर संरक्षण (थुम्कि, चुली, कटुवा, मगर गाउँमा)	संख्या	४	१६००	
	सुरक्षित घाट, चिहान, शबदाह स्थल निर्माण	संख्या	३	१५००	
	भाषा, संस्कृति तथा संस्कार ५ वर्षको प्रस्तावित कुल बजेट रु.			५१२५०	
	वडा नं. १ युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम				
	महांकल युवा क्लब भवन निर्माण	वटा	१	४०००	
	क्लब कार्यलय व्यवस्थापन	वटा	१	५००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	खोलकुद मैदान	वटा	१	३००	
	वडा स्तरीय सरसफाई जनचेतना कार्यक्रम	वटा	१	१०००	
	खेलकुद सामाग्री खरिद	थान	३०	३००	
	युवा नेतृत्व विकास क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	जना	४०	५००	
	वडा नं. २ युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम				
	वडा स्तरीय खेलकुद मैदान निर्माण	वटा	३	३०००	
	खेलकुद तथा मार्शल आर्ट प्रशिक्षक तालिम	जना	५	५००	
	पार्क तथा वनभोज स्थल निर्माण	वटा	१	५००	
	खेलकुद तालिम (वार्षिक)	वटा	५	१०००	
	क्लब निर्माण	वटा	१	५०	
	कर्भड हल	वटा	१	३०	
	वडा नं. ३ युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम				
	खेलकुद मैदान निर्माण राडरडाँडामा	संख्या	१	१५००	
	खेलकुद मैदान निर्माण थास्पामा	संख्या	१	१०००	
	वडा नं. ४ युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम				
	प्रस्ताव नगरिएको				
	वडा नं. ५ युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम				
	वडा स्तरीय फुटबल मैदान (कलवन, माझखण्ड)	वटा	२	२०००	
	कर्भडहल निर्माण	वटा	१	५०००	
	ब्याडमिन्टन कोट निर्माण	वटा	१	५०००	
	भलिबल कोट	वटा	३	७०००	
	दक्ष प्रशिक्षक तालिम	जना	२०	७०००	
	खेलकुद तालिम	वटा	३	१५०००	
	पार्क तथा वनभोज स्थल निर्माण(रुद्रेश्वर महादेव मन्दिर,मनि डाँडा)	वटा	२	६०००	
	रमिते भ्यु टावर तथा पार्क निर्माण	वटा	१	१००००	
	वडा स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता	वटा	३	१०००	
	वडा नं. ६ युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम				
	दुर्व्यशनको नकारात्मक प्रभाव सम्बन्धि युवाहरुलाई सचेतनामुलक कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	२	२००	
	दुर्व्यशनमा परेका युवाहरुलाई परामर्श तथा पुनरोत्थान कार्यक्रम	जना	२०	४००	
	युवाहरुलाई लक्षित गरी युवा स्वरोवगार विषेश अनुदान कार्यक्रम	जना	४०	८०००	
	लुकनीबेसीमा खेल मैदान निर्माण गर्ने	संख्या	१	२०००	
	मार्सल आर्ट खेलकुद सम्बन्धि प्रशिक्षक व्यवस्था गर्ने	जना	२	५०००	
	युवा क्लबलाई खेलकुद सामाग्री खरिद गर्ने	थान	२०	२००	
	तल्लो आम्राङ्गमा खेलकुद मैदान निर्माण गर्ने	संख्या	१	१०००	
	वडा नं. ७ युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम				
	युवा सीप, क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	संख्या	२	१०००	
	सुलभ ब्याजदरमा व्यवसाय संचालनको लागि ऋण उपलब्ध	जना	५०	२०००	
	युवा रोजगार प्रवर्द्धन गर्न अनुदान कार्यक्रम	जना	१०	२०००	
	युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम ५ वर्षको प्रस्तावित कुल बजेट रु.			९३९८०	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	वडा नं. १ खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन				
	खानेपानी आयोजना निर्माण, एक घर एक धारा	वटा	९	१५००	
	खानेपानी योजना मर्मत संभार	वटा	५	५००	
	खानेपानी उपभोक्ता समितीको लागि संस्थागत विकास सम्बन्धि तालिम	वटा	९	३००	
	स्वच्छ खानेपानी सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम	पटक	४	२००	
	फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र	वटा	९	९००	
	फोहोर मैला व्यवस्थापनको लागि उपकरण खरिद तथा सचेतना कार्यक्रम	सेट	९	५०००	
	वैज्ञानिक तरिकाले फोहोर व्यवस्थापन प्रणली व्यवस्थापन गर्ने	वटा	१	३०००	
	डस्बिन वितरण कार्यक्रम (प्रति वडा)	वटा	५००	३००००	
	वडा नं. २ खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन				
	कालीदेवी मन्दिरमा खानेपानी धारा तथा पाईप निर्माण		१	१००	
	वाग्मती घाटमा खानेपानी निर्माण	वटा	१	३५०	
	डाँडाको घाटमा खानेपानी व्यवश्थापन	वटा	१	४००	
	बगुवा खानेपानी आयोजनामा	वटा	१	५०००	
	छोर खोला माल्टाफाट योजना	वटा	१	१००००	
	ज्यामिरे खानेपानी योजना	वटा	१	५०००	
	पाहा खोला खानेपानी योजना	वटा	१	५०००	
	त्रीखण्डी,नमजुङ्ग खानेपानी	वटा	१	१००००	
	गोगनघाटी, जरुवास, वगुवा खानेपानी	वटा	१	१००००	
	छहरेगाउँ खानेपानी	वटा	१	५००	
	सतेल खानेपानी	वटा	१	५००	
	वगुवा च्यानडाडाँमा खानेपानी व्यवश्था	वटा	१	१०००	
	फोहोरमैला संकलन डस्विन	संख्या	३०	१२०	
	वैज्ञानिक तरिकाले फोहोर मैला व्यवश्थापन	ठाउँ	४	५०००	
	सार्वजनिक शौचालय निर्माण(माल्टा,वगुवा)	वटा	२	५००	
	वडा नं. ३ खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन				
	काउलेटोल, मैरे, छपेली लेक खानेपानी आयोजना (लिफ्टिङ प्रविधिबाट)	संख्या	१	१५०००	
	खानेपानी मिटर धारा व्यवस्थापन वडाभरी			५०००	
	भालुखोला छपेली खानेपानी मर्मत वार्षिक	पटक	५	२०००	
	भालुखोला भ्फाँक्रीडाँडा थुम्की खानेपानी मर्मत वार्षिक	पटक	५	२०००	
	खावा भैसे खानेपानी मर्मत वार्षिक	पटक	५	२०००	
	महनटोल भ्फाँक्रीडाँडा खानेपानी मर्मत वार्षिक	पटक	५	१०००	
	देउराली वुलाकीचौर सातकन्या खानेपानी मर्मत वार्षिक	पटक	५	२०००	
	ओखरबोट मौरे खानेपानी मर्मत वार्षिक	पटक	५	२०००	
	सातकन्या खानेपानी लिफ्टि मर्मत वार्षिक	पटक	५	३०००	
	सार्वजनिक शौचालय निर्माण (तिनपाने भञ्ज्याङ, वुलाकी चौर, भ्फाँक्रीडाँडा, छपेली बजार)	संख्या	४	१००००	
	सरसफाई तथा फोहोरव्यवस्थापन सम्बन्धि टोलटोलमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	१०००	
	कान्तिलोकपथमा प्रत्येक १०० मि.मा डस्टविनको् व्यवस्था	संख्या	१००	५००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/२/३/ ४/५)
	तिनपाने भञ्ज्याङमा डम्पिङ साईट निर्माण	संख्या	१	१०००	
	वडा नं. ४ खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन				
	प्रस्ताव नभएको				
	वडा नं. ५ खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन				
	खानेपानी आयोजना निर्माण	वटा	३	२००००	
	खानेपानी योजना निर्माण	वटा	५	१००००	
	खानेपानी उपभोक्ता समितीलाई संस्थागत विकास तालिम	वटा	३	५००	
	स्वच्छ खानेपानी सम्बन्धि समुदायमा सचेतना तथा सडक नातक (वार्षिक)	वटा	२	१०००	
	फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र	वटा	५	१०००	
	फोहोरमैला व्यवस्थापन उपकरण खरिद	सेट	२	२५००	
	फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा न्यूनिकरण सचेतना कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	२	५००	
	वडा नं. ६ खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन				
	भालुखोला, आस्राङ्ग खोला,घट्टे खानेपानी खोला मुहान संरक्षण			५००	
	आस्राङ्ग खोला, आस्राङ्ग बेसी खानेपानी मर्मत तथा रिर्जभ ट्यान्की निर्माण गर्ने			१०००	
	भुमीहीन वस्तीका लागि आस्राङ्ग बेसी खानेपानी निर्माण गर्ने			१०००	
	माथिल्लो आस्राङ्ग खानेपानी लिफ्टिङ्ग भालुखोला शिर नमुना डाँडा			५०००	
	भालुखोला हुदैं कानचिर्ना टोल सिरान हुदैं स्याउली भञ्ज्याङ्ग खानेपानी (नयाँ योजना)			४०००	
	सरसफाई सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	पटक	३	३००	
	वैज्ञानिक पद्धतीद्धारा फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्ने			४००	
	सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने (लुकुनी, आस्राङ्ग बेसी,वाग्मती पुलमुनी	संख्या	३	३०००	
	वडा नं. ७ खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन				
	मिटरधारा सहितको खानेपानी आयोजना (बाजगाउँ, काउसे, थुम्कि, बालुवा डाँडा, शोभाने बेसी, थुम्कि बेसी, देवता खोला, सिठ्ठाघारी, बड्केथुम, चुली थली, कटुवाबेसी)	संख्या	११	५५००	
	खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापन ५ वर्ष प्र. कुल बजेट रु.			१९७५७०	
	भौतिक पुर्वाधार (सडक, पुल पुलेसा, विद्युत तथा उर्जा, सुचना तथा संचार, वस्ती विकास)				
	वडा नं १				
	सडक कालो पत्रे तथा ग्राभेल				
	मानेगाउँ भ्फाँगकोट मोटर बाटो कालो पत्रे	किमी	१०	३०००	
	घट्टे खोला ओखर भञ्ज्याङ्ग मोटर बाटो ग्राभेल	किमी	७	१४००	
	पाठफल खोला कटुवान मोटर बाटो ग्राभेल	किमी	६	२०००	
	मानेगाउँ गोठडाँडा मोटर बाटो ग्राभेल	किमी	३	६०००	
	सिस्नेडोल थलीभञ्ज्याङ्ग मोटर बाटो ढलान ग्राभेल	किमी	१	२०००	
	तेस्रो भन्ज्याङ्ग छोट्टिट डाँडा हुदै राडर मोटर बाटो ग्राभेल	किमी	३	६०००	
	मानेडाँडा देखि खेलडाँडा हुदै घट्टेखोला मोटर बाटो ग्राभेल	किमी	१	२०००	
	नयाँ सडक ट्र्याक				
	तालुडाँडा सिमलटार माल्टा	किमी	१७	३४०००	
	माहांकाल स्कुल बाट दोबाटे जाने मोटर बाटो	किमी	१	२५०००	
	च्यान डाँडा देखि टावर डाँडा मोटर बाटो	किमी	२	५००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	दोबाटो डाँडा झाँगलकोट	किमी	४	८००	
	झाँगलकोट पाखोला	किमी	३	४००	
	महभीर पान्चे, बावीयो गाउँ जोड्ने	किमी	३	६०००	
	दोबाटो डाँडा लामाटोल ढलान	किमी	१	१०००	
	कटुवान बेसि तालुकडाँडा मोटर बाटो	किमी	१.५	१०००	
	च्यानडाँडा जसमानखल ढलान	किमी		८००	
	पुल पुलेसा				
	घट्टे खोला आरसिसि पुल	मि	२०	३०००	
	सिमलटार मुनी पुल	मि.	३०	६००	
	आग्री खोला आरसिसि	मि	४०	५०००	
	विद्युत तथा उर्जा				
	सार्वजनिक ठाँउमा सोलार बत्ति जडान	थान	२०	४००	
	सार्वजनिक संस्थाहरुलाई सोलार प्यानल वितरण	थान	३०	३००	
	सूचना तथा संचार				
	नेटको पहुँच विस्तार			१२०	
	वडा नं २				
	सडक कालपत्रे तथा ग्राभेल				
	गोगनघाटी माल्टा स्तरउन्नती सडक कालपत्रे	कि. मी.	६	२००००	
	वगुवा माल्टा फाँट सडक कालपत्रे	कि.मी.	६	१८०००	
	वडा कार्यलय बाट माल्टा बेसी हुदैँ फास्ट्याक सडक कालपत्रे	कि.मी.	३	९००००	
	तीनपाने बुलाकीचौर हुँदै ढुंगेपानी सडक ग्राभेल	कि.मी.	५	२००००	
	बुलाखीचौर, पाखोला हुदैँ छोडरपाखा सडक ग्राभेल	कि.मी.	४	५०००	
	६ नम्बर बरबोटबाट देवीथान हुदैँ छोडरपाखा सडक ग्राभेल	कि.मी.	२	२०००	
	नयाँ सडक ट्र्याक				
	पाँचे खानीभिर, कुटमिरे,दयार सडक निर्माण	कि.मी.	४	५०००	
	पाखोला, ढुंगेपानी हुदैँ माल्टा फाँट सडक	कि.मी	१०	१००००	
	पाखोला छाडेरपाखाँ हुदैँ सिमलटार सडक	कि.मी	५	६०००	
	पोखरी भञ्ज्याङ्ग जरुवाबास हुदै त्रिखण्डी सडक	कि.मी	७	९०००	
	छहरेगाउँ बाट कुटमिरे बगर सडक	कि.मी	३	५०००	
	त्रिखण्डी बाट महादेवस्थान सडक	कि.मी	१	५००	
	कान्ति लोकपथबाट बगुवा माथिल्लो टोल मोटरबाटो	कि.मी	२	१०००	
	कान्ति लोकपथबाट बगुवा तल्लो टोल मोटरबाटो	कि.मी	१	८०००	
	कुटमिरे दयार चण्डेश्वरी हुदैँ कान्ति लोकपथ पुल	कि.मी	५	८०००	
	सल्लो जाने मोटर बाटो	कि.मी	३	२५	
	देवीथान बाट कबासे मोटर बाटो	कि.मी	५	४०००	
	गोरेटो बाटो	कि.मी			
	पाडग्रे, शिरचौर, जरुवाबास गारेटो बाटो	कि.मी	४	५००	
	त्रिखण्डी बगुवा गोरेटो बाटो	कि.मी	५	७००	
	पाखोला, ढुगेंपानी हुदैँ काल्चेभञ्ज्याङ गोरेटो बाटो	कि.मी	५	६००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (०००)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	त्रिखण्डी स्कुलबाट पाँचे डाडाँगाउँ कुटमिरे दयार गोरेटो बाटो	कि.मी	६	८००	
	ढुगेंपानी बाट छहरे गोरेटो बाटो	कि.मी	७	९००	
	सिमलटार बाट माल्टा गोरेटो बाटो	कि.मी	५	५००	
	माल्टाबाट कोईराले गोरेटो बाटो	कि.मी	२	५००	
	सल्ले छहरे गोरेटो बाटो	कि.मी	३	५००	
	डाडाँगाउँ नमजुङ गोरेटो बाटो		८	१०००	
	पुलपुलेसा				
	कुटमिरे दमार खहरेखोला पक्कि पुल निर्माण	वटा	१	४००००	
	टिकटिके बाट ईपा झोलुङ्गे पुल	वटा	१	१५००	
	विद्युत तथा उर्जा				
	माल्टाफाँट वाग्मती लिफ्ट सिंचाई योजनाको लागि विद्युत लाईन विस्तार तथा ट्रासमिटर जडान	वटा	१	१००००	
	दुई नम्बर वडा भरि विद्युत लाईन तथा पोल मर्मत	वटा	१	१००००	
	सूचना तथा संचार				
	२ नम्बर वडा भरि ईन्टरनेट जडान			१००००	
	त्रिखण्डी भ्यु टावर निर्माण	वटा	१	५०००	
	त्रिखण्डीमा थप NTC टावर	वटा	१	१००००	
	वस्ती विकास				
	माटा फाँट एकिकृत वस्ती विस्तार	वटा	१	१०००००	
	वडा न.३				
	सडक कालोपत्रे तथा ग्राभेल				
	बाघभैरव छपेली बजार सडक कालोपत्रे	कि.मि.	२.५	२५०००	२/३
	तिनपाने भैसे महांकाल खोल्या मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	४	१००००	१/२/३
	भैंसे सिरुडाँडा मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	१.५	४०००	२/३
	तिनपाने सातकन्या मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	२	५०००	२/३
	तिनपाने मैरे वुलाकीचौर छपेली मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	५	१२५००	१/२/३
	चाकुचे छपेली ढुंगेपानी मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	६	१५०००	२/३/४/५
	झाँक्रीडाँडा पोखरीचौर थुम्की महाकांलखोल्या भट्टेडाँडा मोटरबाटो	कि.मि.	६	१५०००	४/५
	महाकांलखोल्या तिनचुली सोचे मोटरबाटो	कि.मि.	२.५	७०००	३/४
	छपेली थास्पा वगुवा सडक	कि.मि.	९	२५०००	१/२/३/४/५
	मासखोला चैनपुर थास्पा सडक	कि.मि.	४	१००००	२/३/४
	गोगनघारी काल्चे त्रिखण्ड सडक	कि.मि.	३	७५००	२/३
	नयाँ ट्रयाक सडक				
	डाडुखोला ठूलोचौर धारेटोल सडक	कि.मि.	५	१००००	२/३/४
	भालुखोला बड्केभिर वुलाकीचौर सडक	कि.मि.	४	८०००	२/३/४/५
	तिनपाने रानीवास महाकांल खोल्या सडक	कि.मि.	६	१२०००	१/२/३/४/५

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	कलवन पाखाडाँडा घ्याम्पेसल्ला सल्ले सडक	कि.मि.	५	१००००	३/४/५
	पुलपुलेसा				
	रानीवास खोला पक्की पुल	मि	३०	२००००	३/४
	भालुखोला पक्की पुल	मि	३०	२००००	३/४
	भट्टेडाँडा सानुचिला झोलुंगे पुल	मि	३००	१००००	२/३
	चोरडाँडा अन्तरेडाँडा झोलुंगे पुल	मि	१००	५०००	३
	विद्युत तथा उर्जा				
	झाँक्रीडाँडा, महाकांला खोल्या विद्युत लाइन विस्तार	घरधुरी		२०००	२
	ट्रान्सफर्मरको क्षमता बृद्धि (झाँक्रीडाँडा, नयाँगाउँ, वुलाकीचौर, छपेली, थुम्की, भैंसे, थास्पा, मासखोला)	स्थान	८	१६००	
	सूचना तथा संचार				
	इन्टरनेट विस्तार वडाभरी			१०००	२/३/४
	एनटिसि टावर निर्माण मैरेमा	संख्या	१	४०००	२
	वडा नं ४				
	सडक कालपत्रे तथा ग्राभेल				
	प्यूटार, खैरनी, धनडाँडा मोटरबाटो कालोपत्र गर्ने	कि.मि.	५	५००००	
	गढीभञ्ज्याङदेखि माथिल्लो सिम्ले मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	३	१००००	
	प्यूटारदेखि देउराली मोटर बाटो ग्राभेल	कि.मि.	२	६०००	
	प्यूटारदेखि काँसघारी टावर मोटर बाटो ग्राभेल	कि.मि.	१.५	५०००	
	खैरेनी खोलादेखि गणेशढुंगा मोटरबाटो ग्राभेल	कि .मि.	०.६	२०००	
	हस्पीटलदेखि थाङसिनटार जाने मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	०.५	२०००	
	प्यूटारदेखि ठूलोचौर जाने मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	१	४०००	
	गढीभञ्ज्याङदेहिख दलिनटारसम्मको मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	१	४०००	
	उतिस घारीदेखि तल्लो फुकेडाँडा जाने मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मि.	०.६	२०००	
	गैरी खोला खैरेनी मोटर बाटो ग्राभेल	कि.मि.	३	६०००	
	सडक नयाँ ट्रयाक				
	गडीभञ्ज्याङ्ग तल्लो सिम्ले जोड्ने बाटो	कि.मि.	२	६०००	
	गडीभञ्ज्याङ्ग बुडी देवी मोटर बाटो	कि.मि.	१	३०००	
	गडीभञ्ज्याङ्ग स्कुल देखि छाप्रेडाँडा जोड्ने मोटर बाटो	कि.मि.	१	३०००	
	धनडाँडा देखि लोसे मोटर बाटो	कि.मि.	१	३०००	
	खैरेनी मोक्तानटोल माझखण्ड जोड्ने मोटर बाटो	कि.मि.	४	१००००	
	सिम्ले माझखण्ड सल्ले मोटर बाटो	कि.मि.	१	३०००	
	देउरालीदेखि ठाँटी भञ्ज्याङसम्म मोटर बाटो	कि.मि.	१	३०००	
	पुल पुलेसा				
	प्युटार, गणेशढुंगा मकवानपुर घैयटार जोड्ने पक्कि पुल (वाग्मती नदि)	कि.मि.	०.२	२००००	
	झोलुंगे पुल (देउराली वेंसीबाट हाँडी खोला जोड्ने)	कि.मि.	०.५	३०००	
	विधुत तथा उर्जा				
	त्रिखण्डी देखि वगुवा हूदै प्युटारसम्मको प्रशारण लाईन विस्तार	कि.मी.	१०	२००००	
	ट्रान्सफर्मरहरुको क्षमता वृद्धि (प्युटार, धनडाँडावेशि, सिम्ले)	वटा	३	१५००	
	सल्ले डाँडा वेड्टोल, वुडिदेवी बत्ति लाईन विस्तार	घर	५०	५०००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	वायो ग्याँस निर्माण प्यूटारमा	घर	२००	४०००	
	सुधारिएको चुलो प्रवर्द्धन कार्यक्रम प्यूटारमा	घर	१००	२०००	
	सडक सोलार जडान प्युटारमा	वटा	१०	१००	
	सूचना तथा संचार				
	ईन्टरनेट सेवा विस्तार प्युटारमा	घरधुरी		१०००	
	NTC टावर स्तरन्नोती (NTC टावर काँसघारी)	वटा	१	५०००	
	एकीकृत सूचना केन्द्र स्थापना प्यूटार	वटा	१	५०००	
	एकीकृत वस्ती विकास				
	खयरघारी एकीकृत वस्ती निर्माण	वटा	१	१००००	
	वडा नं ५				
	सडक कालपत्रे तथा ग्राभेल				
	भट्टे डाँडा, ईकुडोल,सानोचिला, गोठडाँडा,माझखण्ड,मोटर बाटो कालपत्रे	कि.मी	२०	६००००	
	पावरहाउस,कलवन, वसेरी, वेतिनी मोटर बाटो कालपत्रे	कि.मी	१०	३००००	
	ईकुडोल, क्षेत्री गाउँ,वाउन डाडाँ धारे मोटर बाटो ग्राभेल	कि.मी	५	१००००	
	खानीडाँडा,काभ्राबोट मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मी	२	५००००	
	ईकुडोल,भकारी डाँडा मोटरबाटो ग्राभेल	कि.मी	३	६००००	
	नयाँ सडक ट्याक				
	कलवन, कदमबोट,सानोचिला वडा कार्यलय बमतो निर्माण	कि.मी	१०	५५००	
	तल्लो गोठ, ठुलो चिला, हाँसेभिर, मोटर बाटो	कि.मी	५	२००	
	माझखण्ड,चौतारा देखि वरन्मुन मोटर बाटो	कि.मी	५	२२००	
	कलवन घ्याम्पे सल्ला मोटर बाटो	कि.मी	५	२००	
	पुलपुलेसा				
	ठोस्ने खोला पक्की पुल	मिटर	१५०	१००००	
	चुवार खोला पक्की पुल	मिटर	१००	२००००	
	चिला खोला पक्की पुल	मिटर	१००	२००००	
	झोलुङ्गे पुल (कहाँ?)	मिटर	२००	४०००	
	भट्टे डाँडा सानोचिला झोलुङ्गे पुल	मिटर	४००	५००००	
	ठुलो चिला वसेरी झोलुङ्गे पुल	मिटर	४००	५००००	
	विद्युत तथा उर्जा				
	ट्रान्सफर्मर क्षमता वृद्धि - कलवन,माझखण्ड, सानोचिल	वटा	३	५०००	
	सोलार प्लान्ट (वडा कार्यलयहरुमा)	वटा	१०	१००००	
	वायोग्यास निर्माण	घरधुरी	३००	५००	
	सुधारिएको चुलो	घरधुरी	३००	१०००	
	सडक बत्ति भट्टे डाँडा,ईकुटोल,सानोचिला,माझखण्ड	कि.मी.	२०	१०००	
	सडक बत्ति - कलवन, वसेरी, वेतिनी	कि.मी.	१०	५००	
	सूचना तथा संचार				
	ईन्टरनेट विस्तार(वडाभरी)			५००००	
	NTC मोबाईल टावर निर्माण (माझखण्ड)	वटा	१	२००००	
	वडा नं ६				

क.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/२/३/४/५)
	सडक कालोपत्रे तथा ग्राभेल				
	जुठी बेसी देखि वगुवा ठाँटी भञ्ज्याङ्ग अन्तर्गत सुमाने खोला सडक कालोपत्र	कि.मी	६	६0000	
	लुकुनी बेसी देखि पोखरी डाँडा सडक ग्राभेल	कि.मी.	८	८000	
	भालुखोला हेल्थपोष्ट हुँदै वित्यातीश्वरी न्याउरी थुम्का सडक ग्राभेल	कि.मी.	६	६000	
	पधेरेटोल वित्यातीश्वरी हुदै दमार सडक	कि.मी.	५	५000	
	खयरघारी देखि असारेडाँडा मोटर बाटो ग्राभेल	कि.मी.	२	२0000	
	आस्राङ्ग बेसी घ्याम्पेदह हुँदै बालकल्याण आधारभुत विद्यालय ग्राभेल	कि. मी	३	३0000	
	नयाँ सडक ट्र्याक				
	प्युटार धनडाँडा ठाँटी भञ्ज्याङ्ग खण्ड अन्तर्गतको मोटर बाटो	कि.मी.	५	५000	
	आँपचौर बेसी देखि आँपचौर माने मोटर बाटो	कि.मी.	१.५	१५00	
	पुलपुलेसा				
	प्युटार आस्राङ्ग सिमाना घट्टेखोला पक्कि पुल निर्माण	मि.	३0	२0000	
	आस्राङ्ग बेसी चैनपुर भालुखोला पक्की पुल निर्माण	मि.	३0	२0000	
	सुमाने खोला पक्कि पुल (गिम्दि आस्राङ्ग सिमाना)	मि.	४0	४0000	
	आस्राङ्ग खोला पक्की पुल	मि.	२0	२0000	
	आस्राङ्ग खोला ट्रष्ट पुल	मि.	२0	५000	
	भालुखोला ट्रष्ट पुल निर्माण	मि.	२५	५000	
	दमै लडे भिर कोला बाटो ट्रष्ट पुल निर्माण	मि.	४0	६000	
	विद्युत तथा उर्जा				
	बाँकी रहेका ५ घरधुरीहरुलाई पोलसहित विद्युत लाईन विस्तार गर्ने			५00	
	वैकल्पिक सोलार उर्जा व्यवश्थापन गर्ने	घरधुरी	२00	४000	
	गुणस्तरी विद्युत सेवाको लागि ट्रास्मिटर खरिद गर्ने		१	१000	
	उर्जाको वैकल्पिक व्यवश्थापनको लागि जेनेरेटर (२ वटा) र सोलार (२० थान) व्यवश्था गर्ने ।	वटा । थान	२/२0	१000	
	सुचना तथा संचार				
	सार्वजनिक संस्थाहरुमा ईन्टरनेटको व्यवश्था गर्ने			१000	
	NTC को टावर निर्माण गर्ने	संख्या	१	२000	
	ईटरनेटको सेवा विस्तार गरी वडा बासीहरुको पहुँच बढाउने			५00	
	वडा नं ७				
	सडक कालोपत्रे तथा ग्राभेल				
	सुवाने,कटुवा सडक कालोपत्रे	कि.मि.	६	६0000	
	खुर्मी नागटार सडक कालोपत्रे	कि.मि.	३	३0000	
	गिम्दी हुदै हुलाक भञ्ज्याङ्ग टुकेथुम सडक ग्राभेल	कि.मि.	६	६000	
	सोभाने खोला, माथिल्लो सोभाने सडक स्तरन्नोती तथा ग्राभेल	कि.मि.	४	४000	
	थुम्के बेसी, काउसे सडक ग्राभेल	कि.मि.	२	२000	
	बालुवा डाँडा चुली सडक . ग्राभेल	कि.मि.	२	२000	
	कटुवा नागटार सडक ग्राभेल	कि.मि.		१0000	
	गिम्दी मगरगाउँ गिम्दीवेंशी सकड ग्राभेल	कि.मि.		५000	
	कटुवा मोचेडाँडा सडक ग्राभेल	कि.मि.		१0000	
	शोभाने देवता खोला सडक ग्राभेल	कि.मि.		३000	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	गिम्री ओडारे सडक ग्राभेल	कि.मि.		२000	
	नागटार पिपलडाँडा सडक ग्राभेल	कि.मि.		१0000	
	शेभाने कोल्थुम सडक ग्राभेल	कि.मि.		२000	
	गिम्दीवेशी ग्याल्बो वयरडाँडा सडक ग्राभेल	कि.मि.		२000	
	टाडो खोला डुम्री भञ्ज्याङ्ग सडक ग्राभेल	कि.मि.		२000	
	काउसे बेसि सडक ग्राभेल	कि.मि.		३000	
	सडक नयाँ ट्र्याक				
	धनी चुली साहुमारा चमेरेगुफा सडक	कि.मि.	१0	२0000	
	शेभाने गर्दुम चमेरेगुफा सडक	कि.मि.	१0	२0000	
	फुर्के डाँडा,आक्षाङ्ग खोरभञ्ज्याङ्ग, हुलाक भञ्ज्याङ्ग ठाटी भञ्ज्याङ्ग सडक	कि.मि.	१५	३0000	
	वयन डाँडा तिल्केघारी सडक	कि.मि.	२	४000	
	माथिल्लो शोभाने सिठ्ठाघारी	कि.मि.	३	६000	
	काउसे देवता खोला (ज्यामिरे सुमारा) सडक	कि.मि.	२	४000	
	कोल्थुम महत टोल सडक	कि.मि.	२	४000	
	थुम्कि रमिते सडक	कि.मि.	२	४000	
	पुलपुलेसा				
	वागमती खोला खुर्मी पक्की पुल	संख्या	१	२५0000	
	वागमती खोला अष्टेवगर टिनटार पक्की पुल	संख्या	१	२५0000	
	केनता खोला पक्की पुल	संख्या	१	५0000	
	शोभाने खोला पक्की पुल	संख्या	१	५0000	
	खैरे खोला पक्की पुल	संख्या	१	५0000	
	थुम्कीवेशी स्यालथुम झोलुंगे पुल	संख्या	१	३000	
	कटुवा मोचेडाँडा झोलुंगे पुल	संख्या	१	३000	
	देवता खोला कमेरे थोकरटोल झोलुंगे पुल	संख्या	१	३000	
	राउनखोला झोलुंगे पुल	संख्या	१	३000	
	विद्युत तथा उर्जा				
	वायोग्याँस प्लान्ट निर्माण	घरधुरी	२00	५000	
	साना जलविद्युत मर्मत (कुन?)	पटक	२	५000	
	केन्द्रीय विद्युत विस्तार स्तरोन्नति			१0000	
	सार्वजनिक संस्थामा सोलार जडान	संख्या	५0	१000	
	सूचना तथा सञ्चार				
	४ जी सहितको टेलीफोन टावर चुलीमा स्थापना गर्ने	संख्या	१	१000	
	भौतिक पूर्वाधार कार्यक्रम ५ वर्षको प्रस्तावित कुल बजेट रु.			२५९४१४५	
	वन वातावरण, भुसंरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन				
	वडा नं १.				
	वनवातावरण				
	स्थायी नर्सरी स्थापना		१	५000	
	झागलकोटको पाखोमा वृक्षारोपण(दालचिनी, उतिस,सउर,ओखर आदि)	वटा	५00	५00	
	खटेखोला देखि भानेचौर लगायत शाखा बाटोको किनारमा वृक्षारोपण (धुपी,उतिस,तिमिलो,अम्रिसो)	वटा	२00	५00	

क.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	गुर्दुम वन पाखोमा लालीगुराँस रोपण तथा संरक्षण	वटा	३००	१०००	
	जडिबुटी रोपण तथा संरक्षण (कोईरालो,बकाईनो,टिम्बुर लोट सल्लो, आदि)	वटा	२५००	१५००	
	सबै वडामा जडिबुटी संरक्षण तालिम तथा विरुवा वितरण	वटा	८	२०००	
	भुसंरक्षण (खोल्सा,नदी तथा पहिरो नियन्त्रण)				
	घटेखोला देखि भानेचौर, महांकाल डाँडा, थलीभञ्ज्याङ्ग,लोकडाँडा लगायत शाखा बाटोमा ड्रेन तथा सडक छेउछाउ विरुवा रोपण गर्ने			५०००	
	भ्रागलकोट, सिस्नुडोल,गत्तर भिर पहिरो नियन्त्रणको लागि विरुवा रोपण -(बास,सिसौ,अम्रिसो)		१	५०००	
	घरेखोला,भजुवा खोला, पाडफाल खोला किनार कटान व्यवश्थापनको लागि वृक्षरोपण ।		१	४०००	
	जलाधार संरक्षणको लागि किम्बु, असुरो रोपण			२०००	
	घटेखोला, तीनखोला,हुमगाँई टोल, मजुवा,पाडफल लगायत स्थानमा पानी मुहान संरक्षण			२०००	
	उत्तर भिर सिस्ने डोला पहिरो व्यवस्थापन		२	१०००	
	विपद् व्यवस्थापन				
	वडा स्तरीय विपद कार्यदल गठन तथा अभिमुखीकरण	पटक	२	१०००	
	विपद भवन निर्माण	वटा	१	१०००	
	विपद पुर्वतयारी सामाग्री खरिद			८०००	
	एक नम्बर वडाको पहिरो प्रभावित ७० घरधुरीलाई वस्ती व्यवश्थापन गर्नुपर्ने	घरधुरी	७०	७०००	
	हावाहुरी, आगलागि जस्ता दैविक प्रकोपको अबश्थामा सहयोग गर्न सामाग्री भण्डारण			५०००	
	वडा नं २				
	वनवातावरण				
	सामुदायिक वन उपभोक्तासमितीलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	वटा	४	१५०	
	सामुदायिक वन हेरालु व्यवश्थापन	जना	४	५०	
	सबै सामुदायिक वनमा वृक्षारोपण	वटा	४	१००००	
	नर्सरी स्थापना - खयर,साल,सल्लो,चिलाउने,सिसौ,बाँस,	संख्या	६	६००	
	जडिबुटि नर्सरी स्थापना (हर्रो, बर्रो,अमला,	वटा	५०००	५०००	
	डाले घाँस खेती नर्सरी स्थापना(कुटमिरो,चिप्ले,निमारो)	वटा	५०००	५०००	
	सडक किनारा वृक्षरोपण	वटा	५००	५००	
	जडिबुटि संकलन तथा प्रसोधन केन्द्र (माल्टामा)	वटा	१	१००००	
	चार वटा सामुदायिक वनमा डढेलो नियन्त्रण तथा अग्नी रेखा निर्माण	वटा	४	१२०००	
	सामुदायिक वनमा काडेतार कम्पाउण्ड निर्माण	वटा	४	४००००	
	पानी मुहान संरक्षण सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	१	५००००	
	प्रत्यक सामुदायिक वनको सिमसार क्षेत्रमा वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गि पोखरी निर्माण	वटा	४	५००००	
	भुसंरक्षण (खोल्सा,नदी तथा पहिरो नियन्त्रण)				
	पहिरो नियन्त्रण				
	पाखेलामा पशिरो नियन्त्रण	वटा	१	५०००	
	ढुंगेपानी तथा गाउँबारी पहिरो नियन्त्रण	वटा	१	१००००	
	ज्यामिरे तथा वगुवा पहिरो नियन्त्रण	वटा	१	५०००	
	छहरे तथा डाडाँ गाउँ पहिरो नियन्त्रण	वटा	१	५०००	

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (०००)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	माल्टा बेसि पहरो नियन्त्रण	वटा	१	४०००	
	खहरे खोला नियन्त्रण तथा क्रेट जाली व्यवश्थापन	वटा	१	१००००	
	कुटमिरे बगर,बसेरी खोल्सा खहरे खोला नियन्त्रण	वटा	१	१००००	
	छहरे खोल्सा तथा लप्सि खोला नियन्त्रण	वटा	१	१००००	
	पाखोला छोकर खोल्सा नियन्त्रण	वटा	१	१००००	
	बेसी तथा माल्टा गाउँमा क्रेट तथा मेशिनरी वाल	वटा	१	११०००	
	ज्यामिरे बगुवा र डाडाँ गाउँ खोल्सा नियन्त्रण	वटा	१	१५०००	
	विपद व्यवस्थापन				
	विपद व्यवश्थान सम्बन्धि अभिमुखिकरण तालिम	वटा	१	५००००	
	विपद व्यवश्थापन सामाग्री खरिद	थान	५०	५००००	
	विपद व्यवश्थापन समिती गठन	वटा	७	१५०	
	वडा नं ३				
	वनवातारण				
	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुलाई तालिम वार्षिक	पटक	५	१०००	
	नर्सरी स्थापना महाकांल खोल्चामा (कुन विरुवाको नर्सरी??)	संख्या	१	३००	
	वृक्षारोपण कार्यक्रम वडाभरी वार्षिक	पटक	५	१०००	
	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना तथा तालिम वडाभरी	पटक	२	६००	
	झाडी सुधार कार्यक्रम (मैरे वन, भट्टे डाँडा, थास्पामा)	स्थान	३	३००	
	मुहान संरक्षण कार्यक्रम वडाभरी			४०००	
	मुहान दर्ता कार्यक्रम वडाभरी			१०००	
	जडीबुटी संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना छपेलीमा	वटा	१	५०००	
	भुसंरक्षण (खोल्सा,नदी तथा पहिरो नियन्त्रण)				
	भुसंरक्षण तथा पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम वडाभरी (पहिरो नियन्त्रण तथा तटवन्धनको लागि विशिष्ट स्थान तोक्नुहोस ???)			१००००	
	विपद् व्यवस्थापन				
	विपद् व्यवस्थापन समितिलाई तालिम	पटक	२	४००	
	विपद् सामाग्री खरिद तथा भण्डारण भट्टेडाँडामा	थान	२०	३००	
	विपद् व्यवस्थापन केन्द्र भवन स्थापना भट्टे डाँडा	वटा	१	५०००	
	एम्बुलेन्स खरिद	संख्या	१	२०००	
	डढेलो नियन्त्रण सामाग्री खरिद	थान	१०	२०००	
	निर्माण व्यवसायी तथा श्रमिकहरुलाई विपद् पूर्वानुमान तथा सुरक्षणम् तालिम वार्षिक	पटक	५	१०००	
	वडा नं ४				
	वनवातावरण				
	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई तालिम वार्षिक	पटक	५	२५०	१/२/३/४/५
	झ्याड सुधार सबै वनजंगल एरियामा	पटक	५	२५०	१
	नर्सरी व्यवस्थापना दुई ठाउँमा	संख्या	२	१००	१
	वृक्षारोपण वनजंगल एरिया र सडकको दायाँ बाँया	संख्या	२	१००	२

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	कान्ला भएका बारीको आसपासमा डाले घाँस रोप्न उत्प्रेरणा तथा अभियान	संख्या	१	१००	२
	सामुदायिक वन संरक्षणका लागि सामुदायिक वन अध्ययन भ्रमण	पटक	२	५००	२
	सामुदायिक भवन निर्माण प्याटारमा	वटा	१	२०००	३
	ओस भन्ज्याङ, रमिते, उतिसघारी, नाङ्गे डाँडा, पँधेरो चउर, ठाँटी डाँडा गरी जम्मा ६ वटा सामुदायिक वनमा एक एक पटक वृक्षारोपण गर्ने	पटक	६	२४०	
	भुसंरक्षण (खोल्सा,नदी तथा पहिरो नियन्त्रण)				
	खैरनी खोला तटवन्धन निर्माण	कि.मि.	२	२५००	
	गौरीखोला तटवन्धन निर्माण	कि.मि.	१	१५००	
	वागमती नदी तटवन्धन (गणेश ढुंगादेखि घट्टे खोलासम्म)	कि.मि.	३	५०००	
	घारथोक, कमेरो डाँडा, देउराली, धनडाँडा र फूर्के डाँडा पहिरो नियन्त्रण गर्न वृक्षारोपण गर्ने	व.कि.मि.	२	२०००	
	विपद् व्यवस्थापन				
	विपद् व्यवस्थापन समितिलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम (वार्षिक)	पटक	५	२५०	१/२/३/४/५
	विपद् सामाग्री खरिद तथा भण्डारण	थान	२०	४००	
	चट्याङ प्रभावित क्षेत्रमा अर्थिङ गर्ने	संख्या	५	५०	
	निर्माण व्यवसायीहरुलाई जोखिम पूर्वानुमान तालिम	पटक	२	१००	
	आगलागीसम्बन्धि जनचेतना जगाउने	पटक	३	१५०	
	वडा नं ५				
	वनवातावरण				
	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरुलाई तालिम	जना	४०		
	माझखण्डमा नर्सरी व्यवश्थापन (उतिस,लप्सि,चिलाउने,सौर)	वटा	४००००	१०००	
	ईकुडोलमा डाँलेघाँस नर्सरी व्यवश्थापन (टाँकि,ईपिल,अम्रिसो,	वटा	३००००	३००	
	जडिबुटि नर्सरी (घ्यूकुमारी,बोझो,जटामसी,ठुलो ओखती,चिराईतो,	वटा	१००००	३००	
	भुसंरक्षण (खोल्सा,नदी तथा पहिरो नियन्त्रण)				
	ढोड्चे खोल्सा भु–संरक्षण गर्न तटवन्धन निर्माण	कि.मी.	१	१००००	
	भकारी डाँडा वस्ति संरक्षण तटबन्धन	कि.मी.	१	२००००	
	कलवन वस्ति संरक्षण तटबन्धन	कि.मी	१	३००००	
	सानोचिला पहिरो संरक्षण तटबन्धन	कि.मी	५	१००००	
	विपद व्यवस्थापन				
	विपद व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि तालिम (वडा कार्यलयमा)	जना	१००	१५०	
	विपद सामाग्री खरिद तथा भण्डारण (वडा स्तरमा)	थान	५०	५००	
	चट्याङ्ग प्रभावित क्षेत्रमा आर्थिङ्ग व्यवस्थापन गर्ने ,	वटा	५	१००	
	वडा नं ६				
	वन वातावरण				
	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितीहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम दिने	पटक	२	२००	
	जडिबुटी नर्सरी निर्माण गन सानो चैनपुरमा (घ्युकुमारी,अगरउड,दालचिनी,निम,बाजो,कफि)	वटा	६	३००	
	वृक्षरोपण (बकाईनो,उतिस,खनायो, टाँकी,ईपिल,			१००	
	जडिबुटि संकलन केन्द्र स्थापना - आस्राङ्ग बेसी	संख्या	१	१०००	
	भुसंरक्षण (खोल्सा,नदी तथा पहिरो नियन्त्रण)				

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अबधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	लुक्नी बेसी वाग्मती खोला तटबन्धन निर्माण	कि.मी.	१	३0000	
	आस्राङ्ग बेसी भालुखोला तटबन्धन निर्माण	कि.मी.	१.५	१५000	
	आस्राङ्गबेसी वाग्मती खोला तटबन्धन निर्माण	कि.मी.	१.५	२0000	
	आस्राङ्ग खोला तटबन्धन निर्माण	मी.	६00	१0000	
	मकुडोल खहरे नियन्त्रण योजना	मि.	२00	५00	
	आँपचौर बेसि खहरे नियन्त्रण योजना	मि.	३00	६00	
	लुकुनी खयरघारी खहरेखोल्सा नियन्त्रण योजना	मि.	५00	५00	
	लुकुनी खोला नियन्त्रण योजना	कि.मि.	१	१0000	
	विपदव्यवस्थापन				
	विपत व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि तालिम(वार्षिक)	पटक	२	२00	
	विपद सामाग्री खरिद तथा भण्डारण	थान		४00	
	विपद सम्बन्धि समुदायमा जनचेतनामुलक कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	२	२00	
	चट्याङ्ग प्रभावित क्षेत्रमा अर्थिङ्ग राख्ने	स्थान	९	१५0	
	निर्माण व्यवसायी तथा श्रमिकहरुलाई जोखिम पुर्वानुमान सम्बन्धि तालिम (वार्षिक)	पटक	५	१५0	
	वडा नं ७				
	वनवातावरण				
	सामुदायिक वनका सदस्यलाई तालिम वार्षिक	पटक	३	१५0	
	सामुदायिक वनभित्र संभावित खेती गर्ने कार्यक्रम (घाँस, जडीबुटी, नगदेवाली, मसलावाली, पिपला, मरिच)	व.कि.मि.	१.५	५00	
	वृक्षारोपणको लागि नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन (वाँस नर्सरी खुर्मीमा, लौठ सल्लो वड्केथुम र साहुमारामा	संख्या	३	३00	
	जडीबुटी संकलन केन्द्र स्थापना नारायण डाँडामा	संख्या	१	५00	
	भुसंरक्षण (खोल्सा,नदी तथा पहिरो नियन्त्रण)				
	खुर्मी खोलादेखि दायाँबायाँ वागमती सम्म	कि.मि	२	३00	
	गिम्री बेशि खहरेखोला नियन्त्रण	कि.मि	0.५	५00	
	गिम्री बेसी ठाडो खोला नियन्त्रण	कि.मि	0.५	५00	
	धुम्ची बेसि ठाडो खोला नियन्त्रण	कि.मि	0.५	५00	
	काउसे बेसि तटबन्धन निर्माण	कि.मि	0.५	५00	
	खुर्मी वस्ति नियन्त्रण	व.कि.मि.		१000	
	मगर गाउँ पहिरो नियन्त्रण	व.कि.मि.		१000	
	थुम्कि स्कुल पहिरो नियन्त्रण	व.कि.मि.		१000	
	भक्त दाई खोल्सा पहिरो नियन्त्रण	व.कि.मि.		५00	
	काउसे घलान पहिरो नियन्त्रण	व.कि.मि.		५00	
	देवता सहकारी मुनी पहिरो नियन्त्रण	व.कि.मि.		५00	
	विपद् व्यवस्थापन				
	विपद् व्यवस्थापन समिति क्षमता अभिवृद्धि वार्षिक	पटक	५	१000	
	विपद् सामाग्री खरिद तथा भण्डारण	थान	१५	७00	
	विपद् सामाग्री भण्डारण तथा व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गिम्दीमा	संख्या	१	१५00	
	वनवातारण, भुसंरक्षण, विपद् व्यवस्थापन कुल बजेट रु.			६५२४४0	
	वडा नं १ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन				

क्र.सं.	कार्यक्रम	ईकाइ	परिमाण	बजेट रु. हजारमा (000)	अवधि(१/ २/ ३/ ४/५)
	सामुदायिक वन भवन निर्माण	वटा	४	५०००	
	ईन्टरनेट, जनशक्ति, तालिम, अध्ययन अवलोकन			४०००	
	वडा नं २ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन				
	ईन्टरनेट, जनशक्ति, तालिम, अध्ययन अवलोकन			४०००	
	वडा कार्यलयमा तला थप तथा घेराबेरा	वटा	१	७०००	
	वडा नं ३ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन				
	सामुदायिक भवन निर्माण सातकन्यामा	संख्या	१	३०००	३
	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र भवन निर्माण भट्टेडाँडामा	संख्या	१	५०००	३/४
	वडा नं ४ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन				
	सामुदायिक भवन निर्माण प्यूटारमा	वटा	१	५०००	
	वडा नं ५ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन				
	सामुदायिक भवन निर्माण	वटा	१	३००	
	वार्षिक सभा	पटक	५	१५०	
	सार्वजनिक शौचालय	वटा	५	५००	
	ऐन नियम निर्माण	संख्या	२	५०	
	नियमित बैठक, गोष्ठि,	संख्या	१०	५००	
	कर्मचारी छनौटको लागि दरखास्त आवह्वान,परिक्षा समिती निर्माण			१००	
	वार्षिक लेखा परिक्षण	पटक	५	१००	
	गुनासो तथा सुझाव पेटिका	संख्या	८	४०	
	नागरिक बडा पत्र			१००	
	समयमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध तथा वितरण कार्यक्रम			५००	
	अनुदान, छात्रवृत्ति, असाह्रय निमुखाहरुलाई विषेस सहयोग	संख्या	२०	२००	
	वडा नं ६ संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सशासन				
	आस्राङ्ग प्रहरी चौकि निर्माण	वटा	१	५०००	
	वडा कार्यलयमा भवन स्तरोन्नती तथा तला थप्ने	वटा	१	४०००	
	लैंगिक तथा समाजिक हिंसा न्यूनिकरणको लागि कर्मचारी तथा वडा प्रतिनिधीहरुलाई तालिम	पटक	२	२००	
	वडा नं ७ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन				
	ईन्टरनेट , कम्प्यूटर, भवन, तालिम, अध्ययन, अवलोकन			२०००	
	प्रहरी भवन निर्माण गिम्दीमा	संख्या	१	५०००	
	कटुवा,खुर्मी ,शोभाने बेसी,कटुवा बेसि, नारायण डाडाँ थुम्की बेसी काउसे बेसि, मगर गाउँमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्नुपर्ने			५०००	
	संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन कुल बजेट			५६७४०	
	पाँचै विषयगत विकास क्षेत्रको प्रस्ताव जम्मा कूल बजेट रु.			६०६२४१२	